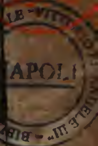
Georgy Adami Struvy
JCti
Jurisprudentia Rom.
Germanica forensis

Struvius est. Celebri fama qui lumine splendet
Ac virtute micat clarus in orbe sua
observ. ergo
Nobilis. Patrono Suo honoris hoc monum.
pos.
G. Neomarcus.

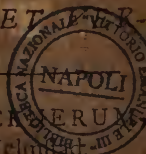

GEORGII ADAMI STRUVII,
JCti,

JURISPRUDENTIA
Romano-Germanica FORENSIS,

EDITIO QUARTA
Correctior & Auctior
CUM SPECIALI SACRÆ CÆS.
MAJEST. ET ELECT. SAXON.
PRIVILEGIO.
Adjectus est
INDEX RERUM ET VERBORUM.

JENÆ,
Apud MATTH. BIRCKNERUM,
Bibliop. Jenens. & Helmstad.
Excudebat JOHANN. NISIUS.
M. DC. LXXXIII.

BENEVOLO LECTORI
S. P.

QUemadmodum omnes actiones ex fine suo æstimandæ veniunt: ita vel maximè æqvus & candidus lector in libris censendis scopum, quem Auctor intendit, respiciet. Nimirum fuit animo constitutum, pingvi Minervâ solùm colligere singulas ferme juris civilis materias ita, ut certâ atque cuilibet materiæ conveniente me-

thodo pleræque pertractentur, ac præcipuè notentur ea, quæ in foro obtinent. Abſit vero quod ipſæ Juſtiniani noſtri Inſtitutiones manibus ſtudioſorum excutiantur, ut potius has, brevi & perſpicuo adhibito commentario, vel præmittendas vel jungendas huic operi eſſe moneatur: Cum ad ſupplendum id, quod Inſtitutionibus illis deeſt, hic labor ſpectet.

Neque enim facile quis diffitebitur, ibi plurima eſſe prætermiſſa, quorum explicatio neceſſe eſt præcedat lectionem

latio.

latiorum Pandectarum, Codicis & Novellarum voluminum. Plurimorum quoque studiosorum vel res angusta domi, vel alia conditio non admittit, ut vastum juris oceanum emetiri possint.

Aliis vero, licet, ad ulteriora & altiora quippe tendentibus, in hujusmodi synopsi non subsistendum sit, nihilominus proderit, ut perfecta compagine universam juris artem, justo ordine cohaerentem, mente ac memoria melius concipere atque recolere, necnon omnia ad certa capita revocare queant.

Exactius quidem pluribus locis hoc opus fuiſſet elaborandum, ſed propter alia negotia, auctorem, uti confido, excuſatum habebis,

VALE!

INDEX LIBRORUM AC TITULORUM.

LIBER I.

DE JURE PERSONARUM.

LIBER II.

DE JURE RERUM IN GENERE, ET IN SPECIE DE JURE IN RE SEU DOMINIO LATE DICTO.

Tit.

thodo pleræque pertractentur, ac præcipuè notentur ea, quæ in foro obtinent. Absit verò quod ipsæ Justiniani nostri Institutiones manibus studiosorum excutiantur, ut potius has, brevi & perspicuo adhibito commentario, vel præmittendas vel jungendas huic operi esse moneatur: Cum ad supplendum id, quod Institutionibus illis deest, hic labor spectet.

Neque enim facile quis diffitebitur, ibi plurima esse prætermissa, quorum explicatio necesse est præcedat lectionem

latiorum Pandectarum, Codicis & Novellarum voluminum. Plurimorum quoque studiosorum vel res angusta domi, vel alia conditio non admittit, ut vastum juris oceanum emetiri possint.

Aliis vero, licet, ad ulteriora & altiora quippe tendentibus, in hujusmodi synopsi non subsistendum sit, nihilominus proderit, ut perfecta compagine universam juris artem, justo ordine cohærentem, mente ac memoria melius concipere atque recolere, nec non omnia ad certa capita revocare queant.

Exactius quidem pluribus locis hoc opus fuiſſet elaborandum, ſed propter alia negotia, auctorem, uti confido, excuſatum habebis,

VALE!

INDEX LIBRORUM AC TITULORUM.

LIBER I.

DE JURE PERSONARUM.

LIBER II.

DE JURE RERUM IN GENERE, ET IN SPECIE DE JURE IN RE SEU DOMINIO LATE DICTO.

Tit. XI.

De personis, quæ possunt transferre dominium, sive de iis, qui alienare possunt vel non: per quas personas cuique acquiritur.

Tit. XII.

De dominii naturâ & effectu ejusque divisionibus, ac in specie de emphyteusi; & superficie.

Tit. XIII.

De actione ex dominio singulari fluente, s. rei vindicatione.

Tit. XIV.

De actione ad exhibendum.

Tit. XV.

De dominio universali s. jure hereditario, ac in specie de testamentis & ultimis voluntatibus.

Tit. XVI.

De testamento militari & aliis minus solennibus s. privilegiatis testamentis.

Tit.

Tit.

LIBER III.
DE JURE AD REM ET OBLIGATIONE.

Tit.

J. N. J.

JURISPRUDENTIÆ ROMANO-GERMANICÆ FORENSIS

Lib. I.

De

Jurisprudentia & jure in genere; ac in specie

De

Jure personarum.

TIT. I.

De Jurisprudentia, ejusque fine, justitia.

APHOR. I.

Jurisprudentia, secundum Ulpianum, est divinarum atque humanarum rerum notitia, justi atque injusti scientia. *l. 10. §. 2. de just. & jur.* h. e. Jurisprudentiæ definitio.

Eſt prudentia, jus ad actiones *circa divinas & humanas res*, in Civili ſocietate obvenientes, applicandi, ut æqvum ab iniquo ſeparetur, licitum ab illicito diſcernatur. *l.* 1. §. 1. *de Juſt. & Jur.* Vel juxta eundem Ulpianum Jus (ſeu diſciplina & doctrina juris) eſt ars boni & æqui *lib.* 1. *pr. eod.*

Finis. II. Finis hujus prudentiæ in eo conſiſtit, ut juſtitia in actionibus hominum, quæ in civili ſocietate obveniunt, obſervetur, & iſtæ actiones ſecundum normam legum & jurium dirigantur. *l.* 1. §. 1. ⁊. *juſtitiam. de juſt. & jur.*

Juſtitiæ definitio. *L. 1. ff. t. 1. de juſt. & jur.* III. Juſtitia in genere eſt habitus, quô ad agendum juſta homines ſunt idonei, & ex quo juſta agunt voluntque. *Ariſt. V. Eth.* 1.

Diviſio in univerſalem, IV. Diſtingui hæc ſolet in juſtitiam univerſalem & particularem. Illa comprehendit in ſe omnes virtutes alias, quando nimirum homo virtutibus ſecundum leges incumbit, eum in finem, ut in ſocietate civili benè ac feliciter cum aliis vivatur, & Reſpub. ſit beata. vid. *Ariſt. d. V. Eth.* 3.

& particularem. V. Juſtitia particularis, definiente Ulpiano in *l.* 10. *de juſt. & jur.* eſt conſtans & perpetua voluntas

ſuum

ſuum cuique tribuendi, h. e. Juſtitia eſt habitus voluntatis ſeu virtus moralis ſervandi æqualitatem inter plus & minus,in iis,quæ alteri in ſocietate civili tribuenda & irroganda. vid. *Ariſtot. V. Eth. 4. & 9.*

VI. Quoniam verò ea, in quibus damnum alteri inferri poteſt, ita ſe habent,ut vel cives, quatenus tales,ſeu quatenus conſiderantur,ut cives uniꝰ Reipub.concernant:vel propria ſint, & ad cives tanquam ſingulos,peculiariter ſpectent; ideo duæ ſpecies juſtitiæ particularis conſtituuntur; nimirum diſtributiva, & correctoria ſeu commutativa. Quæ duplex

VII. Juſtitia diſtributiva eſt, quâ illa, quæ civibus in ſocietate Civili communia ſunt, ut honores, munera & onera, ipſis ſecundum cujusque qualitatem & conditionem deferuntur, ita, ut ſecundum proportionem Geometricam ſeu reſpectivam æqualitas inter eos obſervetur. Diſtributiva,

IIX. Juſtitia commutativa ſeu correctoria eſt, quæ æqualitatem ſervat in iis,quæ ad Cives ſingulos peculiariter in ſocietate Civili ſpectant,nimirum quoad perſonas & res Civium proprias, & in contractibus inter Cives celebratis, de rebus ſingulorum; nec non in pœnis ob deli- & Commutativa.

cta infligendis, vel etiam damnis resarciendis. vid. *Arist. 5. Ethic.*

Circumstantiæ bene cõsiderandæ.

IX. Ut verò justitia in actionibus hominum ritè observetur & justum ab injusto bene discernatur, in genere sciendum est, quod qualibet actione & quolibet obveniente casu circumstantiæ diligenter sint considerandæ. *l. 51. §. 2. ad L. Aquil. l. 1. §. 3. ad L. Cornel. de Sicar. l. 13. C. de Transact.*

& cumprimis an ex proposito seu dolo; an culpâ, an casu quid contigerit.

X. Cumprimis verò attendendum est, an ex proposito, vel saltem sponte; patiente & volente; an verò ex negligentia, culpâ & errore quid contigerit vel admissum sit; an verò casu fortuito, quem hominum diligentia avertere nequit, quid evenerit. Qua de re inferius in materia Contractuum & delictorum uberius agendum.

TIT. II.

De Jure in genere.

Juris in genere descriptio.

I. Jus est regula seu ordinatio & principium à superiori præscriptum, secundum quod actiones hominum instituendæ, ut sint justæ; vel secundum quod actionum bonitas & malitia, æquitas & iniquitas æstimatur.

II. Di-

II. Dividitur jus in publicum & privatum. *l. 1. §. 2. de Just. & Jur.* Illud concernit Statum Reipub. hoc verò dirigit actiones Civium privatas, ut sint juri & justitiæ conformes. *§. ult. I. de just. & jur.* de quo posteriori hîc agimus. Divisio in publicum & privatum.

III. Porrò dividitur jus in naturale, gentium & Civile. *dict. text.* Jus naturale est, quod Deus cuilibet homini indidit, ut juxta dictamen rationis sciat, quid honestum & faciendum sit, quidve turpe & omittendum. v. g. Deum colere & timere; honestè vivere; parentes venerari; neminem lædere; suum cuique tribuere; vim vi repellere. In naturale.

IV. Huic naturali juri quodammodo similes sunt naturales istæ inclinationes, quæ etiam in brutis animalibus reperiuntur, ut maris & fœminæ conjunctio, prolis procreatio & educatio, quò spectat definitio Ulpiani *in l. 1. §. 3. de I. & I.* *Cui similes sunt inclinationes naturales brutorum.*

V. Atque hæc naturalia & quasi innata jura tolli vel mutari nequeunt. *§. pen. I. de I. N. G. & C.*

VI Jus gentium est, quod communiter homines ex ratione, propter communem necessitatem ac utilitatem, in societate civili agendum esse Gentium.

colligunt. §. *1. 2. I. de I.N.G. & C. l. 9. de just. & jur.*

D stinctio juris gentium.

VII. Hoc commune gentium jus vel (1.) concernit singulos homines quoad eorum personas & res seu bona: & adscribuntur huic distinctio dominiorum, contractus, constituto Magistratuum & judiciorum *l. 4. & 5. de I. & I.* vel (2.) concernit gentes inter se consideratas, & illos qui uni genti sunt addicti, ratione alterius gentis: quo pertinent jura commerciorum inter gentes, transitus per terras alterius gentis. Similiter etiam eò spectant belli jura: Cum etiam istæ diversæ gentes communem judicem in terris non habeant, per bella damna & injuriæ vindicantur, vel etiam vis & injuria avertitur: unde victori cedunt personæ & bona devictorum *d. l. 4. & 5.*

Juris civilis seu positivi descriptio.

IIX. Jus denique civile seu positivum est, quod majestas peculiariter ad Reipubl. cui præest, commodum & salutem constituit & promulgat, ut secundum istud actiones suas subditi instituant. *l. 9. de just. & jur* §. *1. & 2. I. de I.N.G. & C.*

Ejus divis. Juris scripti

IX. Hoc civile jus dividitur in jus scriptum & consuetudinem. Illud est quod Majestas per expressas sanctio-

ctiones subditis præscribit. *l. 9. C. de LL.*

X. Apud Romanos in politia seu statu populari aliud erat jus civile strictè dictum; aliud honorarium seu prætorium. Illud ex legibus, plebiscitis, SCtis, & autoritate prudentum constat. vid. §. *3. & 4. I. d. 1. N. G. & C. l. 7. pr. de I. & I.* Hoc ex edictis prætorum & Ædilium curulium venit. *vid. l. 7. d. tit.*

XI. Illi, *sc. juri civili strictè dicto*, accessit in Statu Monarchico Constitutio Principis.

XII. Consuetudo est jus subditorum usu introductum, tacitôque summæ potestatis consensu approbatum. §. *9. de I. N. G. & C. l. 32. §. 1. de LL.*

XIII. Requiruntur igitur ad consuetudinem (1) actus plures apti, ut ex illis ita celebratis fiat jus. *l. 1. l. 2. C. quæ sit long. consv.* (2.) approbatio tacita summæ potestatis *d. l. 32. de LL.* Communiter hæc requisita ita recenseri solent, ut desideretur (1.) rationalitas. (2.) Actuum frequentia. diuturnitas temporis *dict. tex.*

XIV. Constat igitur hinc, quod si consuetudo non sit notoria, ista sit probanda ex pluribus nimirum actibus, & quidem in specie in hoc loco & ca-

definit. In statu populari Romano aliud civile strictè dictũ. Aliud prætorium. In statu Monarchico accesssit constitutio Principis.

L. 1. ff. t. 3. De Legibus Senatusq; Consultis & longa Consuetudine.

L. 1. ff. t. 4. de Constitut. Principum.

Consuetudinis descriptio.

Requisita.

Probatio.

& casu, de quo agitur, celebratis vid. tract. Roch. de Curte it. Petrus Salazar. *de usu & consuet.*

Jura in imperio nostro vigentia.

XV. In nostro Impeiio in usu sunt jura Imperii communia, quæ continentur in jure Civili, Canonico, quatenus se. sunt recepta Recessibus Imperii & variis consuetudinibus. Porrò obtinent jura particularia, quæ continentur in jure Saxonico, Ordinationibus, Principum Constitutionibus, item particularibus consuetudinibus.

Statuta civitatum.

XVI. Sæpius & in Civitatibus sunt certa Statuta, quæ tum demum plenum vigorem habent, si vel Civitas singulariter privilegiata sit, ut possit jus condere; vel Superior ejusmodi Statuta confirmaverit. Pertinent etiam huc opificum seu Collegiorum Statuta, quæ etiam confirmatione opus habent.

It. opificum.

Quæ jura probè cognoscenda. & ad factum singulare prudenter applicanda.

XVII. Illud itaque jus, quod in loco servatur, in quo jus dicendum venit, probè est cognoscendum. *l.* 1. §. 1. *Verb. boni & æqui notitia d. l. & l. l.* 2. §. 43. *Vers. turpe d. O. l.* & deinde exploratis singulis facti obvenientis circumstantiis legitimè ac prudenter applicandum *d. l.* 1. §. 1. *Verb. discernentes. separantes, d. l. & l. Vid. d. l.* 2. §. 13. *d. O. l.*

XIIX.

XIIX. In quâ juris accommodatione præprimis æquitas est observanda. *d. l. 1. pr. Verb. aequi & boni l. placuit. 8. C. d. judic. l. 18. d. LL. l. 90 d. R. I.* quippe quæ definitore Aristotele, *est ἐπανόρθωμα juris legitimi, ei parte, quâ deficit ob universale, non sec. legem 5. Eth. 14.* h. e. est commoda seu recta confirmatio juris, generaliter ac indefinitè lati, ad casûs in lege non expressè seu non sigillatim decisos. vid. *Aristot. 6. Eth. 8. & 1. Rhet. 13. add. l. 3. 4. 5. & 6. d. LL.* — Juxta æquitatem,

XIX. Ut verò hæc æquitas observari possit, (1.) verba (2.) mens & (3.) ratio legis rectè est perpendenda *l. 17. d. LL. l. 24 eod. Arist. d. 1. Rhet. 13.* Sin itaque aperta & clara verba & sententia legis fuerit, illa per simplicem interpretationen applicanda *conf. l. 7. §. ult. d supell. leg. l. 60. §. 1. d. legat. 3. l. 3. §. 9. ad adim. leg.* Sin autem sententia & ratio legis sit generalior verbis ad casûs similes ea extendenda: *l. 12. l. 13. l. 24. d. LL. l. 32. ad L. Aquil. l. 7. §. 2. d. Jdict.* si denique sententia & ratio legis sit restrictior, lex quoque restringenda erit *l. 32. d. pact. l. 2. §. 3. ad SC. Vell. l. 6. C. d. LL.* — Et modos interpretandi,

Nec non usum seu observantiam.

XX. Aliqvando etiam lex dubia determinatur inde, ut spectetur quid retro in ejusmodi casibus sit observatum & judicatum *l. 37. l. 38. d. LL. l. 2. §. 24. d. O. I. Verb. quod vetustissimâ juris observantiâ.* ubi hæc inter alia annotat Ant. Mornacius: *gravissimus hic est textus in id, ut à vetustissima juris observantia nunquam, si fieri possit, discedi debeat.* Jung. *l. 24. ad municipal.* in cujus fine hæc habentur, *cui consequens, ut ne in futurum à forma observata recedatur:* tanti esse docet Joh. Faber. *ad pr. tit. d. offic. jud. in Inst.* insistere vestigiis vetustissimæ hujus juris observantiæ, ut dicat nullam esse irritamque sententiam, quæ contra statum notumque juris consueti ordinem lata est &c.

Jus vel personas earumve statum attinet,

XXI. Cæterum omnes hominum actiones & negotia, de quibus jura ordinantur vel personas & statum seu conditionem personarum; vel res & bona ipsarum concernunt; hinc aliud est JUS PERSONARUM, aliud JUS RERUM. De utroque (1.) sciendum, quid secundum jus personarum vel rerum competat (2.) quâ ratione & modo illud jus sibi competens, quis ab altero, qui spon-

vel Res

ſpontè non tribuit, per actiones & judicia conſequi poſſit.

Utriusque tractanda cognitio & perſecutio.

TIT. III.

De Jure perſonarum ſeu Statu hominum, indeque veniente prima diviſione.

I. Perſona hîc ſignificat hominem in ſocietate Civili viventem *arg. rubr. l. de jur. perſon. junct. rubr. & l. 3. ff. de ſtat. hom.* Habet verò homo aliquem ſtatum ſeu conditionem attributam vel ab ipſa natura, vel à jure.

Perſona ſeu homo *L. 1. ff. t. 5. de ſtatu hominum.*

II. Juxta ſtatum naturalem diſtinguntur homines (1.) ratione ſexus *l. 9. l. 10. de ſtat. hom.* quod ſcil. alii ſint maſculi, alii fœminæ (*quarum virtus, ait Ariſtoteles, corporis eſt pulcritudo & magnitudo; animi verò temperantia & φιλεργία ἄνευ ἀνελευθερίας h. e. ut ſit amans laboris, abſque tamen ſordibus & avaritia*) vel etiam Hermaphroditi ſeu andiogyni, de quibus ſciendum, quod ejus ſexus ſint æſtimandi, qui in iis prævalet. *l. 10. de ſtat. hom l. 15. §. 1. de Teſt.* vid Al-

Juxta ſtatum naturalem ratione ſexus eſt vel maſculus vel fœmina.

phons. à Caranza *tr. de part. Legitim. c. 17. n. 66. & seqq.* item Paul. Zach. *in quæstion. Medico-Legal.* (2.)

Vel natus seu nasciturus.

Alii sunt jam nati, alii nasciturì seu in utero: de quibus notandum, quod in iis, quæ ad commodum eorum spectant, perinde habeantur ac si jam nati essent *l. 7. l. 26. de stat. hom.* & quod eorum gratia prægnantibus parcatur, & pœna vel etiam tortura differatur usque dum partus sit editus, & sex septimanæ prætertapsæ. *l. 18. de stat. hom. l. 3. de pæn.*

Tempus justum nativitatis.

III De natis sciendũ est, quod septimo vel octavo mẽse nati à die nuptiarum celebratarũ pro legitimis liberis secundum communem Medicorũ & JCtorum sententiam habeantur, imò quod etiam ob favorem partus decimo, vel etiam initio undecimi mensis admittantur *l. 12. de stat. hom l. 3. §. pen. & ult. de suis & legitim. hered. add. arg Nov. 39. c. 2.* vid. Alphons. à Caranz. *d. tr.* Dn. Carpzov. *p. 4. de f. for. Const. 27. def. 15.* Dn. Richter. *Decis. 89. n. 23. & ult.* Porrò etiam partus, in quo aliquid præter naturam supereſt vel deest, nihilominus inter liberos est numerandus *l. 10. §. 2. de ædil. Edict.* Monſtra verò, quæ contra formam huma-

ni

ni generis procreantur, non ſunt li- beri. *l. 14. de ſtat hom.*

IV. Juxta jus propter diverſum ſtatum & conditionem civilem ſumma & abſoluta ſeu generalis ac prima diviſio de Jure perſonarum hæc eſt, quod omnes homines aut liberi ſunt, (1.) qui habent naturalem facultatem ejus, quod cuique facere libet, niſi ſi quid vi aut jure prohibetur. §. *1. I. de jur. perſ. l. 4. pr. de ſtat. hom.* aut ſervi, qui domino alieno ſunt ſubjecti, & juribus Civilibus non fruuntur *l. 4. §. 1. de ſtat. hom.*

Juxta legem alii liberi.

Alii ſervi.

V. Liberi homines rurſus diſtinguuntur in ingenuos & libertinos. Illi ſunt, qui à liberis parentibus liberi nati ſunt: hi verò ſunt, qui ex juſta ſervitute manumiſſi ſunt *tot. tit. I. de libertin.*

Illi vel ingenui vel libertini.

VI. Quamvis verò hodiè inter Chriſtianos ejusmodi homines ſervi non habeantur, niſi quod à Turcis aliisque barbaricis gentibus capti pro ſervis inter Chriſtianos cenſeantur, eo quod iſtæ etiam nationes Chriſtianos captivos pro ſervis habeant. Sunt tamen in quibusdam locis homines proprii, eigene Leute/ qui affinitatem cum ſervis habent, de quibus commodius cap. ſeq. agetur.

Hodiernus uſus.

Subjungatur *text. Instit. Lib. I. Tit III. de Jure personarum & seqq. usq; ad Tit. IIX.*

TIT. IV.

De secunda personarum divisione, & de potestate dominicâ.

Quædã personæ sunt sui juris: Quædã alieno juri subjectæ. *L. 1. ff. t. 6. de his qui sunt sui vel alieni juris.*

I. Sequitur de jure personarum alia divisio: nam quædam personæ sui juris sunt, quædam alieno juri subjectæ; rursus earum quæ alieno juri subjectæ sunt, aliæ sunt in potestate parentum, aliæ in potestate dominorum *pr. I. de his qui sui vel al. jur.*

Nim. dominicæ potestati.

II. In potestate dominorum apud Romanos erant servi, & consistebat hæc potestas dominica in eo, quòd servus (1.) Domino proprius, adeoque hic istum vendere, in vincula conjicere, vel attamen absque sævitia, castigare potuerit, *l. 2. de his qui sui vel al. jur. §. 1. I. eod. tot. tit. C. de emend. serv.* (2.) quòd Domino operas præstare debuerit. vid. *tot. tit. de oper. serv.* Et (3.) quodcunque per servum acquirebatur, id domino acquirebatur. §. 1. *per quas person. cuique acquir.*

III.

III. Hodie operas liberorum certa mercede conducimus, ad quos tamen hæc jura quodammodo applicari possunt. vid. Hermann. Stamm. *tr. de serv. person. lib. 2 per tot.*

hodie opera liberorum hominum conducũtur.

IV. Sunt enim in nonnullis locis proprii homines, quorum status & conditio secundum cujusque loci consuetudinem discernenda venit. vid. Frider Husan. *tr. de propr. homin.* Joh. Hermann. Stamm. *dict. tr. de servit. person.* Speidel. *in notab. historico-polit.* voce Leibeigen/ it. voc. Wildfangen/ & *novissimè* Autor *defensionis causæ Palatinæ:* nec non Philipp. Andr. Burgoldensis *notit. rer. illustr. imper. Part. 2. Discurs. 26. § 8.*

Alicubi etiã sunt proprii homines.

V. Hisce in terris rustici quidem liberi homines sunt; nihilominus tamen dominis, quibus subjecti, operas præstare debent, Frohndienste: quæ varii sunt generis. Sic aliæ præstantur jumentis, ab iis, qui agros possident, & dicuntur Anspänner/ Pferdner/ Hüfner/ aliæ manibus vel alias corpore (mit Handfrohnen/ Getreyde schneiden/ Hew machen/ Botschafft lauffen/ Wachen/ Jagen ꝛc.) ab aliis, qui nullum agrum, vel non multum agri habent, & nominantur, Hintersätler/ Handfröhner/ Kotsassen.

Rustici nostri præstant operas.

Sive determinatas. fen. Istiusmodi operæ sunt vel determinatæ, quæ nimirum certis diebus præstantur, vel certo modo, gewisse/ gesätzte oder gemessene Dienste/ vel in- *Sive indeterminatas.* determinatæ, quæ quoties & quomodocunque opus est, debentur. Non tamen in infinitum sunt extendendæ, sed boni viri arbitratu definiendæ, ac de solitis & consuetis intelligendæ. vid. Constit. Elect. *p. 2. Const. 51. & 52. ibique* Du. Carpz. ut & in Respons. Elect. *Lib. 1. tot. tit. 6. & 7.*

Legatur *d. Lib. I. Instit. Tit. IIX. de his qui sui vel alieni juris sunt.*

TIT. V.

De Patria Potestate.

Patriæ potestati subjecti sunt liberi. I. In patria potestate sunt liberi nostri, quos ex justis nuptiis procreavimus.

Ejus effectus. II. Consistit autem patria potestas potissimum in eo, (1.) quòd Patri filius sit subjectus, & ipsi concedatur in transgressorem moderata castigatio, & jus terminandi controversias domesticas. *l. 3. 4. & C. de patr. pot. l. 77. pr. de furt.* (2.) Quòd quicquid acquirunt liberi ex re

patris,

patris, patri acquiratur; quod verò aliunde liberis obvenit (extra peculium Castrense) in eo pater usumfructum habet. §. 1. *per quas person. cuique acquir.*

III. Præterea in genere liberi parentibus, tam patri quam matri obedientiam & reverentiam exhibere debent; parentes verò tam pater quàm post mortem hujus mater liberos alere & sustentare debent. vid. *tot. tit. de agnoscend. vel alend. lib.* Hinc & matri, quia liberos alere tenetur, ususfructus bonorum, quæ ad liberos pertinent, secundum jus Saxon. commune conceditur. vid. Dn. Richter. *Decis. 18.* add. Dn. Carpz. *tr. de jure fœmin.* aliud obtinet in Electoratu Saxon. vid. *Decis. Elect. novis. 62.* Inopes verò parentes liberi alere tenentur.

Jura patri & matri communia. *L. 25. ff. t. 2. de agnosc. & alend. lib. vel Par. vel Patron. vel lib.*

IV. Patriæ potestatis tres sunt causæ: (1.) Justæ nuptiæ. (2) Legitimatio. (3.) Adoptio.

Causæ patriæ potestatis sunt 3.

Adde sis *Lib. 1. Instit. Tit. IX. De Patriâ Potestate.*

TIT. VI.
De Sponsalibus.

I. Nuptias præcedere solent sponsalia,

I. Nuptiæ,

quas præcedunt Sponsalia, quæ definiuntur & distingvuntur. *L. 2. ff. t. 1. de Sponsalibus.*

salia, quæ secundum Jus Romanum sunt mentio & repromissio f... ...rarum nuptiarum *l. 1. de Spons...* ... jure Canon. autem Sponsalia ... stingui solent in sponsalia de præsenti & de futuro. *C. pen. de sponsal.* Hæc vocantur, quando sub conditione promissio conjugalis celebratur. Illa verò sunt, ubi jam adest præsens conjugium absque ulla dilatione: ita ut solùm solennis benedictio sacerdotalis seu copulatio sequatur in Ecclesiis.

Sponsalia celebrantur inter sponsum & sponsam adhibito parentum consensu.

II. Ut sponsalia subsistant, non solùm personarum, quæ sibi invicem desponsantur *l. 4. d. sponsal. c. 23. d. sponsal. (ubi de muto)* sed etiam parentum consensus requiritur: attamen parentes non debent liberos contra ipsorum voluntatem ad hanc vel illam personam matrimonió sibi jungendam cogere. *l. 21. 22. 28. de ritu nupt.* Neque etiam sine justa causa consensum facilè denegare. *l. 19. d. t. de rit. nupt.* Add. Carpz. *l. 2. Jurisp. Consist. tit. 3. def. 52. 53. 57.* Dn. Richter. *dec. 8. n. 49. n. 82.*

Clandestina sponsalia nō obligant, sed publica.

III. Prohibita verò sunt & nullum effectum habent Sponsalia clandestina, sed publica solum obligant. Dicuntur verò publica, quæ consensu parentum inita; vel si parentes

non

non sint in vivis, in præsentia saltem duorum testium celebrata *add. tot. tit. Decretal. de Clandest. sponsal.*

IV. Si tamen clandestina Sponsalia accesserit concubitus, tunc illa regulariter sunt consummanda, licet parentes vitiatoris dissenserint: non quod concubitus clandestina Sponsalia reddat licita, sed quod ita succurratur vitiatæ, quæ spe matrimonii promissi ad concubitum adducta censetur, ex qua ratione apparet, quod si vitiatæ parentes causas justas habeant, ob quas vitiatori filiam denegare in matrimonium persistant, ejusmodi clandestina sponsalia etiam hoc casu effectum non habeant, v. g. si inferioris cujusdam conditionis juvenis viri cujusdam magni nominis filiam induceret dolo ac persuasionibus ad connubium secum ineundum, & postmodum etiam ad concubitum, parentes inviti haud tenentur filiam in matrimonium ipsi collocare. vid. eleganter Joh. à Sande *Decis. Fris. lib. 2. tit. 1. def. 4.* Add. Carpz. *Jurisprud. Consist. lib. 2. def. 60.* Dn. Richter. *dec. 8. num. 55 94. 95.* Dedeken. *Cons. Theolog. Vol. 3. l. 2. sect. 4. Num. 21. 2[illegible] 3. 24.* Kitzel. *Syn. Matrim. c. 4. theor 5. lit. d.*

Nisi clandestinis accesserit concubitus.

Spõsalia prohibentur ratione cognationis in lineâ rectâ.

V. Notandum porrò est quod quædam personæ propter propinquitatem vel ratione cognationis vel ratione affinitatis Sponsalia inter se celebrare prohibeantur, nimirum ratione cognationis (1.) prohibentur Sponsalia & nuptiæ in linea recta inter ascendentes & descendentes in infinitum; ita in linea ascendente filius interdicitur, sibi matrimonio jungere 1. matrem, aviam maternam & paternam, 2. proaviam &c. Similiter filia patrem, avum &c.

Eadem ratione in linea descendente pater non potest sibi jungere filiam, neptem. Similiter nec mater filium, nepotem.

In lineâ collaterali ubi est respectus quasi inter parentes & liberos.

VI. (2.) Propter cognationem in linea collaterali conjugium prohibetur inter personas, quæ se quodam respectu ut parentes & liberi habent. Habet se verò instar parentis, qui stipiti (*e.g. avo*) â quô uterque (*e. g. pater meus ejusque frater*) originem trahit, immediatè subest; (*e.g. patruus meus*) Ejusmodi personæ sunt avorum vel parentum fratres sororesve, quippe quæ in propinquitate proximum â parentibus occupant locum,

Hine

Hinc propter cognationem in linea collaterali sursum computando interdicitur matrimonium, ut quis non possit illud celebrare (1.) cum amitâ, vel matertera. (2.) amitâ magna, vel matertera magna. Similiter fœmina non potest nubere 1. patruo, vel avunculo 2. Patruo magno, vel avunculo magno. Similiter deorsum quis non potest ducere in uxorem, quæ est ipsi instar filiæ, nimirum 1. fratris sororisve filiam. 2. fratris sororisve neptem. 3. fratris sororisve proneptem. Eodem modo fœmina non potest nubere 1. fratris sororisve filio 2. fratris sororisve nepoti. 3. fratris sororisve pronepoti.

VII. (3.) Præter personas, quæ dicto modo se habent, in specie in linea collaterali æquali prohibentur nuptiæ in primo & secundo gradu consanguinitatis secundum computationem canonicam. Nimirum 1. inter fratres & sorores tam germanos quàm consanguineos seu uterinos. §. 2. *I. de Nupt. l. 18. l. 14.* §. 2. *l. 54. de rit. nupt.* 2. Inter consobrinos. Sec. jus. Canon. *c. 8. d. cons. & affin.* & hodiernas constitutiones: *Secus ac jure civili l. 19. C. d. nupt.* §. *4 d. nupt.* Porò in linea inæquali usque ad tertium gradum, hoc inclusô,

Præter istas etiam inter alias personas prohibentur sponsalia & nuptiæ in linea æquali, & inæquali.

cluso, nuptiæ prohibentur. Ita quis non potest in uxorem ducere patrui vel avunculi filiam, vel fœmina non potest matrimonium inire cum patrui vel avunculi filio, nepotevè &c. In tertio verò gradu lineæ æqualis matrimoniũ admittitur: v. g. promissum est inter fratrum & sororum nepotes & neptes. In nonnullis tamen locis hujusmodi casibus dispensatio à Principe est impetranda.

Ratione Affinitatis 1. In linea recta.

IIX. Ratione affinitatis hodiè prohibentur nuptiæ (1.) inter eas personas, quæ se quodam respectu habent in linea rectâ, ut parentes & liberi: seu quæ alterutrius conjugis sunt ascendentes & descendentes in dictâ lineâ rectâ. Respectus enim iste venit ex analogia cognationis. Sic in linea ascendentium in primo gradu in quocunque genere affinitatis filius vel potius privignus non potest matrimonium inire 1. cum noverca 2. cum uxoris suæ matre aut noverca, nimirum vidua soceri sui. 3. cum socru. 4. cum patris sponsa, futura scil. noverca. 5. cum sponsæ uxorisvè suæ matre. Porrò in secundo gradu non potest quis nuptias celebrare 1. cum novercæ suæ matre. 2. cum vitrici sui matre. Similiter. 3. & itidem in secundo gradu cum proso-

cru

tru seu uxoris suæ avia. 4. cum patris matrisvè noverca. Eadem ratione in tertio gradu 1. cum novercæ avia, 2. vitrici avia, nec non in quarto eodem gradu 3. cum uxoris proavia, vel etiam 4. cum proavi vidua, seu aviæ noverca. 5. cum avi noverca.

IX. Similiter fœmina non potest propter affinitatem matrimonium inire 1. cum vitrico. 2. cum defuncti mariti vitrico. 3. cum socero. 4. cum defunctæ matris relicto sponso, vel etiam 5. sponsi patre, cujus nimirum filio hæc fœmina erat desponsata. Sic etiam in secundo gradu 1. cum novercæ patre. 2. vitrici patre. 3. & quidem in eodem gradu cum defuncti mariti avo seu paterno seu materno. 4. cum aviæ relicto viduo h. e. patris matrisve ipsius vitrico. Porrò in tertio gradu etiam prohibentur nuptiæ 1. cum novercæ avo. 2. cum vitrici avo 3. cum mariti proavo, & etiam in eo gradu 4. cum avi aviæve vitrico.

X. Sic etiam in linea descendente propter superius traditam regulam nuptiæ prohibitæ sunt, ita ut vitricus non possit ducere in uxorem in primo gradu 1 Privignam 2. Privigni viduam 3. Nurum vel sponsam filii defuncti. In secundo gradu 1. Privigni privi-

privignæve filiam. 2. Nepotis viduam. Ut & in terio gradu 1. privigni privignæve neptem. 2. Nepotis viduam.

XI. Ex eadem ratione fœmina non potest nubere in primo gradu 1. privigno. 2. privignæ viduo. 3. genero vel etiam sponso defunctæ filiæ. In secundo gradu 1. privigni privignæve filio 2. filii filiæve genero. In tertio gradu 1. privigni privignæve nepoti 2. Neptis nepotisve genero. Omnes enim hactenus enarratæ personæ affines sunt loco filiarum filiorumve, adeoque ipsa rectâ ratione dictante à carnali commixtione cum his abstinendum est.

2. In lineâ collaterali inæquali.

XII. (2.) Ob similem respectum prohibentur nuptiæ inter affines in linea collaterali inæquali: Quando nimirum personæ, quæ marito uxorive consanguinitate sunt junctæ, qs. se habent ut parentes & liberi. Nam quâ conjux suis Consanguineis Consanguinitate jungitur: eadem & alter conjux iisdem Affinitate *l. 4. §. 3. d. gradib.* Hinc masculus in lineâ ascendente non potest ducere uxorem 1. soceri socrusvè sororem; vel etiam patrui viduam, vel avunculi viduam. 2. patrui magni viduam. Similiter in linea descendente quis

quis non potest ducere in uxorem 1. fratris sui sororisvè filii viduam. 2. uxoris suæ fratris sororisvè filiam; vel etiam fratris sororisvè filii viduam 3. Nepotis ex sorore viduam; vel etiam neptem ex uxoris fratre sororevè.

Similiter fœmina non potest matrimonio jungi mariti patruo avunculovè. It. amitæ viduo: vel fratris sororisvè genero; item mariti fratris sororisvè filio; aut fratris filii filiævè genero &c.

XIII. (3) Prohibetur propter affinitatem in lin. collaterali æquali matrimonium inter personas, quæ se habent ut fratres, & sorores. v.g. uxoris meæ soror est mihi instar sororis; & mariti mei frater est etiam mihi instar fratris. Unde quis in uxorem ducere nequit defuncti fratris viduam sponsamvè relictam: Similiter fœmina non potest jungi sororis viduo sponsovè relicto. Et quidem hæc prohibitio plerisque in locis solùm de primo genere affinitatis in lin. collaterali intelligitur. In quibusdam verò locis ista etiam ad secundum genus affinitatis quodammodo extenditur. (*V.g. secundum genus affinitatis est inter me & uxoris meæ fratris uxorem; Vel etiam inter me &*

3. In lineæ collaterali æquali in primo affinitatis gradu.

 ma-

mariti mei (sororis maritum) ita nim. ut, si res adhuc sit integra, h. e. matrimonium non sit per benedictionem sacerdotalem consummatum, vel copula carnalis nondum intervenerit, Magistratus ejusmodi personas affinitate junctas, ne ejusmodi matrimonium perficiant, dehortari debeat.

Quæ prohibitio non extendenda ad cognatos mariti & cognatos uxoris inter se invicem.

XIV. Potest verò quis in uxorem ducere fratris sui uxoris sororem. Vel fœmina potest jungi sororis suæ mariti fratri. Quamvis enim hujusmodi personæ in primo genere affinitatis & loco fratrum & sororum esse videantur: affinitas tamen solùm dicitur intercedere inter conjugem & alterius conjugis consanguineos: non verò propriè affines dicuntur Consanguinei duorum conjugum inter se. Hinc igitur, ut jam dictum, duæ sorores possunt conjungi duobus fratribus *c. s. d. consan.* Similiter & inter comprivignos nuptiæ celebrari possunt. §. 8. *I. d. nupt. l. 34.* §. *2. d. rit. nupt.*

4. In secundo affinitatis gradu lineæ collateralis æqualis.

XV. (4.) Propter affinitatem prohibetur matrimonium in secundo gradu lineæ æqualis, v. g. non potest quis in uxorem ducere 1. defunctæ uxoris amitæ patruive filiam, vel etiam 2. patrui sui amitæve suæ filii viduam.

duam. Similiter nec fœmina poteſt matrimonio jungi 1. defuncti mariti patrui amitævè filio ; filiævè viduo.

XVI. Tandem (5.) In Electoratu Saxon. licet inter perſonas non intercedat aliquis reſpectus parentum & liberorum, tamen propter venerationem affinitatis tertius quoque gradus in linea collaterali inæquali eſt prohibitus. Hinc igitur 1. quis non poteſt matrimonium inire cum defunctæ uxoris patrui magni amitævè magnæ filia. Similiter fœmina non poteſt nuptias celebrare cum patrui magni amitævè magnæ filio. Item 2. quis non poteſt in uxorem ducere patrui magni amitævè magnæ filii viduam. Et fœmina non poteſt nubere patrui magni amitævè magnæ filiæ viduo. Vid. ulterius hac de re Joh. Eckſtadium *in collat. Jurium connubial.* & Dn. Carpz. *in tr. de conſangu. & affinit.*

5. Jure electorali Saxonico etiam tertius gradus eſt prohibitus.

XVII. Poteſt verò certis caſibus Princeps ſeu ſuperior diſpenſare & veniam concedere. Non autem licita eſt diſpenſatio circa eas conjunctiones, quæ jure divino prohibitæ : ſed ſolùm in illis, quæ jure humano Eccleſiaſtico ulterius interdictæ. Sunt vero jure divino prohibitæ quoad

In caſibus humano, non divino jure prohibitis licita eſt diſpenſatio.

consanguinitaté (1.) inter ascendentes & descendentes *Levit. 18. v. 7. (2.)* inter fratré & sororé *Levit. 18. v. 9. (3.)* inter ulteriores collaterales, quæ parentum vel liberorum loco habentur: *Levit. 18. v. 12.* Nam ibi non personæ solùm enarratæ, sed similis quoque respectus inspiciendus, ita scil. ut quæ personæ eodem planè modo sibi consanguinitate sunt junctæ, quô ibi enarratæ, etiam prohibeantur inter se matrimonium contrahere. Quoad affinitatem verò jure divino prohibentur nuptiæ inter Personas (1.) quæ parentum aut liberorum loco sunt sive quæ alterius conjugis sunt ascendentes & descendentes in linea recta. *Levit 18. v. 18. it. v. 15. v. 17. c. 20. v. 12. Deuteron. 27. v. 20. 1. Cor. 5. v. 1.* (2.) Quæ se habent ut frater & soror *Levit. 18. v. 16. & seqq. it. cap. 20. v. 21.* Præterea (3.) communiter Dd. statuunt, quod jure divino etiam inter istas personas affines sint interdictæ nuptiæ, quæ conjugi defuncto aut defunctæ in linea collaterali fuêre loco parentum aut liberorum *per text. Levit. 18. vers. 14. it. cap. 20. vers. 20.* vid. Bechstad. *d. tr. c. 7.* Dn. Carpz. JPr. Consist. *Lib 2. tit. 7.* Alii verò non ita simpliciter ac in genere inter hujusmodi affi-

affines prohibitas esse nuptias statuunt: cum de aliis affinitatibus, *de quibus in hoc aphor. n. 1. n. & 2.* plura exempla enumerentur, ex quibus generalitas prohibitionis colligi possit. De hujusmodi autem affinitate, *de qua in hoc n. 3.* solùm inveniatur hæc unica prohibitio, ne quis patrui sui viduam ducat. *d. Levit. 18. v. 14. & cap. 20. v. 20.* unde etiam ad hanc unicam prohibitionem textum restringunt nonnulli, & admittunt dispensationem in nuptiis cum defunctæ uxoris sororis filia. Item vidua possit nubere defuncti mariti sororis filio, seu quis possit ducere in uxorem avunculi sui relictam viduam. Dn. Richter. *Decis. 11. n. 13. 17. 29. & seqq. & part. 2. cons. 15.*

XIIX. Sponsalibus rite celebratis, non licet ab iis recedere, ne quidem mutuo desponsatorum consensu, cum jam adsit consensus conjugalis *c. pen. de sponsal. duor.* Operantur nimirum hæc sponsalia, quæ de præsenti vocantur, obligationem ad matrimonium per solennitates Ecclesiasticas & insequentem cohabitationem consummandum. *c. 31. de sponsal.* Ad quod obtinendum actio inde oriens à sponso sponsave nec non illorum parentibus institui, & aliis quoque

A sponsalibus non licet recedere, & datur inde contra refractarios actio.

modis contra absentem vel refracta-rium sponsum sponsamve procedi potest. add. Beustius *tr. de matrim. c. 58.* Carpz. *l. Pr. Consist.*

Aliquando tamen illa ob urgentes causas dissolvuntur. *L. 24. ff. t. 2. de Divort. & Repud.*

XIX. Sunt tamen urgentes & gravissimæ quædam causæ, ob quas non quidem privatâ autoritate à sponsalibus recedere licet, sed à Magistratu Ecclesiastico ista, si prius tentata reconciliatio locum non inveniat, dissolvuntur, nim. (1.) Si Sponsus sponsavè ante vel post sponsalia cum alia persona concubuerit. (2.) Si impotentia comperta fuerit. (3.) Si de furore constet. (4.) Si atrox delictum commissum fuerit. add. Carpz. *resp. 45.* (5.) Si altera pars morbô contagiosô vel desperatô laboret. Et (6.) Si inter Sponsum & Sponsam intervenerint inimicitiæ irreconciliabiles. Dn. Carpz. *JPr. Consist. Lib. 2. d. 176.*

Bina sponsalia celebrans punitur; Priora tamen regulariter sunt servanda.

XX. Denique notandum quod cum duobus Sponsalia celebrans pœna afficiatur, de quâ *Lib. 3. ut & incestarum nuptiarum pœna* agetur. Quoad obligationem verò ipsam prima sponsalia præferuntur posterioribus, etiamsi ad posteriora concubitus accesserit, modo primus sponsus vel sponsa, sponsam vel sponsum talem admittere velit. *c. 1. c. ult. de spons. duor.*

auor. Sin verò posteriora benedictione Sacerdotali confirmata fuerint, subsistunt. Carpz. *d. t. d. 66.* Cæterum clandestinis vel etiam prioribus de futuro, uti nominant, initis sponsalibus publica & de præsenti, licet posteriora, semper præferuntur. *c. 2. de clandest. despons. c. 22. de spons.*

Tit. VII.

De Nuptiis sive matrimoniis.

I. Nuptiæ sive matrimonium est viri & mulieris legitima conjunctio individuam vitæ consuetudinem continens §. 1. *l. de part. pot. l. 1. de rit. nupt.* vel conjugium est unius maris & fœminæ legitima & indissolubilis conjunctio, mutuo utriusque consensu inita, ad generis humani propagationem & mutuum vitæ adjutorium. Nuptiarum descriptio. *L. 23. ff. t. 2. de ritu nupt.*

II. In personis requiritur, ut sint habiles: quæ habilitas consistit (1.) in facultate generandi naturali: qui E. non potest generare, sive ob ætatem seu ob vitium corporis, nec matrimonium contrahere potest. Nimi- Personæ habiles.

mirum ob ætatem vel nimis teneram. *pr. l. de nupt. c. 3. de despons. impub.* vel nimis provectam: Non tamen prohibetur sexagenarius cum juvencula inire matrimonium Carpz. *l. Jr. Cons. Lib. 2. def. 13.* Ob vitium corporis prohibentur castrati *arg. §. 9. l. de adopt.* frigidi & maleficiati. *tot. tit. Decretal. de frigid. & malefic.* add. Paul Zachias *in quæst. medicol.* Sciendum quoque hic de Hermaphroditis, quod iis non permittendum matrimonium, nisi ex inspectione de sexu prævalente constet. *arg. l. 10. de stat. hom.* Carpz. *dict. Lib. def. 16.* (2.) ut Lege non prohibeantur nuptias inire, nim. propter consanguinitatem & affinitatem, quâ de re Tit. præced. *aph. 4. & seq.* latè actum est.

Modus celebrandi nuptias.

III. Inter personas habiles & non prohibitas solenniter hodiè ita celebrandæ sunt nuptiæ, ut præcedente parentum consensu, vel testibus adhibitis promissione facta, *ut sub priori tit. aph. 3 monitum*, ante festivitatem nuptialem fiat publica ex suggestu proclamatio ut plurimùm trina, *c. 3. de clandest. despons. c. 27. de sponsal.* Cujus effectus est, ut post trinam proclamationem amplius impeditur matrimonium non audiatur. Ber-

lich. *Decis.* 76. Deinde ipso die nuptiarum sequatur in Ecclesia seu cœtu fidelium Sacerdotalis copulatio & benedictio.

Praepoperus concubitus pœna coercetur.

IV. His non observatis, si desponsati concubuerint, pœnam incurrunt. Attamen si alterutra parte forte mortua sponsalia inita benedictio sacerdotalis propter mortem intervenientem non potuerit insequi, partus ex præmaturo concubitu editus, admittitur pro legitimo, Carpz. *Lib. 3. c. 1. f. d. 10.* vid. novis. Decis. Elect. 49.

Polygamia est prohibita.

V. Ineuntur Nuptiæ inter unum marem & unam fœminam; Polygamia enim prohibita est.

Non verò sec. nuptiæ ritè susceptæ.

VI. Non autem prohibitæ sunt secundæ nuptiæ, modò non sint nimis maturæ & festinatæ: debet enim vidua annum expectare, usque dum secundo nubat. Viduo verò conceditur aliquando, ut post lapsum semestris secund. nuptias celebret. Porrò si ex priori matrimonio liberi exstent, his bona defuncti patris matrisve seu successio in illa bona debetur: adeoque si impuberes fuerint minoresvè, tutores vel curatores ipsis sunt constituendi: plurimis etiam in locis prudenter statutum est, ne conjux secundas nuptias ineat, nisi prius prioribus liberis satisfecerit. Licitæ quo-

que sunt secundæ nuptiæ, quamvis uxor promiserit priori marito, quòd non velit denuò nubere. Carpz. *l. Pr. Consist. d. Lib. 2. def. 172.*

Modò de morte conjugis satis constet.

VII. Notandum & hoc est, quòd non permittendæ sint secundæ nuptiæ, priusquam de morte prioris conjugis satis constet; quæ mors aliquando v. g. si in acie, mari, morbovè contagioso peregrè obierit conjux, uno etiam teste probari potest. vid. Carp.. *d. l. d. 166. 167.* Cum autem mors planè probari nequit, conjux, qui quæve secundas nuptias celebrare constituit, contra absentem conjugem desertionis processum instituere debet. Idem *def. 170.*

Ex conjugio jus personarum oritur.

VIII. Ex legitimo conjugio oritur jus personarum inter conjuges, quod est vel mutuum, & consistit (1.) in mutuo amore ac perpetua vitæ consuetudine (2.) in exhibitione debiti conjugalis, & liberorum procreatione, (3.) in aliquali bonorum communione. Vel alterutri conjugi proprium: & quidem marito propria est maritalis potestas *l. 14. solut. matrim. Nov.* 117. *c. 1. 2. 3.* Et secundum Jus Saxon. competit ipsi ususfructus omnium bonorum uxoris. LandR. *Lib. 1. art. 31. & 45.* Tenetur verò uxorem alere eamque defendere.

dere. *l. 2. ff. de injur.* Jura propria respectu uxoris consistunt in conveniente subjectione, unde fluit (1.) quod debeat marito obsequium. *l. 1. §. 7. C. de rei uxor. act.* & operas obsequiales & œconomiæ curam *arg. l. 31. pr. §. 1. de donat. inter Vir. & uxor.* (2.) quòd gaudeat nobilitate & dignitate mariti. *l. 13. C. de dignitat. l. 8. de senat. l. 10. C. de nupt.* Ejusque participet forum *l. 65. de judic.* & mutantem domicilium sequi teneatur.

IX. Ad hæc jura obtinenda datur ex jure personarum conjugali actio præjudicialis. *arg. l. 3. §. 4. de lib. agnosc. l. 1. §. 2. de Rei Vind.* vel imploratio officii judicis, ut conjux adigatur ad id, quod sui est officii. item remedia competunt possessoria *c. 5. de restit. spol.* ubi Gloss, & Canonist. Add. Kitzel. *Syn. matrim. c. 10. theor. 4.* Et inde actio.

Subjiciatur lib. 1. tit. 10. d. Nuptiis.

Tit. IIX.

De Jure dotium & donatione propter Nuptias. it. de dotalitio.

Nuptiis accedit dos & donatio propter nuptias.

I. Quamvis nuptiæ sine dote & donatione propter nuptias consistere possint, *Nov. 74. cap. 4.* sponsa tamen sponsævè pater dotem sponso dare: & vicissim sponsus sponsæ donationem propter nuptias (ein Gegenvermächtnüß) constituere solet, *tot. tit. de jure dot. it. de donat. prop. nupr.*

L. 23. ff. t. 3. de Jure dot.

Dotis descriptio.

II. Est verò dos res vel potius universitas quædam rerum ab uxore ejusvè nomine in maritum translata pro sustinendis oneribus matrimonii, *l. 7. p. l. 1. d. jur. dot. l. 20. C. eod.*

Constituens dotem.

III. Constituit dotem ipsa fœmina, *l. 1. l. 4. l. 14. l. 28. C. d. jur. dot.* aut alius ejus nomine; & quidem vel ex officio, vel ex libero arbitrio. Ex officio dotare tenetur pater filiam, avusvè paternus neptem *l. 17. d. r. n. l. fin. C. d. dot. prom. l. 6. d. collat.* pro modo facultatum & dignitatis, *l. 60. l. 61. pr. d. jur dot.* nisi ipsa sit locuples, ac se ipsam dotare possit, Carpz. *p. 2. c. 42. def. 15.* vel sit ingrata, aut indigno viro nupserit Zas. *ad §. 20. num. 84. & 85. I. de action.* Gail. *2. obser. 94.* Carpzov. *a. l. def. 12.* Mater non cogitur pro filia dotem dare, nisi ex magnâ & probabili causâ. *l. 14. C. d.*

t. l. 19.

t. l. 19. C. d. heretic. nec frater pro forore *l. 12. §. pen. l. 13. § f. d. administ. tut. l. 1. §. 2. d. tut. & rat. distr.* Sand. *lib. 2. decis.* Frisic. *tit. 8. def. 2.*

IV. Dari in dotem possunt res, quæ sunt in commercio vid. *l. 43. & seqq. de jur. dot.* Et quidem si dos in pecunia consistat, maritus pro arbitrio & lubitu illam expendere potest; sin verò in bonis immobilibus, hæc alienare marito non licet, sed solùm illis utitur atque fruitur. *pr. I. quib. alien. lic.* vel *non l. 7. pr. d. jurisdict. tot. tit. de fund. dotal.* Interdum autem bona æstimatò in dotem dantur, & quidem vel (1.) ita, ut non res sed æstimatio veniat aliquando restituenda: tunc in arbitrio mariti est, res alienare, & pretium seu æstimationem restituere *l. 10. pr. §. 5. l. 16. l. 17. §. 1. l. 18. de jur. dot. l. 50. sol. matrim. add. l. 1. C. d. jur. dot.* vel (2.) hoc modo, ut pro re, deteriore redditâ, aut non existente pretium sit restituendum: quâ conventione initâ res, si extet integra ipsa restituenda erit *l. 10. pr. l. 69. §. 1. d. jur. dot. l ult. pr. d. pact. dotal. l. 21. C. d. jure dot. l. 66. §. 3. sol. matrim.*

Res in quibus dos constituitur.

L. 23. ff. t. s. de fundo dotali.

V. Donatio propter nuptias doti solet æqualis constitui. *l. 9. junct. Auth.*

Donationis propter nuptias descriptio.

Auth. equalitas. C. de Pact. Convent. Non autem maritus quid uxori tradit, sed pecuniam vel aliam rem proptet nuptias donatam, retinet, eâque utitur. Et competit solum uxori in istâ re dominium & simul etjam hypotheca tacita. *auth. permissa. C. d. donat propter nupt. l. 29. C. de jur. dot. Nov. 97. c. 6. j. tamen O.P.S. t. 43. §.* So wollen.

Soluto matrimonio quid circa dotem & donationẽ propter nuptias obtineat. *L. 24. ff. t. 3. Soluto matrim. dos quemad. pet.* It. circa impensas. *L. 25. ff. t. 1. de impens. in res dotal. fact.*

VI. Quando matrimonium per mortem aliovè modo solvitur, & quidem mortuâ uxore, maritus tenetur heredibus uxoris dotem restituere, & vicissim maritô mortuô remanet ejus heredibus donatio propter nuptias, nisi vel pactis dotalibus vel Statutis locorum aliud quid dispositum: qua de re inferius *Lib. 2.* agetur.

VII. Si dos constituta sit v. g. in ædibus vel prædiis, finitô matrmoniô impensæ in res dotales factæ marito sunt restituendæ: & quidẽ ob necessarias & utiles impensas res istas non antè restituere tenetur, quàm ipsi satisfactum. Voluptuarias autem, quod attinet, solùm permittitur marito auferre ornatum, quem posuit, modo sine rei læsione auferri possit. vid. *tot. tit. D. de impens. in res. dot. fact.*

IIX.

IIX. Inter conjuges nobiles uxori dotalitium constituitur, h. m. ut ratione dotis illatæ quadruplum in reditibus ipsi post mortem mariti concedatur, ut ex feudo præstetur: v. gr. si dos sint millia thalerorum, ducenta annuatim loco dotalitii constituuntur, vel viduæ certum aliquod feudum, ut loco dotalitii eô utatur, conceditur. Vid. Syntagm. nostr. Feud. *cap XIV. aph. 9. j. Carpz. P. 2. C. 42. d. 2. n. 8.* Add. *L. 2. T. 8.* §. 1. *l. quib. alien. lic. vel non.*

Dotalitium uxori nobili solet constitui.

Tit. IX.

De Divortiis.

I. Matrimonium morte dissolvi constat. Inter vivos autem conjuges dissolvitur matrimonium vel quoad vinculum, uti loqvuntur, vel quoad mensam & thorum. Utraque autem haud temerè, & non nisi à judice competente, causâ cognitâ, fit separatio. Illa quidem quoad vinculum nimirum conceditur (1.) ob adulterium alterius conjugis (2.) ob malitiosam desertionem, institutô tamen super desertione consuetô processu.

Matrimoniũ solvitur morte. *L. 24. ff. t. 2. de divort. & repud.*

Inter vivos verò vel quoad vinculum.
1. ob adulterium.
2. malitiosam desertionem,

II. Por-

3. Impotentiam.

II. Porrò (3.) etiam dissolvuntur nuptiæ, si jam ante nuptias alterutra conjux impotens fuerit, vel contagiosô morbô vel furore laboraverit, & hujusmodi vitium post celebratas nuptias apparuerit.

4. Defectum virginitatis.

III. Præterea (4.) dissolvuntur nuptiæ, si appareat sponsam ab alio jam cognitam. Si nim. tentatâ reconciliatione sponsus sponsæ condonare nolit.

Parti innocenti aliæ nuptiæ permittuntur: rarius nocenti.

IV. Atque hisce casibus parti innocenti alias nuptias celebrare permittitur. Aliquando etiam parti nocenti, sed rarius & non nisi certis conditionibus novæ conceduntur nuptiæ. Carpz. *Jurispr. Consist. lib. 2. d. 191.*

Vel quoad thorum & mensam.

V. Posteriori modo, sive quoad thorum & mensam in Consistoriis dissolvitur matrimonium ob nimiam sævitiam, modò altera persona conjugata alio modo tuta esse nequeat. Nihilominus verò maritus alimenta debet suppeditare uxori; nisi bona illata ad alimentationem sufficientia ipsi restituerit. Vid. Carpz. *ibid. def. 213. & 214.*

Tit. X.
De Legitimatione.

I. Secunda causa patriæ potestatis est Legitimatio, quæ est actus, quô filii illegitimi fiunt legitimi. §. *ult. l. de Nupt.* Sec. causa Patriæ potestatis Legitimatio.

II. Fit hodiè legitimatio (1.) per subsequens matrimonium, quando nim. quis eam personam, ex qua liberos extra legitimam conjunctionem genuit, in uxorem ducit. Quæ fit. 1. per subsequens matrimonium.

III. Legitimatione interveniente filii antè nati vel concepti omninò æquales redduntur ex legitimo conjugio postea natis. *c. quamquam* 11. *qui fil. sint legit.* Hujus effectus.

IV. Fit (2.) Legitimatio per Rescriptum Principis, quando nimirum Princeps vel ipse, vel per Comites Palatinos integros quasi natales concedit. 2. Per Rescriptum Principis.

V. Hæc Legitimatio non solùm tollit maculam illegitimæ nativitatis, sed etiam ejusmodi legitimatis nullis aliis liberis legitimis extantibus, idem jus tribuit ac si à parentibus legitimè essent progeniti. Sin verò legitimi liberi extent, isti Legitimati Ejus Effectus.

timati regulariter non succedunt in hereditatem parentum, qua de re *Lib.* 3. pluribus.

Add. *L.*1. *T.*10.§.*ult.l.de nupt.*

TIT. XI.

De Adoptione.

Tertia causa patriæ pot. Adoptio. *L.*1.*ff.t.*7.*de adopt. & emanc. & al. mod.quib.potest.solv.*

I. Ultima causa patriæ potestatis est Adoptio, quæ est legitima alicujus in filium nepotemvè assumtio: Vel est actus legitimus, per quem filius fit, qui naturâ talis non est §.4. & 8.*l.de Adopt.*

Ejus divisio.

II. Dividitur in arrogationem & adoptionem in specie sic dictam. *l.*2. *de adopt.*§.1.*l.eod.*

Arrogationis descriptio.

III. Arrogatio est, quâ persona sui juris, consentiens, causâ cognitâ, Principis rescripto interveniente, ab eo, qui potest habere filium in potestate, in filiumfam. assumitur *d. l.* 2. *pr.l.*15.§. 2.*d.t.*§.1.*l. eod.* add. Gail. 2. O.125.

Adoptionis in specie ita dictæ defin.

IV. Adoptio in specie sic dicta est, quâ persona in potestate patris naturalis vel adoptivi constituta, non dissentiens, â patre alteri habili, accedente autoritate Magistratus, in filium datur.

V. Hæc

V. Hæc Adoptio juxta *l. pen. C. de adopt.* disting. in perfectamquæ perfectũ filiumfam reddit, & per quam adoptatus venit in familiam & potestatem patris adoptivi, cujusmodi est, quæ fit à persona ascendente v. g. ab avo materno. Et imperfectam, quâ adoptivus non est in familia & potestate patris adoptivi, sed tantùm affectione paterna ut filiꝰ habetur, ac in domo ejus educatur aliturque, & porrò ei ab intestato succedit, cujusmodi est, quæ fit ab extraneo, *d. l. pen.* Item quæ secundum *l. 5. Cod. eod.* fit à fœmina. Hujus subdivisio in perfectam, & imperfectam.

VI. Similis adoptioni est hodiè in nonnullis locis unio prolium, die Einkindschafft/ quæ est actus, quô causâ cognitâ, Magistratus autoritate, & eorum, quorum interest, consensu accedente, pater vel mater ad secundas nuptias transiens, cum Conjuge novo paciscitur, de liberis suis ex priori matrimonio procreatis, cum postea ex communi matrimonio procreandis, vel etiam cum iis, quos forte itidem ex priori matrimonio alter conjux suscepit, uniendis ita, ut, præsertim quoad successionem, omnes æquè, ac si ex se utroque geniti essent, censeantur. vid. Jacob. Rikius *tr. de un. prol.* Dn. Hahn. *differt. de jur.* Similis adoptioni est unio prolium.

rer.

rer. concl. 73. Add. L. 1. T. 11. de Adoptionibus.

Tit. XII.

Quibus modis patria potestas solvitur.

Patria potestas solvitur.

I. Patria potestas solvitur (1.) morte patris avive paterni, ita tamen ut si avus paternus hactenus & filium & nepotes ex eo natos in patria potestate habuerit, post mortem illius avi nepotes veniant in potestatem sui patris §. 1. I. quibus mod. patr. pot. solv.

2. maxima & media capitis deminutione.

II. Solvitur (2.) patria potestas maxima & media capitis deminutione patris vel filii. h. e. si pater vel filius in servitutem redigatur, vel jus civitatis amittat. vid. tit. 14. inf. h.

3. dignitate quadam.

III. Solvitur (3.) patria potestas singulari dignitate filii, vid. l. f. C. de Decur. Nov. 81. c. 1. Non tamen liberat à patria potestate dignitas Clericalis aut Doctoralis. Carpz. p. 2. C. 10. d. 4.

4. emancipatione.

IV. Denique (4.) Emancipatione §. 6. quib. mod. patr. pot. solv. vel etiam adoptione ab avo paterno facta. d. l. pen. C. de adopt.

V. Moribus hodiernis loco emancipationis est, quando liberi majorennes propriam à paterna familia separatam instituunt œconomiam. vid. Constit. Elect. *part. 2. C. 10.* ibique Carpz. *L. 1. T. 12 l. quib. mod. patr. pot. sols.* Moribus hodiernis propria instituta œconomia.

TIT. XIII.

De Tertia divisione personarum.

I. Tertiò ratione status dividuntur personæ in Cives & peregrinos: *arg. l. ult. verb. tria enim sunt de cap. demin.* Cives dicuntur, qui fruuntur jure civitatis, die das Bürgerrecht haben/ *vid. tot. tit. D. ad municipal.* Peregrini dicuntur, qui non sunt participes ejusmodi juris civitatis. III. Ratione status dividuntur personæ in cives & peregrinos *L. 50. ff. t. 1. Ad Municip. & de incol.*

II. Cives in republ. vel dignitate singulari fulgent, ut Nobiles, Doctores vid. *t. t. C. d. dignitate.* Nolden. *de stat. nobil.* & quidem Nobilitas hodiè à patre nobili in liberos propagatur: etiamsi mater sit ignobilis. *arg. l. 13. C. de dignit.* Carpz. 3. *const. 37. def. 1.* vel sunt plebeji. Add. Ren- Alii sunt nobiles, alii ignobiles.

Alii sunt in collegio *L.47.ff.t.22. de Colleg. & Corp.*

Rennem. *Jurispr. Romano-Germ. membr.*1.*D.*7.

III. Præterea inter cives qvidam specialia ineunt collegia, quæ suis peculiaribus juribus & statutis fruuntur. Vid. *tit. de Colleg. & Corp.*

Quidam sunt infames. *L.3.ff.t.2.de his qui not. infam.*

IV. Notandum etiam hîc, quòd ob certas causas Cives quidam infamiâ notentur. Est verò infamia privatio bonæ existimationis & inde dependentium jurium, ob violatam turpibus factis vitæ morumque honestatem inducta. *l.* 17. *C. ex quibus caus. infam. irrog. l. 3. pr. de Testib. l. pen.* §. 1. *& seqq. de extraord. cognit.*

Infamia vel est facti,

V. Dividitur infamia in infamiam facti & infamiam juris. Infamia facti est, quæ ex turpi facto, jure tamen non specialiter notato, nata existimationem alicujus apud bonos & graves viros onerat. *l. 13. C. d. t. l. 20. de his qui not. inf. add. l. un. C. de. inf. Lib. X.*

Vel juris,

VI. Infamia juris est, quæ ex turpi aliquo facto orta autoritate juris, id factum specialiter notantis, irrogatur. *d. l. 20. it. l. 8. & l. 20. C. eod. tit.*

Quæ irrogatur aut immediate à jure,

VII. Irrogatur autem vel immediatè à jure, cum tale quid notoriè commissum est, quod nullâ judicis sententiâ expectatâ leges infamia no-

tans

tant vid. *l. 1. d. his qui not. infam.* & *l. 5. eod.* vel mediatè per sententiam condemnatoriam in causis famosis quæ enarrantur *in l. 1. Vers. Qui in judicio & seqq. de his qui notant. infam.* Aut per sententiam.

IIX. Affinis est infamiæ levis notæ macula. *l. 27. C. de inoff. Test.* illa verò macula oritur vel ex sordido vitæ genere, quod quis exercet, ut in lictoribus & carnificibus. vid. Marquard. Freher. *tr. de infam Lib. 3. c. 24.* vel ex illegitima nativitate, ut in spuriis. *l. 12. C. de natural. lib.* Affinis infamiæ est levis notæ macula

IX. Non verò inter infames aut levi maculâ notatos recensendi sunt molitorum, textorum, chirurgorum, balneatorum liberi, Policey-Ordn. *An 1577. tit. 30. §. 1.* imò nec lictorum filii. Carpzov. *part. 2. dec. 112.* Item iis non annumeratur ducens imprægnatam ab alio. Carpzov. *p. 2. C. 6. d. 14.* Item qui torturam sustinuit. vid. *l. 21. de his qui not. inf. lib. 24. C. eod.* Freher. *d. tr. c. 15. n. 10.* Quinam sint infames.

X. Aboletur infamia per restitutionem in integrum, cum Princeps famam restituit. vid. *l. 7. C. de sent. pass. & restit.* Aboletur infamia per restitutionem. *L. 48. ff. t. 23. de sent. pas. & rest.*

TIT.

TIT. XIV.
De Capitis deminutione.

L. 4. ff. t. s. de capit. minut.

I. Ex jure personarum hactenus explicato apparet, quòd illud in tribus consistat: in libertate, Civitate & familia. Hinc etiam triplex est capitis *sc. civilis* sive status deminutio: maxima nim. media & minima. *l. ult. d. cap. dem. tot. tit. l. eod.*

Capitis minutio definitur.

II. Capitis deminutio in genere est Status mutatio in deterius. *l. 1. l. 3. inf. & ult. de cap. dem.* vel est amissio jurium à certa conditione Civili dependentium.

Maxima capitis deminutio.

III. Maxima capitis deminutio est, per quam quis amissa libertate fit servus.

Media.

IV. Media est, quâ retenta quidem libertate quis amittit jura Civitatis. Hæc olim apud Romanos obtingebat per interdictionem aquæ & ignis *l. 5. de cap. dem.* postea per deportationem §. *2. I. eod.* Hodiè per bannum imperii irrogatum ab Imperatore Romano vel Camera Imperiali propter flagitium patratum vel contumaciam commissam. Item mediam capitis deminutionem incur-

currunt nostris moribus quoad particulares ditiones, qui propter delictum sunt virgis cæsi & certâ quadam ditione cum infamia relegati, vel in opus publicum, aut in locis maritimis ad remos condemnati.

V. Minima denique capitis deminutio est, per quam quis salvô libertatis & Civitatis jure familiam amittit, quæ hodiè non habet usum, cum familiæ mutatio non inducat amissionem jurium, uti olim apud Romanos. Sic etiam ipso jure Novellarum Emancipatio, quâ quis à patris familia excludebatur, non amplius arcet à successione, uti suô locô dicetur. Minima.

TIT. XV.

De Actionibus præjudicialibus in specie ita dictis.

I. Ut quis jus sibi competens possit persequi, actionibus opus est. Est enim actio jus (*i. e. facultas jure competens, l. 1. de eo quod cert. loc.*) persequendi in judicio, quod sibi debetur (*h. e. sive ratione personæ, sive rei suæ competit. §. 5. l. de exc. l. 10. l. 11. 12. 178. §. 2. de V. S. l. 129. d. R. J.*) *pr. I. de Action.* Actionis definitio.

Actiones aut in rem sunt, aut in personã, aut mixtæ

II. Omnium autem actionum summa divisio in duo genera deducitur, aut enim in rem sunt aut in personam §. *1. I. de Action. l. 25. de O. & A.* In quibusdam autem actionibus hæc duo summa genera actionum purarum seu simplicium miscentur: Quædam enim actiones mixtam causam obtinere videntur, tàm in rem, quàm in personam. §. *20. I. de action.*

Actiones præjudiciales sunt peculiare genus.

III. De speciebus actionum in rem; & in personam; & mixtarum suis locis dicetur. Hîc solum notandum est, quòd præjudiciales actiones quodammodo accenseantur actionibus in rem, quia iis qs. servum, filium fam. civem vindicamus §. *13. I. de action. add. l. 1. §. 1. ff. de R. V.* Distinctius verò rem considerando, non sunt veræ species actionis in rem, sed peculiare genus actionum, ex jure scil. personarum seu statu hominum orientium, constituunt.

Harum definitio.

IV. Sunt igitur actiones præjudiciales in specie ita dictæ, quibus agitur de statu s. conditione hominum Civili, & quis contra alterum conditionem Civilem seu statum asserit. *l. 2. C. de liberal. caus. l. 3. pr. l. 32. ff. eod.* §. *13. I. de action.*

V. Est

V. Est itaque (1.) ratione libertatis actio inter dominum & servum, quâ nim. vel dominus contra servum agit, quod præstanda non præstet, vel etiam istum ab alio vindicet; vel liber homo agit contra aliquem, qui ipsum in servitutem vult asserere. *d. L. 40. ff. t. 12. §. 13. l. 7. §. fin. l. 10. de liberal. caus.* Similis fuit actio inter patronum & libertum. *tot. tit. si ingenuus esse dic. l. 14. & l. 18. de probat.* Sic & hodiè utilis actio est inter dominũ & colonos adscriptitios, ut & alios rusticos ratione operarum & servitiorum rusticorum, Vid. Herman. Stamm. *tr. de servit. person. L. 3. cap. 20.*

Istiusmodi actio datur (1.) Ratione libertatis. *L. 40. ff. t. 12. de Liberali causa.* *Et hodie utilis ratione operarum. L. 40. ff. t. 14. si ingen. esse dic.*

VI. (2.) Ratione Civitatis est actio inter Magistratum & subditos de juribus Magistratum & subditos concernentibus *l. 37. pr. ad Municip.*

2. Ratione civitatis.

VII. (3.) Ratione familiæ, & quidem vel saltim respectu relationis inter parentes & liberos, ut nim. filius debito modo se erga parentes gerat, & vicissim parentes liberos agnoscant & alant. *l. 5. pr. tot. tit. de agnosc. vel al. lib.* Vel ratione familiæ in genere: Sic datur utilis actio, ut quis agnoscatur pro agnato. Referri quoque huc potest actio inter maritum & uxorem: de qua dictum. *tit. 7. aph. ult.*

3. Ratione familiæ.

Quid circa agnitionem filii obtineat.

IIX. Circa agnitionem filii sæpe controversia occurrit: & quidem si quis cum quadam, aliquô saltim tempore rem habuisse inficiari non possit, in assignando patre isti mulieri juratæ fides habetur, cùm alias filiationis probatio quoad patrem directò fieri nequeat, *l. 83. de condit. & demonstr.* Dd. ad *l. 6. de his qui sui vel al. jur.* Gail. *2. O. 97. n. 11.* Mascard. *de probat. vol 2. concl. 788. n. 25. & seqq.* Fœminæ verò intentio in præsumtione est fundata, quæ onus probandi in adversarium rejicit. Quod usque adeò procedit, ut is, qui confitetur se eam cognovisse, dicat de alio tempore, & probare velit alios plures cum eadem rem habuisse, interim & pendente lite ad alimenta teneatur: uti decisum refert Christinæus *ad Constit. Mechlin. tit. 18. art. 4. n. 7.* donec legitimè id, quod dicit, probaverit. Attamen mulieri, ad quam licet forte non publicè aut palam, sed in occulto facilis fuit accessus, non statim fides habenda, cum præsumtio sit contra eam: Christin. *d. l. n. 6.* vid. Sand. *l. 1. tit. 10. def. 2.* Cæterum & nati ex talibus mulieribus sunt vulgò quæsiti, qui patrem certum non habent. *l. 23. d. stat. hom.* quomodo porrò filiatio probetur vid. Ma-

Mascard. *de probat. Vol. 2. concl.* 786. *& seqq.* Fulcius Pacian. *de prob. Lib. 2. c. 6.* Gail. *d. O. 97.*

TIT. XVI.

De Tutelis in genere.

I. Denique ex his personis quæ in potestate non sunt, quædam vel in tutela sunt, vel in curatione, quædam neutro jure tenentur. Videamus ergo de his, quæ in tutela vel cura sunt, ita enim intelligemus cæteras personas, quæ neutro jure tenentur *pr. i. de Tutor.*

Personæ sui juris sunt vel in tutelâ vel curâ.

II. Est autem tutela vis ac potestas in capite libero ad tuendum eum, qui per ætatem se defendere nequit, jure civili data ac permissa §. *1. I. d. l. 1. pr. ff. eod.* Et Tutores sunt, qui eam vim atque potestatem habent *d. l.*

Tutelæ descriptio. *L. 26. ff. t. 1. de Tutelis.*

III. Constituuntur Tutores vel Testamento aliaque ultima voluntate; vel per legem ob cognationem; vel per Magistratum.

Tutores sunt vel Testamentarii; vel legitimi; vel dativi.

IV. Hodiè cujuslibet generis Tutores, sive Testamentarii sive legitimi sint, necesse est à Magistratu con-

Hodiè quilibet confirmandi sunt.

confirmentur. Pol. Ordn. *de anno 1577. tit. 32.*

Magistratuum cura circa tutores.

V. Sollicitus igitur esse debet Magistratus, ut (1.) sine mora ejusmodi constitutio fiat (2.) ut personæ idoneæ confirmentur.

TIT. XVII.

De Testamentaria Tutela.

Testamentaria tutela vel est absoluta vel confirmata.

I. Testamentaria Tutela jure Rom. dviditur in simplicem & absolutam seu per se subsistentem: & in confirmatam ob defectum aliquem *d. 1. §. 1. & tot. tit. de confirm. tut.*

L. 26. ff. t. 2. de testam. tut.

Testamentariæ primariò ita dictæ descriptio.

II. Tutela Testamentaria (*scil. simplex & primariò ita dicta*) est, quâ pater liberis suis impuberibus proximè in potestate constitutis Testamento Tutorem dat §. *3. I. de tutel.*

Tutor testamento datur à patref. filiis suis impuberibus.

III. Permissum igitur est patrifam. vi patriæ potestatis Tutores dare. *d. §. 3. l. 1. pr. l. 20. 1. de Testam. Tut.* Et datur ita Tutor isti impuberi, qui proximè est in potestate dantis *d. §. 3.* Cæterum si quis in Testamento in genere Liberis dederit,

etiam nepotibus dari censentur: Secus est si filiis dederit, tunc Nepotes non comprehenduntur. *§. ult. l. qui T. ft. tut. dar.* Constituitur hic Tutor & quidem habilis persona §. *2. d. t.* vel Testamento vel Codicillis Testamentô confirmatis *l. 3. de Testam. tut. l.*

Si quid deficiat, confirmatione opus est. *L. 26. ff. t. 3. de confirm. tut. vel curat.*

IV. Patet ex dictis, quod defectus, ob quem confirmatione opus, uti *aph.* 1 dictum, tripliciter possit contingere; (1.) Si pater quidem dederit Tutorem, sed filio, legitimo quidem, non verò amplius in potestate constituto *l. 1. §. 1. l. 3. de confirm. tut.* vel etiam naturali filio l. *7. pr. de confirm. Tutor. l. ult. C. eod.*

V. Porrò (2.) si mater liberis, aut etiam extraneus testamento impuberibus relinquat tutores. *l. §. 1. de confirm. Tut. l. 4. de Testam. tut.*

VI. Denique (3.) si pater quidem filiofam. sed non justô Testamentô dederit Tutores. *l. 3. de confirm. Tut. l. 2. C. eod.*

Hodiè inter hanc & absolutam tutelam haut magna est differentia.

VII. Hodiè non magna inter Testamentariam absolutam & hanc confirmatam intercedit differentia, cùm uti dictum est *tit. praced.* etiam Testamentarius Tutor perfectè & sine defectu datus confirmandus sit per Decretum à Magistratu, & hic

in personæ habilitatem inquirere debeat.

Tit. XIIX.

De Legitima Tutela.

Vi patriæ potestatis pater avusve paternus superstes administrant bona materna liberorum.
L. 26. §. 1. 4. de legit. tutor.

I. Pater vel avus paternus, vi patriæ potestatis, matre filio impubere relictô mortuâ, & tutore Testamentô non constitutô, potest filii bona materna administrare, qui à solennis inventarii confectione immunis quidem est, incumbit tamen ipsi descriptionem aliqvam, adhibitis fortè proximis Consanguineis liberorum conficere, ac ut omnem evitet suscipionem, istam apud Magistratum deponere, neque hanc administrationem amittit, etiamsi ad secundas transeat nuptias, modò, uti suprà monitum, certam conventionem cum liberis prioris matrimonii iniverit, ad quem actum Curatores, præsertim ex proximis consanguineis constituuntur.

Præstitâ aliquando cautione:

II. Cæterum Patre bona liberorum non rectè administrante nec debita alimenta ipsis suppeditante, consanguinei vel etiam Magistratus curare debent, ut cautionem præstet pater

pater de bonis non dissipandis & alimentis suppeditandis.

III. Si verò magnum periculum dissipationis subsit, & cautio non videatur sufficere, vel pater avusve etiam fuerit mortuus, legitimis tutoribus, de quibus jam dicetur, administratio competit.

Hac non sufficiente vel mortuo patre legitimæ tutelæ est locus.

IV. Tutela legitima est, quæ proximis pupilli successoribus defertur. *l.1.pr.de legit tutor.*

Hujus descriptio.

V. Jure Novell. præfertur cognatis mater, si velit tutelam suscipere, vel istâ nolente aut non extante, avia, sive paterna sive materna, modo in judicio secundis nuptiis renuncient & SCto Vellejano. *Nov. 94. c. 2. Nov. 118. c. 5. auth. matri & aviæ C. qu. mul. tutel. off. fung.* Avo verò paterno non præfertur mater vel etiam avia *d. c. 5.* Carpz. *p. 2. c. 11. d. 13.* Quodsi concurrant paterna & materna avia, utraque simul admittitur, Carpz. *p. 2. decis. 122. n. 22. & 23.* Si contra renunciationem tutrix ad secunda vota transierit, à tutela removenda est *dict. text.* Sed quid si mater sit minorennis, an adhuc ut legitima tutrix præferenda erit aliis? Neg. Carpz. *2. decis. 121. n. 8.* In feudalibus autem mater & avia non

Ad quam admittitur a. mater vel avia.

sunt tutrices. vid. Carpz. *p.2.c.11.def. 11.n.14. & 17.*

2. Proximis cognatis.

IV. Porrò tutela legitima secundum jus Novell. mortuô patre impuberis æque agnatis ac cognatis eô gradu & ordine, quô succeditur in hereditate, defertur. *Nov.18.c.4. auth. sicut C. de Legit. Tut.* Si plures ejusdem gradus fuerint, omnes vocantur. *l.9. de legit. tut.* Jure verò Saxon. Seniori inter Cognatos defertur Tutela LandR. *Lib. 1. art. 23.* Dn. Carpz. *de p.2. C.11. d.11. n.1.* Quod si fortè proximior mortuus fuerit, sequens gradu succedit in tutela *l.3. §. pen. de legit. tutor.*

Add. *Lib. 1. T.15. 1. d. legit. agn. tutel. & seqq.*

TIT. XIX.
De Tutela dativa.

Subsidiaria est tutela dativa.

I. Si nec ex Testamento nec lege Tutor est, datur â Magistratu. *pr. I. de Attil. tut.*

Ejus descriptio. *L 26. ff. t. 5. de Tut. & Cur. dat. ab his qui jus dād. hab. & quiet. in quib caus. spec. dar. pos.*

II. Est igitur Tutela dativa, quam Magistratus constituit. *l. 6. §. 1. de Tutel. tot. tit. de tutor. & cur. dat.*

III. Apud

III. Apud Romanos quidem jus dandi tutores & curatores non cuili-bet Magiſtratui, ſed ei ſoli compete-bat, cui lege, vel SCto, vel Principis conſtitutione nominatim hoc tribu-tum *d. l. 6. §. 2. de Tutel.* Hodiè ve-rò Magiſtratus vi jurisdictionis Tu-tores Curatoresve conſtituunt. *d. Ord. pol. de anno* 1577. *tit.* 32. Et in omni Tutore, uti jam ſuprà monitum, ut poſſit tutelam adminiſtrare, De-cretum Magiſtratus requiritur. *d. tit.* 32. Gail. *C.* 107. Datur à Ma-giſtratu tu-tor.

IV. Dari à Magiſtratu poſſunt, qui ejus jurisdictioni ſunt ſubjecti. *l. 3. l. 1. in f. l. 14. l. 24. de Tut. vel Curat. dat. l. 5. eod.* Dn. Frantzk. *Lib. 1. Reſol. 17. n. 61. & ſeqq.* Illius Juris-dictionis ſubjectus.

V. Sed quid ſi pupillus minorve & Tutor Curatorve, qui petitur, di-verſos agnoſcant judices, tunc ſi ge-neraliter Tutor Curatorve conſtitui-tur, uti regulariter fit, ab eo judice hodiè dandus erit, cujus jurisdictio-ni pupillus minorve ſubjectus eſt. Carpzov. *p. 2. C. 15. d. 26.* Si verò forte ad certam cauſam Curator de-tur, ab eô judice conſtituitur, ad quem cauſæ illius cognitio ſpectat. Carpz. *d. l. d. 27.* Hodiè à ma-giſtratu pu-pilli datur.

Add. *L. 1. T. 2. I. d. atti ian. tutor. & eo qui ex L. Jul. & Tit. dabat.*

TIT. XX.

Qui petant tutores vel Curatores & ubi petant.

Incumbit tutorem petere matri. *L. 26. ff. t. 6. Qui pet. tut. vel cur. & ubi pet.*

I. Incumbit quibusdam, ut petant dari vel in remotorum aut mortuorum locum alios substitui Tutores, ut matri intra annum post mortem patris. *l. qui pet. tut. l. 2. §. 23. ad SCt. Tertull.* Carpz. *P. 2. c. 11. d. 15.* Cæteroquin hereditate nisi justâ *Causâ* excusetur *l. 2. §. ult. qui pet. tut.* se indignam fac. *l. 2. r. & 2. l. 4. pr. qui pet. tut.* modò lib. impuberes *l. 3. l. 6. c. ad. SCt. Tertull. l. 10. C. de leg. her.* Hereditas verò venit tunc ad proximos cognatos. *d. l 2. §. f. ad SCt Tertull.* Hodiè cum ipsa mater possit esse legitima Tutrix petere debet Tutorem sive iterum nupserit, vel initio à tutela abstinuerit. *l. 8. C. qui pet. tut.* alii verò voluntariè petunt, nim. Cognati, familiares, affines, & amici parentum, item educatores

tores puerorum *l. 2. pr. qui pet. tut.*

II. Quamvis verò nemo petat, nihilominus ex officio Magistratus Tutorem constituere debet. *arg. l. 1. de jurisd.* vid. *Decis. Elect. Saxon. 41.*

Magistratus tenetur ex officio constituere tutorem.

III. Curatores pro lubitu sibi ipsis petunt minores. *l. 2. §. fin. qui pet. tut.* monendi tamen sunt à Tutore, ut sic hic ab officio decedat, jam puberes facti petant Curatores. *l. 5. §. 5. de admin. Tut.*

Curatores à minoribus petuntur.

IV. Coguntur verò aliquando ut petant, si velint sibi solutum; si rationes à Tutore fuerint reddendæ; & si in judiciis ipsis sit comparendum. Monentur igitur ejusmodi casibus ab altera parte ut petant: Quod si cessent, ipsa altera pars petit *l. 1. l. 7. C. qui pet. tut.* Add. Ordin. Polit. *d. An. 1577. tit. 32. §.* So wollen. *verb.* Daß denen Pupillen und minderjährigen Kindern jederzeit/ biß sie zu ihren Voigtbaren Jahren kommen/ Vormündere und Vorsteher gegeben werden. *Vid. h. lib. 1. Tit. XXII. aphor. III.*

Aliquando necessario opus habent curatoribus;

V. Petitur atque datur Tutor vel Curator in loco, unde pupillus aut minor est oriundus, vel ubi maximam partem bonorum habet *l. un.*

Ubi petatur tutor vel curator.

C. ubi pet. tut. vel Cur. Gutirez *tr. de tutel. p.* 1. *c. 16.* add. Frantzk. *d. lib.* 1. *resol. 17.*

Tit. XXI.

De Administratione & periculo Tutorum vel Curatorum.

Delata tutela necessariò suscipienda est.
Et quidem præstita cautione, & cum inventarii confectione. *L. 26. ff. t. 7. de adm. & per. tut. & cur. qui gess. vel non & de agent. vel conv. uno vel plur.*
Modus isthoc conficiendi.

I. Delatam Tutelam aut Curam sequitur ejus administratio, quam suscipere quis simulac se datú esse cognovit, debet, *l. 4. C. de suspect. Tut.* Ut verò legitimè suscipiatur, requiritur juxta *Ord. polit. d. t. 32.* (1.) Cautio, & quidem ab omnibꝰ sive sint testamentarii s. legitimi seu dativi (2) jurata promissio, quòd velit quis officio benè fungi, quæ promissio sine juramento hodiè fit; & cautio ista etiam rarò præstari solet. Sunt tamen Tutoris Curatorisve bona tacitè oppignorata. (3.) inventarii confectio. Et (4.) Decretum Magistratus.

II. Inventarium initiò statim ritè est conficiendum, adhibito & requisito Notario cum Testibus. *l. 24. C. de admin. Tut. l. ult pr. §. 1. C. arbitr. tut.* ac fideliter consignandæ sunt omnes res, quæ sunt in patrimo-

monio pupilli minorisve *dict. text.* Hoc ita rectè confectum fidem meretur, & facit quoque ad probanda nomina, ut possint inde debitores conveniri. *l. 57. de admin. & peric. Tut.*

III. Omissa inventarii confectione, Tutor ut suspectus habetur & infamis fit *d. l. fin. §. 1. C. arb. tut.* & tenetur in id quod interest, atque juratur contra ipsum in litem *l. 7. pr. de adm. & peric. tut.* vid. Montan. *tr. de tutel. cap. 32. reg. 5. n. 71.* nisi Testator inventarium fieri vetuerit. *l. fin. §. 1. C. arb. tut.* nihilominus tamen tutor privatim bonâ fide consignare res pupilli debet. Carpzov. *p. 2. C. 11. d. 4. n. 8.* Neque ab inventarii confectione immunis est mater tutrix pupillorum, & eô neglectô ad juratam specificationem tenetur. *Decis. Elect. 21.*

Quo omisso tutor est suspectus.

Nisi testator inventarii confectionē remiserit.

Ab illo non est immunis mater.

IV. Si plures Tutores aut Curatores constituti sint, & pater ex Testamento neminem designârit qui gerat, cum singula melius expediri possint per unum, quam si per multos tutela spargatur, is tutelam administrabit, quem major pars elegit, aut si per Magistratum dati sint, is quem Prætor statuerit. *l. 3. § 6. 7. de adm. & peric. tut. §. 1. l. de satisd. tut.*

Quid obtineat si plures tutores aut curatores constituti.

tit.

tit. C. Si ex plur. tut. omnes vel un. Cæteri Tutores non administrabunt, sed sunt qs. honorarii observatores & custodes ejus qui gerit, cujus facultatibus excussis & ipsi conveniri possunt; atque imputatur eis, si administratorem istum suspectum non fecerint. *l. 3. §. 2. de adm. & per. tut.*

Aliquando omnes administrant & quidem vel non divisa administratione.

V. Quod si autem omnes tutelam simul administrent, & administratio non sit divisa; omnes ipso jure quidem in solidũ tenentur. *l. 55. pr. de admin. & peric. tutel. 2. C. de divid. tut. l. f. C. arbitr. tutel.* Ex æquitate tamen gaudent (1) beneficio divisionis. *l. 1. §. 10. & seqq. de tut. & rat. distr. l. ult. rem pupill. salv. for.* modò omnes sint solvendo tempore finitæ administrationis, *d. l. 1. §. 12. & 15.* Si tamen cessante pubere vel majore in conveniendo, postea facti fuerint non solvendo, hoc Contutoribus non obest *l. 1. C. d. t. de divid. tut.* (2.) beneficio ordinis s. Excussionis. si nim. unius vel alterius culpâ damnum sit datum, *arg. l. 3 C. eod.*

Vel divisa.

VI. Sin autem divisa fuerit administratio tutelæ, interest, an à Testatore s. Magistratu divisa sit, & tunc quisque tutor pro parte suæ administrationis convenitur, nec periculum

per-

pertinet ad contutores, *l. 2. C. de divid. tutel. l. 51. de admin. & peric. tut.* qui tamen propter dolum aut culpam suspectum non postulaverit collegam, is in subsidium tenetur *l. 1. §. 15. de tutel. & rat. distr.* An verò ipsi Tutores inter se administrationem diviserint, & quisque in solidum nihilominus conveniri potest. *d. l. 2. C. d. divid. tut. l. 46. §. 1. & pen. de admin. & peric. tut.* locum tamen & hic habet tum beneficium excussionis s. ordinis *l. 3. C. d. t.* tum beneficium divisionis. *l. 1. §. 10. de tutel. & rat. distrah.*

VII. Officium verò Tutoris consistit in eo, ut pupilli judicium imperfectum; & Curatoris, ut imbecillius minorum judicium suâ ope suppleat: id quod fit in genere administratione; ac in specie actibus pupilli autoritate & minoribus consensu assistendo.

Officium tutoris & curatoris consistit in administrando, & autoritatem interponendo.

IIX. Administratio Tutorum versatur præcipuè circa persons pupillorum, & per consequentiam circa res & bona eorum, defectus enim judicii est supplendus à tutore. *§. 4. qui Test. tut. dan. l. 12. §. 3. de adm. tut.*

Administratio Tutorum.

IX. Circa personam curabit ea, quæ ad personam instruendam pertinent,

Versatur præcipuè circa personas

pupillorum v. g. educandas. *L. 27 ff. t. 2. ubi pup. educ. vel mor. deb. & de alim. ei praest.*

nent, ut pro facultatibus & dignitate fiat educatio, mercedes præceptoribus præstentur. *l.* 12. §. 3. *de adm. tut.* alimenta rectè decernantur. Et quidem educatio pupillorum nulli magis quàm matri committenda, si non propter inductum vitricum aliasque causas suspicio adsit. *l.* 1. §. 1. *ubi pup. mor. vel educ. deb. l* 1. *C. eod.* alioquin cognatis aliisque in quos nulla cadit suspicio *l.* 1. §. 1. *l. pen. d. t.* quâ in re aliquando judicis arbitrio opus est *d. l.* 1. *C. d. t.*

Et per consequentiam circa res. *L. 27. ff. t. 9. de rebus eor. qui sub tut. vel cur. sunt sine decr. non al. vel supp. pon.*

X. Circa res aut bona pupillorum requiritur, ut bene acquirantur, conserventur & benè ac prudenter expendantur: ac ad quæstum & bonorum conservationem quod spectat, morosi debitores ad solutiones interpellandi sunt. *l.* 46. §. *fin. de adm. tut. l.* 18. *C. eod.* indefensum pupillum relinquere non debent contra eos qui cum iis agunt. *l.* 28. *C. d. t.*

Vendere debet mobilia supervacua tutor curatorve.

XI. Venditionem denique quod attinet bonorum, mobilia quidem supervacua, vel quæ servando servari non possunt, vendere debet, & redactam inde pecuniam in emtionem prædiorum & redituū collocare *l.* 22. *C. de admin. tut. l.* 1. *C. de fid. & jur. hast. fiscal.* immobilia verò prædia sive rustica sive urbana distrahere non

potest,

poteft, nifi æs alienum tantum fit, ut ex rebus cæteris non poffit exfolvi: quô cafu nec propriâ autoritate id exequi valet, fed præter ejus autoritatem hæc funt neceffaria ad alienationem rerum pupillorum vel minorum (1.) ut probetur fubeffe urgentem alienandi neceffitatem, veluti fi bona vel inutilia funt, aut æs alienum folvendum eft. *l. 5. §. 9. de reb. eor. qui fub. tut. vel cur. funt fin. decr. non al. l. 13. l. 12. C. de præd. & al. reb. min. fin. decr. non al.* (2.) ut judex cognofcat de illa caufa & neceffitate alienationis & de re ipfa alienanda. *l. 6. l. 11. C. d. t. l. 5. §. 9. l. 7. §. 3. D. d. t.* (3.) ut Decretum judicis, fub quo res fita eft, vel domicilium pupillus habet. *l. 5. § 12. d. t.* folenniter fit interpofitum *l. 6. l. ult. C. d. t.* Vid. Octav. SImoncella *tr. de Decreto & Cater. folennitat. in contract. min.* Quod fi hæc obfervata non fuerint, alienatio eft ipsô jure nulla *l. 2. C. d. t.* adeoque competit minori rei vindicatio, qui tamen, nifi poffeffor fit in mala fide, pretium reftituere debet. *l. 14. C. d. t.*

At immobilia non nifi

(1) urgente ære alieno.

(2) cognita caufa.

(3) decreto interpofito.

Alias alienatio eft nulla.

XII. Aliquando tamen alienatio illegitimè facta ex poft facto in majori ætate confirmatur (1.) expref-

Aliquando alienatio ita invalida in

ætate expressè aut tacitè confirmatur,

sâ ratihabitione, *l. 2. C. si. maj. fact. alie. rat. hab.* (2.) tacitâ, si nim. major factus quinquennio siluerit, & rem ita venditam sciens non vindicaverit. *l. ult. C. si maj. fact. alien. fact. &c.* vid. Dn. Carpzov. *Lib. I. Resp.* 76. Ad donationes verò ista præscriptio quinquennii non pertinet *d. l. ult.*

Casus, quib9 decreto non est opus.

XIII. Sunt etiam casus, quibus non opus decreto (1.) ob qualitatem rerum. vid. *l. ult C. qn. decret. non est op. l. 22. §. ult. c. de admin. Tut.* (2.) si pater oppignoraverit. *l. 1. §. 2. de reb. eor. qui sub. tut. vel cur. sunt.* add. l. 7. §. 1 eod. vel alienationem Testam. permiserit. *l. 1. §. 2. l. ult. eod. l. 1. & 3. C. d. t.* (3.) si communis res sit, & socius ad divisionem provocet *l. 1. §. 2. ff. d. t. l. pen. C. eod.* (4.) in cautione judicatum solvi. *l. ult. §. 3. C. de adm. tut.* Denique (5.) loco Decreti est speciale Rescriptum Principis. *l. 2. C. qn. decret. non est op.*

Observanda circa solutionem.

XIV. Denique in expendendo curabit tutor Curatorve, ut in tempore solvat, ne pupillus in pœnam aut damnum incidat. *l. 23. C. de. Adm. tut.*

Et pecuniam fœnori dandam.

Et pecuniam, quam accepit, non temere otiosam relinquat, sed in emtionem prædiorum vel aliud lucrum

locum conveniens collocet tantundem, quantum, deducto eo, quod morbo vel necessitati inopinatæ pro modo facultatum satis esse videtur, reliquum fuerit. *l. 24. C. eod.* quod ni fecerit, interjecto duorum aut trium mensium tempore, aut si aliàs pecuniam pupilli minorisve in suos usus converterit, ipse legitimas usuras præstabit. *l. 7. §. 10. 11. l. 13. §. 1. & l. 21. admin. tut. l. 2. C. de usur. pupil.* Nec refert, utrum illud residuum ex ipsa sorte, an usuris & reditibus annuis supersit, quo casu etiam usuræ usurarum exigi possunt. *d. l. 7. §. 12.* respectu enim Tutoris & Curatoris non sunt amplius usuræ, quas à debitoribus pupilli accepit. Carpzov. *p. 2. C. 11. d. 22.*

Tutor alias ipse curatorve usuras solvet.

aliquando & usuras usurarum.

XV. In genere verò Tutor vel Curator præstare debent in administrandis rebus dolum, latam & levem culpam, h. est. eandem diligentiam, sive non minorem istis rebus, quam suis, debent impendere. *l 1. pr. de tut. & rat. distrah. l. 13. §. 1. de admin. tut. l. 5. §. 3. Commod. l. 2. C. l. 7. C. arbitr. tut.* majorem verò adhuc, si ipse in suis sit negligens. *arg. §. 2. quib. mod. re contrah. oblig.* Hinc etiam in specie Tutor & Curator, cujus pupillus minorve bona feudalia possi-

In genere præstandus est dolus ac levis culpa.

possidet, sollicitus esse debet, ut casibus convenientibus & debito tempore renovatio feudi petatur.

Add. §. *fin. lib. 1. T. 20. l. d. Att tut. & L. 1. T. 24. l. d. satisd. tut. Sed cur.*

TIT. XXII.

De Autoritate Tutorum & consensu Curatorum.

Autoritas Tutoris describitur *L. 26. ff. t. 8. de auct. & cons. tut. & curat.*

I. Autoritas Tutoris est adprobatio negotii liciti inter vivos, quod a pupillo infantiæ vel pubertati proximo geritur, expressè & purè statim interveniens. *L. 8. de aut. & cons. Tut. & Cur. §. 9. I. de inut. stip.*

Hæc in plerisq; negotiis necessaria.

II. Est hæc autoritas necessaria in omnibus negotiis, quibus pupilli promittunt & deteriorem suam conditionem facere possunt, ut in obligationibus mutuis v. g. emti, venditi, loc. conducti, mandati, depositi, quibus pupilli sine tutoris autoritate obligari non possunt; nisi in quantum locupletiores facti, ipsi verò, qui cum illis contrahunt, obligantur, si contractum velit esse ratum pupillus: cum meliorem suam conditionem etiam sine tutoris autoritate facere possit

[illegible] Vid. pr. I. de [illegible] §. ult. I. quib. alien. [illegible] de [illegible] [illegible]

III. Quemadmodum autoritas [illegible] pupilli est necessaria, ita Consensus Curatorum ratione minorum requiritur (1) in negotiis quae [illegible] à minore, Curatorem [illegible] habente, [illegible] l. 3. C. de [illegible] in integr. Hodie vero non facile communiter quis [illegible] nisi Curator ipsi constituatur. vid. Pol. Ordn. de anno 1577. [illegible] (2.) in judiciis l. 2. C. qui pers. [illegible]

Ita & consensus curatorum in negotiis minorum.

IV. Haec Autoritas & consensus hunc quoque effectum habent, ut [illegible] [illegible] suo facto Tutoris [illegible] interveniente; sed etiam ex facto Tutorum vel curatorum [illegible] pupillares [illegible] pro pupillo minore [illegible] agere vel conveniri possunt. [illegible] ex facto Tut. vel Cur. minor. ag. vel con- [illegible]

Ist [illegible] te vel consensu interposito, & tutor curatorve, & pupillus minorve agere aut conveniri potest.

V. [illegible] quamvis jure Communi res [illegible], licet aliena pecunia [illegible] qui sunt suo nomine emit. l. 2. §. [illegible] l. 8. C. pro soc. l. [illegible] C. [illegible] ut. jud. nec ei, hujus Res, pecunia [illegible] est, quicquam acquiratur.

l. 2. ff. d. g. Quando ex fact. tut. vel cur. minor. ag. pupilli minor-

aisve compa- *l. 1. l. pen. C. si quis alteri vel sibi l. 8.*
rata, est pu- *C de R V.* aliud tamen in Tutore ob-
pilli aut tinet, qui, si ex pecunia pupilli rem
minoris. aliquam emerit, licet suo nomine e-
merit, in utilitatem & commodum pupilli emisse, eique dominium acquisivisse præsumitur, & rei vindicatio inde pupillo competit *l. 2. d. t. qn. ex. fact. tut. vel Cur. l. 2. l. 8. §. 1. de reb. eor. qui sub. tut.. vel Cur. l. 3. C. arbitr. tutel.* Hartman. Pistor. *p. 1. q. 7. n. 3.* Hinc etiam nomen sive debitum pecuniâ minoris contractum ad ipsum pertinet, licet tutor semetipsum in chirographo Creditorem nominari curaverit, add. Masc. *de probat. Conclus. 1393. n. 8. & 14.* Gutieretz. *tr. de tut. & Cur. p. 2. C. 10. n. 9.* Carpz. *p. 2. C. 11. de 38.*

Tutor curatorve ratione officii contrahens, proprio nomine non obligatur.

VI. Si tutor Curatorve ratione officii contraxerit, & se suaque bona obligaverit, propriò nomine non tenetur, nec in propriis suis bonis obligatur, cum constitutio pignoris & bonorum obligatio interpretationem accipere debeat ex principali obligatione. *l. 178. de R. I. l. 23. §. item quaecunq; de R. V.* nisi expressè pro pupillo minoreve intervenerint, atque ita decisum referunt Anton. Fa-
ber.

[illegible] ad C. [illegible] Besold. Decis. [illegible]

VII. Finitâ porrò tutelâ, Curâve, & redditis rationibus, nomine pupilli amplius tutor, Curatorve conveniri non potest, adeò ut si ipse condemnatus tutorio nomine, antequam satisfaceret, officium deposuerit, non contra ipsum sed contra pupillum utilis judicati actio sit instituenda. l. pen. [illegible] Cur. [illegible] l. 1. C. [illegible] de administr. [illegible] l. [illegible] qua vid. Carpz. [illegible] Besold. Decis. [illegible]. — *Finita tutela curatore, nomine pupilli aut minoris tutor vel curator conveniri nequit.*

VIII. Denique hic notandum, quod aliquando minor veniam ætatis à principe impetret. l. 1. C. de his qui veniam ætat. impetr. quæ conceditur masculis 20. fœminis 18. annis majoribus: modò illam ætatem verè probent, ac testibus idoneis morum suorum honestatem, frugalitatem, probitatemque animi & testimonium vitæ honestioris adducant. L. 2. pr. §. 1. C. [illegible]. Hac verò ætate impetratâ, omnia ejusmodi minor sine Curatore administrat, sed non alienare prædia seu bona immobilia potest, d. l. 2. §. 1. in f. quâ in alienatione similis est conditio minorum omnium, quod sed Decreto opus sit, sive petita [illegible] — *Aliquando minor veniâ ætatis impetrat.*

[illegible] non ætate vcula. d. l. 2. § 1. [illegible]

Add. Lib. 1. Tit. 21. I. d. autorit. tutor.

TIT. XXIII.

De Curatoribus in specie.

Cura de-scriptio.

I. Junximus hactenus sæpius Tutoribus Curatores, cum in plurimis conveniant. Est autem Cura vis atque potestas minoribus ob imbecillius judicium, vel animi corporisve vitiô laborantibus in bonis administrandis, adsistendi *pr. I. de Curat. l. 1. pr. §. 1. de Curat. furios. l. [illegible] §. 4. [illegible] Tutel. l. 13 §. 2. eod.*

Curator datur personis minorum, furiosorum, prodigorum propter res. L. 27 ff. t 10 de Cur. fur. & al. extra min. dand.

II. Supplet itaque Curator personæ defectum vel naturalem, in [illegible] [illegible], *d. pr. I. de Curat.* vel accidentalem, eumque aut Physico modo, ut in furiosis, aut mutis: vel [illegible] taliter, ut in prodigis evenientem. §. 3 4. *de Curat. [illegible] D. de Curat. furios. & al. extra. min. dand. & C. de Curat. furios. vel prodig.* [illegible] quidem datur personæ propter res [illegible] singulas administranda. *d. pr. de Curat. l. 7. de Curat. furios.*

III No-

III. Non autem tantum volentibus & petentibus minoribus datur sic, per C. ult. Roman. Curatores § 2. I. [illegible] in fin. de Tut. & Cur. dat. Excipiuntur tamen quidam casus, quibus invitis dantur Curatores, nimirum (1) ad litem § 2. I. de Curat. l. 1. C. qui pet. tut. vel Curat. (2) si minori debitor velit vel cogatur solvere. l. 7. § 2. de minor. (3) ad reddendas rationes Tutoris. l. 7. C. qui pet. tut. vel cur. (4) Si profundius in res suas inquirant. l. 12. § fin. de Tutor. vel Curat. dat. vel alias res ipsorum hoc necessitas exigunt. l. 6. C. qui pet. tut. vel. [illegible] hodie [illegible] fit minor absque Curatore [illegible] contractu valide [illegible]. Ordin. polit. de anno 1577 tit. 32 § [illegible].

Minoribus petentibus datur.

Aliquando & invitis.

IV. Furiosis & prodigis etiam invitis constituuntur Curatores. tit. [illegible] de Curat. furios. Et quidem prodigus [illegible] habeat Curatorem quoad augmentum & diminutionem, sunt [illegible] per [illegible] prodigo [illegible], quibus pro prodigis sint habendi. l. [illegible] Corporis [illegible] vitio seu morbo laborantibus non nisi volentibus & petentibus accipiunt Curatores, nisi [illegible] rebus suis

Furiosis etiā invitis dantur. Ut & prodigis quoad se [illegible],

Alio vitio laborantibus datur petentibus.

superesse non possint. *arg.* § 2. *l. de Curat.* add. Syntagm. nostr. Jur. Feud. *cap. 5. aph. 4. n. 5.*

Saluti quoq; & corpori furiosi prospiciendum.

V. Notandum etiam quod Consilio & opera Curatoris non solùm patrimonio prospiciendum sit, sed & corpori & saluti furiosi aliove morbo laborantis. *l. 7. pr. l. fi. d. t.* add. *l. 11. §. 3. de admin. tut. l. 14. de offic. praesid.*

Defertur cura à magistratu: etiã lege furiosis nominatus testamento curator confirmatur.

VI. Defertur regulariter Cura solùm a Magistratu: furiosi verò & prodigi etiam sunt in Curatione legitima s. agnatorum. *l. 3. de Curat. dat.* Nominatus quoque Curator in Testamento à Magistratu confirmatur. *tot. tit. de confirm. tut. vel Curat.*

Add. *L. 1. Tit. 23. de curatoribus.*

TIT. XXIV.

Quibus modis Tutela vel Cura finiatur.

I. Cessat administratio Tutoris vel Curatoris vel quod finita sit tutela Curave; vel quòd ex justa causa se excusent; vel quod suspecti reddantur.

II. Fi-

II. Finitur tutela (1.) tum pupilli pupillæve pubertate, [illegible] masculi annorum 14, fœminæ duodecim completo *pr. quib. mod. tutel. finitur.* [illegible] post pubertatem eadem persona etiam manere solent Curatores usque ad adultam ætatem. Gail. 2. O. 96. (2.) morte tam naturali Tutoris & pupilli quam Civili §. 4. & 5. *eod.* (3.) Conditionis eventu & temporis lapsu §. 2. *eod. tit.* | Tutela tutoris [illegible] pubertate. 2. morte. 3. lapsu conditionis aut temporis.

III. Curatores, & quidem minorum (1.) si in majorennitatem, secundum Jus Roman. Anno 25. secundum Saxon. anno 21. compleverint. (2.) Quodammodo si veniam ætatis à principe impetraverint, quâ de re Tit. 22. §ph. ult. furiosorum vero si sanitatem receperint. *l. 1. pr. de Cur. furios.* Prodigorum, si sanos mores receperint, de quo cognoscere & decernere solet Magistratus. Vide [illegible] convaluerint arg. [illegible] *l. 6. pr. de Curat. furios.* | Quomodo cura finiatur minorum. furiosorum. prodigorum. [illegible]

Add. L. 3. Tit. 22. l. quib. mod. jus pat.

D 2 TIT.

Tit. XXV.

De Excusationibus Tutorum & Curatorum.

I. Excusatio est allegatio immunitatis à tutela vel Cura. Excusatur verò quis à tutela & Cura suscipienda vel ita ut ne volens quidem admittatur, nim. (1.) ob inhabilitatem. Ut propter vitium & morbum graviorem *l. un. C. qui. morb. l. 3. C. qui dari Tut.* inimicitiam inter patrem pupilli & Tutorem *l. 5. §. 17. de Excus.* ætatem minorennem vel nimis provectam. *L. ult. C. de legit. tutor. l. un. C. qui ætat se excus.* paupertatem §. 6. *I. de Excus. Tutor.* negotiorum gerendorum imperitiam. §. 8. *d. t.* prodigalitatem. *arg. l. ult. C. de legit. tutor.* (2) ob militiam l. 8. *C. de legit. Tut.* l. 4. *C. qui dar. tut.* §. 14. *I. d. t.* Et ex his duabus altera si post susceptam tutelam vel curam superveniat, eam cessare facit. l. 11. *de Excusat.* (3.) ob Controversiam cum pupillo, adeò ut creditum dissimulans & nihilominus tutelam suscipiens ejus amissione puniatur. *Nov. 72. c. 1. Decis. Elect. 34. & 35.* a ld. Berlich. *Decis. 157. & seqq.* Si verò talis controversia post susceptam tute-

Excusatur quis a tutela suscipienda vel ita, ut ne volens quidē admittatur.

L. 27. ff. t. t. de Excusat.

tute-

[illegible] adjungi-
[illegible]

[illegible] adjiciatur, [illegible] (1) ob privilegium [illegible] certo numero liberorum, [illegible] de Excusat. Tutor. quod tamen hodie vix observatur, [illegible] de Excusat. [illegible] in der Fürstl. Sächs. Go-thaischen Vormundschaffts-Ordn. [illegible] Unsere/ auch unserer Bru-[illegible] und Herren Cantzler / Räthe und andere Bediente/ so mit Regierungs-Consistorial-Cantzley- Cammer-Ren-terey-und Gerichts-Verwaltung be-laden/ und denen wegen obhabender sol-cher Aemter zu keiner Vormundschafft wieder Willen / genöthiget werden. Wiewohl solche/ da sie denen Unmün-digen nahe verwandt/ und kein dienliches Mittel zu dieser Bestallung sonsten sich ereignet / sich [illegible] gnädigen Zuversicht nach dies-[illegible] doch/ nach [illegible] Dingen be-[illegible] werden. [illegible] §. 2. Die im [illegible] Stadt [illegible] [illegible] Vormundschafft [illegible] oder [illegible] sollen

V. Privilegia [illegible] non [illegible] [illegible]

eine sonderliche Verwaltung hafftet/ nahmlich (2) quod jam occupati tribus diversi patrimonii tutelis Curisve § 1. d. t. sive etiam una magni seu diffusi patrimonii. l. 31. §. fin. de Excus. tut.

Detrectare sine illa causa tutelam curamve non est licitum.

III. Quod si verò quis sine justa causa detrectet tutelam vel Curam, nihilominus ab eo tempore, quo à Magistratu confirmatus est, periculum administrationis sustinet. l. 20. C. de admin. Tut. l. 15. C. de Excus. Tut. & Cur. Et cognati si detrectant tutelam, jus succedendi amittunt. Præterea etiam cum tutela munus publicum sit, h. e. publicâ autoritate deferatur, potest quis per mulctam aliave ejusmodi media ad suscipiendum cogi.

Add. Lib. 1. T. 25. l. d. excus. tutor. vel curat.

TIT. XXVI.

De Suspectis Tutoribus & Curatoribus.

Suspectus tutor vel curator describitur.

I. Suspectus Tutor vel Curator est, & propterea removendus, qui non ex fide, aut nimis negligenter tutelam Curamve gerit, Vid. §. 9 10 ult.

[illegible] *suspect.* Sed [illegible] etiam gestionem omittit: [illegible] *de suspect. tut.* — *L. [illegible] ff. [illegible] de suspect. tut.*

II. Ob suspecti Crimen cujuslibet generis Tutores vel Curatores accusari possunt. § [illegible] *l. [illegible] de susp. Tutor.* [illegible] Et quidem durante eorum administratione [illegible] *l. [illegible]* patet haec accusatio omnibus, [illegible]. Cumprimis vero incumbit propinquis, Contutoribus, imo & ipsi Magistratui [illegible], *l. 3. § [illegible] de susp. tut.* Non tamen permittuntur impuberibus suspectos facere Tutores. Adolescentibus vero suo nomine conceditur Curatores accusare, dummodo ex consilio cognatorum id faciant *l. 7. pr. de susp. tut.* — Suspecti accusatio.

III. Pendente Cognitione postulatus seu accusatus ut suspectus abstinere debet administratione, Curatore interim dato *l. 7. C. de susp. tut.* — Postulatus ut suspectus abstinere debet administratione.

IV. Ex dolo vel negligentia magis probata, sequitur remotio. Ita [illegible] a Magistratu quo removentur Tutores [illegible], & alius substituitur. Removentur vero vel simpliciter, vel cum aliqua poena. Simpliciter & absque poena removentur, si [illegible] [illegible], sed solummodo — Dolose versantes removentur tutores curatoresque. — vel simpliciter

magna negligentia non tecto quis gesserit tutelam curanive. *l. 3. §. 5. l. 4. de susp. Tut.* Pœna verò infamiæ infligitur, si quis ob dolum removeatur. §. 6. *l. d. t.* præterea castigatio additur, si dolus subsit gravior. §. *eod. l.* Si tamen persona sit cognata vel affinis, etiamsi dolus subsit, fama tamen ejus parcendum. §. *1. l. d. t.* & aliquando solùm Curator adjungatur *l. 9. de susp. Tutor.*

vel etiam infamis ob dolum.

Add. *L. 1. T. ult. l. d. susp. tutor. vel curat.*

TIT. XXVII.

De actionibus ratione Tutelæ Curæve competentibus.

Tutor ratione administratæ tutelæ convenitur 1. actione tutelæ. *L. 27. ff. t. 3. de tut. & rat. distrah. & util. cur. caus. act.*

I. Per susceptam administrationem Tutelæ qs. contractus initur; de quo *Lib. 3.* agetur. Ex illo oritur Actio Tutelæ directa, quâ pupillus contra Tutorem experitur, ut res juxta inventarium restituat, rationes reddat, reliqua solvat, & damna præstet, l. 1. *pr.* §. 1. *& seqq. de tut. & rat. distr.* Et quidem est reddenda ratio à tutore in loco, ubi gessit

[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Judex, [illegible] [illegible] [illegible] Tutorem pupillo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

II. [illegible] Tutor aliquando ex bonis pupilli, durante Tutela quid [illegible], [illegible] datur etiam actio de [illegible] [illegible] vel [illegible], [illegible] l. [illegible] 23 *de [illegible] & rat. distr.* — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

III. E contrario vero datur actio Tutelæ contraria, qua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Tutori [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Franciscus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]. — Contraria actio [illegible] contra pupillum [illegible] [illegible] [illegible]. *l. [illegible] de [illegible] [illegible] & [illegible]*.

IV. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], l. [illegible] §. [illegible] — Curator con- veniter [illegible] [illegible] [illegible].

Vel etiam utilis negotiorum gestorum actio,

de tutel. & rat. distr. & utili Curat. caus. action. datur quoque constante cura Actio utilis negotiorum gestorum. l. 7. *C. arbit. Tut.* l. 17 *C. negot. gestor.* quæ etiam instituenda contra Curatorem furiosi. l. 4. §. 3 *de tut. & rat. distrah.* Datur etiam contra Curatorem actio utilis de rationibus distrahendis l. 3. *C. arbitr. Tut.*

nec non utilis actio de rationibus distrahendis.

Minorem curator convenit utili actione tutelæ contraria.

V. Vicissim verò Curatoribus contra minores ut impensas restituant & alia resarciant, datur utilis tutelæ actio contraria. *d. t. de Contrar. tut. & util. act.*

L. 27. *ff t. 8. de Magistrat. conv.*

VI. Ultimo datur actio subsidiaria, excussis scil. tutorum, fidejussorum, ac eorum heredum facultatibus, in Magistratus, qui non diligenter pupillis minoribusve prospexerunt, ut damnum ob illam negligentiam pupillo vel minori obveniens resarciant. *tot. tit. D. & C. de Magistr. conven.*

Tit. XXVIII.

De aliis Curatoribus.

Aliquando absentibus

I. Notandum hic venit, quòd etiam peregre absentibus aliquando Cura-

[illegible] hereditatem [illegible] administrare debet, & ab [illegible] Curatori [illegible] quæ [illegible] quæ [illegible] hereditas [illegible] quæ [illegible] illic hanc [illegible].

II. [illegible] hereditatis, vel quæ bona possedit, Curator [illegible] confirmatus, qui creditoribus respondeat, & bona debitoris [illegible], administret, vendat etiam, & [illegible] Confirmatur [illegible] a judice legitimo, [illegible] Debet igitur & hic bona [illegible] administret, inventarium conficere, & administrationis ratione reddere.

III. [illegible] Saxon. [illegible] Magistratu [illegible] vel [illegible] vel ratione loci [illegible] [illegible] gerunt. [illegible]

[illegible] majorennus, [illegible] hereditas [illegible] Jure Saxon [illegible] curatores ad [illegible] confirmantur.

Seff. vz. Hic vero bona fœminarum non administrat, sed tantum consilio suo ipsis assistit.

Qui necessarius est in judicio.

IV. Et quidem in judicio omnino opus habent Curatore ad litem: in negotiis vero extrajudicialibus jure quidem communi Saxon. distinguitur inter virgines vel viduas & uxores: Illæ quæ scil. maritum non habent, etiam absque Curatore omnia validè agunt; hæ vero, nimirum uxores opus habent Curatore: & possunt etiam mariti in negotiis ipsos non concernentibus Curatores suis uxoribus constitui, alias alius dandus est Curator. Secundum jus autem Electorale Saxon. indistinctè fœminæ Curatore opus habent vid. Constit. Elect. 15. p. 2. Et Decis. Elect. noviss. 24.

Extra judicium verò non nisi uxores eo opus habent

Jure tamen Saxonico indistinctè fœminæ.

Confirmatur curator qui petitur

V. Ille constituitur seu confirmatur Curator, quem fœmina petit & qui hanc Curam sponte in se suscipit: confirmatio hoc modo fit; ut Magistratui constituenti promittat, quòd velit fœminæ fideliter adsistere, ejusque commodum observare: Super qua confirmatione Curatorium, uti vocant, literis concipitur, & sigillo judiciali obsignatur.

Curatorium conficitur.

Lib.

Lib. II.

De

JVRE RERVM IN GENERE, ET IN SPECIE DE JURE IN RE SEU DOMINIO LATE DICTO.

Tit. I.

De Rerum divisione & acquisitione.

I.

Rerum appellatione [illegible] omnia intelligimus, quae [illegible] [illegible]. Sunt vero res vel in patrimonio nostro, vel extra patrimonium nostrum habentur. Quaedam enim naturali jure communia sunt omnium, quaedam publica, quaedam universitatis, quaedam nullius, pleraque singulorum. pr. I. de R. D. Quaedam res sunt extra patrimonium singulorum.

L. 1. ff. [illegible] de rer. divis. & qual.

D. Na-

nimirum: communes. II. Naturali jure communia sunt omnia, quæ nullius dominio subjecta, & ab omnibus usurpantur; veluti aër, aqua profluens, mare & per hoc littora maris. §. *1. de rer. divis.*

Quid hodie in mari obtineat. III. Sciendum autem est de mari, quod maria particularia ad eorum territoria & superioritatem pertineant, quorum territoria alluunt. Similiter & hodiè usus maris ejusque littorum non ita omninò liber est & communis, sed certô modô à supremis potestatibus restrictus vid. Syntagm. nostr. Feud. *cap. 6.*

Publicas IV. Res publicæ sunt, quæ ad certum populum pertinent: usus verò earum omnibus patet: ut sunt flumina perennia & portus. §. *2. I. de R. D.*

à quibus differt patrimonium Principis. V. Distinguenda verò sunt à publicis rebus, quæ sunt in patrimonio fisci, & quæ spectant ad superiores seu principes, quales sunt principis earumque usus; ad Conservationem status principis adhibetur: & dici solent Germanicè Kammer, Güter.

Quo pertinent hodiè flumina. VI. Hujusmodi conditionis sunt & hodiè flumina, quæ ad superioritatem territorialem pertinent & Regalibus annumerantur; adeoque flumi-

[illegible] alia sunt amplius [illegible] publicum, sed certo modo res [illegible] *[illegible] pr. [illegible] §.*

VII. Res universitatis sunt, quarum proprietas est penes universitatem, usus autem Civium communis: ut [illegible], lavacra, pascua communia &c. — *Res universitatis.*

VIII. Ab his discernenda sunt bona, quae sunt in patrimonio Civitatis; dominio universitatis sunt, usus vero redituum expositi [illegible] ad communem Civitatis utilitatem faciunt. — *Ab his itidem discernenda bona, quae sunt in patrimonio civitatum,*

IX. Res nullius sunt res sacrae, religiosae & sanctae. Res sacrae sunt, quae publice antistites Deo consecratae sunt, ut sunt aedes sacrae, altaria, calices, aliaque res divino cultui divinisque officiis [illegible] dicatae. *§. 8. I. de R. Div. l. 6. §. sacra res.* — *Et res nullius, scil. 1. Sacrae.*

X. Ab his rebus sacris diversae veniunt res Ecclesiasticae [illegible] [illegible]. Col[illegible] res ad cultum divinum sunt dicatae, [illegible] Ecclesiarum [illegible] locorum [illegible] ad [illegible] usibus [illegible]. Vid. *l. [illegible] C. de sacr. Eccles. [illegible] tit. X. [illegible] Eccles. [illegible].* — Ab his discernendae res Ecclesiasticae.

13.

2. Religiosæ. XI. Res religiosæ apud Romanos appellatæ sunt, ubi quis mortuum intulit. §. *9. de rer. divis. l. 4. §. 6. eod. l. 42. de religios.* Mutatio autem locorum ubique invaluit, ut locis publicis, à Magistratu ad sepeliendum mortuos destinatis, coemeteriis nim. & ipsis etiam Ecclesiis ad sepulturam dicatis utamur. vid Carpz. *Lib. 1. Resp. 86. & Lib. 2. Ipr. Consist. tit. 24.* Quamvis verò jus Canon. ratione terræ vel loci, in quo defunctus sepelitur, quicquam exigere vetat *c. 13 de sepult.* nisi consuetudine alicujus loci receptum sit, ut non tam aliquid exigatur, quam ex liberalitate sponte offeratur. *c. in Ecclesiastico. 14. C. 13. q. 2. c. 42. de Simonia.* Hodiè tamen Ecclesiis eorumque administratoribus permittitur, ut pro loco sepulchri aliquid exigant.

3. *Sanctæ.* XII. Res sanctæ sunt, quæ ab hominum injuria sanctione qs. muniuntur *l. 8. pr. l. 9. §. 3. de rer. divis.* ut sunt muri & portæ Civitatis § *10. de Rer. divis. l. 1. eod. l. 2. ne quid in loco sacro.* Hinc nemini impunè licet muros aut portas transcendendo violare, aut inibi habitare, aut muris municipalib9 quicquam conjungere aut supponere sine principis permis-

[illegible] *quod* [illegible] Hodie [illegible] [illegible] capitale, sed [illegible] [illegible] pecu- [illegible]

XIII. [illegible] ut duplex [illegible] jus ad rem, [illegible] Circa res quæ in patrimonio sunt, competit vel jus in re vel ad rem.

XIV. Jus in re est facultas juris competens, [illegible] ipsam rem [illegible] *de* [illegible] Hinc tres sunt species: [illegible] jus [illegible] jus possessionis, *l.* [illegible] *poss.* Juris in re descriptio. Species,

XV. Dominium est jus ([illegible] [illegible] *quod* [illegible] Dominii descriptio.

XVI. Distinctio [illegible] dominium in [illegible], quod est [illegible] : & [illegible] quod [illegible] aliud est [illegible] Divisio.

[illegible]

rum corporalium, aliud incorporalium seu servitutum.

Circa dominium tria sunt consideranda.

XVII. Circa dominium singulare rerum corporalium, quod alias in specie & strictè dominium vocatur, tria sunt consideranda: (1) modus acquirendi. (2) res & bona quæ acquiruntur. (3) personæ quæ transferunt & acquirunt.

Modi acquirendi. *L. 41. ff. t. 1. de acquir. rer. dom.*

XIIX. Modi acquirendi sunt vel naturales seu juris gentium vel civiles: Non quòd hi simpliciter & absolutè dici possint juris civilis, sed secundum quid, quatenus certus modus & forma à jure Civili est adscripta. Similiter & illi non simpliciter & absolutè sunt juris gentium, sed aliquando etiam ipsis aliquid civile accedit. Vid. Grot. *de jur. B. & P. Lib. 2. c. 8. n. 5.*

Naturales.

XIX. Modos naturales quod attinet, dominium vel noviter seu nemine priori dominium in alterum transferente, acquiritur. *l. 3. §. 1. de acquir. vel amitt. poss.* Vel ex domini prioris voluntate in alterum transfertur *l. 9. § 3. de A. R. D. §. 41. I. eod.* Noviter acquiritur dominium rei antè nullius (1) occupatione & (2) accessione. Constat igitur hinc, quòd ad tria summa capita modi acquirendi

di.

[illegible] occupationem; [illegible]

XX. Occupatio vel est rerum, [illegible] in nullius patrimonio adhuc [illegible] fieri, de quibus dicitur, quod naturali jure & [illegible] occupanti [illegible] l. 3. l. 5. de A. R. D. & [illegible] Vel personarum ac rerum hostilium, quae belli jure occupanti [illegible] cedunt. Vel [illegible] si occupantur [illegible] & in specie [illegible] Sunt igitur tres occupationum species, (1) Venatio, quae [illegible] & piscationem comprehendit (2) occupatio bellica. (3) Inventio. Occupatio.

XXI. Circa capturam ferarum [illegible] quod illa sint genera animalium: (1) penitus fera [illegible] in naturali [illegible] libere vagantur, & [illegible] natura, ut non nisi occupatione [illegible] & non nisi [illegible] in custodia [illegible] hominum [illegible] in naturalem libertatem [illegible] (2) [illegible] ex consuetudine [illegible] & redire solent; vel [illegible] Haec [illegible] sunt, quam-dia Cujus species sunt (1) venatio,

diu consuetudinem illam non exuunt. *l. 5. §. 45. de A. R. D.* §. 14. *I. d. t.* (3.) mansueta naturaliter, quæ absque vi nostra custodia & dominio retinentur, & præter naturam & non nisi casu forte turbata, abeunt aut avolant: adeoque licet forte custodiam nostram evadant, in dominio tamen manent. §. *16. I. d. t.* hinc & erepta à lupis & his per canes ab aliis extorta nostra manent. *l. 44. de A. R. D.*

Ferarum.

XXII. Venatio igitur strictè nimirum dicta est ferarum quadrupedum (Terrestrium) in libertate naturali relictarum captura, jure gentium omnibus permissa. §. *12. I. d. t.* Hoc verò jus venandi progressu temporis per totam Germaniam & plerasque nationes alias Superioribus est adscriptum, & ab his rursus certo modo nobilibus conceditur. Cum enim feræ, licet in privatis fundis vagentur, in nullius sint dominio: potestas vero occupandi ad quemvis de populo pertinuerit sine ullius injuria ob rationes Civiles, mutato rerum ac Rerumpubl. statu, illa promiscua potestas occupandi à Superioribus recte interdicta est subditis, ac illis, qui populo ac territorio præsunt propria reddita, ita ut penes

Hodie pertinet ad Principes.

[illegible] ubi aliquibus eam concedit ve[illegible].

XXIII. Dividitur autem hodie jus venandi in jus venandi feras majores & minores, in die Hohe- und Niedere Jagten. Jus venandi majus est [illegible] feras majores. Jus vero venandi minus est jus capiendi feras [illegible] vulpes. Ad[illegible] jus venandi medium, die Mittel-Jagt / jus scil. venandi feras medii generis, veluti capreas & capreolos, ut & apros minores. add. Dn. [illegible] im Tractat [illegible]. Quidam autem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Notandum etiam hic est quod licet jus [illegible] [illegible] [illegible] per horas [illegible] prosequi, & ibi [illegible] modo, sine clamore & clangore [illegible] [illegible]. Con[illegible] [illegible] consuetudinibus & [illegible] [illegible] Schnei-dew. [illegible] Cæterum, quod hoc vel illo loco circa venationem [illegible] specialibus

[illegible]

bus inter vicinos initis conventioni-bus; item ordinationibus peculiari-bus Jagt-Ordnungen/ ac moribus receptis discendum est.

Avium

XXIV. Aucupium est captura volucrum itidem jure gentium nemini denegata *d. §. 12. d. t.* Hodiè verò jus aucupandi non quidem simpliciter omnibus concessum, attamen pristini juris reliquiæ sunt relictæ. Sanè majores aves, perinde ut feras bestias non cuivis capere licet. Uti patet ex verb. Ordin. Provinc. SaxoVimar. tit. 34. So soll auch kein Bauersman keine wilde Endten/ Gänse/ Trappen / Auerhahn / Birckhüner/ Rebhüner/ Reiger / Kraniche / in Wäldern / Gehöltz / Feldern/ Wassern oder Teichen / deßgleichen in Weinbergen und in Schnitten/ schiessen/ fahen/ ꝛc. Imò & alias nobiliores aves v.g. turdos, Krammetsvogel/ Drosseln / non nisi permissu eorum, quibus jus venandi competit, & pensione præstitâ capere licet. vid. Churfürstl. Sächs. Landes Ordn. von Vogelfahen. *it.* Mandat. wegen des Vogelfangs *de anno* 1626.

Hodiernus usus.

Piscium.

XXV. Piscatio est captura piscium itidem jure gentium cuilibet permissa. *d.* §. 12. Hodiè vero in stagnis alienis non licet alteri piscari, imò & in

[illegible] hac in re veniunt attendenda.

Pavonum & columbarum. XXVII. Denique attendendum quod pavonum & columbarum etiam sit fera natura, licet quodammodo hujusmodi animalium præ aliis major sit fertio, adeoque in hoc idem observetur, quod in avibus majoribus; aliud vero sit mansuetius, & ex consuetudine evolare & revolare soleat. *d. §. 15.* Hæc animalia eousque nostra intelliguntur, donec animum revertendi habeant *d. §. 15.* & horum nec non apum fit furtum. *Vid.* Carpzov. *p. 4. c. 30. d. 4. & 5. l. 8. § 1 fam. herc.*

Hodiernus usus. Hodiè juxta Ordinat. provinc. non cuilibet columbas alere permissum est, sed juxta modum agrorum, quos quis possidet, certus quoque columbarum numerus est concessus.

(2.) Occupatio bellica. XXVIII. Occupatio bellica seu captivitas est, qua res & personæ hostium in bello capientium fiunt. *§. 17. I. de R. D.* Pertinent autem ad nostrum [illegible] singulos non nisi ea, quæ in [illegible], & liberè [illegible] capiuntur. Res reliquæ non tam à singulis, quam à toto exercitu occupantur, spectant ad summam ejus auspiciis bellum geritur. *Vid.* [illegible] Quare [illegible] que & militibus omnia præda pro-

tenda

apprehendendi res, quæ in nullius dominium juxta naturam suam pervenere, ex plenitudine potestatis Principes ad augendum Fiscum sibi licitè adscripserunt. Vid. Syntagm. nostr. Feud. *cap. VI. aph. 7. & 12.* Sup. man. *de jur. marit. cap.* IV. *n.* 153. Gryphiander, *tr. de insul. cap. 31.* Preussisch LandR. *Lib. 2. tit. 1. art. 3.* §. 3.

Accessio. XXXI. Accessio est, quâ ex naturali ratione id quod rei, quam tenes, accedit, tibi acquiritur. Est autem vel naturalis; vel artificialis sive industrialis; vel fortuita.

Naturalis 1. per fœtus an. XXXII. Accessio naturalis (1.) accidit s. provenit ex animalibus nostris; qualis est fœtus, quæ enim ex animalibus dominio tuo subjectis nata sunt, tibi acquiruntur. §. 19. *I. de R. D. l. 6. &c. de A. R. D.*

Alluvionem. XXXIII. (2.) Accessio naturalis est, quæ provenit ex intrinseco quodam incremento, ita, quod per alluvionem agro tuo flumen (*quod* [illegible] *l. 30. §. 4. ff. de A. R. D.*) adjecit, tibi acquiritur. Est autem alluvio incrementum latens, quo aliquid agro nostro ita paulatim adjicitur, ut intelligi non possit, quantum quoquo temporis momento adjiciatur: quod nobis aut rei nostræ

Lib. 1. c. 12. n. 45. add. Heig. *Lib. 2. q. 23.* Schaffer *Lib. 2. q. 17.* Alicubi vero insulas privatis non acquiri, sed ad principes pertinere idem tradit Oeting. *n. 10. & 11.* & latius exponit Gryphian. *tr. de insul. cap. 11. n. 2. & 15.* Nec non speciatim docent de insulis in Rheno natis Meurer *d. tr. pag. in fol. 102.* de insulis in Elect. Saxon. Carpzov. *p. 3. C. 31. def. 13.* de insulis in Gallia Christinaeus *4. decis. Belgic. 86. n. 6.* de Hollandiae & vicinarum Regionum Grot. *Lib. 2. de J. B. & P. c. 8. n. 9.* Non ineleganter haec diversa jura conciliare intendit Simon van LeWen *Censur. forens. Theoret. pract. Lib. 2. c. 4. n. 17.* dum scribit: *quid moribus harum vicinarumque regionum de alluvionibus juris sit propter consuetudinem & rerum judicatarum diversitatem quibusdam dubium videtur. Quorum alii concedunt alluviones, ut sequelas & appendices fluminum, esse solius Fisci: alii contra negant, ut videre est apud Grot.* introd. Lib. 2. c. 9. v. in Holland. *Cum in re distinguendum nobis videatur inter insulas in flumine seorsim seu separatim ab agris natas, quas quidem ejusdem juris esse cum ipsis fluminibus certum est* l. 1. § 7. l. de

flum.

[illegible] *pertinet* [illegible] *communis* [illegible] *conse-* [illegible] *partem* [illegible] *qui* [illegible] *Cod.* [illegible]

XXXVI. [illegible] *aquam* [illegible] ; [illegible] [illegible] *agri* [illegible] *D.* [illegible]

Non si quid circumfluit aqua.

XXXVII. (1.) Quando naturale [illegible] *alio* [illegible] *quo-* [illegible] *est,* [illegible] *eius pro* [illegible] *pro modo latitudinis* [illegible] *prope ripam* [illegible]

Denique alveus derelictus.

tum alveus ejus juris esse incipit, cujus & ipsum flumen est, i. e. publici. §. 23. I. d. t. l. 7. §. 5. eod. l. 1. §. 7. de flum. Quod si post aliquot tempus ad priorem alveum reversum fuerit flumen: iste novus alveus jam iterum derelictus itidem eorum esse incipit, qui propè ripam ejus praedia possident, si strictam juris rationem sequamur: attendendae tamen sunt hac in re circumstantiae & aequitas, ut aliquando priori domino iste ager à flumine occupatus, & jam iterum relictus restituatur. l. 7. §. 5. de A. R. D. vid. Aym. d. tr. d. alluv. Hodie etiam quae de acquisitione alvei derelicti diximus, obtinere patet ex Dn. Carpzov. part. 3. C. 31. d. 14. & 16. Joh. à Sande decis. Fris. Lib. 3. tit. 1. def. 1. & 2. Alicubi vero alveum à flumine derelictum fiscalibus bonis annumerari tradit Gryphiander d. tr. de insul. cap. 11. n. 40.

Hodiernus usus.

Non si ager inundatus.

XXXVIII. Aliter res se habet, si ager solum inundatus fuerit flumine, superioribus vel [illegible]; tunc inundatio fundi speciem & proprietatem non mutat, sed recedente aqua, ejus manet, cujus antè fuit. §. 24. de R. D. l. 7. §. 6. de A. R. D.

possit reduci [illegible], adeoque tota materia ita consumpta, ut ad pristinam existentiam & eandem formam reverti non possit, non [illegible] in addictione dominii ratio l. [illegible] §. 1. de A. R. D. Sed novae dominium speciei, indeque ei addicatur, cujus factio ea res in rerum natura esse coepit l. 3. §. 21. de acquir. poss. [illegible] 25. add. Grot. introd. lib. 2. cap. 8. pr. qui sibi ipsi contrarius videtur [illegible] de J. B. & P. Lib. 2. c. 8. num. 19.

Quid si ex sua materia & aliena quis speciem fecerit.

XLI. Sed quid si partim ex sua materia, partim ex aliena speciem aliquam quis fecerit, veluti ex sua lana & aliena vestimentum, dubitandum non est, hoc casu eum esse dominum qui fecerit, cum non solum operam suam dederit, sed & partem ejusdem materiae praestiterit [illegible] §. 25. add. §. 27. [illegible] de rer. [illegible]

Priori materiae domino competunt actiones. Una contra m. f. Tum contra b. f. specificantem. Aliquando etiam datur.

XLII. Competit tamen eo casu, quo speciei dominium specificanti acquiritur, priori domino materiae actio contra illum, & quidem si mala fide ex aliena materia quis speciem confecerit, datur actio ad exhibendum & rei vindicatio, tanquam contra eum, qui dolo desiit possidere l. [illegible] §. 3. ad exhib. Praeterea competit condictio furtiva l. 13. de cond. furt. & actio furti l. 52. §. [illegible] de furt. Si

vero

[illegible] vocationem, [illegible] [illegible] Itaque [illegible] [illegible] gratiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

XLIII. [illegible] b. *Adjunctio.*

[illegible]

[illegible] reconciliatio. *arg.* [illegible] §. [illegible] Adversus b. f. possessorem competit actio in factum. *l.* [illegible] §. 5. *de R. V.* Si vero quis suam rem rei alienæ junxerit, & dominus hanc vindicat, competit jus retentionis & exceptio doli possidenti, nisi que [illegible] pretium ejus, quod adjunctum est, solvatur. *d. l.* [illegible]

Alia ratio est confusionis.

XLIX. Alia [illegible] confusionis, cum corpora liquida aut liquefacta [illegible] miscentur & confunduntur, ut unum ingrediatur alteram & vicissim alterius partem in se recipiat, unde existit totius corporis, quod ex confusione fit, consolidatio. Hæc est aut ejusdem aut diversi generis. Alia iterum cum mutua dominorum voluntate & scientia, alia quæ fortuito [illegible] altero dominorum ignorante facta est. Illo casu, quia nova species non fit, communio [illegible] cujusque partis aut materiæ quæ cujusque [illegible] [illegible] men, ut & pretii ratio [illegible] unius pars melior aut pretiosior fuerit *l.* [illegible] Hoc vero casu si species prævaleat, obtinet id quod supra de specificatione dictum, *l.* [illegible] *R. V.* Si vero non prævaleat, sed res confusæ diduci & separari possunt, cuilibet domino sua

tenta

jungatur. Adplumbatura sic. Adplumbatio est, quâ duæ ejusdem vel diversi generis res, per dissimilem materiam, aut non per se invicem, sed per quoddam intercedens coagmentantur vel conjunguntur: ut si vasi figulino ansa & operculum argenteum, item si brachium statuæ, plumbo, clavo, glutine, vel simili modo jungatur. Et quidem si vel ferruminatione vel adplumbaturâ res aliena meæ jungatur veluti toti integrali, distinguendi sunt duo casus: Si enim (1.) rei principali ita accedat aliquid, veluti pars integralis, tunc illa accessio cedit principali, & pertinet ad modum, quem diximus adjunctionem. *l. 27. pr. §. 2. de A. R. D.* Sin vero (2.) neutra res alteri ita accedat, pristini domini res manet, quia separari potest. *d. l. 27. pr. §. 2. l. 23. §. de A. R. D. l. 23. §. 1. l. 1. §. 1. de R. V.*

2. Inædificatio.

XLVIII. De inædificatione est Regula generalis: Omne, quod solo inædificatur, solo cedit. *§. 29. I. de R. D. l. 7. §. 10. eod. l. 39. de rei Vind.*

Vide ex aliena materia in suo solo ædificavit est

XLIX. Cum igitur in suo solo aliquis ex aliena materia ædificaverit, ipse intelligitur dominus ædificii. Nec ædificia rescindi necesse sit. Com-

[illegible] alte-
ri ædificanti.

sit bona fide in possessione ædificii. & si dominus soli ædificium petat, solvere pretium materiæ & mercedes fabrorum, poterit per exceptionem repelli: si nescivit alienum esse solum: nam scienti potest objici culpa, quod temere ibi ædificaverit. d. §. 30. sed æquitate tamen & m. f. ædificanti concedendum est, ut sine dispendio domini areæ tollat ædificium quod posuit. l. 37. d. R. V. l. 5. C. eod. add. l. 38. de petit. hered. Ubi (si non est in possessione, & extante ædificio, ne quidem is qui b. f. ædificavit jure Rom. actionem habet, qua pretium materiæ & impensas petat. l. 37. l. ult. de R. V. l. 33. l. 51. de condict. indeb. Moribus verò nostris & bona & malâ fide ædificantem etiam impensas non modo per exceptionem retinere, sed & per actionem repetere posse putat. Zipæus. notit. jur. belg. tit. de R. V. & A. R. D. Groeneweg. ad d. l. abrogat. ad d. § 30. Inst. de R. D. aliter Berlich. Carpzov. P. 3. C. 31. d. 10. Diruto fortè ædificio ad pristinum dominum materia redit, & non solum is, qui bona fide ædificaverat, materiam vindicare potuit; Sed & qui malæ fidei possessor fuerat, dum ædificabat. d. §. 30. junct. l. 2. C. de R. V.

L. De

tabulæ. vid. §. 34. I. de R.D. Si vero pictor possideat, datur domino tabulæ actio ad periculum pretium tabulæ; Si vero dominus possideat, pictor quidem vindicare potest picturam suam, sed justè retinetur ope doli ratione tabulæ nisi satisfactum l. 23. §. 3. de R.V. Hoc quod de picturis diximus, etiam moribus nostris in scriptura obtinere volunt, ita ut charta cedat scripturæ. Grot. Introd. ad Lib. 2. cap. 8. Myns. 6. Schulz. ad d. §. 34. de R.D.

Præterea b. f. fundum alienum colenti cedunt fructus.

LIV. Porrò accessio quædam est ratione rei alienæ, propriè naturalis, quandoque industrialis, quâ fundum b. f. possessor omnes fructus, quos ex re, non aliter sciens, quàm rem esse suam, percepit, acquirit pro cultura & cura, justâ opinione domini, & proinde ut à domino adhibita. §. 35. I. de R. D. l. 48. de A. R. D. nullâ distinctione factâ, cujus conditionis sint fructus: quod & usus probat, teste Bebusso ad Constit. Reg. de fruct. ad art. 1. Joh à Sande Lib. 5. decis. Fris. tit. 15. d. 1. Joh. Schneidvv. ad d. §. 35. n. 5. Si verò dominus postea superveniat, & fundum vindicet, extantes unà cum fundo repetere potest, d. §. 35. l. 22. C. de R.V. Et secundum usum acceptum etiamsi, quos

[illegible]

[illegible] non tantum [illegible] sed etiam principum [illegible]

LVI. [illegible] quod [illegible]

LVII. Fortuita [illegible] est [illegible] Fortuita [illegible]

[illegible]

ibid. l. un. C. de thesaur. Est autem thesaurus quaedam vetus depositio pecuniae, cujus non exstat memoria, ut jam dominum non habeat. *l. 31. § 1. de acq. R. D.* Quando tamen saltem probabiliter constat de domino ejus pecuniae, non acquiritur inventori quam quis invenerit, sed ea domino quive loco ejus restituenda. Carpzov. *[illegible]* Volunt nunc multi thesaurum ad Fiscum pertinere Grot. *de jur. bell. Lib. 2. c. 8. § 7.* Peregrin. *de jur. Fisc. lib. 4. c. [illegible]* Varium est judicatum hac de re variaeque sententiae apud Christinaeum *Vol. 1. decis. [illegible]* Gregor. Tholos. *Syntag. lib. 7. c. 12. num. 6.* Grot. *[illegible]* In dubio tamen contra Fiscum respondendum, & jus commune Romanum attendendum Carpzov. *d. l.*

Ex voluntate domini in alium transfertur dominium.

E traditione.

LIX. Ex domini prioris voluntate in alterum transfertur dominium rebus, ut in personam certam voluntas confertur. *§. 40. & seqq. de rer. divis.* Vel in personam incertam, *§. 46. & 48. d. t.* Prius fit per traditionem, quae est actus, quo dominium alter qui habet possessionem & animum quid transferendi in alium recipientem transfert. *d. § 40. l. 9. § 3. d. t. de A. R. D.*

XIX. [illegible] ergo [illegible] et [illegible] *[illegible]* [illegible] [illegible]

XX. In [illegible] seu [illegible] *[illegible]* [illegible]

& l. 17. de contrah. empt. l. 1. §. 16. de exercit. action.

Traditio alia propria, alia analogica.

LXI. Est verò traditio alia propria rerum scil. corporalium. *l. 20. §. 1. de A. R. D.* alia analogica, rerum scil. incorporalium: quæ licet per se tradi nequeant *l. ult. de servit.* communibus tamen quasi inhærent traditionis: vel patientia domini alium re sua uti patientis ipse ut qu. possessio, sic etiam qu. traditio censetur. *l. 11. §. 1. de publ. in rem act. l. 3. pr. de usufr. l. un. de servit. l. 1. §. ult. de servitut. rust. præd. l. 6. §. 1. si servit. vind. l. 20. §. item ex quib. caus. major. l. 1. 2. de usucap. empt.*

Modi tradit. vel veri vel ficti.

LXII. Propriè traditionis modi per quos acquiritur, sunt vel veri, cum scilicet res de manu in manum realiter traditur, qui modus maxime proprius mobilibus rebus competit. *l. 1. §. 3. de acquir. poss. junct. l. 1. pro emt.* Vel ficti, seu (1.) cum res brevi manu traditur. *l. 43. de jure dot.* ut si quis rem suam alteri locatam, commodatam, depositam &c. postea permittat ex causa venditionis vel donationis apud ipsum permanere: tunc enim fingitur ac perinde est, ac res mea v. g. deposita mihi reddita, & a me illi vicissim ex nova causa tradita sit. Vid. *l. 9. §. 1. de*

A. R.

[illegible] ... Hinc [illegible] ... [illegible] ... non longa manu [illegible] ... [illegible] per quaedam symbola, quaedam [illegible] ... res [illegible] ... [illegible] ... [illegible] ... [illegible] per manum [illegible] ... [illegible]

[illegible] *Jurisp. Rom. Germ.* [illegible] *l. 14. §. 1. de pign. & remov.* [illegible] *Gand.*

a. Jacta missilium.

LXIII. *In personam incertam* collata voluntate domini transferri rei proprietatem, quando quis missilia jactat in vulgus: ignorat enim quid quisque excepturus sit; & tamen quia vult, quod quisque acceperit, ejus esse, statim eum dominum efficit, §. 46. *de A. R. D. l. 9. §. 7. eod.* Similiter [illegible] si rem pro derelicto habitam [illegible] eo animo abjectam, ut dominus in numero rerum suarum eam esse nolit, quis occupaverit, dominus fit §. 47. *l. d. t. tit. pro derel.*

Alia est ratio earum quae jactae ex navi sunt.

LXIV. Alia est causa earum rerum, quae navis levandae causa tempore naufragii ejiciuntur, quae priores domini manent, quia palam est non eo animo illas ejici, quod quis eas habere non velit, sed quo magis cum ipsa navi periculum maris effugiat: qua de causa si quis eas fluctibus expulsas, vel etiam in ipso mari nactus lucrandi animo abstulerit, furtum committit §. *ult. I. de R. D. l.* 43. §. 11. *de A. R. D. l. 8. ad L. Rhod. de jact. l. 21. §. 4. & 5. de Acquir. vel amitt. poss.* Vide etiam naufragorum bona dominis esse relinquenda & [illegible]

[illegible]

lummo. Et secundũ constitutionem est, in hac, ut Novis. auth. navig. C. de furt. B. D. D. art. 217. add. Stypmann. de jur. marit. p. 1. c. 1.

LXXV. Nullo magis res [illegible] [illegible] quæ de [illegible] [illegible] [illegible] Vel de [illegible] casu amissis.

[illegible], dominorum permanentes ad inventores pertinent. [illegible] alt. vers. de [illegible] D. Si tamen quis talis redditur [illegible] desiderari [illegible] non [illegible] [illegible], ut solent plerique libellum proponere, vel per proclamationem publicam significare, se rem aliquam invenisse, & redditurum cuique desideranti & dominium probaverit. l. 43. §. 4. de furt. & tunc inventionis præmia non quidem petit, sed sponte oblata aut promissa accipi possunt. d. l. 43. §. 9. de furt. conf. l. 5. de [illegible] Quando vero post libellum propositum vel publicam proclamationem [illegible] apparet, qui rem suam esse [illegible] communiter inventum [illegible] [illegible], quod [illegible] domino solet, ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & aliud [illegible] [illegible] convertunt. arg. auth. omnes peregrini C. communia de succes. [illegible] [illegible] C. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] duæ partes Fisco, tertia inventori cedit. Carpzov. d. l. a. [illegible] Landr. art. 28 & 29. Sin

proclamatione hac neglecta lucri sui causa rem inventam occultet clanculum, vel a se repertam dominum privatim publiceque inquirente, inficias est inventor, furti se constringit: & pro ratione Circumstantiarum, si postea patefacta fuerit inventio, punitur. *Sandf. d. art. 37. add. d. l. 53. §. 8. de furt. c. si quid XIV. q. 8. c. multi c. 14. a nos de Simonia.*

Add. Lib. 2 Tit. 1. l. de rer. divis. & acq. ipsar. domin.

TIT. II.

De Rebus Corporalibus & incorporal. item: mobilibus & immobil.

L. 1. ff. t. 8. de divis. rer. & qual.

I. Antequam reliquos modos acquirendi dominium exponamus, sciendum est, quod res, quæ in patrimonio nostro sunt, sint vel corporales vel incorporales.

Res corporales.

Res corporales dicuntur ipsa corpora naturalia atque ex his efformata artificialia, quæ ab aliquo externo, quo percipi possunt, sensu, describuntur, quod tangi possint. §. *un. I. de reb. corp. ac incorp. l. 1. §. 1. de rer. divis. et qual.* Incorpo-

corporales sunt actiones seu quali- Incorporales,
tates quædam morales, quas jus cir-
ca personas & res corporales produ-
cit, unde dicuntur. Manent in jure
consistere, & contrario exercitium-
tur, quod tangi non possunt, ut ser-
vitutes, obligationes &c. [illegible]

II. Porrò res distinguuntur in Res mobiles.
mobiles & immobiles. l. 15. §. 2. de
furt. quæ distinctio licet propriè spe-
ctet ad res corporales, per analogiam
tamen disponendo etiam ad jura seu
res incorporales accommodatur. Res
mobiles sunt, quæ manentes integræ
vel salvæ de loco suo moveri ac in a-
lium transferri commodè possunt:
sive principium motus in ipsis natura
sit, ut sunt equi, boves, oves, sive ab
alio moveantur. l. 93. de V. S. Non
autem satis constat inter Interpp. quid
dicendum sit de mercibus in taber-
nis necnon lectis in diversoriis quæ
de re consulta. Menoch. lib. 2. præ-
sumpt. c. 137. n. 4. Coler. dec. 184 n.
10. Berlich. p. 1. concl. 30. n. 22. &
p. 2. concl. 29. num. 9. & Conclus.
31. n. 4. Dn. Carpzov. p. 2. c. 24. d.
8. & 26. Dn. Richter. de process. jud.
in membr. 2. num. 13. adde etiam
quod tempore [illegible] quod ejus.
Berlich. d. conclus. 21. Item de mo-
lendinis navalibus vid. Syntagm.

nostr. Feud. *cap. 6 aph. 11.* nec non de alveis apum Cueva. *decis. 26. n. 34.*

Immobiles naturaliter.

III. Res verò immobiles sunt vel naturaliter vel civiliter tales. Naturaliter immobilis est res corporalis, quæ natura sua moveri nequit, ipsum nim. solum, fundus, ager, aut solo naturâ arteve firmiter cohærens.

Civiliter.

Civiliter pro re immobili habetur aliquando certis in materiis res corporalis natura mobilis, quæ ad rem quandam immobilem pertinet ita, ut ab ista civiliter separari nequeat. Exempla legas apud Carpzov. *p. 1. c. 5. d. 19.* Dn. Mev. *ad jus. Lubec. Lib. 3. tit. 5. art. 5.*

Analogicè.

IV. Porrò per analogiam ex rebus incorporalibus, quæ sua natura neque mobiles neque immobiles sunt, rebus mobilibus accensetur ista, quæ rei mobili inhæret, & ratione rei mobilis competit, vel ad petendam rem mobilem destinata, ut nomina personalia & actio v.g. ex mutuo. Rebus autem immobilibus æquiparantur res incorporales, quæ rebus immobilibus inhærent, ac ratione earundem competunt: ut & actiones quibus res immobiles persequimur, ut quæ alias ob perpetuum usum immobilibus accedunt, ut jurisdictio, servitutes, reditus

[illegible] anni, præcipue ex rebus here-
ditariis immobilibus distinctis termi-
nis dabitur, [illegible]
[illegible] *Gail. Lib.* 2. *O.* 10. *Colet. de usf.*
[illegible] *& de process. Exec. c.* 3. *n.*
137. Nov. Elect. Aug. *p.* 3. *C.* 31. ibique
Carpz. Berlich. *p.* 3. *conclus.* 31.

Add. L. 2. *Tit.* 1. *de reb. corpor. & in-*
corpor.

TIT. III.

De Servitutibus.

I. Servitus in genere est jus alienâ in re constitutum, quo libertas dominii alias in re competens, adimitur ita, ut ad alterius utilitatem aliquid in suo pati teneatur vel non facere. *l.* 15. §. 1. *de servit. l.* 86. *de V. S.* §. 3. *I. de servit.*

Servitutis descriptio. *L.* 1. *ff. t.* 1. *de servitut.*

II. Ista utilitas alteri ex re aliena competit vel mediate vel immediate: sunt aliæ servitutes personales, ubi utilitas ex re aliena immediatè ipsi personæ obvenit: ut ususfructus, operæ servorum, usus, habitatio. Aliæ reales seu prædiales, ubi ex re aliena per rem nostram utilitatem capimus, & ita proximè rei istâ & prædium alie-

Divisio in reales & personales.

alienum prædio nostro serv. l. 1. de serv.

Servitutes real. prædiorum & quidem rusticorum vel urbanorum.

III. Servitutes prædiorum aliæ sunt prædiorum rusticorum, aliæ urbanorum. Illæ dicuntur quando prædium rusticum alienum vicini prædio rustico utilitatem præbet: Hæ dicuntur quando prædium urbanum vicino prædio urbano utilitatem præbet: Dicuntur verò prædia rustica, quæ usum rusticum habent, ut ipsi agri, ædificia ad agros colendos, fructus colligendos & pecora habenda, spectantia *l. 211. l. 180. d. V. S.* Urbana quorum usus est urbanus, ut ædificia omnia ad inhabitandum, commercia exercenda extructa. §. 1. *l. de serv. l. 2. de serv. urb. præd. l. 16. C. de præd. & al. reb.*

Potiora jura prædiorum rusticorum sunt 1. iter. *L 8. ff. 1. 3. de Serv. præd. rust.*

IV. Potiora & frequentiora rusticorum prædiorum jura sunt hæc (1) iter, quod est jus eundi ambulandi hominis per vicinum prædium ad nostrum, ipsius prædii causa. *pr. l. de serv. l. 1. de serv. præd. rust.*

2. Actus.

V (2.) Actus Viehtrifft/ qui est jus agendi jumentum vel vehiculum per prædium alienum ad nostrum, *d. l. 1. de serv. præd. rust. & d. §. 1. eod.*

3. Via.

VI. (3.) Via, quæ est jus eundi, ambulandi, agendi, & omnia, quæ

ad

ad rustici prædii usum in ipso suo solum, descendendi eundi atque [illegible] per prædium alienum [illegible] [illegible] habens latitudinem. l. 8. l. 13. § 2. l. 4. de servit. [illegible].

VII. Distinguitur autem via in privatam & publicam: de privata hic agitur, per agros nimirum privatorum concessa, qua vicinis propter prædia sua uti licet: hujus latitudo in porrectum octo, in anfractum 16. pedes continere debet. l. 8. de serv. præd. rust. Similiter & moribus obtinere tradunt, quod itineris servitus, cujus latitudo jure definita non est, ut plurimum trium aut quatuor sit pedum: Viæ autem latitudo ad minimum octo: aut si illa plurium communis [illegible] sit, 12. pedum, ut currus sibi invicem cedere possint. Land R. lib. 2. art. 59. — *Quæ vel est privata.*

IIX. Via publica huc non pertinet; hujus solum est publicum & omnibus patet, & hodie ad Regalia pertinet. Cum verò plurimis in locis etiam viæ publicæ adeò arctæ sint, ut currus directè sibi occurrentes non possint pertransire, nisi alteruter aut [illegible] cedat, aut extra viam deflectat: ideo hic obiter monebimus quid tunc obtineat. Jure nim. Saxon. quod & mori- — *Vel publica. Quid obtineat curribus in via arcta sibi occurrentibus.*

membus aliis convenit, minores curtus majoribus, pedites equitantibus, equitantes currum agentibus, & inter currus vacui oneratis cedere debent, per pontem transituri, qui prior cum clamore vel signo dato ascendit ab altero expectari debet: aut si viæ receptaculum adeò angustum sit, ut alter obviantium currum suum retrò ducere teneatur, ejus conditio potior sit, qui prior viam ingressus est: quibus adde quod cæteris paribus, hi, qui proximiores sunt, unde exierunt, his qui remotiores, cedere debeant, quæ communiter ita ab aurigis observantur, ut qui extra eum modum & communem usum damnum aliquod intulerit, ad damnum & interesse resarciendum teneatur. add. LandR. *Lib. 2. art. 59.* Nicol van der Hoogh. singul. jur. 21. Ordinat. Noriberg. quâ cautum, ut currui in via regia onusto cedat vacuus vel levius oneratus; carrus cedat currui; vehiculum meritorium, quâ personæ solum vehuntur, currui vel vehiculo onusto; & denique qui ex urbe vehit currus, cedat urbem ingressuro.

(4.) Aquæ ductus. IX. (4.) Aquæ ductus, qui est jus aquæ ducendæ per fundum alienum ad utilitatem sui fundi. *l. 1. de serv. præd. rust.* qui fieri solet vel canalibus,

bus, vel fonte ducta ex aqua publica vel privata. Ex aqua publica quidem cuivis aquam ducere licet, nisi quatenus lege aut [illegible] est prohibitum, aut aqua in publico navigabilis est *l. 2. de flum. l. 17. de servit. rust. præd. l. 10. § fin. de aqua & aquæ pluv. arc.* add. Mauritius *tr. de servit. real.* Grot. *introd. in jur. Holl. lib. 2. c. 12.* Similis est servitus aquæ educendæ, quando nimirum per alienum fundum superflua vel noxia aqua ex fundo nostro e[illegible], & per sulcos & canales educitur, *l. 29. de servit. præd. rust.*

X. (5.) Aquæ haustus qui est jus aquæ ex privato vicini flumine, fonte vel puteo, ad vicini prædii, vel illorum qui in illo versantur, usum hauriendi. *l. 3. § 1. l. 2. § fin. de servit. rust. præd.* 5. Aquæ haustus.

XI. (6.) Pecoris ad aquam appulsus, qui est jus pecorum prædii mei ad vicini fundi fontem aquasve adaquandi causa abigendi *l. 4. l. 1. de servit. rust. præd. l. 1. in princ.* 6. Pecoris ad aquam appulsus.

XII. (7.) Jus pascendi, quod est jus in alieno fundo pascendi pecora nostri prædii *§ 2. I. de servit. rust. præd. l. 1. § 1. de servit.* Tempus vero & modus hujus servitutis variat, secundum diversas tum conventio- 7. Jus pascendi.

nes tum locorum consuetudines, add. Berlich. *p.* 2. *Concl.* 47. Carpz. *p.* 2. *c.* 41. Quod si vero hoc jus pascendi ita constitutum habeat vicinus dominans in vicini servientis prædio, ut ille hunc a pastu pro suo pecore non excludat: sed vicinum serviens, vicini dominantis pecus in suo simul admittat, illud æquo jure admittere cogitur, idque jus compascui die Koppelweide vocatur, à qua tamen communione recedere serviens potest, si vitandæ contentionis gratia vicino dominanti partem pascuorum servientium dimidiam cedere, & alterâ pro suo pecore contentus esse velit. Carpzov. *d. p.* 2. *Const.* 41. *def.* 9.

Aliæ servitutes rusticæ,

XIII. Porrò huc etiam referunt jus calcis coquendæ, jus arenæ fodiendæ, pedamenta sumendi, lapides eximendi, lignandi &c. scil. in alieno fundo ad commodum nostri prædii *l.* 5. *l.* 6. *de serv. præd. rust.*

Add. *L.* 4. *T.* 3. *pr.* & §. 1 *I. de servit. prædior.*

Tit.

Tit. IV.

De Servitutibus urbanorum prædiorum.

1. Prædiorum urbanorum servitutes sunt hæ, quæ ædificiis & prædiorum usum urbanum habentibus inhærent, & à prædio vicino aliquid debentur. §. 1. *I. de serv. præd.* Cujusmodi servitus est (1.) oneris ferendi, quâ vicini paries vel columna onus nostrarum ædium sustinere debet. *l.* 33. *de servit. urban. præd. l.* 1. §. *fin. eod.* Ut igitur onus hoc sustinere possit, debet hanc servitutem ad reficiendum parietem vel columnam tenetur, *d. l.* 33. *l.* 6. §. 2. *si serv. vind.* Absque hac servitute constituta, nemo alterius parieti, imò nec communi parieti, nisi pro parte dimidia inædificare potest. vid. Men. *de præs. lib.* 6. *præs.* 71. *n.* 25. Christin. *ad LL. Mechlin. tit.* 14. *art.* 12. Cepoll. *de servit. urban. præd. c.* 36. *f.* Cæterum parietes ipsis Vicinorum confiniis seu limitibus dimidiatim impositi communes sunt. *arg.* §. 31. *I. de R. D.* proque iis præsumitur, nisi proprietas probetur. Et hoc jure uti- Servitutum urbanorum prædiorum descriptio, Cujusmodi sunt 1. servitus oneris ferendi. *L.* 2. *ff. t.* 2. *de serv. præd. urb.*

niur in communi dividundi judicio, ut omnium separationum intermedia sint communia, nisi propria alicujus probentur. *confer. l. 9. C. de ædif. priv.* Grönevveg. & *l. ult. C. fin. reg.* ubi Busius add. Caspar Mantius *tr. de muro Commun.*

2. Tigni immittendi. II. (2.) Servitus tigni immittendi, quâ trabem vel quid aliud, quô ædes contignantur, in parietem vicini licet immittere, ut in eo requiescat. *l. 2. 20. l. 25. de serv. urb. præd. l. 242. § 1. d. V. S.*

3. Projiciendi. III. (3.) Servitus projiciendi protegendive, qua tignum vel ædificatum quid in ædibus quiescit, supra alienas vero ædes vel areas protenditur. *d. l. 242. § 1. de V. S. l. 20. pr. de serv. urban. pr.* Huc etiam spectant suggrundia, h. e. partes tecti porrectiores adversus imbrem.

4. Altius tollendi, & 5. altius non tollendi. IV. (4.) Servitus altius tollendi, (5.) Servitus altius non tollendi: quas servitutes ita discernimus, ut illam dicamus, quâ quis etiam cum damno suo tenetur pati, alterum ad utilitatem suam ædes altius tollere. Hanc verò quâ quis in vicinarum ædium utilitatem cogitur ædes suas habere depressas *l. 11 & 12. de serv. urban. præd. § 2 I. de action.*

V (6.)

V. (6.) Servitus luminum & (7) Ne luminibus officiatur: quas hac ratione distinguimus: illam [illegible], quæ [illegible] lumini [illegible], quibus [illegible] luminibus, cœlumque intuemur [illegible] *l. 4. [illegible] l. 16. ff. de servit. urb. præd.* Hanc vero [illegible], quæ non possit facere quisquam [illegible], quo [illegible] ædium nostrarum lumina obscurentur [illegible] *l. 23. de servit. urban. præd.* Vid. pluribus hæc exponentem Cæpollam *de servit. urb. præd. cap. 38. n. 1. & cap. 51.*

6. Luminum & 7. ne luminibus officiatur.

VI. (8) Servitus prospiciendi s. prospectus: & (9) Ne prospectui officiatur. Illam appellamus, qua [illegible] impedire nequis nos prospicere ex nostris ædibus in [illegible] § 2. *[illegible] l. 12. l. 16. de servit. urban. præd.* Hanc [illegible], qua quis in prædio suo non potest quicquam facere, quod [illegible] prospectum [illegible] *l. 15. l. 23. de servit. urb. præd.*

8. Prospectus & 9. ne prospectui officiatur.

VII. (10) Servitus stillicidii avertendi s. recipiendi; & (11) Stillicidii non avertendi s. non recipiendi. Illa est qua [illegible] vel aver-

10. Stillicidii avertendi, & 11. non avertendi.

am vicini aquam, ex nostris tectis cadentem, avertere, & vicinus in suum tectum vel aream eam decidere pati debet. *l. 2. l. 20 §. 2. & seqq. de serv. urb. prad.* add. LandR. *Lib. 2. art. 49. pr.* Weichbild. *ar. 24.* Hæc est, qua vicinus stillicidium suum ex tecto suo defluens, in suam aream vel cisternam derivare prohibetur, sed ut in aream vel cisternam vicini defluat pati cogitur *d. l. 2.*

12. Fluminis recipiendi & 13. non recipiendi

IIX. Eadem est ratio (12.) fluminis avertendi seu recipiendi; & (13.) fluminis non avertendi seu non recipiendi. *l. 1. de serv. prad. urb. § 1. I. de serv.* Ita ut illa sit, quâ flumen, h. e. aquam collectam ex pluvia & per canales, tubos, instar fluminis profluentem, ex nostris ædibus tenetur vicinus suscipere. Hæc verò sit qua vicino non licet flumen ex suis ædificiis veniens à nostro avertere prædio ob commodum, quod hic inde habet *arg. dd. text.*

14. Cloacæ.

IX. (14.) Denique est Servitus Cloacæ, quæ est jus, quô vicinus colluviem sordidam, in sua area collectam, in vicini aream immittit, *l. 7. de servit. junct. l. 1. de Cloac.*

Add. *L. 2. T. 2. §. 1. L. de servit. prædior.*

TIT.

Tit. V.

Communia prædiorum tàm urbanorum quàm rusticorum.

I. Communia prædiorum sunt ea, quæ spectant ad servitutum constitutionem. Constituuntur servitutes vel officio judicis aliquando in judiciis divisoriis. Vid. l. 22. § 3. Fam. erc. [illegible] si quis fundum conclusum undique prædiis non servientibus [illegible] habeat, [illegible] tunc compellet judex [illegible] vicinum, ut aditum concedat. [illegible] de [illegible] præd. urban. l. 12. [illegible] l. [illegible] § fin. [illegible] de usu & usufr. [illegible]

Constituitur servitus vel officio judicis. L. 2. ff. 1. 4. comm. præd. tam rust. quam urb.

II. Vel conceditur voluntate domini: In qua concessione consideranda (1.) persona (2.) prædia (3.) modus. Persona concedens est dominus prædii servientis l. 2. l. 5. pr. l. 6. comm. præd. Qui utile solum dominium vel etiam revocabile habent, possunt etiam servitutes concedere, sed non diutius duraturas, quam ipsorum

Vel voluntate domini, ubi consideranda 1. Persona concedens.

rum dominium subsistit. *ad d. text. 2. Feud. 8. l. ult. C. de reb. alien. non alien.* Acquiret servitutem prædio itidem hujus prædii dominantis dominus. *l. 5. Comm. præd.* Potest quoque utilis dominus servitutem acquirere fundo. *l. 1. 2. de superf. 2. Feud. 8. §. 1. 2. Feud. 28. §. si Vasallus.* Non verò usufructuarius *l. 15. § 7. de usufr.*

Et acquirens.

2. Prædia

III. Prædia ad servitutem constituendam necessaria sunt duo § 3. ... *serv. l. 1. §. 1. Commun. præd.* In quibus requiritur (1.) ut sint vicina *l. 15. de servit. rust. præd.* Vicinitas autem non tam ex prædiorum contiguitate, quam ex usu seu commoditate utendi æstimanda est. *vid. l. 9. §. ult. l. ult. §. ult. de servit. præd. rust. l. 1. l. 17. de servit. præd. urb.* (2.) ut ita comparata sint, ut dominans utilitatem capiat ex prædio serviente. *l. 15. pr. §. 1. de serv. l. 16. comm. præd.* (3.) ut in his prædiis causa servitutis sit continua & perpetua, atque inde facultas utendi semper adsit. *l. 28. de servit. præd. urb.* licet non semper exerceatur, vel quia sic conventum, vel quia non est opus.

3. Modus concedendi.

IV. In modo concedendi distingvenda est promissio servitutis realis

ab ipsa constitutione & acquisitione. l. [illegible] de V. O. promissio, si vel per conventionem inter vivos vel ultimæ voluntate. Utraque vel purè vel sub conditione; Vel ex die vel in diem. l. 4. de servit. Promissio conventione purè facta concedi quidem aliquando tempore cum constitutione, in negativis scil. servitutibus, seu in quibus aliquid non facere tenetur: naturâ tamen & re ipsa differt; quod multò magis cernes in promissione sub conditione vel in diem facta, ubi obligatio statim valet; sed constitutio demum parentur, postquam conditio extitit vel dies venit. l. [illegible] §. ult. de servit. urban. præd. l. [illegible] de serv. rust. præd. Operatur hæc promissio solum jus ad rem & actionem personalem. l. [illegible] de servitut.

Ubi discernendi promissio.

V. Constituitur promisse servitus patientiâ, in affirmativis, h. e. in quibus aliquid fieri sinitur; vel in constitutione ipsa, quod alias facere prohibentur, in negativis. Ita enim constituta censetur servitus l. ult. de servit. l. [illegible] de publ. in rem act. l. [illegible] de [illegible].

Ab ipsa constitutione strictè ita dicta.

VI. Acquiritur constituta a domino & eo[illegible] quæ acquirentur [illegible] [illegible] expressè vel dominii conventione. Quod si vero vel cum dominium

Aliquando sequuntur quasi[illegible]que.

ut b. f. possessor, ita constituerit servitutem: vel ipse verus dominus (aut b. f. possessor) non constituerit, sed tamen alter nec vi, nec clam, nec precario servitute utatur, domino possessoreve patiente, vel prohibitioni, quâ vicinus in commodum sui prædii interdicit ei, ne faciat aliquid in re propria, acquiescat: tunc utroque casu, continuato illo usu & in hoc consistente qs. possessione per longum tempus præscriptione acquiritur servitus. *l. ult. fin. C. de præscript. long. temp.* nec requiritur præcedens titulus, sed ipsa patientia est vice tituli, & includit præsumtam certè quidem scientiam. *l. 10. si serv. vind.* vid. Dn. Carpz. *Lib. 1. Resp. 36.* aliquando autem longissimi temporis præscriptione est opus, si solus error causam istiusmodi qs. possessioni servitutis dederit, *l. 5. C. de præscript. long. temp. junct. l. 8. C. de præscript. 30. vel 40. annor.* aut si mala fide quis servitutem sibi sumserit. *l. 3. l. 8. C. de præscr. 30. vel. 40. ann.* Cæterum jur. Saxon. etiam prioribus illis casibus 30. anni unus annus, 6. septimanæ & tres dies requiruntur.

Add. *L. 2. T. 3. § 3. & ult. l. d. servit. prædior*

TIT,

TIT. VI.

De Ipsa Servitute constituta & inde oriente Actione.

I. Constituta ita servitute, prædio jus ipsum illud quasi cohæret, & illo ad alium translatum, transit, ejusque transfertur, *l. 12. §. ... de serv. rust. præd.* Et qui habet suo prædio constitutam servitutem, perpetuo ea illa potest, quantum tamen suo prædio utile est. *l. 5. l. 24. l. 25. de serv. rust. præd.* Servitutem autem temporalem constituere non potest. *l. 5. de usu & usufr. leg.* Nec alterius partem communicatam concedere, nisi hoc ipsi singulari conventione permissum. *l. 11. §. 1. de servit.*

II. Ex servitute constituta datur Unde oritur actio confessoria, quæ est actio in rem actio contra quemvis, qui servitutem constitutam contra sollicitat, quemvis ipsum impedientem vel *l. 2. ff. si serv. vind.* ... detinentem intendit, ut declaretur, servitutem ad se pertinere, nec vel ad alium ... illius usum ipsi prout per ... *l. 2. ff. si serv. vind. §. 1.*

L. de

I. *de Action.* add. Carpzov. *Lib. 1. Nuss & & 70.*

Incumbit igitur asserenti servitutem probatio.

III. Incumbit igitur Actori probatio, sive sit in qs. possessione servitutis constituens sive non, servitutem sibi constitutam esse, quia quælibet res præsumitur libera *arg. l. 9. C. de serv. & aqua.*

E contrario datur pro libertate, actio negatoria.

IV. E contrario competit etiam actio negatoria, qua dominus adversus eum, qui servitutem in ipsius re prætendit, rem liberam declarari intendit. *l. 2. pr. l. 4. §. 2. l 7. l. 11 l. 14. si servit. vind. vel. ad al. pertinere.*

Cujus fundamentum est libertas naturalis.

V. Fundamentum itaque hujus actionis est libertas naturalis, qua dominus in re sua non tenetur aliquid pati aut non facere. dd. text. Et cum hæc libertas præsumatur, istam haud probare tenetur actor in hac actione, sed reus excipiendo, affirmans sibi servitutem deberi, eam probare debet, nisi actor in libello alleget reum servitute in ipsius prædio vi aut clam uti, quæ violentia & clandestinitas tunc probanda erit ab Actore. Vid. Carpz. *d. Lib. 1. R. 61 & 68.*

Accommodatur utraq; actio hodiè ad alia jura.

VI. Cæterum accommodatur hodie actio confessoria utilis ad afferenda & vindicanda alia jura incorpora-

prædii; nec non in genere [illegible] ad [illegible]

Tit. VII.

Quemadmodum servitutes amittantur.

I. Amittuntur Servitutes primo accedente dominio in prædio; hinc 1. per confusionem, si dominus prædii servitutem prædio meo debentis, aut cum prædium meum servit alii, dominus fiam prædii dominantis. *l. 1. quemadm. serv. amitt.* res enim propria suo domino servitutem nullam debere potest, sed dominus jure dominii re utitur. *l. 26. de servit. prædior. urban.* Si autem res ista [illegible] alienatur, reviviscit servitus *l. 18. de servit.* Amittitur servitus accedente in prædio 1. confusione. *L. 8 ff. t. 6 Quemadm. serv. amitt.*

II. 2. Per interitum prædii vel dominantis vel servientis. *l. 20. §. 1. quemadm. serv. amitt.* Quod tamen intelligendum est ad eum casum, quo etiam servitutis locus intereat & mutatur, ut reliqui amplius non possit; restituta enim re, ipsa [illegible] quoque reviviscit, modo non tantum tempus intercedat, quo ipsa servitus [illegible] 2. Interitu.

vitus non utendo amittitur. Sic sublato ædificio, cui stillicidii immittendi servitus debetur, & postea reædificato, & restituto, pristina servitus redit, quoniam res eadem est propter aream quæ remansit, etsi forma ædificii mutata fuerit. *l. 20. §. 2. de serv. urb. præd.* exemplum quoque aliud occurrit in *l. 14. quemadm. serv. amit. junct. l. 21. de serv. rust. præd. conf. etiam l. 23. & 24. quib. mod. usufr. amitt.*

Amittitur facto domini remittentis.

III. Deinde amittuntur facto domini, scil. servitutem remittentis, sive expressis verbis v. g. renunciatione *l. 14. §. 1. de servit. l. 6. §. 1. quemad. serv. amitt.* sive tacitè, permittendo in loco serviente id facere, quo servitus necessario impediatur. *l. 8. quemadm. serv. amit.*

Negligentis.

IV. Per negligentiam, cum dominus prædii dominantis vel possessor illius, jure servitutis sibi competente, per integrum inter præsentes decennium & inter absentes vicennium usus non fuit. *l. 13. & seqq. C. de servit. & aqua l. 8. quemadmod. serv. am.* ita tamen, ut si servitus sit constituta, qua non nisi alternis, ternis aut quaternis vicibus uti licuit, tempus decennii dupletur. *l. 7. quemadm. serv. amit. l. f. C. de serv. & aqua.* Si

præ-

[illegible] praedium [illegible] posessor [illegible] praedii [illegible] quo [illegible] [illegible] Illustrium [illegible] l. 8. l. 7. l. 3. ff. & tot. de servit. urb. praed. l. 18. quemadmodum servit. amitt. Tutoris tamen vel curatoris negligentia, quod nocet in domo pupilli, non nocet pupillo, minori tamen. l. 10. quemadmodum. serv. amitt.

V. Denique solvitur concessionis: [illegible] finitum, tum (1) ob resolutum jus concedentis, exemplum legis in l. 11. §. 1. quemadm. servit. amitt. 13. de serv. praed. rust. tum (2) per oppositam exceptionem, si jam adjunctum concessioni tempus venit vel conditio exstitit, l. 4. [illegible] de ser. — Finito jure concedentis aut elapso tempore.

TIT. IIX.

De servitutibus Personalibus, nempe usufructu, usu, & habitatione.

I. Servitutes personales sunt: ususfructus, usus & habitatio. Ususfructus est jus alienis rebus utendi fruendi — Ususfructus definitio.

L. 7. ff. tit de usufr. & quemadm. quis utat. fruat.

omni salvâ rerum substantia. l. 1. de usufr. §. 1. l. eod. Hoc est: illi servitus, quâ ex re aliena omne emolumentum, quod salva rei substantia inde provenire potest, legitimè percipimus d. l. text.

Ususfr. aliquando lege vel officio judicis defertur: alias voluntate domini.

II. In usufructu, qui voluntate domini conceditur, consideranda sunt personæ; res; modus. Aliquando verò ex singulari legis dispositione vel officio judicis ususfructus defertur: quos casus suis locis exponemus. Add. *Exerc. nostr. VII. th. 5. & 6.*

Persona Cōcedens & acquirens,

III. Persona concedens est dominus, vel qui est loco domini h. l. possessor l. 11 §. 1. de publ. in rem act. sive hic usumfructum sibi retineat, & alteri proprietatem concedat, sive ipse proprietatem retineat, & alteri usumfructum tribuat.

Res habiles.

IV. Res habiles sunt, quæ usum præbent. *l. 41. de usufr.* ac utendo fruendo non absumuntur, sed post usum superfunt corpore suo integræ, §. 2. *l. de usufr.* sive mobiles sive immobiles §. 3. *l. eod.* potest verò etiam omnium bonorum ususfructus constitui, ita ut acquirenda quoque comprehendantur. l. 34. §. 2. l. 29. de usufr.

V. In

sylvæ [illegible] est, an [illegible] alteri locare vel vendere com- modi [illegible] § 4. l. 6 [illegible] l. 7 [illegible] & seqq. [illegible] in metallifodinis & lapidicinis [illegible] distinctio hæc [illegible] est usufructuarium quidem [illegible] bonorum, etiam [illegible] metallifo- dinis & lapidicinis, si in ea metallo- rum & lapidum [illegible] quiescunt: si [illegible] non renascuntur, [illegible] usufructuarii non est, cum [illegible] substantia [illegible] §. 13 [illegible] Castill. d. c. [illegible] tamen [illegible] proventibus perceptis, [illegible] usufructuarium [illegible] non [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] Similiter sylvam cæduam usufructuarius [illegible] potest, quoties [illegible] vel [illegible] [illegible] fin. [illegible] [illegible] [illegible] Cæterum si sylva non [illegible] [illegible] usufructuario [illegible] [illegible] [illegible]

Xylvam [illegible]

Et sylvæ.

[illegible]

Quibus fructus quomodo acquirantur.

IX. Circa cognitionem fructuum [illegible] distinguitur: aut enim res, propter quam soluitur pensio siue reditus, singulis momentis [illegible] percipitur: ut redditus [illegible] ad certo anni tempore, ut [illegible]. Huiusmodi reditus pro rata temporis, quo ab alimentarium soluente [illegible] re percipitur, ad fructuarii heredes pertinent. licet dies reditus soluendi viuente fructuario nondum venerit. adde Bell. p. 1. Conc. 22. & Cent. 2. Comp. p. 2. C. 31. Huiusmodi pensiones, quae ratione fructuum certo tempore proueniunt, praestationem [illegible] ad fructuarium, & heredes eius, si colonus illos perceperit, licet tempus pensionis soluendae nondum venerit ante mortem vsufructuarii. l. 58. de usufr. Quid iure nostro obtineat colligi potest ex [illegible].

Boni viri arbitrio re vti debet. l. 9. § 10. 15. vsufruct. quemadm. cau. Inde cautio exigitur.

X. Debet vero usufructuarius re ut bonus vir utitur. l. 9. usufr. quemadm. cau. h. e. quemadmodum bonus pater familias e colono solet, ne [illegible] mala manu, vel alio [illegible] quam quem comparatio [illegible] 13. de usufr. Quod ut praestet, & rem domino eiusque salvam & integram exhibeat, cautio exigitur. l. [illegible] de usufr. l. 1. l. fin. usufruct. quemad. cav.

[illegible] *Fachs, Rom. Ger.* [illegible] [illegible]

[illegible]

XII. Caeterum [illegible] est [illegible] quae [illegible] continuantur [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] *de usufr.* [illegible] *n. 5.*

Usus defini-tio. [illegible]

XIII. Usus in specie sic dictus est jus utendi alicujus [illegible] salva rerum substantia [illegible] Videlicet [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] *de usu & hab.* [illegible] *de usu.*

XIV

administratum, tunc hoc ipso [illegible] dum erit *arg. l. 2. de prob.*

Amittitur usufructus vel secundum naturam.

l. 3. ff. t. tit. Quib. mod. usufr. vel usus amitt.

1. morte usufructuarii.

2. elapso tempore.

Vel ex accidenti 1. per capitis diminutionem aut negligentiam.

XVIII. Amittitur ususfructus & usus vel secundum naturam ipsius ususfructus constituti, vel ex accidenti, cum alias per naturam durare posset. Priori modo finitur (1.) morte eius, cui ususfructus (similiter & usus & habitatio) conceditur (2.) elapso tempore praestituto. *vid. tot. tit. quib. mod. usufr. vel us. amitt.*

XIX. Posteriori modo amittitur si vel in persona vel in re quid accidat. In persona accidit (1.) quod fiat incapax per capitis diminutionem maximam & mediam *l. 2. de usufr.* (2.) quod si negligens in usu, sit non utendo vel non recte utendo, vel [illegible] [illegible] *l. [illegible] de usufr.* Speciale vero est in habitatione, quod per non usum non amittitur. *l. 10. pr. de usu & habit.*

2. in re quid eveniente.

XX. Propter id quod in re venit amittitur ususfructus (1.) [illegible] aut mutatione, [illegible] in aliam speciem [illegible] persona res mutata sit. *l. [illegible] § pen. l. § [illegible] quib. mod. usufr. vel us. amitt. l. [illegible]* [illegible] in [illegible] *l. 10. § 1. d. t. quib. mod. usufr. vel us. amitt.* Si vero [illegible]

spe-

[illegible] *[illegible]* Quæst. [illegible] *[illegible]* [illegible] Coram [illegible] [illegible] *[illegible]* [illegible] [illegible] [illegible] Bulgar [illegible] decis. [illegible] [illegible] cap. [illegible] [illegible] nisi tamen [illegible] [illegible] probabiliorem [illegible] [illegible] quæ [illegible] [illegible] [illegible] tempore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in quibus [illegible] usumfructum habet [illegible] [illegible] [illegible] *[illegible]* [illegible] *[illegible]* [illegible] *[illegible]* [illegible] [illegible] *[illegible]* [illegible] *[illegible]* [illegible] [illegible]

[illegible] XXI. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dominus habet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quidem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *[illegible]* [illegible] *[illegible]* Si verò [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] possit. *l.* [illegible] *[illegible]* [illegible]

Tit.

TIT. IX.

De Vsucapionibus & præscriptionibus.

I. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

II. Vsucapio & præscriptio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Vsucapio & præscriptio.

III. Vsucapio est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] definitio.

IV. Ab [illegible] [illegible] [illegible] præscriptio [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] vero [illegible] præscriptionis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] præscriptio longissimi temporis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] præscriptio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

ςςς. *furisp. hem. Comm. Tor.*
ςς. *Sinol.* Sunt denique præſcri-
ptiones quædam temporales, de quibus
Carolus & temp. fortis.

Præſcriptionis duo genera.

V. Sunt igitur haſce duo præſcri-
ptionum genera: altera quæ eſt
eſt modus acquirendi dominii, quæ
etiam eſt modus acquirendi do-
minium rei, à non domino bona fide
& juſto titulo acceptæ, per continu-
atam definito tempore poſſeſſionem;
altera præſcriptio in ſpecie ſic dicta,
quæ eſt modus excludendi jus alterius
illud, quod alter contra eum, quem
ut negligentem per tempus lege defi-
nitum non fuit uſus, cum uti debuiſ-
ſet & potuiſſet.

Præſcriptionis in ſpecie dictæ deſcriptio.

VI. Prioris generis eſt (1.) præ-
ſcriptio longi temporis *in tr. de*
fuccep. & l. un. C. de uſucap. transf.
form. (2.) præſcriptio longiſſimi
temporis, illa, quæ cum bona fide
et qualitatem quandam poſſeſſionis
acquirit, *d. l. un. junct. l. 3. ſ. c.*
præſcr. 30. vel 40. ann. Et po-
eſt (3.) etiam huc referri præſcriptio
immemorialis. Poſterioris gene-
ris eſt (1.) præſcriptio illa, quæ ſolius la-
pſu temporis, & negligentia ejus
contra quem præſcribitur, acquiritur,
l. 3. C. de præſcript. 30. vel 40.
ann. (2.) aliæ præſcriptiones tem-
porales.

Prioris generis præſcriptio.

Poſterioris generis.

V

ptius, sed a reum, ut quem alienavit, sibi possideretur. *l. un. de usuc. cap.* Similiter etiam, secundum jus Romanum, quod contra L. Juliam Repetundarum vel Praetori donatum est, non potest usucapi. *l. 8. pr. de L. Jul. repetund.* Sciendum autem quod purgatur vitium, si res ad eum, a quo furto provenerit, revertatur. *§. 8. I. de usuc.* Ob singularem dominii, ad quos res pertinet, exemptae sunt usucapione. (1) Res Fisci *§. 9. I. d. t.* (2) Res Principis *l. ult. C. ne rei domin.* (3) res Civitatis. *l. 9. de usurp.* (4) res Ecclesiae *l. 2. C. ne rei domin. vel Templ.* (5) res pupillorum; quod ita intelligendum; ut usucapio & praescriptio longi temporis intra annos pupillares quiescat, & neque nec contra eum incipiat nec currat. *l. 48. de A. R. D. l. 3. C. de praescript. 30. vel 40. ann.* (6) Res minorum, contra quos nullam praescriptionem inchoari posse, seu currere eam, quae contra majorem, seu antecedentem possessorem inchoata est; salvo tamen minori in integrum restitutionis beneficio, communis Dd. fere sententia est. Wesenb. *in paratit. h. t. n. 12.* add. Gilkenius *in l. de praescript. p. 3. C. & n. 67.* Goedd. *tr. de usuc. cap. 2 §. 4. n. 12.*

Res ob singularem dominium.

IX

long. temp. aliquando [illegible] probabili & justa causa veniens [illegible] non obest. vid. *l. 11. pro emptor.* *l.* §. 1 *pro suo. l. 48. de usucap.*

Quid specialiter contineatur in titulo pro herede. l. 41. ff. t. 5. Pro herede vel Possessore.

XI. Specialiter verò notandum est de titulo pro herede vel pro possessore, quod verus heres si bonæ fidei possessor omnium rerum in hereditate inventarum, licet earum quædam fuerint alienæ. Earum ipsarum tunc procedit usucapio, si verus heres vendat ejusmodi rem, quam putat hereditariam *l. ult. C. de usucap. pro her. l. 37. pr. D. eod.* Ipse autem verus heres tunc demum usucapit, si dominus verus, à quo defunctus possedit, dominium suum non ostendat, quæ domini intentio nullo temporis longi spatio absumitur. *a. l. ult. C. pro hered.*

In rerum incorporalium præscriptione sufficit præsumtus titulus.

XII. Cæterum in usucapiendis rebus incorporalibus sufficit præsumtus titulus: qui in juribus affirmativis inducitur ex patientia, in juribus negativis sumpit a prohibitione & fide facti, ne alter quid faciat, quod aliàs juxta libertatem naturalem facere possit.

4. Tempus definitum.

XIII. Continuari debet possessio per tempus lege definitum, ubi spectari debet ipsum tempus, quod in mobilibus secundum jus civile est trien-

[illegible] inter præ-
[illegible]
[illegible]
[illegible] manifestum. Deinde causæ
[illegible] quo modo [illegible] præ-
scriptionis. Continuatur [illegible]
[illegible] sine interruptione aut in u-
na eademque persona, & tunc res est
manifesta: aut ... in diversis, quando
res ab uno in alium legitimè transla-
ta: & tunc justa possessio successo-
ris prodest [illegible] l. 7. & 8. de [illegible]
[illegible] ad usu-
capionem [illegible] l. 22. l. 31.
§. per l. 44. de usurcap. Hoc ta-
men [illegible] quod succes-
sor singularis eo tempore, quo appre-
hendit possessionem, & ipse in bona
fide esse debeat. l. 13. §. [illegible] de ac-
quir. poss. l. 24. [illegible] pro empt. Suc-
cessori [illegible] sufficiat sola
[illegible] bonæ fidei. [illegible] de usu-
cap. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] in b. f.
[illegible] l. 7. [illegible] de usucap. l. 13.
[illegible] poss. [illegible] Successor ta-
men singularis [illegible] tempore quo ipse
[illegible] possessionem, [illegible]

Quo possessio legitimè continuanda.

scriptio-

tempus [illegible] incipere, & ita complere potest, non continuato tempore quod v. c. venditor malæ fidei possedit, *l. 25. [illegible] pro empt. l. [illegible] C. de [illegible]*

Præscriptio longissimi temporis.

XIV. Præscriptio longissimi temporis est duplex: alia namque respicit una cum lapsu temporis qualitatem possessionis; alia solùm temporis lapsum attendit. Prioris generis præscriptioni locus est (1.) si defectus, ob quem præscriptio longi temporis non procedit, consistit in titulo, bona vero fides adsit. *l. 8. C. de præscript. 30. vel. 40. ann.* item si adsit quidem b. fides heredis, deficiat autem b. fides defuncti, tunc heres ex sua persona, h. e. non computato tempore quo defunctus possedit, longissimo tempore præscribit, *arg. l. 4. & l. 11. C. de præscript. 30. vel 40. annor.* Gebhard. *d. tr. c. 1. §. 4. n. 4.* (2.) Si ex requisitis usucapionis deficiat res habilis, adsit vero b. fides.

Prioris generis.

Hæc vel est 30. annorum.

XV. Præscribuntur autem ejusmodi res inhabiles quædam 30. annis, ut 1. res vitiosæ à tertio b. f. possidente. *l. 7. C. de præsc. 30. vel 40. ann.* Vel etiam non vitiosæ, ignorante tamen domino à malæ fidei possessore in tertium b. f. possessorem translatæ. *Nov. 119. c. 7. auth. malæ fidei C. de præscript. long. temp.*

[illegible] *exceptio-* [illegible] *quam* [illegible] *non est nisi à bona* [illegible] *temporis, ex* [illegible] *à patria proclare l.* [illegible] *C. de* [illegible] *C. de* [illegible] *annal. exc* [illegible]

XVI. Quædam [illegible] (1.) [illegible] *communiter* [illegible] *& fund. patrim.* [illegible] (2.) [illegible] *quas* [illegible] *C. de* [illegible] *add. Conf.* [illegible] *& atque* [illegible] [illegible] & aliorum locorum [illegible] *immutabil.* [illegible] Nobiles [illegible] *Mithilfure triennio* [illegible] *add.* [illegible] Vel 40. annorum.

XVII. *Possessio* generis [illegible] temporis [illegible] *Possessionis generis quad tempus.* per [illegible] seu [illegible] ala [illegible] (3.) [illegible] per longissimum tempus [illegible] rem vel [illegible] possessum [illegible] *C. de præscr. long. temp.* (1.) si quis neque [illegible] neque [illegible] *quod* possi-

possideat quod alterius sit, sed etiam habeat actionem alteri contra alium, & hanc per longissimum tempus non instituat, cum instituere debuisset & potuisset vid. *l.* 3. & 4. *C. de praescript. long. temp.* Et quidem regulariter 30. annis praescribitur his duobus casibus; ubi vero in primo genere praescriptionis, *aphor. antecedente* expositae, 40. anni requiruntur, ibi etiam in hoc genere praescriptionis tot anni erunt necessarii *l.* 4. *C. d. t.* Carpzov 1. *Resp.* 5. Notandum vero, quod praescriptio mutui seu debiti non incipiat currere praecise a die scripti chirographi, sed vel a tempore solutioni destinato: vel post congruum aliquod intervallum quo sol. debitum exigi potuit. Carpzov. *p.* 2. *C.* 1. *d.* 6. & *Lib.* 2. *Resp.* 33. *n.* 16.

Quid specialiter in mutuo obtineat.

XVIII. Illud adhuc ex jure Canonico monendum, quod & in hac praescriptione longissimi temporis requiratur bona fides & in initio & in progressu *c. ult. de praescript.* [illegible] *c.* 1. *de praescript.* [illegible] Carpzov. *d. Resp.* 33. *n.* 10. praesumitur tamen ex cursu longissimi temporis bona fides; is igitur, qui malam fidem objicit praescribenti hanc probare debet. Carpzov.

Jure Canonico in hac praescriptione bona fides requiritur.

[illegible] add. seq. [illegible] & [illegible]
[illegible].

XIX. Ex principiis [illegible] hactenus expli-
catis [illegible] quod is qui à non domino rem recepit, vel eam contractu aliquo dominium non transferente, v. gr. commodato, vel ex [illegible] concessione in usu re habens, v. c. usufructuarius, emphyteuta, ad obtinendam rei proprietatem nulla [illegible] praescriptione [illegible] [illegible] non possit possidere [illegible] neque animo suo [illegible] possessionem, quam initio [illegible] l. 8. C. de usufr. l. 2. C. de praescript. 30. vel 40. annor. nisi aliquid intervenerit, unde [illegible] incipiat rem ut suam possidere: [illegible] domino rem contra- [illegible] dominus acquisierit, vel aliquid [illegible] domino v. gr. canonem emphyteuticum, tunc hujusmodi facto [illegible] & [illegible] incipit [illegible] possidere, adeoque ex illo tempore [illegible] sive longi sive longissimi temporis secundum terminos habiles, add. Syntagm. [illegible]

Ex dictis patet 1. quod tenens rem nō ut dominus nō potest usucapere.

XX. (z) Quod in rebus merae facultatis non locum habeat alia praescriptio. Dicuntur autem res

z Quod rebus merae facultatis non possit praescribi.

merae

XXIII. Necessaria est haec praescriptio, quoties nulla praecedentium [illegible] [illegible]. (1.) in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. (2.) in rebus [illegible] l. [illegible] (3.) in rebus civitati vel [illegible] [illegible] vel alio modo [illegible] [illegible] l. 26. C. de SS. Eccl. (4.) in [illegible] a functionum [illegible] l. [illegible]. C. de praescr. [illegible] vel 40. ann. Denique (5.) in Regalibus [illegible] & minoribus. [illegible] [illegible] Da. Richter. [illegible] 27. n. 23.

Et necessaria est aliis non sufficientibus.

XXIV. Caeterum jure Saxon. [illegible] [illegible] [illegible] (aphor. [illegible]) respondet praescriptio annalis, quae [illegible] [illegible] annum & diem Jahr und Tag, h. e. unum annum, 6 septimanas & 3 dies praescribuntur. [illegible] Lib. [illegible] art. 28. [illegible] art. 44. junct. [illegible] cap. [illegible].

Jure Sax. [illegible] praescriptio respondet [illegible] annali.

XXV. Praescriptioni longi & longissimi temporis respondet nostra [illegible] [illegible], qua anni 31. 6. [illegible] & [illegible] diebus [illegible] [illegible] Jahr und Tag praescribuntur [illegible], jura & actiones, [illegible] Lib. [illegible] art. 9. [illegible] quo-

Et [illegible] Praescriptioni longi & longissimi temporis.

[illegible]

[illegible] *Rom.* [illegible] *profcript. n.* 31 *&* 33. [illegible] *lib.* [illegible] *n.* 9. *& seqq.*

Quadriennalis etiam, immemorialis & mere temporales jure Sax. etiam obtinent.

XXVI. [illegible] jure Civili [illegible] anni requiruntur, [illegible] jure Saxon. Idem obtinet, licet & [illegible] scriptio immemorialis & [illegible] temporales jure Saxon. [illegible] *Carpz.* [illegible] *n.* 13. *&* [illegible]

Quaedam usucapionem & praescriptionem solum suspendunt.

XXVII. Ultimo loco addendum, quaedam usucapionem atque praescriptionem interrumpere, quaedam vero solum ad tempus [illegible] quod impedire: Ita ut interea durante illud tempus non computetur; reliquum tamen & sequentis temporis ad absolvendam usucapionem numeratur. Ita (1.) non currit tempus, quamdiu ob reverentiam filius a patre bona [illegible], vel etiam uxor res dotales non petit. Carpzov. *p.* 2. *C.* 5. *d.* 11 *& Lib.* 1. *Resp.* 40. (2.) Non procedit usucapio tempore belli & pestis, modo sit pestilentia, h. e. [illegible] propter belli ac pestis tempora non reddatur jus. *Special. Constit. in Recess. Imperii de anno* 1654. §. [illegible] (3.) ob aetatem pupillarem & minorennitatem [illegible] (4.) ob absentiam [illegible] aut infantiam adversa-

alii ubi tamen opus est, ut ad cursum præscriptionis sistendum quis utatur illa interruptione, quæ traditur in l. 2. C. de ann. Except.

XIIX. Interrumpitur ac interpellatur usucapio, quando non est continua & quieta possessio, adeoque cœpta usucapio non potest complesi, & dicitur usurpatio. l. 2. De usurp. & usuc. Est autem duplex: Naturalis & Civilis l. 5. d. t. Naturalis usurpatio est, quando quis possessionem ipsam amittit. l. 1. §. 22. l. 5. l. 15. d. t. Huc etiam pertinet, quando quis ab usu rerum incorporalium seu jurium per pignorationem aut similem prohibitionem arcetur & repellitur. l. 4. §. 27. d. t. add. Const. Elect. 7. p. 2. ibique Carpz. def. 1. seq.

Quædam interrumpunt: & dicitur usurpatio.

Quæ est vel naturalis.

XXIX. Usurpatio Civilis in specie interpellatio vocatur, qua possessori non quidem possessio ipsa adimitur vel intervertitur, sed jus tantum possidendi in dubium vocatur. Estque alia judicialis, alia extrajudicialis. Judicialis est quæ fit in judicio: Et quidem præscriptio longissimi temporis etiam per citationem interpellatur. l. 3. pr. C. de præscr. 30. vel 40. ann. Usucapio ac præscriptio triennii ac longi temporis non nisi litis contestatione l. 18. de R. V. l. 26.

Vel civilis, interpellatio dicta.

Tum judicialis,

c. eod. Jure Saxonico præscriptio tricennalis etiam sola interrumpitur citatione. Carpzov. *d. p. 2. C. 7. d. 4.*

quid obtineat si possessor absolvatur

Si verò actor non obtineat, sed possessor absolvatur, nihil litem motam præscriptioni obstare æquior est sententia, l. 18. *l. 21. de R. V.* Sin Actor

Item si actor litem cœptam non statim prosequatur.

cessat in lite cœpta prosequenda, hæc interruptio illhoc operatur, ut huic actori (non al. vid. l. 8. *de usuc.*) perpetuetur actio usque ad 40. annos, à tempore quò ultima cognitio facta. l. *fin. C. de præscr. 30. vel 40. ann.*

tum extrajudicialis: quæ certis casibus effectum habet.

XXX. Extrajudicialis autem interpellatio fit per denunciationem privatam, contradictionem vel protestationem, ac non nisi certis casibus effectum habet. Ut (1.) in *l. 17. C. de R. V.* (2.) in *l. 2. C. de ann. except.* (3.) in *l. 26. §. 11. l. 25. §. 7. de petit. hered.* (4.) in *l. 2. C. de servit.* (5.) in actionibus personalibus vid. Gebhard. *d. tr. c. 1. §. 4. n. 9. cap. 2. § fin. cap. 3. §. ult.* Sufficit autem ad incorporalium rerum seu jurium præscriptionem prohibendam etiam extrajudicialis prohibitio, protestatio vel pignora. Gebhard, *d. l.* Et quidem moribus Saxon, pignus captum judici tradendum est *d. Const. 7 p. 4. d. 2.*

d. 2. Præſcriptiones aliæ temporales ſolâ Libelli porrectione interrumpuntur.

XXXI. Cæterum cum jure Canonico & hodiernis moribus, *uti ap.* 17. monitum, omni tempore usque ad completam uſucapionem, b. f. requiratur: ideo quocunque tempore ſuperveniens mala fides, & quælibet interpellatio modo malam fidem inducat, præſcriptionem interrumpit. *c. f. d. praſcript. c. 2 d. R. J. VI.* Mynſ. *4. c. 6. n. 4.* Schneidevv. *pr. 1. de uſuc. num. 17.*

Jure Can. quælibet interpellatio m. f. inducens obſtat.

Add. *L. 2. T. 6. d. uſucapion. & long. temp. praſcript.*

TIT. X.

De Donationibus mortis cauſa & inter vivos.

I. Donationes quidem in genere conſideratæ referri poſſent ad modos acquirendi dominium juris gentium: quoniam verò jure Civili varia donationum genera ſunt conſtituta & ſpecialiter quædam ordinata; ideò donationes modis civilibus annumerantur.

Donatio qua ratione ad civiles modos acquirendi pertineat.

Donationis in genere descriptio.

II. Donatio in genere est actus, quô donũ in alterum ex liberalitate transfertur. *l. 29. de donat. l. 35. §. 1. de donat. mort. caus. l. 67. § 1. de Leg 2. l. 82. de R. J.* Est verò donatio vel mortis causa vel inter vivos. *l. de donat.*

Mortis causa donatio definitur. *L. 39. ff. t. 6. de mortis causa donat. & capion.*

III. Mortis causa donatio est, qua cooptatione ac in eventum securæ suæ mortis quis coram quinque testibus in alterum consentientem & acceptantem quid confert. *l. 2. l. 29. l. 32. l. 35. §. 2. l. 40. de mort. caus. don l. f. C. eod.*

Mortis causâ donans.

IV Mortis causa donare potest, qui testamentum facere vel legare. *l. 15 de don. mort. caus.* adeoque pupillus, ne quidem tutoris autoritate interveniente. *l. 1. §. 1. de tutel. & rat. distr.* Minor verò sine Curatoris autoritate mortis causa recte donat.

Cui donatur.

V. Similiter & ei donari potest, cui & legari. *l. 9. l. 36. d. t.* ac mortuo donatario intercidit donatio perinde ut legatum. *l. 35. §. 4. l. 42. de mort. caus. donat. §. 1. l. eod.*

Differentia à legato quoad donantem.

VI. In eo tamen est quoad personas inter hanc donationem & legatum differentia, quod filiusfamilias etiam paganus de adventitio quidem, cujus plenam habet proprietatem,

rem, liberè possit donare: nec non de peculio profectitio & adventitio patre permittente. l. 25 §. 1. de don. mort. caus.

VII. Possunt res mortis causâ donari, quæ sunt in bonis donatoris, etiam omnia bona tàm præsentia quàm futura, absque fraudatione creditorum. l. 17. de m. c. donat. Non verò opus est insinuatione judiciali secundum LL. Romanas. l. f. C. h. t. Et locus est Falcidiæ. l. 5. C. ad L. Falcid. scil. propter similitudinem cum Legatis. Jure autem Saxon. Elector. insinuatio exigitur, & Falcidiam non potest detrahere heres. p. 3. C. 1. ubi add. Dn. Carpz. def. 5. 23. & 33. Res, quæ donantur.

VIII. Forma hujus donationis consistit in eo, ut (1.) præsens præsenti, vel alicui nomine absentis acceptanti donet. l. 38. de m. c. don. aliàs erit Fideicommissum. vid. l. 75. l. 77. §. 26. de Leg. 2. Carpz. Lib. 2. Resp. 6. (2.) ut quinque testes, licet non rogati, adhibeantur. l. fin. C. de m. c. donat. (3.) ut mortis cogitatione seu intuitu, ac in eventum nostræ mortis expresse fiat. vid. text. in l. 42 §. fin. & l. 1. de m. c. donat. Unde fluit, quod de hac donatione, an subsistat, ante mortem secutam judicari nequeat. l. 32. d. t. adeoque non Forma hujus donationis.

tam mortis causâ donatio sit, si addatur quod nullo casu revocari debeat, quàm inter vivos vid. l. 27. *d. t.* aliàs in dubio donatio inter vivos reputabitur. *arg. dd. text.* Carpz. *p. 2. const.* 12. *def.* 24. Sand. *lib.* 8. *tit.* 1. *def.* 3.

Casus, quib9 irrita fit hæc donatio.

IX. Irrita igitur fit hæc donatio aut revocatur (1.) si mortis eventus, quem quis respexit, non secutus fuerit. l. 2. 3. *& seqq. l.* 35. §. 3. *&* 4. *d. t.* (2.) si donatorem donationis pœnituerit. *§.* 1. *I. de don. l.* 1. *C. de m. c. donat.* (3.) Si quid supervenerit, ut donatio non possit subsistere. *vid. l.* 7. *d. t.* Ita cùm jure Saxon. bona mobilia post mortem uxoris ad maritum pertineant, fœminâ, quæ mortis causâ donavit, matrimonium post contrahente & moriente ante maritum, non subsistet quoad mobilia ista donatio. Carpzov. *Lib.* 6. *Resp.* 62. *num.* 17.

Actio, qua revocatur donatio dominio jam translato.

X. Actionem quod attinet, quâ revocari possit res donata vel tradita, distinguendum est, aut quis ita donavit, ut dominium, revocabile tamen transferret, aut verò ut dominii translationem adhuc differret. l. 2. *l.* 28. *de m. c. donat.* Priori casu fit revocatio aut ex sola pœnitentia; & datur condictio. l. 30. *de m. c. donat.* aut

verò

reio ob conditionem non evenientem & datur actio in rem. l. 29. eod. vel etiam condictio causa non secuta. l. 35. §. 3. eod. Posteriori casu repetitur res, si mors non secuta; per actionem in rem directam. l. 29. vel si donato rem pœniteat; per actionem in rem utilem. d. l. 30.

Vel nondum translato.

XI. Quod si verò mortis eventus secutus fuerit, re nondum tradita, datur vel rei vindicatio donatario ad exemplum Legatorum. §. 1. I. de Leg. junct. l. fin. C. de mort. c. donat. Vel condictio ex L. 35. C. de donat. Quod si bona omnia sint donata, reservata solùm de quibusdam disponendi licentiâ, bona reservata, si de iis nihil disposuerit, non accrescunt Legatario, sed remanent heredibus ab intestato, tum secundum jus Civile, cum isto casu ratio juris accrescendi cesset, uti suo loco patebit, tùm secundum jus Saxon. per Const. Elect. 1. p. 3.

Actio, qua morte eveniente petitur res donata.

XII. Denique notandum, quod à m. c. donatione strictè dicta differant aliæ mortis causa capiones: cujusmodi vocantur (1.) si propter alterius mortem quis donat. l. 8. l. 11. l. 18. pr. de m. c. donat. (2.) si ob omissionem hereditatis quis capiat. l. 8. l. 31. §. 2. eod. (3.) Si quis non

A mortis causa donatione differt mortis causa capio.

ex bonis defuncti, sed ejus, qui conditionem implet quid. m. c. capiat. *l. 8. l. 20. l. 31.* §. 2. *36. l. 38. l. 41. eod.*

Donationis inter vivos descriptio. *L 39. ff. t. 5. de Donationibus.*

XIII. Donatio inter vivos est gratuita rei licitæ, in alterum acceptantem, animo nunquam revocandi facta, nullo jure cogente, *seu ex liberalitate*, collatio *l.* 1. *l. 19.* §. 2. *l. 27 de don. l. 18. de alim. legat.*

Donans, in quo requiritur 1. voluntas donandi. *Aliquando donatio præsumitur.*

XIV. In donante requiritur (1.) voluntas donandi, verbis vel facto declarata. *l. 7. l. 8. C. de donat.* In dubio autem animus donandi non præsumitur. *l. 25. pr. de probat.* Aliquando tamen donatio præsumitur. 1. Ex paterno affectu, si quis liberis quid subministraverit. *l. 44 neg gest.* (2.) si is, qui dedit, & is qui accepit, sangvine juncti sint, & conjecturæ quædam accedunt, pro donatione. *l. 26 de probat.* Kœppen. 1. *Dec. 14. 3.* si quis alicui pecuniam daret, ut accipiens eam in suum commodum, e. g. ædificii structuram verteret, quam alias non suscepisset donatarius. *l. 13* § *fin. de donat. inter vir. & uxor.*

2. Facultas.

(2.) facultas donandi, quam habet is, cui administratio rerum suarum concessa. *l. 12. C. d. donat.* Hinc filiusfam. potest quidem donare de peculio Castrensi vel qs. vel etiam peculio adventi-

ventitio, in quo plenam habet proprietatem *Nov. 117. c. 1.* Non verò de peculio adventitio, in quo pater habet ususfructum, multo minus de profectitio, nisi pater concesserit, quæ concessio quibusdam casibus præsumitur. vid. *l. 7. §. 1. & seqq. de donat.* Uxor jure Civ. de rebus paraphernalibus donare potest. *l. 6. C. de revoc. donat.* Jure verò Saxon. sine consensu mariti non potest donare.

XV. Licet etiam fœminæ geradam donatione inter vivos (non ultima voluntate, nisi proxima cognata consentiat) in alium quemlibet extra maritum transferre, etsi cognatæ nihil relinquat. Fit autem ista donatio geradæ, vel judicialiter, & tunc requiritur (1.) autoritas judicis, ut scil. fiat, coram judice vel coram personis a judice missis, (2.) præsentia donatricis. (3.) consensus Curatoris nec non mariti (4.) traditio clavium. (5.) designatio rerum donatarum. (6.) insinuatio apud acta. Vel extrajudicialiter, & tunc requiritur (1.) ne species donatæ excedant valorem quingentorum solidorum, seu aureorum ungaricorum, alias insinuatione judiciali opus erit (2.) ut fiat in præsentia duorum vel trium testium, vel

Fœmina licet geradam donare.

Vel judicialiter.

Vel extra judicialiter.

Notarii & testis. (3.) ut præsentes sint cistæ & capsæ, quibus res asservantur. (4.) ut claves ei, cui donatur, tradantur. (5.) Curator mulieris consentiat. *Decis. Elect.* 22 Permissum verò est utroque casu donatrici usum rerum ad vitam sibi reservare, quem in finem claves ipsi restituuntur à donatario.

Non potest donare 1. Pater filio.

XVI. Ob speciales causas non procedunt donationes (1.) patris in filiumfam. *l. 11. C. de donat.* nisi donatum sit ob benè merita filii. Gail. 2. *O.* 38. & nisi donatio morte patris fuerit confirmata. vid. *l. 25. C. de donat. inter vir. & uxor.* Gail. *d.l.n.15.* mater verò liberis valide donat, quia cessat jus prohibitionis: Carpzov. *d. p.* 2. *const.* 12. *def.* 23. Imò & jure Saxon. pater res mobiles filio rectè donat, Coler. 1. *dec.* 13. Carpz. *d. l. def.* 22.

2. Filius patri.

(2.) filiifam. in patremf. licet Decretum Magistratus accedat. *Decis. Elect.* 23.

3. Conjux conjugi.

(3.) Conjugis in conjugem, *qua de re inferius.*

Is, cui donatur.

XVII. In eo, cui donatur, requiritur, ut donationem ipse vel alius ejus nomine acceptet *l. 55. de O. & A.* Carpz. *p.* 2. *c.* 12. *def.* 20. & 21. ante acceptationem verò licet revocare. add. Carpz. 5. *Resp.* 62. remissio tamen

men debiti etiam ante acceptationem subsistit. *l.23.l.53. de solut.*

XIIX. Res donari queunt, quæ sunt in hominum commercio; non verò volunt subsistere donationem omnium bonorum præsentium & futurorum. vid. Carpz. *d. L. 5. Resp. 67.* *n.p.2.c. 12. d. 26. & 27.* Sciendum quoque est, quod jure Saxonico bona avita immobilia sine consensu heredum nequeant donari. Carpz. *ad p. 2. C. 12. def. 7 seq.* LehnR. *lib. 1. art. 52.* — Res quæ donantur.

XIX. Quod si res donata vel etiam remissio juris debitive excedat 500. solidos s. 500. aureos ungaricos, requiritur donationis insinuatio, h. e. redactio coram judice in tabulas publicas. *l.35.§.3.C. de donat.* Quod si insinuatio fuerit omissa, subsistit usque ad 500. solidos in eo autem quod excedit, non valet. *l.pen §. ult. C. d. t.* Sunt tamen quædam donationum genera quæ citra insinuationem valent, ut (1.) donatio à principe in aliquem collata. *l.34.pr. C. d. t.* item quæ fit principi. *Nov. 52. c. 2.* (2.) à Magistris militum in milites. *d.l. 34. pr. d. t.* (3.) facta ad redemtionem captivorum. *l. 36. pr. C. d.t.* & ad refectionem domus incendio vel ruina sublatæ. *d.l. 36.§. 2.* quod ad alias pi- — Si excedat 500. solidos insinuatione opus est. — *Exceptis certis casibus.*

as causas non extendendum. *l. 35. §. ult. C. d. t.* Carpzov. *p. 2. C. 12. d. 13.*

Jure Sax. in donatione rerum immobilium insinuatio semper necessaria.

Denique notandum quod jure Saxonico immobilium donatio semper debeat fieri coram judice loci ubi bona sita. Landr. *Lib. 1. art. 52. & art. 21 pr.* Carpzov. *in d. c. 12. def. 19 & Lib. 8. R. 57.*

Traditur res vel promittitur.

XX. Traditur in donatione res vel statim, vel promittitur: Et hoc posteriori casu datur condictio ex l. *35. §. 5. C. de donat.* Vel etiam actio ex stipulatu, quâ donatarius donantem ejusve heredes convenit, ut rem donatam tradat.

Perfecta donatio non revocatur nisi 1. ob querelâ inofficiosæ donationis. 2. ob ingratitudinem.

XXI. Perfecta donatio regulariter non potest revocari. *l. ult. pr. C. d. revoc. donat.* nisi (1.) sit inofficia, h. e. quâ contra officium pietatis læduntur liberi, parentes aut fratres in legitima: & revocatur ob hanc causam solùm quoad legitimam. *tot. tit. C de inoff. donat.* Finitur hæc querela lapsu quinquennii à morte donantis computandi. *l. ult. C. de inoff. donat.* (2.) Revocatur donatio ob ingratitudinem donatarii. vid. *l. ult. & l. 1. C. de revoc. donat.* Si tamen donator non fuerit conquestus, ejus heredes non possunt revocare donationem. *d. l. ult. C. de revoc. don.* Similiter nec in heredem donatarii datur

m hæc actio, nisi revocatio jam vivente donatario facta *l. 7. C. de revoc. don.* (3.) ob supervenientiam liberorum, si nimir. quis omnia bona vel insignem bonorum partem, vel etiam rem singularem, Carpzov. *p. 2. c. 12. d. 32.* cum liberos nondum haberet; donaverit, & postmodum ipsi nascantur liberi. *l. 8. C. de revoc. don.* quam legem latè explicat Tiraquellus. — 3. ob supervenientiam liberorum.

XXII. Aliquando donatio sub modo vel etiam sub conditione fit. Sub modo donatur eum in finem, ut rursus aliquid fiat, v. g. ut donatarius donatori alimenta præbeat. *l. 1. C. de don. quæ sub mod.* Hic modus si non impleatur, vel revocatur donatum per condictionem. *l. 3. C. de condict. ob caus. dat.* vel agitur præscriptis verbis, ut impleatur modus. *l. 9. C. de donat.* Sub conditione fit ita donatio, ut res sit tradenda, cum ista conditio extiterit. *l. 4. & ult. C. de donat. sub mod.* — Aliquando donatio fit sub modo: Aut sub conditione.

XXIII. Est etiam quædam donatio remuneratoria, quæ fit ob insignia benè merita, ab eo, cui donamus, in nos profecta: atque hæc insinuatione non indiget: nec potest ob aliquam causam revocari. *l. 34. §. 1 de don.* add. Dn. Carpz. *p. 2. C. 12. d. 15. & 35.* — Donatio remuneratoria.

Donatio propter nuptias.

XXIV. Est & aliud genus donationis inter vivos, nempe donatio propter nuptias de qua diximus *Lib. 1. tit. 8. aph. 5.* Aliàs verò donationes inter virum & uxorem sunt prohibitæ, adeò, ut licet conjux conjugi rem tradiderit, tamen dominium non transferatur, sed res extans vindicetur & consumpta condicatur. *l. 5. §. fin. de donat. int. Vir. & uxor.* Non tamen id restituendum est, ex quô conjux non fuit factus locupletior. *l. 7. pr. d. t.* Inde etiam fructus, qui conjugis industria & cultura ex agro donato sunt percepti, non veniunt restituendi. l. *45. de usur.*

Aliàs donatio inter virũ & uxorem est prohibita. *L. 24. ff. t. 1. de donat. int. Vir. & uxor.*

Exceptis tamen certis casibus.

XXV. Non prohibetur verò inter conjuges (1.) donatio mutua & reciproca seu remuneratoria, quatenus est æqualis. *l. 32. §. 14. l. 7. §. 2. d. t.* Gail. *2. O. 40.* vid. Berlich. *l. 2. concl. 15. num.* 11. Carpzov. *p. 2. c. 13. def. 18.* (2.) ad dignitatem consequendam. *l. 40. l. 41. l. 42. d. t.* (2.) Strenæ vel alia xenia modica. Carpzov. *p. 2. C. 13. d. 20. & 21* (4.) permissa etiam est donatio mortis causa. *l. 9. l. 10. l. 11. d. t.* (5.) Secundum jus Canon. valet juramento confirmata donatio inter conjuges,

XXVI. Confirmantur etiam donationes inter virum & uxorem, si ante mortem non fuerint revocatæ, adeò, ut si res nondum tradita, contra heredes conjugis detur actio. *Nov. 162. cap. 1.* Requiritur autem etiam in hoc casu, si excedat 500. aureos ungaricos, insinuatio. Carpzov. *p. 2. C. 13. d. 15.* Si verò donatarius antè moriatur, nulla est donatio, etiamsi in heredes donatarii collata fuit. *c. 8. ext. de donat inter Vir. & uxor. l. 18. C. eod.* Carpz. *d. l. def. 14.* — *confirmantur donationes morte conjugis.*

XXVII. Cæterum moribus Saxonicis observari tradunt, quòd donatio inter conjuges, judicialiter facta, & Actis publicis insinuata, accedente mulieris rectè instructæ, si ea donet, Curatoris autoritate, valeat Carpz. *d. l. def. 16. & 17.* — *Quid moribus Saxon. obtineat.*

XXIIX. Denique singulariter de Gerada notandum, quod hæc marito ab uxore donari nequeat, adeò ut nec morte uxoris confirmetur donatio nec heredes uxoris teneantur donationem Geradæ, juramento firmatam, servare, *Constit. Elect. p. 2. C. 12.* ibique Carpz. *d. 1. seq.* Valet tamen donatio Geradæ remunerationis causa, sive reciprocè facta. Nim. si maritus vicissim in continenti certam pecuniæ summam vel rem aliquam immo- — *Nec Gerada marito ab uxore potest donari.* — *Nisi certis casibus.*

immobilem æquivalentem Geradæ Carpz. ib. d. 8. uxori judicialiter donet, reservatô sibi usufructu ad dies vitæ Dn. Carpzov. d. l. def. 2. & seqq. Vendere quoque uxor Geradam marito potest accedente consensu Curatoris, & traditur Gerada ita vendita per traditionem clavium, & nihilominus uxor sibi reservare potest usumfructum ad dies vitæ: Nec rescinditur hujusmodi venditio, licet vilius sit pretium: Et potest quoque venditrix uxor pretium marito legare vel mortis causa donare. vid. Carpz. d. l. def. 9. & seq.

Add. L. 2. T. 7. l. d. donation.

TIT. XI.

De Personis quæ possunt transferre dominium, s. de iis qui alienare possunt vel non: & per quas personas cuiq; acquiritur.

Ad dominiũ transferendũ quidam naturá non sunt idonei.

I. Possunt dominium in alium transferre, s. res alienare, qui naturâ idonei sunt, nec lege prohibentur.

Non

Non vero sunt natura idonei (1) propter ætatem, pupilli & minores, quorum bona non nisi peculiaribus requisitus intervenientibus alienari & oppignorari possunt, de quib. diximus. *Lib. 1. tit. 2. § 11. seqq.* His etiam quodammodo accenseri possunt (1.) fœminæ, quæ certis casibus in foro Saxonico Curatore opus habent, uti dictum. *tit. ult. Lib.* 1. add. Grot. *introd. in jus Belgic. Lib. 1. c. 5.* Johan a Sande *decis. Fris. Lib. 2. tit. 4. d. 4.* Gudelin. *de jur. noviss. Lib. 1. c. 7.* Christin *ad. LL. Mechlin. tit. 9. art. 10.* (2.) furiosi & mente capti, in quorum bonorum alienatione itidem certa requisita observanda de quibus dictum. *d. Lib 1. tit. 21 §. 1. seq.*

Quibus etiam jure Sax. accensentur fœminæ.

II. Lege prohibetur (1.) maritus alienare res dotales, ut itidem *Lib. 1. t. 8. §. 4.* jam expositum. (2.) prodigus, de quo etiam jam dictum. *Lib. 1.* Addi possunt (3.) qui in fraudem Creditorum alienarunt: hæc enim alienatio revocatur: vid *tot. tit. D. quæ in fraud. cred. facta sunt. ut restit.* add. Carpzov. *p. 1. c. 1. d. 10. & p. 2. c. 22. d. 21.* Sande *Lib. 2. tit. 13. d. ult.* Item (4.) illi, quibus de fuga suspectis, desiderante Creditore, alienatio bonorum interdicta est. *l. 4. de pollicit.* aut his qui ni-

Quidam lege prohibentur.

Huc referri possunt in fraudem creditorum alienantes.

It. bancoruptores.

nus ob æris alieni bonis suis cedunt, aut fuga sibi consulunt, quos Bancoruptores vulgo vocant, qui bona sua alienando aut in alium transferendo nihil agunt, eorumque bonis administrandis Curator datur. l. 1. §. 1. l. 2. pr. l. 5. de Curat. dand.

Acquiritur nobis.
Per liberos nostros,
Habita tamē ratione peculii,
L. 15 ff. t. 1. de Peculio.

III. Acquiritur nobis, non solum per nosmetipsos, sed & per eos, quos in potestate nostra habemus *pr. I. per quas person. cuique acquir.* Nimirum per liberos nostros: Circa quos tamen differentia est notanda inter peculium: quod scil. filiusfam. patris permissu separatim à rationibus paternis habet. l. 5. §. *fin. ne pecul.*

Quod est vel profectitiū,

IV. Est enim peculium vel profectitium, quod scil. ex re patris ad filiumf. pervenit §. 1. *per quas person. cuique acquir.* Et hoc tàm quoad proprietatem, quàm quoad usumfructum patris est, & quicquid inde provenit, patri acquiritur. *d.* §. 1. l. 83. *de R. J.*

Vel adventitium.
Cujus usufructus ad patrem pertinet. Excipiuntur tamen quidam casus.

V. Vel adventitium, quod non ex re patris, sed aliunde, v. g. ex bonis maternis vel ex opera & industria filiifam. obvenit. *d.* §. 1. l. 6. *pr. C. de bon. quæ lib.* Et hujus usumfructum regulariter patri acquirit filiusfamilias, apud ipsum autem dominium remanet. *dd. text.* Excipiuntur tamen quidam casus, quibus plena proprie-

tas

tas ad filium f. pertinet, jum. (1.) quod sub expressâ hac conditione liberis donatum est, ut ad patrem usufructus non pertineat. *Nov.* 117. *c.* 1. *auth. excipitur junct. auth. item C. de bon. quæ lib.* Carpzov. *p.* 2. *C.* 10. *d.* 10. & 11. (2.) Si cum patre simul succedat filius in hereditatem fratris vel sororis: tunc filio etiam usufructus competit in portione hereditaria. *Nov.* 118. *c.* 2. quod tamen jure Saxon. non obtinet, uti in materia successionis monebimus. (3.) si filius sibi relictum renuente patre accipiat. l. *f.* §. 6. *C. de bon. quæ lib.* (4.) Si liberis quid donatum sit à principe ejusve uxore. l. 7. *C. de bon. quæ lib.* (5.) Si pater in vita sua fructus non percipiat, sed eos liberis suis relinquat: tunc etiam post mortem patris eorum manent.

VI. Vel denique Castrense, quod filiusfamilias occasione armatæ militiæ, vel à patre vel ab alio acquisivit, *l.* 11. *de Castr. pec.* aut etiam qs. Castrense, quod filiusfam. acquisivit ex militia togata s. officiis publicis. *l. ult. C. de inoff. testam. l.* 6. *inf. C. de bon. quæ lib.* utrumque hoc peculium pleno jure ad filios pertinet. *dd. tabt.*

Vel castrense. *L.* 49. *ff. t.* 17. *de Castrensi peculio.*

VII. Por-

Servi domi-
nis acquirūt.

VII. Porro ſervi & proprii homines quicquid acquirunt, ſine diſtinctione dominis ſuis acquirunt, quod de re [illegible] dictum.

Hodierni fa-
muli non niſi
quod ex con-
ductis operis
proveniat.

Hodie famuli & miniſtri, qui mercede conducti operis ſuis nobis inſerviunt non omnia nobis acquirunt, ſed id duntaxat, quod ex iſtis operis conſequuntur, nec eorum facto, quod extra miniſterium eſt, ulterius quam pro mercede debita obligantur. Grot. *l. Lib. 2. 3. 38. n. 5.*

Etiam per
procurato-
rem nobis
acquiritur.

II. Tandem ſciendum quod etiam per procuratorem, negotiorum geſtorem, inſtitorem, exercitorem nobis acquiratur, uti convenientibus locis explicatur. §. *5. per quas perſ. nob. acquir.*

Add. *L. 2. T. 8. I. quib. alien. lic. vel non, & T. 9. I. per quas perſon. cuique acquir.*

TIT. XII.

De Dominii natura & effectu ejusque diviſionibus, ac in ſpecie de Emphyteuſi, & ſuperficie.

Dominii ac-
quiſiti vis
& effectus.

I. Acquiſitum dominium potiſſimum conſiſtit in proprietate & arbitrio-

bitrio de re sua disponendi, deinde in fructuum perceptione, quæ per consequentiam ex proprietate fluit ac dependet. l. 25. pr. l. 1. *de usur.* Atque hæc etiam à proprietate separari potest. l. 25. *de V. S.*

II. Cùm verò arbitrium ac potestas de re sua disponēdi vel sit omninò libera vel restricta, ideò ab interpp. dominium distinguitur in plenum & minus plenum. Plenū dicitur, ubi liberum est disponendi arbitrium. Minus plenum, quando adest ipsi proprietati restrictio, & quidem qui retinet proprietatem ita restrictam & superiorem in re potestatem, dicitur habere dominium directum, ut (1.) dominus emphyteuseos, (2.) dominus superficiei, (3.) dominus Feudi. Qui verò cum jure utendi fruendi concessio participat de proprietate, dicitur habere ipsius rei, sibi ita concessæ, dominium utile. ut (1.) emphyteuta (2.) Superficiarius. (3.) Vasallus. add. Synt. nostr. Feud. *c.* 2. *aph.* 3. *in m.*

Dominii divisio in plenum & minus plenum.

III. Emphyteusis s. jus emphyteuticum est jus in re immobili à Domino alicui se ad certum vectigal s. canonem in recognitionem dominii præstandum, obliganti, constitutum ita ut possit illa re uti frui, ac de illa pro

Emphyteuseos descriptio. *L. 6. ff. t 3. Si ager Vectigalis. i. e. emphyteutica-*

reus pet. j. t. 13. n. 12. pro arbitrio quodammodo restricto & dependente ab alio, disponere. Vel est dominium utile in re immobili à vero domino, sub conditione certæ pensionis, in recognitionem dominii directi solvendæ, alicui concessum *l. 1. & 2. si ager vectig. l. 1. C. de jur. emph.*

Res emphyteutica: & modus constituendi. IV. Dantur in emphyteusin agri & domus, & constituitur hoc jus per pacta, contractus vel etiam ultimas voluntates. Sciendum verò est, quod etiam opus sit singulari contractu emphyteutico, per quem promittitur canon, uti suo loco traditur. Præterea etiam præscriptione longi temporis acquiritur emphyteusis, vel etiam longissimi secundum casuum diversitatem.

Constituta emphyteusis transfertur in successores. V. Constituta & acquisita emphyteusis defertur legitimis successoribus, & succedunt in ea non solum masculi, sed & fœminæ. *Nov. 7. c. 3.* Si verò in contractu emphyteutico certa restrictio sit addita, illa observanda erit.

Jus domini emphyteuseos. VI. Jus domini emphyteuseos consistit in eo, quòd ipsum emphyteuta pro domino superiori recognoscere debeat: ac inde (1.) obstrictus sit ad canonem annuatim præstandum. (2.) ad renovandum contractum

ctum & laudemium solvendum certis casibus. *Vid. aphor.* 10. & (3.) ad impetrandum consensum in alienationem rei emphyteuticæ. Dominus vero pro lubitu jus suum absque consensu emphyteutæ alienare potest. Carpz *p.2.c.39.def.10.*

VII. Emphyteutæ jus in eo consistit, quòd instar domini sit, adeoque (1.) omnes obventiones, fructus, & commoda ex re emphyteutica percipiat, & inde etiam thesaurum inventum solus retineat vel cum inventore dividat. Hinc etiam omnia onera sustinere, atque tributa & collectas, aliasque publicas pensitationes solvere tenetur. l. 2. *C. de jur. emph.* Carpzov. *p.* 2. *C.* 38. *d.* 18. nec non damnum particulare ferre, l. 1. *f. C. h. t.* adeoque ipsi etiam non remittitur pensio seu canon ob sterilitatem vel incursionem hostium *arg. d.* l. 1. nisi quis re planè non potuerit uti. Vid. Carp. 1. *Resp.* 91. — Jus emphyteutæ consistit 1. in percipiendis omnibus commodis.

IIX. Porrò (2.) potest vi dominii sui, vel quod quodammodo participet de proprietate, rem ipsam pro lubitu tractare & ad usum proprium aptare, *d.l.1.& 2 C.h.t.* imò etiam jus emphyteuticum in alium transferre, ita tamen ut domini consensus quidem sit requirendus, hic verò novum emphy- — 2. In potestate quodammodo alienandi.

emphyteutam suscipere teneatur. *d. l. ult. C de jur. emph.*

Pignus constituendi.

IX. Pignus tamen, cùm eo emphyteusis in alium non transferatur, absque consensu domini in re emphyteutica rectè constitui volunt. *l.* 31. *de pignor.* Jul. Clar. *l.* 4. *sent.* §. *emphyteusis, q.* 18. Carpz. *p.* 2. *C.* 25. *d.* 7. *n.* 10.

Emphyteusi alienata laudemium solvendum est domino.

X. Alienatâ emphyteusi in alium, novus ille emphyteuta, in quem sive contractu seu testamento emphyteusis transferatur, domino laudemium solvere tenetur, quod olim erat quinquagesima pars pretii, *l. ult. C. de jur. emphyt.* Hodie regulariter pro singulis centenis pretii quinque præstantur. Quibusdam vero locis majus laudemium est introductum, ita nim. ut pro centenis decem debeantur. vid. Frantzk. *tr. de laudem.* add. etiam Synt. nostr. Feud. *cap. X. aph.* 12. 13. Præterea etiam in hoc variant consuetudines locorum, quòd nim. quibusdam locis solùm in translatione in extraneum laudemium sit præstandum. Quibusdam verò locis etiam in casu, quô ab intestato liberi aliive heredes succedunt, solvendum est. vid. Frantzk. *d. tract.* Carpzov. *p.* 2. *c.* 39. *def.* 11. *& seqq.*

XI. Fi-

XI. Finitur vel amittitur emphyteusis, tum ex causis communibus, tum ex causis propriis. Causa communis est (1.) consolidatio, quæ fit 1. moriente emphyteuta nullis relictis successoribus. 2. Præscriptione, sive dominus rem, debito modo, & tempore possidens, contra emphyteutam: sive emphyteuta contra dominum, denegationi canonis acquiescentem, præscribat Carpz *p. 2. C 38. def.* 15. 3. renunciatione s. cessione, si domino iterum jus suum cedat emphyteuta: quod tamen invito domino non licet. Finitur & amittitur emphyteusis tũ ex causis communib9 nim. 1. consolidatione *qua contigit morte.* Præscriptione. *Renunciatione.*

XII. Porrò (2.) Si emphyteuta dolo culpave lata rem reddat insigniter deteriorem: tum enim Emphyteusi privatur. *auth. qui rem C. de SS. Eccles.* Si verò pars solùm deterior reddatur, eâ, tantum privatur. Carpz *p. 2. C. 38. def. 23. & 24.* (3.) Interitu rei, si scil. in totum res emphyteutica perierit, alias si pro parte tantum, nihilominus jus ipsum in qualibet ejus parte remanet. *l. 1. C. de jur. emphyt.* sic domô licet combusta, nihilominus in area subsistit. (4.) Lapsu temporis præfiniti. *l. fin. si ager Vectig.* 2. Deterioratione. 3. Interitu rei. 4. Lapsu temporis.

XIII. Propria causa, ob quam specialiter jure suo emphyteuta cadit, Tum ex causis propriis.

1. Canone non soluto. dit, est (1.) si canon in Ecclesiastica emphyteusi intra biennium, *c. ult. de loc. cond.* in seculari intra triennium, *l. 2. C. de jur. emphyt.* non solvatur. add. Carpz. *p. 2. c. 38. d. 1. seqq.* Ubi tamen causæ cognitione opus est, nec potest propriâ autoritate expellere dominus emphyteutam, nisi ipse jurisdictionem quoque habeat. Est verò in arbitrio domini, velitne canonem exigere, an verò ad privationem agere, *l. 2. C. d. t.* Heres autem domini ad rei privationem agere nequit. *arg. l. 7. C. de revoc. donat.* Cæterum antequam dominus de canone non soluto conqueratur, emphyteuta offerendo canonem moram purgare, & pœnam caducitatis evitare potest. *d. c. ult. de loc. cond.* Jul. Clar. *quæst. 10. §. emphyt.* Carpzov. *p. 2. C. 38. d. 11.*

2. Emphyteusi absq; consensu alienatâ. (2.) Si emphyteusis absque consensu domini fuerit alienata, *l. 3. in f. C. d. t.* quod tamen in foro Saxon. vix obtinet, cum resignatione judiciali non interveniente, non censetur res perfectè tradita, Vid. Carpz. *d. l. def. 13.*

Amissâ emphyteusi non repetuntur impensæ. XIV. Amissâ emphyteusi emphyteuta non potest impensas seu meliorationes repetere *d. l. 2. vers. fin. autem.* quia eas secundum naturam hujus contractus fecit. Carpz. *d. l. def. 12. n.*

12. n. 9. fructus autem quos ante privationem, licet post lapsum biennii triennii ve percepit, ad emphyteutam pertinent. Carpz. ibid.

Fructus percepti retinentur.

XV. Denique addendum quid obtineat, si emphyteuta partem aliquam fundi emphyteutici divisim vendat, aut alio modo alienet, an per hoc ipse etiam annuus canon pro rato dividatur? Et quidem cum canon ille totam rem emphyteuticam pro indiviso haud dubiè afficiat, consequens est, ut licet emphyteuta partem fundi emphyteutici cum suo onere pro rato partis suæ vendat, domino tamen libera electio competat, adversus quem fundi possessorem, etiam divisim & pro parte tantum possidentem velit pro integro canone in solidum agere, sic ut divisionis beneficium possessori nihil prosit. arg. l. 2. C. de usu. ex pluribus her. deb. Aliquando etiam ex pluribus heredibus seu possessoribus constituitur certa persona, quæ nomine omnium rem à domino emphyteuticos recognoscat, & canonem solvat, & vocari solet ein Lehnträger. Carpzov. p. 2. c. 38. def. 5. n. 8.

Divisio rei emphyteuticæ non obest domino.

Plurium emphyteutarum nomine unus constitui solet: ein Lehnträger.

XVI. Differt ab Emphyteusi Census. Census verò est jus annui reditus perpetuo recipiendi, quem quis in

Ab emphyteuticis differunt censitica bona.

in ipsa rei suæ translatione in veteris dominii memoriam annuatim solvendum sibi retinet. Differt igitur in eo ab Emphyteusi, quòd verum & directum dominium in Censualem transferatur, quod in emphyteuseos constitutione apud constituentem manet: Nec censum solvimus de re aliena, sed de re nostra. Unde nec caducitatis pœna ob cessationem locum habet. vid. Frantzk. *Lib.* 1. *Var. Resol. resol.* 1. *& seqq.* Carpz. *p.* 2. *C.* 39. *d.* 1. *it. C.* 39. *d.* 8. Synt. nostr. Feud. *cap.* 2. *aph. pen.* add. Grotius introd. *in jus Belgic. Lib.* 2. 46. Christin. *Decis. Belgic.* 91. *n.* 2. *Vol.* 5. Argentræus *ad Consuetud. Britann. art.* 73. *gloss.* 2. *n.* 1.

Qualia in dubio bona censentur.

Cæterum in dubio censentur bona censitica non emphyteutica: *Constit. Elect. p.* 2. *c.* 39. § So viel nun. *ubi Carpz.* 9. *def.* 8. & translato dominio directo in possessionem contractus habetur censiticus, licet expressis verbis facta fuerit mentio emphyteuseos. *Carpz. ibid. def.* 9.

Superficiarii juris descriptio.

L. 43. *ff. t.* 18. *de Superficiebus.*

XVII. Superficies s. jus superficiei (Germ. Grunt, oder Plaʒrecht) est jus, ædificium in fundo vel solo alterius, suo sumtu, habendi. *l.* 2. *de superf. l.* 18. §. 4. *de damn. infect.*

XIIX.

Persona constituens & acquirens.

XIIX. Constituit hoc jus soli dominus alte i. qui superficiarius dicitur. *l. 1. §. 4. d. superfic. l. 73. l. 74. d. R. P.* & qs. inquilinus est *l. 3. §. pen. d. nov. oper. nunc.*

Res in quib9 constituitur.

XIX. Constituitur hoc jus in solo, in quo superficiariæ ædes ponuntur. *l. ult. d. superfic.* Nimirum superficiem JCti vocant, quicquid super solum s. super faciem terræ est, ut parietes, tecta. *l. 44. d. O. & A. l. 23. d. usurp. l. 86. §. f. d. legat. 1.* arbores, vineæ, plantæ. *l. 13. d. S. R. P.* Spectat verò sic superficies ad prædia urbana s. ædificia. *l. 2. de superfic.* Frantzk. *d. laudem. c. 13. n. 3. & 5.*

Modus constituendi.

XX. Constituitur hoc jus vel mediãte venditione vel conductione, certo sc. promisso salario, domino pendendo, *l. 2. §. 17 ne quid in loc. publ. l. 15. qui pot. in pign. l. 39. § 5. d legat. 1. l. 7. §. 2. Vers. hactenus d. usufruct.* vel gratuita concessione: quando nimirum hujusmodi modis intervenientibus solum traditur ita, ut ædificium in eo exstruere sui commodi causa, vel ædes jam exstructas, suis sumtibus conservandas vel etiam reparandas inhabitare instar domini ad longius tempus liceat. *dd. text.*

Jus ipsum constitutum. XXI. Competit itaque superficiario jus dominio simile, ratione cujus superficie in solo illo pro arbitrio quis uti frui, servitutem isti imponere, *l.* 1. §. *ult. de superfic. l.* 1. *q. m. usufr. amit.* eamque alienare potest. *l.* 1. §. 7. *d. superfic.* Menoch. *retin. poss. remed.* 4. Rennem. *Jurisprud. membr.* 2. *th.* 8. *C.*

Ejus amissio. XXII. Jus hoc extingui existimant sublato per incendium aut ruinam ædificio: argumento ducto ab usufructu. *l.* 34. *in fin. d. usufr.* Bald. *ad rubr. d. superfic.* Jason *ad l. in provinciali* 3. §. *si ego* 3. *d. oper. nov. nunc.* Alphar. Valasc. *d. jur. emphyt. quæst* 33. *num.* 4. Verum cum non ususfructus, sed dominium quoddam ipsum solum afficiens, sit hic translatum, asserere non dubito, quod ob solum intertum ædium non amittatur hoc jus, sed potius superficiario liceat, alias in solo exstruere ædes. Conf. Christin. *ad consuet. Mechlin. tit.* 14. *art.* 45. *n.* 4.

Jus Feudi. XXIII. Restat species dominii utilis *jus feudi* dicta: quæ peculiaribus plane constat juribus, adeoque singulari tractatione venit exponenda. Vid. Syntagm. nostr. Feudal.

TIT.

Tit. XIII.

De actione ex dominio singulari fluente s. Rei Vindicatione.

I. Jus in rem persequimur in judicio (*conf. L. 1. Tit. XV. aphor. 1. & 2.*) actione in rem s. vindicatione, per quam rem nostram, quæ ab alio possidetur, petimus, & adversus eum datur, qui rem possidet *l. 25. pr. de O. & A.* Uti verò jura in rem sunt diversa: ita etiam actiones in rem s. vindicationes sunt diversæ. Jus in rem persequimur. Actione in rem sive vindicatione, quæ describitur.

II. Ex dominio singulari rerum corporalium oritur rei vindicatio, quæ est actio in rem, quâ quis contra possessorem rei corporalis istam rem suam esse intendit. §. 1. *inf. I. de actton.* Vel: Est ex dominio competens, quâ dominus adversus possessorem rei corporalis contendit, ut ipse dominus declaretur, & consequenter res cum omni causa restituatur *l. 9. l. 23. pr. de R. V.* Rei vindicationis descriptio. *L. 6. ff. t. 1. de Rei vindicatione.*

III. Fundamentum itaque hujus actionis est dominium: & datur domino, cui incumbit illud funda- Fundamentum: & cui detur.

mentum s. dominium probare. *l. 9. verb. probavi rem meam esse, de R. V.*

Contra quem.

IV. Datur contra possessorem rei corporalis *l. 36. pr. l. f. de R. V. l. 25. de O. & A.* Habetur verò etiam ex interpretatione juris pro possessore, & utili rei vindicatione convenitur (1.) qui ante litem contestatam dolo desiit possidere. *l. 27. §. 3. de R. V. add. l. 52. eod.* (2.) qui liti se obtulit, modò actor ignoret eum non possidere. l. *25. eod.*

Praterea & actio in factum datur cōtra ementem rem furtivam.

V. Præterea ex æquitate datur hæc actio, sive potius actio in factum contra eum qui rem furtivam b. fide comparavit, & alienavit, & quidem solùm ad id, quod is ex ista venditione lucratus est, seu quod ultra pretium, quod ipse exsolvit, consecutus est. Sin verò sciens rem esse furtivam comparaverit, eamque postea alienaverit, ad verum rei pretium restituendum, unà cum interesse tenetur. vid. *Dec. El. nov. 87.* it. Carpz. *p. 2. pr. Crim. q. 87. n. 71.*

Res petitur certa.

VI. Res, quæ hac actione petitur, certum aliquod corpus esse debet & certa species, ideoque designanda & describenda in libello. *l. 6. de R. V.*

Cum accessionibus & fructibus.

Petitur etiam simul omne id, quod vel rei petitæ accessit, ut per alluvionem

nem, l. 34. de R. V. vel propter rem petitam possessor habet. vid. l. 20. eod. vel ex re ipsa provenit, ut fructus. Et quidem b. f. possessor fructus, ante litem contestatam perceptos, extantes solùm restituit, ratione consumtorum verò tenetur, juxta usum receptum, in quantum ex iis locupletior est factus, Carpz. p. 3. C. 32. d. 28. At m. f. possessor omnes omninò fructus, non modò perceptos, sed & eos quos percipere potuisset, restituere tenetur. Carpz. d. l. def. 30. Similiter etiam b. f. possessor post litem contestatam perinde ut m. f. possessor fructus omnes restituere tenetur. Carpz. d. l. ult. & 1. Resp. 39. add. & Resp. 79. ejusd. l. 1.

VII. Si deterior res apud possessorem sit facta, ejus quoque rationem judex habere debet l. 13. & seqq. de R. V. — Res salva restituenda.

IIX. Deducit tamen reus conventus, sive in b. sive in m. fide fuerit, impensas quæ fructuum gratia fiunt. l. 46. de usur. Exceptio est in furibus l. 27. §. 25. ad L. aquil. Cæteras in ipsam rem factas impensas quot attinet, necessarias & b. & m. f. possessor deducit, dum rem possidet, h. e. opposita doli exceptione tam diu retinet, donec de impensis ei satisfiat. — Deducuntur tamen impensæ.

l. 5. C. de R. V. Exceptis itidem furibus, raptoribus, & violentis invasoribus, l. *1. C. de infant. expos. l.* 13. *de condict. furt. l. fin. eod.* Utiles porrò impensas b. f. possessor etiam deducit, h. e. tam diu retinet usque dum ipsi satisfactum. §. *31 & 33. de R. D.* add. tamen *l. 30. & 38. it. l. 27. §. 5. de R. V.* Ast m. f. possessor, hoc judicio conventus, utiles impensas tantum potest tollere. *d. §. 31. de R. D. & l. 5. C. h.* Ex æquitate tamen hodiè etiam m. f. possessori jus deducendi impensas utiles aliquando conceditur. Præterea etiam b. f. possessori, juxta mores receptos, datur actio ad repetendas impensas necessarias & utiles, licet rem non amplius possideat. Voluptuarias denique impensas tollere tantum potest tàm m. f. quàm b. f. possessor, modò sine detrimento rei aufere possit. Vid. *d. l. 38. de R. V. l. 9. de impens. in rem dot. fact. l. 5. C. de R. V.*

Compensandæ tamē sunt impensæ cum fructibus.

IX. Sciendum verò est, quòd tum demum b. f. possessor sumtus, in rem alienam factos, petere possit, si fructuum ante litem contestatam perceptorum summam excedant; instituta enim inter impensas & fructus perceptos usque ad concurrentem summam seu quantitatem compensatione,

super-

superfluum sumtum, quo melior res est, restituere dominus tenetur. *l. 48. de R. V.* Vid. latius Joh. à Sande *Lib. 3. Decis. Fris. tit. 15. d. 2. 3. 4.*

X. Cæterum pretium quod possessor pro re vindicatâ solvit, non potest repeti à Domino, licet illam rem b. fide comparavit. *l. 2. C. de furt.* Et quamvis in publico foro emerit. vid. Frantzk. *resol. 9. n. 61.* Nec juvabit eum, quod protestatus fuerit, se eô animô emere, ut domino inquirenti restitueret, quia scil. per ejusmodi protestationes non potest tolli jus domino competens. *l. 11. de R. J.* Dn. Richt. *Decis. 95. num. 50. & seqq.* nisi (1.) res alias peritura emendo servata fuerit, vel (2.) ab hostibus redempta. *l. 6. de capt. & postlim. revers.* vid. *d. l. Ant.* Præterea jure Elector. Saxon. noviss. constitutum est, ut is etiam possit repetere pretium, qui judicialiter protestatus est, de re, v. gr. à militibus empta, domino repetenti restituenda. *dec. 90.* add. Carpz. *p. 4. c. 39. d. 5. 6. 7.*

Pretium, pro re vindicata solutum, non potest repetere possessor.

XI. Quemadmodum verò dominium vel plenum est, vel minus plenum s. jus dominio proximum: Ita quoque competit rei vindicatio non solùm ei, qui plenum dominium habet,

Ratione dominii directi etiam competit rei vindicatio.

habet, sed etiam similis actio in rem, quâ dominus directus rem, in emphyteusin concessam alteri, istam tum à tertio possessore, tum quoque ab ipso emphyteuta canonem non solvente vindicare potest. *arg. l.* 1. *&* 2. *si ag. Vectigal.*

Et ratione utilis rei vindicatio emphyteuticaria.

XII. Competit verò etiam Emphyteutæ actio in rem s. rei vindicatio Emphyteuticaria adversus quemvis possessorem, ut res restituatur cum fructibus. *l.* 1. §. 1. *& tot. tit. si ager. Vectig. i. e. emphyteuticarius pet.*

Similiter datur domino superficiei rei vindicatio.

XIII. Similiter domino soli datur rei vindicatio ratione dominii superioris, quod retinet in solo, in quo alteri superficiem concessit; etiam contra superficiarum, si solatium in recognitionem dominii promissum per aliquot annos non solvat. *arg. l.* 1. *&* 2. *si ag. Vectig.* ut actio in rem ei, cui supeficies concessa, *l.* 1. §. 2. 4. 6. *de superfic.* add. *l.* 1. §. 1 *si ager Vectig. l.* 75. *de R. V.* unde & publiciana ipsi accommodatur. *l.* 12. §. 3. *d. public.*

Superficiario verò rei vindicatio superficiaria.

XIV. Item superficiario competit rei vindicatio superficiaria, quá superficiem vel etiam solum, ratione superficiei, à quovis possessore petit.

XV. Ex

XV. Ex dominio rerum incorporalium, nim. servitutum oritur actio confessoria s. vindicatio servitutum Cui opponitur negatoria seu negativa actio: de utraque jam supra diximus. *lib. 2. tit. 6.* Ex dominio rerum incorporalium oritur actio confessoria.

XVI. Quoniam verò sæpius accidit, quod quis dominium rei s. juris, b. fide acquisiti exactè probare non possit, ideo ex æquitate peculiaris actio ex qs. seu præsumto dominio oriens est introducta, & vocatur publiciana actio in rem: quæ competit ei, qui à non domino b. fide & justo titulo rem vel jus aliquod accepit, & ita per aliquod tempus possedit, contra possessorem quà intendit rem vel jus, perinde ac si usucepisset, suum esse, sibique proinde restituendum unà cum interesse seu fructibus. § 4. *I. de action. l. 1. l. ult. de publ. in rem act.* Ex præsumto dominio oritur actio publiciana. *L. 6. ff. t. 2. de publiciana in rem actione.*

XVII. Hanc actionem eodem libello cum rei vindicatione cumulari atque alternatim proponi, i. e. rem jure dominii vel qs. peti, usu receptum est, hunc in finem, ut si quis fortè dominium autoris sui non possit satis probare, sufficiat probasse aliquam rem s. jus b. fide ac justô titulô acquisivisse, & usucapione quidem non- Quæ cumulari solet cũ rei vindicatione.

dum impletâ, in usucapiendi tamen conditione positum esse.

Mala fides superveniens non obest huic actioni.

XIIX. Cæterum non requiritur, etiam jure canon. quòd m. fides non supervenerit: quia scil. prior possessor firmius jus habet præ posteriori possessore. *l. ult. in f. junct. l. 7. §. 6. & 7. de publ. in rem. action.*

Non datur contra verum dominum.

XIX. Patet ex dictis, quod contra verum dominum non detur hæc actio, quia ejus dominium demum per completam usucapionem intervertitur. *l. ult. d. t.*

E contrario res stricto jure amissa per actionem rescissoriam revocatur.

XX. E contrariô etiam datur ex æquitate actio rescissoria, quâ usucapio, stricto jure completa, absente tamen vero dominô rescinditur, & dominus qui abfuit, eâ perinde res vel jus suum petit vel persequitur, ac si usucapta res vel jus non esset. *§. 5. l. de action.*

TIT. XIV.

De actione ad exhibendum.

Actionis ad exhibendum descriptio.

I. Ad commodius persequendam rei vindicationem sæpius conducit, ut res antea exhibeatur: Datur igitur peculiaris actio ad exhibendum,

dum, quæ competit contra detinentem rem aliquam mobilem aut immobilem ei, cujus intereſt rem exhiberi, ad id, ut in publicum proferatur. *l. 2. l. 3. §. 9. ad exhib. §. 3. I. de off. jud.*

L. 10. ff. t. 4. ad Exhibendum.

II. Competit verò hæc actio non ſolùm ſi ratione juris in re ſ. dominii interſit. *l. 9. §. 1. ad exhib.* ſed etiam ſi ratione actionis in perſonam interſit, ut res exhibeatur ſeu producatur. *l. 19. l. ult. ad exhib. l. 27. de furt.*

Quæ competit ob quodlibet intereſſe.

III Datur etiam interdictum ad exhibendas tabulas teſtamenti ſ. Codicillorum, vel etiam ad exhibenda inſtrumenta, ut ſcil. detentores iis, quorum intereſt, iſtas tabulas vel inſtrumenta inſpicienda vel etiam legenda exhibeant. vid. tit. *de tab. exhib.*

Datur etiam interdictum ad exhibendas tabulas teſtamenti.

Tit. XV.

De Dominio univerſali ſ. jure hereditario, ac in ſpecie de Teſtamentis & ultimis voluntatibus.

I. Do-

Juris heredi- tarii descri- ptio.

I. Dominium universale s. jus hereditarium est successio s. jus, quô succeditur in universum jus, quod defunctus habuit. *l. 24. de V.S. l. 62. de R.J.* Vel est jus seu facultas jure competens in universitate rerum à defuncto relictarum, itaut quis in idem ac omne jus, quod defunctus habuit, succedat.

Capita.

II. Circa hoc jus hereditarium observanda est (1.) ejus acquisitio. (2.) ipsum jus hereditarium in se consideratum, & (3.) actiones inde fluentes.

Acquirenda hereditas defertur.

III. Circa acquisitionem discernenda venit delatio hereditatis (der Anfall) & ipsa ejus acquisitio. *l. 151. de V.S.* Delatio idem est, quod in dominio specialiter dicto titulus s. causa §. *41. de R. D. junct. d. l. 151. de V.S.* Defertur autem hereditas vel ordinario modo, per pacta hereditaria. Ordinario modo iterum dupliciter defertur (1.) per ultimam voluntatem defuncti, (2.) per legem s. successionem ab intestato. Et quidem utrumque fit vel juxta jus Civile, vel prætorium. Jure Civili defertur hereditas aut per testamentum, in quo & directis verbis & per Fideicommissum hereditas relinqui potest; aut per

Vel ordinario vel extraordinario modo.

per Codicillos, qui solum per verba obliqua fiunt.

IV. Testamentum est voluntatis nostræ justa h. e. secundum juris Civilis regulas ordinata sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri velit. *l. 1. junct. l. 4. qui Testam. fac. poss.* vel explicatius: Testamentum est legitima & directa, à persona habili facta, designatio habilis successoris in universum jus, quod ipsa post mortem reliquit. Ad illum pertinet Testamentum. *L. 28. ff. t. 1. Qui testam. fac. poss & quemadm. testam. fiant.*

V. Condit testamentum Testator, qui liberè, non vi nec dolo inductus, ultimam voluntatem declarat, vid. Dn. *Carpz. p. 3. C. 5. d. 8. & 9.* Blanditiæ tamen adhibitæ non obsunt. *l. 3. si. quis aliq. test. l. 21. C. de testam. vid. l. 70. de hered. instit.* vid. Sande. *Decis. Fris. Lib. 4. tit. 1. def.* 11 nec simpliciter alterius interrogatio vitiat testamentum. vid. Carpzov. *d. l. def.* 5. 6. Persona illud condens libere.

VI. Prohibentur verò quidam testamentum facere natura (1.) propter defectum judicii in impuberibus, etiamsi tutoris autoritas intervenerit, *§. 1. I. qui testam. fac. poss. l. 1. §. 1. de tutel. & rat. distrah.* item furiosi. *l. 9. C. qui testam. fac. poss.* Minores autem etiam sine Curatoris autoritate testari possunt. *l. 4. C. d. t.* Quidam prohibentur testari natura.

(2.)

(2.) Propter defectum corporis inhabilem quem reddentem, ut sunt muti & surdi, *l. 6. §. 1. qui test am fac. poss.* Justinianus tamen muto qui scribere, & surdo qui loqui potest, testamenti factionem concessit. l 10. *C. d. t.* Porrò cœcus non nisi observatis certis solennitatibus, in *l. 8. C. d. t.* præscriptis, testari potest. Inter quæ præcipuum est, ut præter septem testes etiam Tabellionem, seu ejus loco octavum testem adhibeat, add. Recess. Imp. *de an.* 1512. Carpz. *p 3. c. 6. def. 5.*

Lege & quidem (1.) ob statum.

VII. Lege prohibentur juxta jus Roman. (I) ob statum (1.) Servi (2.) Monachi *auth. ingressi C. de SS. Eccles. Nov.* 123. *c. 83.* (3.) filiif. ne permittente quidem patre. *l. 6. qui testam. fac. poss.* & licet in peculio adventitio plenam habeat proprietatem filiusf. Nicol. Reusnerus *tr. Testam. p. 1. c. 28. n. 9. & seq.* de peculio autem Castrensi & qs. Castrensi potest testari. *pr. l. d. t. & l. ult. C. eod.*

(2.) ob aliam inhabilitatem.

IIX. Porrò (II.) ob aliam inhabilitatem lege prohibentur (1.) prodigi §. 2. *I. d. t.* (2.) ob Crimen, ut 1. Carminis famosi damnati. *l. 18. d. t.* 2. Apostatæ. *l. 2 3. 4. C. de Apost.* quibus Dd. accensent

Vene-

Veneficos, nisi pœnitentiam egerint, ac conversi fuerint, & postea confecerint testamentum. Theodoricus *Coll. Crim. Diss. X. th. 6. lit. e. c. f.* Dn. Richt. *Decis. 57.* 3. Hæretici. *auth. Credentes C. de hæret.* 4. incestis nuptiis se polluentes. *l. 6. & auth. seq. C. de incest. nupt.* 5. quorum bona fisco vindicantur. add. Ord. Crim. *art. 106. & 118.* 6. Banniti & proscripti imperii Gail. *Lib. 2. de P. P. c. 6. n. 9. & 10.* Damnati verò aliàs ad mortem usu hodierno testamentum condere possunt. *Constit. Elect. p. 3. C. 6.* Coler. *decis. 34.* nisi alia ratio obstet, nimirum vel (1.) inhabilitas personæ, v. gr. quod veneficus sit testator, uti modò dictum *hoc aphor. num. 2.* vel (2.) defectus bonorum, quod sc. bona sint confiscata ob crimen læsæ Majestatis, aut declarationem in bannum superius, (in die Oberacht.

IX. Conditur Testamentum duplici modo (1) est Testamentum judiciale, s. apud acta conditum: in quo hæc requisita sunt observanda: 1. ut ipse Testator ultimam suam voluntatem scripto comprehensam judici pro tribunali sedenti, præsente Actuario insinuet s. offerat, & disertè asserat, in ista scriptura ultimam suam voluntatem — *Modus condendi testamentum vel judicialiter, aut in loco judicii ipso testatore comparente,*

tem comprehensam esse, vel oretenus coram judice & Actuario in loco judicii ultimam voluntatem exponat. 2. Judex s. actuarius jussu judicis ad acta reponat hanc ultimam voluntatem seu scripto seu oretenus expositam: Et non solùm ipsi ultimæ voluntati inscribat, quòd ista ritè sit exhibita à testatore v. gr. Cajo, sed etiam ipsi testatori Cajo breve testatum exhibeat, quòd testamentum ad acta reposuerit. Quod si verò propter morbum non possit ipse in loco judicii comparere, necesse est ut ad judicem aliquem mittat atque petat, ut nomine judicii duæ personæ ad judicium pertinentes veniant ad ipsum, & testamentum ab ipso accipiant, His comparentibus Testator similiter vel in scripto offert, vel oretenus proponit ultimam suam voluntatem, quæ postea ad acta, uti diximus, reponitur, & breve testatum testatori datur. Quô posteriori casu Scabinorum præsentia non nullibi desideratur. vid. *Dec. Elect. Saxon. 45. & 37.* Carpzov. *Lib. 6. Resp. 12.* Secundum jus commune verò sufficit judicem ejusque actuarium adesse.

Aut domi, ad se vocatis personis & missis à judice.

X. Extra judicium ordinatur Testamentum certis solennitatibus adhibi-

Vel extra judicium sc.

adhibitis, & instituto certo herede, de quo *Tit. XVII.* | instituto certo herede:

XI. Solennitates, si Testamentum velit quis scripto comprehendere, sunt hæ: I. ipse testator vel alius ejus nomine ultimam voluntatem conscribat, necesse est: II. coram septem testibus actus testandi fieri debet. Circa quos testes requiritur (1.) ut sint septem, inter quos tamen etiam numeratur Notarius, si quis adhibeatur (2.) ut sint habiles s. idonei *Vid. supr. V.* (3.) specialiter ad hunc actum rogati (4.) præsentes toti actui testandi. (5.) audiant & videant testatorem dicentem in ista scriptura voluntatem suam contineri: Neque enim opus est, ut testes sciant, quid in testamento contineatur, sed solum ut coram istis testamentum producatur, & claris verbis testator significet, hanc suam esse ultimam voluntatem, & testes roget, ut de hoc actu testentur. Præterea (III.) requiritur, ut ipse Testator, nisi totum testamentum sit holographum, id subscribat. *l. 28. §. ult. C. de testam.* aut si scribere nequeat, testem adhibeat octavum, qui ejus nomine subscribat. *l. 21. C. de testam.* (IV.) ut denique testes signent vel subscribant. d.

Et solennitatibus adhibitis in testamēto scripto.

(I.)

(II.)

(III.)

(IV.)

Ord.

Ord. von Unterricht der Notarien de An. 1512. verb. mit ihren Signeten.

(V.) Denique (V.) ut hic actus testandi non interrumpatur, sed unico contextu fiat. *l. 21. §. ult. de Testam.*

Vel etiam non scripto.

XII. Potest verò etiam testamentum sine scriptura confici, quod nuncupativum (ein ausgesprochen Testament) appellatur; quod nun. verbis, coram septem rogatis testibus habilibus unô contextu à testatore profertur: adeoque præter scripturam & signaturam omnia alia solennia etiam in hoc requiruntur. §. *fin. I. de Testam. d. Ord.* §. die aber. Ut verò constet de Testamento nuncupativo, post mortem testatoris testes juratò de illo, ita confecto, deponent. *l. ult. inf. C. de Testam.* nisi instrumentum publicum de isto fuerit confectum in ipso actu testandi. add. Carpzov. 6. *Resp. 13. n. 4. & seqq.*

Quod probatur juratis testibus vel instrumento.

Qui testes sint habiles.

XIII. Diximus testes habiles esse adhibendos: Sunt verò idonei testes, cum quibus testamenti factio est, seu qui possunt heredes institui. §. 6. *I. de testam.* & sufficit quod tempore facti testamenti sint vel habeantur pro habilibus §. 7. *I eod. l. 1. C. d. t.* Inhabiles verò sunt I. ratione personæ in genere, quòd

Qui inhabiles. 1. ratione personæ in genere.

quòd scil. alias etiam ad testimonium ferendum non sint idonei; qua de re dicemus in materia probationis de testibus, *infr. Lib. 4. t. 11. §. 17.* II. Ob specialem rationem in testamentis. Nimir. 1. inhabilis est in testamento testis, qui est in patria potestate Testatoris, vel etiam qui in eadem cum testatore est familia. §. *9. 10. 8. I. de test.* Filius verò emancipatus in patris, vel etiam filius in matris; maritus in uxoris, minister in domini testamento est habilis testis. *arg. add.* §§ *& d. Ord. Verb.* Auch die in Gewalt des Testirers. add. Reusnerus *de Testam. p. 3. c. 21. num. 4. & seqq.* Alia vero est ratio, si pater; frater; mater; uxor; dominusve sit institutus heres in testamento, tunc in eo hujus heredis filius; maritus; ministerve non possunt esse testes: quia scil. totum negotium, quod agitur testamenti ordinandi gratia inter testatorem ac heredem agitur. § *10. I. d. Testam.* & *Ord.* §. die *Notarien Vers. item* einer. Ideò dictæ personæ propter singularem affectionem erga heredem sunt suspectæ. 2. Non potest heres esse testis in testamento, quô institutus est heres: Non vero prohibentur Legatarii testes esse. § 11. *I. d. t.* etiamsi fuerit nuncupativum, uti com-

2. ob specialem rationem in testamentis.

(22)

communiser sentiunt Interpp. vid. Reusnerus. *d. p 3. C. 22. n. f.* Contrariam tamen opinionem, Legatarios in nuncupativo non esse admittendos testes; receptam esse in Dicasterio Jenensi testatur Dn. Richter. *Dec. 31. n. 10.* (3.) Ob singularem testamentis propriam solennitatem non admittitur mulier testis. *l. 6. qui testam. poss. fac. d.* §. die Notarii. In Codicillis verò & istæ admittuntur. *arg.* §. *fin. I. de Codic.*

In quibusdã locis minor solennitas requiritur.

XIV. Sciendum verò est, quod hodiè quibusdam in locis secundum peculiaria statuta, non eadem, quæ jure Civili exigatur solennitas, sed e. g. alicubi duo testes sufficiant: attendenda igitur tunc in testamento condendo ea testandi ratio s. modus, ubi testamentum conficitur. Et habet hoc vires etiam in alio loco ubi bona hereditaria forte sunt sita, etiamsi aliàs major ibi requiratur solennitas testandi. Carpzov. 5. *Resp.* 1.

Attendendũ jus loci, quo testamentum conditur.

Add. *L. 2. T. 10. I. de Testam. ordin. & Tit. 12. quib. non est permiss. fac. testam.*

TIT.

Tit. XVI.

De Testamento militari & aliis minus solennibus s. Privilegiatis Testamentis.

I. Solennitates, de quibus diximus, in quibusdam testamentis remittuntur: Nimir. (1.) in Testamento militis in expeditione occupati, quod ex nuda testantis voluntate, sine ulla solennitate & absque testibus ac quocunque modo voluerit, valet. *tot. tit. I. de milit. testam.*

Solennitates remissæ 1. in Testamento militis.

L. 29. ff. t. t. de Testam. mil.

II. Distinguitur verò secundum allegatam Const. Maxim. I. von Richtern und Notarien / rubr. von Testamenten §. und sollen / inter milites qui sunt in conflictu, & eos qui in castris sunt (die zu Felde liegen.) Illorum Testamentum, modò de voluntate aliàs, v. gr. ex scripto, constet, sine ullis testibus valet: hi verò duos testes debent adhibere. add. Dn. Carpzov. *p. 3. C. 4. d 26.* Testamenmentum autem ita conditum post missionem intra annum tantum va-

Milites &. aut in conflictu sunt aut in castris.

Eodem jure utuntur personæ circa milites occupatæ.

let proximum. §. 3. *l. d. t. l. 26. eod.* Extenditur, quoque illud privilegium, ad Concionatores, Consiliarios, Medicos & venalitiarios Castrenses Carpz. *d. l.*

Ad præsidiarios privilegium hoc regulariter nō extenditur.

III. Qui verò nec in conflictu sunt neque in castris milites, sed præsidiarii aut in hybernis constituti, usu fori testamenta privilegiata condere nequeunt, sed jure communi testari debent. d. Const. §. und soll. verb. die Ritter rc. nisi hostis sit in propinquo, & parati illi debeant esse ad pugnam singulis monentis. Carpz. *d. l. def. 28.* Finckelth. *obs. 46.*

Sufficit intra militiæ tempora cōfirmatum esse testamentum ante conscriptum.

IV. Non solùm autem in militia, sed & ante militiam non adhibitis solennitatibus factum testamentum subsistit, si postea testator fiat miles, & constet quod jam illud velit valere, §. 4. *l. d. t.*

Alia singularia jura in milite

V. Cæterum non tantùm solennitates sunt remissæ militi, sed et iam alia singularia jura juxta ejus liberum arbitrium in testamento ipsius observantur. *l. 2. de testam. mil.* Sic potest decedere pro parte testatus & pro parte intestatus *l. 6. d. t.* it. duob. testamentis. *l. 19. l. 35. eod* liberos præterire §. *6. de exhered. lib.* filio impuberi substituere, licet sibi non faciat testamentum. *l. 41. §. fin. de Testam.*

Testam. mil. Cessat præterea in testamento militis Lex Falcidia. *l. 17. §. fin. de L. Falc.* Potest etiam is institui heres à milite, qui aliàs non possit. *l. 5. C. de Testam. mil. l. 13. §. 2. ff. eod.* potest etiam miles nudâ voluntate adimere rursus hereditatem & testamentum revocare. *l. 15. §. 1. d. t.*

VI. Porrò (2.) remittitur solennitas quædam rustico vel etiam nobili ruri degenti, ita, ut sufficiant quinque testes, si septem haberi nequeant. vid. *l. fin. C. de testam. & d. Ord.* §. und soll ꝛc. Imò in provinciis Saxonicis firma sunt rusticorum testamenta coram parocho & duobus testibus, etiam non rogatis, ruri condita. Coler. *decis. 35. n. 4.* vel etiam quatuor testibus absque parocho. Dn. Richt. *Decis. 26. n. 6.* — II. In Testamento rustici.

VII. Privilegiatum (3.) testamentum est parentum inter liberos: quô liberi legitimi absque ullis solennitatibus, per nudam parentum voluntatem heredes instituuntur: adeoque si propria manu patris vel matris perspicuè, expresso anno & die scriptum. *l. 21. §. fin. C. de testam.* vel saltem subscriptum. Carpzov *p. 3. C. 4. d. 17. 18.* testes nullos desiderat; — III. in Testamento parentum inter liberos.

Si verò sine scripto sit exposita voluntas, ad eam probandam duo testes requiruntur. *auth. quod sine C. de Testam, Nov. 107. c.* 1. Maulius. *tr. de ult. volunt. tit.* 11. *n.* 19.

Extraneæ personæ hoc testamento non possunt institui. Legata tamen & fideicommissa eo rectè relinqvuntur.

IIX. Extraneæ verò personæ heredes in tali testamento non possunt institui; adque si instituantur, valet testamentum solùm quod liberos attinet. *d. l.* 21. §. *fin. inf. C. de Test. l. ult. C fam. hercisc.* At Legata & Fideic. rectè eô relinqvuntur uxori aut extraneis personis, si duo testes adhibiti, quæ à liberis veniunt præstanda. Exheredatio verò liberorum in tali privilegiato testamento secundum communiorem sententiam non potest fieri. add. Carpzov. *p.* 3. *c.* 4. *d.* 19. *seq.*

Differt ab hoc testamento nuda divisio paterna.

IX. Differt ab hoc Testamento nuda divisio paterna, quâ parentes heredes non instituunt liberos, sed iis assignant, quam partem ab intestato quisque capere debeat. *d.* l. *ult. C. fam. herc.* Uti verò institutio in Testamento: ita hæc divisio inæqualiter fieri potest, modò salva sit legitima. Carpzov. *p.* 3. *C.* 4. *d.* 21. 22.

Liberi non possunt sine

X. Cæterum non vice versa liberi suos parentes instituentes sine solen-

lennibus teſtari poſſunt. Hartmann. Piſtor. *qu.1.n.18.* — ſolennibus teſtari.

XI. Privilegiatum *(4.)* teſtamentum eſt tempore peſtis conditum: in quo quidem jure Romano de numero teſtium nihil remittitur, ſed tantum conſociatio. *l. 8. C. de Teſt.* Moribus tamen tempore peſtis vel alius mo bi contagioſi, duo teſtes, etiam fœminæ, ſufficiunt. Requiritur autem à Dd. ut teſtator vel ipſe decumbat, vel domus ejus infecta ſit. Carpzov. *p. 3. C. 4. d. 4.* Quamvis alii ſtatuant ſufficere quòd peſtis in loco tantum graſſetur. Berlich. *p. 2. Concl. 8. n. 53.* Teſtamentum hoc ita ſemel conditum, ſi iſto tempore non decedat Teſtator, non in perpetuum, uti ſentit Carpz. *d. c. 4. def. 5.* ſed tantum anno, poſtquam ceſſavit peſtis, valere videtur. *arg.* §. 3 *de Teſtam. mil.* Fernandus Vaſquius de ſucceſſ. teſtati & inteſt. *Lib. 3.* §. *30. n. 50.* Franciſcus de Barri *tr. de ſucceſſ. Lib 1. tit. 2. n. 8.* — IV. In teſtamento tempore peſtis condito.

XII. Similiter *(5.)* Teſtamentum coram duobus teſtibus conditum volunt valere Dd. ſi quis v. gr. in via vel navi moribundus teſtetur, & plurium teſtium copia haberi neque- — V. In Teſtamento in navi vel via condito.

at. Dn. Mœvius ad jus Lubec. *p. 2. tit. 1. c. 2. n. 59. & seqq.*

VI. In Testamento ad pias causas.

XIII. Denique (6.) privilegiatum est testamentum ad pias causas. *c. 11. de Testam. & c. 4. eod.* In quo quidem alii necessariè duos testes requirunt. Carpzov. *p. 3. c. 4. def. 33.* Verior videtur sententia, quod scriptura sufficiat, ex qua certò constet de voluntate disponentis, etsi testes non adsint. Reusnerus. *de Testam. p. 4. C. 12. n. 5. & 10.* Dn. Richter. *d. Decis. n. 15. & 16.* Dicitur autem piæ causæ relictum, quod Ecclesiis, Hospitalibus, Scholis, viduis, captivis, vel etiam ad opera publica relinquitur. Statuunt verò Interpp. quòd in tali testamento etiam valeant Legata aliis s. extra piam causam relicta. *arg. l. 21. §. 1. C. de Testam. Nov. 117. c. 1. & 2.* Heredis tamen institutio extra piam causam erit nulla.

Add. *Lib 2. tit. 11. d. militar. testam.*

TIT.

Tit. XVII.

De heredum institutione in genere, & in specie de liberis & posthumis, ut & parentibus, & fratribus sororibusve instituendis vel exheredandis.

I. Heredis institutio pertinet ad formam & essentiam testamenti, & caput & fundamentum totius testamenti appellatur. *§. 34. l. de leg.* Nihil verò interest an primo, an medio, an ultimo loco exprimatur. *d. §.*

Heredis institutio pertinet ad essentiam Testamenti. *L. 28 ff. t. s. de haeredib. instituend.*

II. Ipsa institutio in genere ut sit legitima, requiritur (1.) ut ex ista certa testatoris voluntate constet. *l. 62. §. 1. de hered. instit.* Hinc in alterius arbitrium simpliciter collata non valet. *l. 32. de hered. instit.* Valet tamen si per relationem ad aliquam schedulam etiam non solennem, quæ sit expressa, fiat. *arg. l. 38. de condit. & demonstr. l. 77. de hered. inst. l. 25. de reb. dub.* Pingitzer. *quæst. Saxon. 49.* (2.) ut si libera, non importunis sollicitationibus extorta.

Institutio debet esse 1. certa,

2. libera

Hartm. Pistor. *l. 2. q. 29. n.* 6. vid. Joh. à Sande. *decis. Fris. Lib. 4. tit. 1. d. 11.*(3.) ut non sit captatoria, h. e. eô animo facta, ut alterum inducamus, quò hereditatem nobis vitissim relinquat. *l. 70. l. 71. de hered. inst.* (4.) ut de certa heredis persona inde constet. *l. 62.* §. 1. *eod.* Sufficiens tamen certitudo subest, quando pia causa, v. gr. pauperes, it. Ecclesia vel Civitas instituitur heres. *l. 8. l. 12. C. de hered. inst.* Maulius *tr. de ult. volunt. tit. 16.*

3. non captatoria.

4. Certum heredem exprimens.

Heredes quidam necessario sunt instituendi vel exheredandi. *L. 28. ff. t. 2. de lib. & posthum. her. inst. vel exhar.*

III. Sunt autem quidam heredes necessariò instituendi vel exheredandi, quidam pro lubitu instituuntur. Necessariò instituendi vel exheredandi sunt (1.) liberi. *l. 30. de lib. & posthum. inst.* (2.) si hi non adsint, parentes. *Nov. 115. c. 4.* & (3.) quadam ratione fratres & sorores, nim. si persona infamis vel levi macula laborans instituatur, & ita fratri præferatur. *Nov. 22. c. 47.*

Nimirum 1. Liberi quicunque

IV. Liberos quod attinet secundum jus Novell. non amplius est, quantum hanc institutionem & exheredationē attinet, differentia inter suos & emācipatos, nec inter patrem & matrē, sed omnes liberi cujuscunque sexus & cujuscunque gradus sint, à parentibus vel etiam aliis ascendentibus, sive in pater-

paterna sive in materna linea, sunt vel instituendi vel legitimè exheredandi, alias testamentum erit nullum vel saltim rescindetur.

V. Forma exheredationis liberorum secundum jus Novelli in hoc consistit, ut ipsa exheredationis causa inseratur, s. exprimatur in testamento disertè. *Nov.* 115. *c.* 3. Quam causam deinde heres institutus debet probare. *d. c.* 3. Causæ verò istæ enarrantur quatuordecim in *d. Nov.* 115. *c.* 3. hisce versiculis comprehensæ: Forma exheredationis liberorum.

Bis septem ex causis exheres filius esto:
Si patrem feriat, vel maledicat ei,
Carcere detrusum si negligat, aut furiosum,
Criminis accuset vel paret insidias.
Si dederit damnum grave, si nec ab hoste redemit,
Testarivè vetet, se societque malis;

Si mimos sequitur vitietve cubile paternum,
Non orthodoxus, filia si meretrix.

Sub istis tamen, tanquam sub regulis finitis & generalibus, similes vel majores causæ, vel potius singulares casus in vita civili occurrentes comprehenduntur, modò ejusmodi sint injuriæ, quæ ad ipsos parentes spectant. Add. Menoch. *d. arbitr. jud. quæst. l. 2. cent.* 3. *cas. 267. num. 6.* Jul. Clar. *rec. l.* 3. §. *testamentum quæst. 41. n. 2.* Carpzov. *part. 3. const. 14. def. 10. ubi decisum refert patrem Augustanæ religionis non rectè exheredare filium Pontificiæ religioni addictum.*

Qua non observata testamentum quoad institutionem est nullum.

VI. Si verò parentes liberos vel planè prætereant, h. e. ipsorum non faciant mentionem in testamento, vel exheredent quidem, sed non exprimant causam exheredationis justam, testamentum quoad institutionem heredis non habet vires, sed filius præteritus vel non legitimè exheredatus ab intestato admittitur ad hereditatem; reliqua verò capitula extra exheredationem, ut legata, fideicommissa, Tutoris datio nihilominus

mus sunt firma. *d. Nov. 115. c. 3. in f.*

VII. Similiter liberi parentes debent instituere aut exheredare ex certis causis exprimendis in testamento, *d. Nov. c. 14.* ubi etiam istæ causæ enarrantur. Et his versibus breviter includi solent: 2. Parentes.

Si pater accuset capitalis criminis, aut se
Adjungat mimis, vitaque est insidiatus;
Testari prohibet gnatum; dirumque venenum
Præparet: inclusum si carcere vel furiosum
Negligat; & veram contemnat relligionem.

IIX. Denique fratres & sorores eo solùm casu, quô ipsis turpis persona, vel levis notæ macula laborans præfertur, exheredandi vel instituendi sunt. Causæ verò exheredationis habentur in *Nov. 22. c. 47.* nim. (1.) si quis fratri mortem inferre; vel (2.) eum criminis accusare vel (3.) substantiæ inferre jacturam voluerit. *add. Donell. & Hill. 6. comm. 15.* Non autem hæc forma hic præscribitur, 3 Fratres & sorores.

quod causa expresse sit inserenda Testamento, sed sufficit simpliciter exheredasse: & tunc fratri exheredato incumbet, ut si iniquè se exheredatum esse dicat, probet, se tale quid non commisisse, sed debito modo erga defunctum fratrem se gessisse.

Add. *L. 2. Tit. 13. I. de exheredat. liberor.*

TIT. XIIX.

De heredibus extraneis instituendis, & de Conditionibus institutionum.

Heredes extranei.

I. Si liberi vel parentes non extent, vel etiam certâ ratione fratres non adsint, alii heredes quilibet extranei institui possunt, modò sint habiles. vid. tit. praeced. *aphor. 4.*

Vel unus vel plures instituuntur; partibus expressis vel om.

II. Potest verò vel unus vel plures institui: si plures sint instituti & partes nō expressæ, æqualiter inter se dividunt hereditatē. Sin verò partes sint expressæ, illæ sunt observandæ. Porrò si partes quidem sint adscriptæ singulis heredibus, istæ verò non exhauriant uni-

universam hereditatem, quod superest pro rata inter omnes heredes dividitur. vid. §. 7. 8. 9. *I. de hered. instit.*

III. Instituuntur heredes, vel purè, vel sub conditione, vel etiam adjecto die. Dies aut certus est aut incertus, ille, sive apponatur ut terminus à quo, sive ut terminus ad quem, pro non adjecto habetur. *l. 7. de R. J.* §. 9. *I. de hered. instit.* Tacitè verò dies inesse potest. *l. 68. de hered. inst. l. 72. de condit. & demonstrat.* Incertus dies aut simpliciter talis est, cum nec apparet an, nec quando sit exiturus: & istar conditionis est, adeoque valet. *l. 75. de condit.* & *demonstr. l. 62. de hered. instit.* aut secundum quid, cum incertum est vel tantum an sit exiturus; & itidem pro conditione est. *l. 21. qu. dies legat.* vel tantum quando; & similiter ut conditio se habet, si nim. in persona tertii sit adscriptus: posset enim fieri, ut heres ante existentem in tertio conditionem moriatur. *l. 9. C. de hered. instit.* Sin verò ipsi instituto; pro non adjecto habeatur, cur enim expectetur, quod certò in herede exiturum est.

Instituuntur vel purè, vel i. adjecto die certo aut incerto.

Vel 2. adjecta conditione. L. 28. ff. t. 7. de Condition. instisut.

IV. Conditio in genere est adjectio ejusmodi, quâ actum differimus in aliquem futurum eventum s. casum. *l. 96. de hered. instit. l. 41. de V.O.*

Possibili.

V. Distinguuntur conditiones in possibiles & impossibiles: Possibilis est, quæ actum in futurum & incertum casum, qui contingere licitè potest & non contingere, suspendit ita, ut eo impleto s. existente, actus sive promissio valeat; deficiente, reddatur inutilis. *l. 34. §. 1. de condit. & demonstr.*

eaque aut potestativa.

Atque iterum alia est potestativa, alia casualis, alia mixta. *l. un. §. 7. de caduc. toll.* Potestativa est, cujus eventus dependet ab ejus voluntate & facultate implendi, cui sub ea quid relictum aut promissum. *d. l. un. §. 7. l. 59. de condit. & demonstr. l. 4. §. 1. de her. instit.*

aut casuali aut mixta.

Casualis est, quæ ex alieno arbitrio, vel ex solo eventu & fortuna dependet. *l. 60. de condit. & demonstr.* Mixta est, cujus impletio partim à voluntate & arbitrio ejus, in quem confertur, partim à casu dependet. *l. fin. C. de necess. serv. hered. instit. l. 4. C. de Instit. & subst.* Vid. Philibert. Brussel. *d. condition. lib. 4. tit. 2.*

VI. Omnis

VI. Omnis generis possibiles conditiones heredis institutioni recte adjiciuntur, & usque dum existant institutio suspenditur. §. 9. *I. de hered. instit.* Liberi tamen à parentibus non nisi sub potestativa conditione institui possunt. *l. 4 de hered. instit. l. 4. C. de instit. & substit.* imò quoad legitimam etiam conditio potestativa rejicitur. *arg. l. 32. C. de inoff. Testam.* nisi facile impleri possit. Valquius *de success. Creat. Lib. 4 §.10 n.224 & de success. progress.* §. *20 n.117. & seqq.*

Hujusmodi conditiones recte adjiciuntur. Sed non ita liberis institutis.

VII. Non solùm verò affirmativa, sed & negativa conditio imponi potest: quo casu, ut id, quod relictum est, quis possit persequi, cautio admittitur, per quam quis id, quod sibi sub conditione possibili negativè conceptum, relictum est, sub onere restitutionis, si contra agat, percipere potest, vocaturque Cautio Mutiana. l. 7. *pr. de condit. & demonstr. l. 77. §. 2. l. 79. §. 2. eod.*

Aliquando & negativa conditio adjicitur: quo casu opus est cautione Mutiana.

IIX. Cæterum conditio *si non nupserit*: it. *si in viduitate permanserit*: sive mari sive fœminæ imposita quasi non adjecta remittitur. *tot. tit. C. de edict. Vidiut. toll.* * Quod ad secundas nuptias coercendas, in his cor-

Conditio si non nupserit habetur pro non adjecta.

Aliud obti-

net in secundis nuptiis.

correxit Justinianus ita, ut illis abstinere aut legato, postquam eas contraxit carere quis debeat. *Nov. 22. & auth. cui relictum. C. d. tit.* Add. Petrus Peckius. *de testam. Conjug. Lib. 1. c. 24. n. 2.* Ann. Robert. *rer. judic. l. 2. c. 7.* Christin. *Decis. Belg. Vol. 4. decis.* 39. *n. 8.* Ita enim conditio nuptiarum in consilium vel arbitrium alterius collata, regulariter non valet, sed pro non adjecta habetur. *l. 72. §. 4. de condit. & demonstr. add. l. 28. l. 100. l. 54. §. 1. eod.* nisi in eum finem fiat, ut certâ lege ad honestiores nuptias ineundas invitetur. *l. 6. & seq. de condit. & demonstr. l. 47. pr. de admin. tut.* Veluti si ab avo nepos instituitur, eâ conditione, si ex consilio & voluntate patris matrimonium contraxerit aut pater filiæ amplius quid reliquerit, eâ conditione, si nupserit ex patrui consilio & autoritate. *l. 92. de condit. & demonstr.* Vid. Phil. Brussel. *d. condit. lib. 4. tit. 2. n. 7. & seqq.*

Plures conditiones possunt adjici.

IX. Possunt verò etiam plures conditiones adjici, quæ si conjunctim institutioni adscriptæ sint; omnibus parendum est; Si separatim seu alternativè; uni obtemperare sufficit. §. 11. *I. de hered. instit. l. 5. C. de Condit.*

in-

instit. nisi institutio facta sit in casum, ad cujus adimpletionem plura copulative requiruntur. d. l. 5. de condit. instit. & l. 78. de condit. & demonstr.

X. Quod si heres institutus non adimpleverit conditionem ante mortem, non admittitur ejus heres eam adimpleturus. l. 109. d. condit. & demonstr. l. un. § sin autem C. de caduc. toll. Phil. Brunel. d. condit. lib. 3. tit. 2. n. 23. Si conditio mixta adjecta eaque partim à facto heredis, partim à casu dependeat, & casu fortuito impediatur existere, heredis institutio evanescit. Sichard. ad. l. 1. n. 6. C. de inst. & subst. Sin verò conditio mixta partim à facto & voluntate instituti, partim à facto tertii dependeat, si ab ipso impediatur, conditio extitisse intelligitur. Sichard. d. l. Gail. 2. O. 132. num. 6. 7. Hunn. Enc. J. p. 4. c. 7. n. 23. Adimpletio conditionis.

XI. Impossibiles conditiones, sive natura tales sive jure h. e. turpes. vid. l. 15. d. condit. instit. in heredum institutionibus it: Fideicommissis & Legatis habentur pro non scriptis seu remittuntur. §. 10. I. de her. instit. l. 1. l. 19. de condit. instit. l. 8. l. 2. de condit. & demonstr. Sichard. ad rubr. C. de instit. & subst. Schneidewin. Impossibiles conditiones habentur pro non scriptis.

devv. *ad* §. *impossibilis conditio. n.* *1. I. de hered. inst.* Surd. *dec.* 68. *num.* *1. & num.* 7. quia scil. nihil potest imputari ei, qui non implet conditionem, quam adimplere non potest, vel lege prohibetur. vid. Phil. Brussel. *d. tract. l. 4. tit. 2. num. 13.* Quamvis verò Simon von Leven *in Censura forens. Lib. 3. c. 5. n. 24. & 25.* existimet moribus hodiernis conditionem per se impossibilem ipsam dispositionem vitiare, perindeque haberi, ac si ridiculè & ludendi animo nihil disposuisset testator, nullam tamen rationem, nec autoritatem, nec exemplum s: præjudicium allegat, ex quo de hac consuetudine contraria constare possit. Secus in filio. Cæterum si filius, qui in potestate est, sub conditione impossibili aut turpi heres scriptus fuerit, non rite erit institutus. *l. 15. d. condit instit.* quia sc. indignum videtur filio ejusmodi conditionem patris adscribere: & quia non opus habet filius, quippe ipso jure succedens, ut remittatur ejusmodi conditio: in odium igitur ejus qui adscripsit, & favorem filii adscripta conditio vitiat testamentum, cum liberius sit ab intestato successurus. Phil. Brussel. *d. l. n. 14. 15.*

Add. *L. 2. T. 14. I. de hered. instit.*

TIT.

TIT. XIX.

De Substitutionibus.

I. Cum aliquando accidat, testatorem vereri, ne institutus heres moriatur ante mortem Testatoris, vel aliàs non possit vel nolit esse heres, adeoque tunc loco ejus alteri hereditatem malit delatam: ideò licet ipsi plures heredum gradus constituere, quotquot testator voluerit per substitutionem i.e. heredis institutionem secundo vel ulteriori gradu factam, seu unius in alterius locum surrogationem. *l. 1. l. 36. l. 43. §. 2. de Vulgar. & pupill. subst.* Substitutionis generalis descriptio.

II. Estque alia directa, alia obliqua: Directa in specie substitutio vocatur, quâ rectâ viâ priori herede deficiente ad substitutum devenit hereditas *d. l. 1.* Obliqua est, quæ fit per fideicommissum requirens alicujus restitutionem, diciturque fideicommissum universale. *l. 57. §. 1. l. 62. add. SCt. Trebell.* de quo inferius. Alia est directa. Alia obliqua.

III. Agitur hic de directa substitutione, quæ substitutionis nomine simpliciter posito intelligi solet. Add. Carpz. *p. 3. C. 8. d. 8.* Dividitur hæc Directæ substitutionis species.

in

in vulgarem & pupillarem, ad cujus exemplum etiam introducta est, qs. pupillaris s. exemplaris; & denique accedit militaris s. privilegiata.

De quibus in genere quid monetur.

IV. De his in genere notandum, si in substitutione partes aliæ non sint expressæ, eædem partes, quæ in institutione expressæ, repetitæ censentur. §. 2. *I. de subst. add. l. 24. eod.*

Vulgaris substitutionis defin. *L. 28. ff. t. 6. de Vulgari & pupill. substitut.*

V. Vulgaris substitutio est, quæ fit in eum casum, quô primo gradu institutus non factus fuerit heres ex testamento. *l. 11. §. 1. de vulg. & pup. subst.*

Quæ effectū habet in casu noluntatis.

VI. Tunc igitur effectum hæc substitutio habet, si primo gradu institutus heres non erit, quod dupliciter contingere potest, vel ob casum noluntatis, uti vocant, h. e. si repudiet hereditatem vel heres esse nolit, vel impotentiæ, si heres esse non possit.

Vel impotentiæ.

Et quidem alter casus fortè specialiter à testatore expressus v. g. noluntatis: Si Sempronius heres non erit, comprehendit etiam alterum non expressum seu impotentiæ, secundum Comm. Dd. sententiam, ex benigna voluntatis interpretatione præsumptam. Gomez. *Lib. 1. Var. resol. c. 3. n. 10.*

Alias exspirat.

VII. Econtrariò verò hæc substitutio expirat, quando heres primo gradu

gradu institutus hereditatem adit. *l. 5. C. de impub & al. subst.* vel quando substitutus ante institutum moritur, neque enim ad hujus heredem transmittitur substitutio. *arg. l. ult. §. 5. C. de caduc. toll.*

IIX. Pupillaris substitutio est, quâ patresfam. liberis suis impuberibus, quos proximè in potestate habent, & in alterius potestatem non sunt recasuri substituunt in casum, quô heres existens in ætate pupillari decesserit. *pr. l. de pup. subst.* — Pupillaris substitutionis descriptio.

IX. Est hæc substitutio vel expressa, quando nim. jam dicta conditio exprimitur; vel tacita, quæ continetur in vulgari substitutione, applicata filiofam. impuberi, cum ex præsumta voluntate Patris, sub conditione: *si heres non erit:* subintelligitur etiam illa, *si heres erit. & antequam pubes factus decesserit, l. 4. de vulg. & pup subst. l. 4. C. de impub. & al. subst.* Similiter è contrario sub pupillari expressa subintelligitur vulgaris. gl. & Dd. commun. in *d. l. 4. de vulg & pup. subst.* — Quæ vel est expressa vel tacita.

X. Potest pupillariter substituere is, qui liberos in potestate habet *pr. l. d. t.* — Substituit pupillariter pater.

d. t. l. 2. pr. ff. eod. Mater igitur & reliqui parentes, qui liberos in potestate non habent, non possunt pupillariter substituere. *dd. text.* Potest tamen mater vulgariter substituere, & substitutionem conferre in mortem impuberis quoad bona materna, qui est casus. *l. 33. de vulg. & pup. subst.* vid. Berl. *Decis.* 111.

Substituitur liberis impuberibus.

XI. Substituitur pupillariter impuberibus suis heredibus, i. e. liberis, qui proxime s. nemine intercedente sunt in patria potestate. *pr. I. de pupill. substit.* Ex formula tamen L. Vellejæ etiam nepotibus, quos pater præcedit, substitui potest. *l. 2. pr. de vulgar. & pupill. substit.* Add. *l. Gallus 29. §. 13. d. lib. & posthum.*

Forma substit. pupillaris.

XII. Forma hujus substitutionis est, ut sibi quis heredem scribat & filiofam. *l. 1. §. 2. 3. de vulg. & pup. subst.* (excipitur miles, qui etiam soli filio potest facere testamentum. l. 41. §. *pen. de testam. mil.*) tùm in bonis à patre provenientibus, si filium non exheredaverit, tùm in aliunde quæsitis seu postea obvenientibus. §. 5. *I. h. t.*

Substitut9 existẽte causa admittitur.

XIII. Effectus igitur hujus substitutionis locum habet, si vel filius intra annum. 14. filiave intra annum 12. moriatur vel si liberi ante testatorem

rem moriantur, vel alias heredes non sint. Hisce casibus succedit substitutus omnibus legitimis heredibus etiam illis, quibus legitima aliàs debetur, ut matre, à bonis quoque filii planè exclusis. *l. 8. §. 5. de inoff. testam. l. 9. C. de impub. subst c. 1. de testamentis VI.* Quod tamen Dd. communiter restringunt ad expressam substitutionem, & volunt, licet vi tacitæ pupillaris substitutionis quis succedat, matri nihilominus legitimam deberi. Carpzov. *p.* 3. *C. 8. d.* 1. Dn. Richter. *Decis. 38.* Imò in Constitutione Electoral. *p. 3. c. 8.* singulariter statutum, quod nec expressâ, nec tacita pupillari substitutione matri legitima adimi possit. Quod ad avum avíamve extendendum. *Decis. Elect. Saxon. noviss. 47.* add. Dn. Richt. *Decis. 45. n. 22.* etiam exclusa matre.

XIV. Expirat autem substitutio pupillaris (1.) pubertate sui heredis. *l. 7. l. 14. de vulg. & pup. subst.* adeò ut licet in longius tempus pater substitutionem conceperit, tamen pubertate extinguatur. *d. l. 14. §. pen. Inst. eod.* nisi fideicommissum subsit. *d. text.* Ad brevius verò tempus v.g 10. anno restringi potest, quibus elapsis evanescit. *l. 21. l. 43. §. 1. de vulg & pup.* Alias exspirat.

pup. substit. (2.) Si vivo patre impubes moriatur, vel (3.) testamentum paternum planè sit infirmatum. *§. 5. l. d. t.*

Quasi pupillaris substitutionis descriptio.

XV. Exemplaris seu quasi pupillaris substitutio est, quâ aliquis ascendentium substituit liberis mente captis aliove vitio, ob quod ipsi testari nequeunt, laborantibus, eum in casum, si in tali conditione decesserint. §. *1. l. d. t. l. 9. C. de imp. & al. substit.*

Quæ itidem vel expressa est vel tacita.

XVI. Est hæc itidem vel expressa, quæ fit verbis expressis: nimir. *si filius meus in furore decesserit, Titium ei substituo:* vel tacita, quæ sub vulgari aut pupillari subintelligitur. *arg. l. 4. d. vulg. & pup. sub. l. 14. C. eod.*

Sunt autem hic quædam personæ necessariò substituendæ.

XVII. Veniunt autem hic necessariò substituendi (1.) liberi ejus, cui substituitur, si quos habet, ita ut saltim legitimam quilibet habeat salvam. (2.) his non extantibus fratres sunt substituendi *l. 9. §. fin. C. de impub. & al. subst.* mater verò & pater à substituente præteriri possunt. *arg. d. tx.*

Casu existente valet.

XIIX Effectum hæc substitutio habet, si is, cui substituitur in illa conditione moriatur. *d. l. 9.* Expi-

tal

rat vero, cadente hujusmodi morbo non ad tempus, sed in totum recedente. d. l. 9. redeunte vero morbo substitutionem ... reviviscere communis est sententia Dd. in l. 43. *de vulg. & pup. subst.*

Alias exspirat.

XIX. Denique privilegiata substitutio est, quâ miles, etiam de bonis non Castrensibus, extra castra testamentum condens, cuivis heredi à se instituto potest directis verbis substituere alium, in casum, quo instituius decesserit, sive adjecto certo tempore & conditione, sive indefinitè. *l. 15. de vulg. & pup. subst. l. 7. C. d. t.*

Privilegiata substitutio.

XX. Paganus vero ejusmodi substitutionem verbis directis facere non potest, adeo ut nec regulariter jure fideicommissi valeat. §. *ult. J. de pup. subst.* Excipitur (1.) Si in Codicillis, vel quod idem est in ulla voluntate, cui clausula codicillaris est adjecta, facta fuerit talis substitutio. *l. 76. ad SCt. Trebell. l. ult. §. 1. C. de testam.* (2.) Si alia ratione verba testamenti potius ad fideicommissum trahi, veluti si ejusmodi verba concepta sint, quæ tractum temporis habent, aut in casum mortis hæredis diriguntur. Vid. Mantica. *de conject. ultim. Vol. l. 5. t. 3. num. 25. & 30.* Anton. Fab. in C. l. 6. t. 8. d. 7.

Quæ non convenit pagano ut nec regulariter vi fideicommissi substitutat.

n. 14. & def. 8. in f. Dn. Richt. Dec. 47.

Add. L. 2. T. 15 d. Vulgari substitutione & T. 16. de pupillari substitutione.

Tit. XX.

Quibus modis Testamenta infirmentur.

Testamentū vel I. est ipso jure nullum. L. 28. ff. t. 7. de injusto rupto irrito facto testamento.

I. Testamentum jure perfectum usque eò valet, donec rumpatur irritumque fiat. *pr. I. h. t.* Aliquando verò & ipso jure nullum est. Hoc posterius contingit. (1.) Si solemnitates desint. (2.) Si heredis institutio deficiat §. *34. I. de Leg.* vel heres institutus ante Testatorem moriatur. (3.) Si liberi à parentibus vel parentes à liberis sint praeteriti aut non rite exheredati. (4.) Si persona condens testamentum sit inhabilis. (5.) Si testamentum vi, metu, aut dolosis persuasionibus sit extortum. (6.) Si testamentum quidem sit cœptum, sed non ad finem perductum. *l. 11 § 1. de Leg. 3. l. 20. pr. qui testam. fac. poss.*

L. Fil.

II. Primum vero minus solemne tum rumpunt; qui ex eodem statu mutantur testatore circa ipsum testamentum [illegible], quod eludi vitiatur: sicuti quando si post conditum testamentum nascantur liberi, qui in testamento non sunt instituti. *l. 12. l. 2. l. 3. de injust. rupt. irrit. fact. test.*

Vel II. modo primum. (1.) Nativitate posthumi.

III. Deinde etiam mutatione voluntatis, quae vel fit 1. Per posterius testamentum jure perfectum, etiamsi per derogatoriam clausulam testamento suo expressisset, se nunquam ab eadem voluntate velle recedere, adeoque si quid ei contrarium factum appareret, tanquam nullum fore, cum [illegible] derogatione prospectum quidem intelligatur contra improvisas [illegible] sequentes. Unde si in posteriori testamento voluntate illi derogatoriae clausulae eorum expressam mentionem non fecit, posterius testamentum non valere, nisi ad hoc vi metus aut persuasione seductum probetur tradunt *Jul. Clarus. §. testam. q. 90.* [illegible] Perkins. *de testam.* [illegible] Verum per illam clausulam a priori voluntate revocandi facultas omnino adempta non est, ut *l. 22. de leg. 3. l. 4. de adim. & transf. legat.*

(2.) Reali mutatione voluntatis. Per posterius testamentum perfectum.

Sic Carpz. responsum esse testamentum etiamsi clausula ista derogatoria non sit expressè revocata in posteriore testamento, tamen prius esse ruptum, p. 3. C. 5. d. 19. Necesse verò est, ut posterius testamentum sit jure perfectum. §. ult. I. quib. mod. testam. infirm. Excipitur casus singularis, quo in posteriori imperfecto quoad descendentes solemnitatem instituti sunt, qui alias ab intestato essent successuri, modo quinque testes adfuerint. §. 2. de in just. rupt. irrit. fact. testam. l. 21. §. 3. C. de testam. atque tunc posterior hæc voluntas non quidem propter ut testamentum valet, sed ut quædam distributio hereditaria ab ipso testatore facta.

Aliquando & minus solenne.

Aut deletione aut incisione testamenti.

l. 28. ff. t. 4. de his quæ in testam. delentur. induc. vel inscrib.

IV. Porrò a reipsa mutatur voluntas & rumpitur testamentum, si tabulæ testamenti incidantur, resignentur aut deleantur, tot. tit. C. de his quæ in test. del. Si verò pars aliqua tantum sit deleta, solum illa pars inutilis est, non totum testamentum d. l. d. t. Opus verò est, ut ista deletio, incisio aut revulsio sigillorum sit consultò facta. l. 1. pr. d. t. Et quidem ab ipso testatore, hinc si apud testatorem post ejus mortem testamentum ademptis ita sigillis reperiatur;

vitum, præsumitur ab ipso testatore consultò sigilla ablata aut testamentum incisum esse. Sin verò penes tertium ita incisum reperiatur; testamentum non censetur revocatum. Gielmet. in l. 30. C. de Testam. Non autem sufficit, involucrum testamenti esse resignatum, quia hoc non pertinet ad ipsum testamentum. Carpzov. p. 3. C. 5. d. 27.

V. Nec nuda revocatio verbis facta sufficit, etiamsi coram septē testibus fuerit prolata § 7. qu. mod. test. infirm. l. 27. C. de test. Clarus §. Testam. q. 91. Unde testamentum apud acta conditum, hoc solò quòd inde repetatur, integrum tamen sit relictum, nihilominus censetur adhuc firmum, nisi revocatio expressa fiat. vid. Dn. Dissert. Elect. assert. 44. Si tamen nudæ revocationi testamenti accesserit lapsus decennii post testamentum illud conditum, revocatio erit firma. Vid. l. 27. C. de testam. ibiq. interpp. Præterea volunt testamentum etiam liberius verbis revocari posse, per Nov. 107. c. 2.

Non sufficit nuda revocatio verbis facta.

Nisi accesserit lapsus decennii.

VI. Irritum dicitur testamentum fieri (1.) quando infirmatur ob vitium testatoris mutatum, sive maxima sive media capitis deminutione. § 4. quib. mod. testam. inf. Hu-

Irritum fit testamentū 1. *Capitis diminutione.*

die enim minima capitis deminutione non infirmatur testamentum.

2. Aliis eventibus. VII. Præterea (2.) irritum fit testamentum quo institutus vel etiam substitutus heres conditionem non implet: vel etiam si heres ante testatorem moriatur; vel si heredes instituti repudient hereditatem. *L. 1. de his quæ in testam. del. §. 8. de hered. quæ ab intest. def.*

TIT. XXI.

De inofficiosis Testamentis; ut & de Legitima.

Vel IV. ut inofficiosum rescinditur. I. Si causæ exheredationis, ob quas liberi parentes suos, vel hi liberos suos exheredarunt aut præterierunt ab instituto herede non possint probari: Similiter si fratri sororive heres infamis præferatur, nec tamen is eave legitime exheredetur; tunc testamentum tanquam inofficiosum querela rescinditur. *tot. tit. de inoff. Testam.*

Cujusmodi querelâ ultra fratres & sorores II. Extra verò istum casum fratres & sorores, & quilibet alii cognati præteriri liberè possunt, licet testator neque in linea ascendente, neque descen-

[illegible] heredem habuerit, l. [illegible] de inoff. testam. l. [illegible] cod.

alii non possunt uti.

III. Quando verò liberis turpis persona vel alicui [illegible] casu [illegible] legitima sit relicta, & quidem [illegible] attinet, nisi [illegible] in ista legitimo sint instituti heredes, testamentum querela inofficiosi non potest rescindi, §. *ult. l.* [illegible] *Nov.* 115. *c.* [illegible] Non verò opus est, ut tota legitimae quantitas sit relicta, sed sufficit minimam partem esse relictam; neque enim tunc querela ista rescindi testamentum potest, sed ad supplementum agendum erit, ut scil. quod deest suppleatur. *l.* 30. *l.* 36. *C. de inoff. testam.*

Non locus est querelae inofficiosi, si legitima relicta fuerit.

IV. Est verò legitima legibus debita portio. Ejus quantitas fuit olim quarta pars totius hereditatis. *l.* [illegible] §. 8. *de inoff. testam.* §. *ult. I.* [illegible] Jure verò Novell. scil. per *Nov.* [illegible] *c.* 1. aucta est legitima, ita ut si quatuor vel pauciores sint liberi; sit tertia hereditatis: Sin verò plures quam quatuor liberi extent: sit ea dimidia pars hereditatis, dividenda nempe inter eos, quibus legitima est relicta, ideoque unusquisque [illegible] accipit [illegible] partem ejus portionis, quam [illegible] ex tota he-

Legitimae descriptio & quantitas.

reditate haberet: Et similiter posteriori casu unus accipere debeat dimidiam partem illius portionis, quam e tota hereditate, si ab intestato succederetur, caperet. Succeditur etiam quoad legitimam in stirpes, h. e. aliquando perinde ut in successione ab intestato in linea descendentium, in computanda legitima, non singula capita seu personæ liberorum nominantur, sed stirpes.

Aucta etiam est sec. comm. Dd. opinionem parentũ & fratrum legitima.

V. Aucta verò secundum communem Dd. opinionem etiam parentum & fratrum legitima, ita ut parentum quoque respectu sit triens, vel aliquando semis, si nim. fratres & parentes concurrant, secundum *Nov. 118. c. 2.* Similiter & ratione fratrum, supra exposito casu, sit triens, si quatuor vel pauciores sint; Semis verò si plures quam quatuor concurrant fratres. Cardinalis Tuschus *tom. 5. lit. l. concl. 185. & 186.* Vasquius *de success. Creat. §. 20. n. 2.* Franciscus de Barri *de success. test. & intest. L 16. t. 2. n. 1. & seqq.*

Exheredati non faciunt partem.

VI. Maximè circa hanc rem controvertitur, an justè exheredati aut alia ex causa non succedentes in computatione legitimæ connumerentur, & cæteris partem faciant?

an [illegible] causa exheredati, [illegible] succedentium, [illegible] numerentur, perinde [illegible], ac si partem suam [illegible] effectum, ut [illegible], & tanta, [illegible] quam quanta fuisset [illegible], aut aliis cum [illegible] succedente: Et e contra, si [illegible] quam quatuor, veluti [illegible] numero, an uno eorum [illegible] succedente, reliquorum portio nihilominus sit [illegible], perinde ac si ille quintus etiam successisset? Quod secundum comm. Dd. opinionem ita deciditur, ut exheredati & exclusi inter numerum liberorum ad augendam vel minuendam reliquorum legitimam non numerentur, quia perinde sunt, ac si mortui essent. [illegible] § pen. de bon. poss. contr. tabb. [illegible] de success. [illegible] l. 8. § [illegible] l. 10. §. 4. de bon. [illegible] § fin. [illegible] Ita sentiunt Gail. 2. O. 122. [illegible] Boerius. dec. 104. n. 5. & 8. [illegible] p. 3. [illegible] 10. [illegible] 12. 13.

VII. Caeterum si unus ex liberis [illegible] repudiet, portio ejus [illegible] accrescit: [illegible] si quinque sint liberi- — Repudians verò facit partem; sive

 libe-

numeretur inter liberos ita tamen, ut portio ejus accrescat cæteris.

liberi, ex quib. hereditatem unus repudiavit, reliquorum legitima nihilominus erit semis, per text. in *l. 1. C. qn. non pet. port. pet. accresc.* Et portio deficientis quoad legitimam reliquis accrescit. *l. 3. ff. de bon. poss. contr. tabb. l. 20. de Legat. 2. l. unic. §. 10. C. de Caduc. toll.* Carpzov. *d. l. def. 11.* nisi in dotem aut donationem propter nuptias quid certi acceperit; quod loco legitimæ suæ accepisse intelligitur, quo casu portionem ex triente, *nim. si non ultra quatuor fuerint liberi*, apud hunc dem institutum manere; sin vero quinque fuerint liberi, ipsa adnumerata, nihilominus trientem illis legitimam volunt. Berlich. *p. 3. c. 16. n. 26. & seqq.* Carpzov. *d. l. def. 14.* add. plurib. Cardinal. Tuschus *tom. 5. lit. l. concl. 208. & 209.* Hieronym. Cævallos *speculo. com. opin. contr. com. q. 370.* Gyphell. *decis. 34.* Guid. Papæ. *q. 295.* Mercur. Merlin. *tr. de legitima Lib. 1. tit. 4. q. 3.*

Quæ imputantur in legitimam.

LX. Imputantur in legitimam ea, quæ ex bonis testatoris profecta sunt, sive per ultimam voluntatem sive per alium modum v. gr. per dotem vel donationem simplicem. *l. 25. de inoff. testam. l. 8. l. 35. l. ult. C. eod.* Excipiuntur prælegata. *l. 11. & seqq.*

[illegible] de Collat. & per renunciationem donata. Gail. 2. obs. [illegible].

IX. Spectatur vero tempus mortis, seu quantum eo tempore in bonis defuncti fuit. l. 6. C. de inoff. testam. Similiter aere alieno. l. 8. §. 9. de inoff. testam. item detractis omnis collationi subjectis. arg. l. 19. § 1. ad L. Falcid. Vid. Beckich. p. 2. C. 11. n. 19. & seqq.

Modus computandi.

X. Praeterea non locus est querelae inofficiosi testamenti propter agnitionem voluntatis testatoris, sive propter repudiationem querelae. l. 23. §. 1. l. 12. l. 17. pr. de inoff. testam. Consensus autem patri vivo declaratus non excludit querelam. l. 35. §. 1. C. de inoff. testam. Verum propter Legitimam quinquennium ab adita hereditate ex testamento computandum. l. pen. §. 2. C. de inoff. testam. Exceptio tamen est in l. 8. §. fin. ff. eod. Similiter etiam morte exheredati seu praeteriti extinguitur haec querela: nisi vivus jam conquestus fuerit. l. 3. l. 6. C. d. t. Exceptio est in l. 36. l. 32. §. 2. in f. C. eod.

Deinde non loco est querelae si agnita voluntas ultima patris; vel querelae renunciatur.

Et extinguitur morte exheredati.

TIT. XXII.

De his quibus ut indignis hereditas aufertur.

Aliquādo heredes se indignos reddūt hereditate. *L. 34. ff. t. 9. de his quæ ut indign. aufer.*

I. Quamvis testamentum ipso jure sit firmum, nec etiam ullo modo rescindi possit: nihilominus tamen aliquando heredes se ex certis causis indignos reddunt hereditate, adeoque istis hereditas eripitur ac in fiscum redigitur Nim. (1.) si quis testatorem occiderit vel causa mortis ejus fuerit (2.) juxta jus Romanum si heres necem testatoris non vindicaverit. *l. 9. C. de his quib. ut indign.* Hodiè verò propter non institutam accusationem contra occisorem heredes non privantur hereditate, sed Magistratui vindictam committere possunt. Ord. Crim. art. 214. Carpzov. *pr. Crim. p. 1. q. 24. n. 74.* ubi *num. 92.* monet, in casu, quo heredes mortem interfecti non ulciscentes opulentam acquirunt hereditatem, ex ea sumptus fisco esse restituendos. (3.) Si quis injuste suo nomine testamentum impugnaverit. (4.) Si quis, dum captat hereditatem

(1.) (2.) (3.) (4.)

legi-

legitimam vel ex testamento conside- *L. 15. ff. r. &*
ro prohibuit quem facere est tamen. *Siquis ali-*
quem aut conditum mutare. *L. 1. pr. & quemadmodum*
[illegible] ff. quae aliq. test. proh. (5.) *Si prohib. vel*
quis aliquem testari siliquae heredes *cog-*
natum relinquere coegerit. *L. 1. C. si* (6.)
quis aliq. test. prohib. vel coeg.

TIT. XXIII.

De heredum qualitate & differentia; ut & de acquirenda vel omittenda hereditate; ejusdemque transmissione; nec non de jure accrescendi & apertura Testamenti.

1. Si cuidam per testamentum *Acquisitio*
ultimam voluntatem (*vel etiam* *hereditatis*
ab intestato) hereditas deferatur, *variat pro*
illa vel acquiritur vel omittitur. Ac- *varietate he-*
quisitio illa & omissio varia est, pro *redum.*
diversa conditione & qualitate here-
dum. Alii namque heredes sunt ne-
cessarii tantum; alii extranei seu vo-
luntarii.

Alii enim sunt necessarii.

II. Necessarius est servus heres à domino institutus, & cui inde libertas obvenit; hic necessario debet esse heres. vid. §. 1. *l. de her. qual. diff.*

Alii sui.

III. Sui heredes sunt liberi tempore mortis Parentum qui proxime seu nemine in propiori gradu præcedente in potestate patria inveniuntur. §. 2. *l. d. t.* Isti sui heredes hereditatem ipso jure acquirunt. *d. §.* 2. *junct. l.* 11. *de liber. & posth.* sive successio sit ab intestato s. ex testamento. Ex æquitate tamen ipsis indulgetur, an velint se immiscere hereditati, h. e. hereditatem delatam, & ipso jure civili stricto jam acquisitam, etiam facto suo suscipere & retinere: an verò velint abstinere, h. e. animum suum declarare, quod nolint hereditati se immiscere. *l.* 12. *l.* 71. §. 4. *de acquir. vel omitt. her.* Licet verò abstinuerit suus heres, tamen nuda existentia, sive ista acquisitio hereditatis ipso jure obtingens, certos quosdam habet effectus: de quibus suis locis agetur.

Creditoribus incumbit probare suos heredes se immiscuisse.

IV. Notandum & hoc est, quod Creditores, qui conveniunt filium ob credita paterna, debeant probare filium se immiscuisse paternæ hereditati.

[illegible] nisi illum post mortem patris in bonis mortui fuisse: tunc praesumptio contra ipsum est, quam elidere debet & potest, si non ut heres, sed ex alia causa, *vid. l. 20. §. 1. de acquir. vel omitt. hered.* v. gr. ratione [illegible] [illegible] reperiendorum, [illegible] in hereditate fuisse. Gail. [illegible] 128. Daniel Moller. [illegible] *semestr.* 20.

V. Extranei vel voluntarii heredes sunt, quibus nec in defuncti domo, neque patria potestate constitutis hereditas defertur, atque illam vel suscipere & acquirere vel repudiare ex voluntate dependet arbitrio. § 3. *I. de her. qual. & diff.* — Alii extranei si voluntarii.

VI. Suscipitur verò vel acceptatur hereditas animo & voluntate pure declarata. *l. 77. ff. de* [illegible] Ita verò hereditatem voluntas vel nude, h. e. sine facto, quae se per verba aut signa demonstrat, *§. 7. Inst. de her. qual. & diff.* & dicitur in specie hereditatis aditio. Vel ipsa re seu facto & administratione quadam rerum hereditariarum animus ille ostenditur, & vocatur pro herede gestio *d. §. 7.* nisi quis ostenderit se alio animo aliquid administrare. *vid. l. 20. §. 1. de acquir. vel omitt. hered.* — Hi acquirunt vel aditione hereditatis *L. 25. ff. t. 2. de acquir. vel omitt. hered.* Vel gestione pro herede.

VII. I

Quis possit acquirere.

VII. Is verò potest acquirere hereditatem, qui intelligit quid agit. *d.* §. *ult.* Pupillus vero tutore autore adit hereditatem: vel si infans sit nomine ejus tutor. *l. 18. §. 2. C. de jur. delib.* Minor si constitutum Curatorem habeat, eum adhibeat necesse est. *l. 3. C. de integr. restit.* Nomine furiosi Curator acquirit. *l. ult. C. de Curat furios.* Prodigus accedente Curatoris consensu acquirit. *l. 5. §. 1. de acquir. vel omitt. hered.*

Filiusfam. jussu patris adit.

IIX. Filiusfamilias regulariter voluntatem & jussum patris in suscipienda hereditate sequitur, & Patri acquirit filiusfam. secundum sup. dicta. Vid. *l. fin. §. 3. C. de bon. quæ lib.*

Tempus adeundi.

IX. Jure Civili ante nonum à morte defuncti diem hereditas non suscipiebatur. *Nov. 115. c. 5. 1.* Jure vero Saxon. post trigesimum diem adiri solet. Landr. *lib 1. art. 2* & *lib. 2. art 15.*

Effectus susceptæ hereditatis.

X. Effectus susceptæ hereditatis est, quòd omne defuncti jus. consequatur heres, & ipsi & contra ipsum omnes actiones, quæ per mortem non extinctæ, dentur. *l. 37. de acquir. vel omitt. hered.* Possessio vero rerum hereditariarũ non nisi apprehen-

[illegible]ehensione acquiritur. *l. 3. l. 25. de acquir. poss.* Unde si ab alio res [illegible]ssideatur, datur hereditatis petitio, [illegible] qua inferius agemus.

XI. Similiter repudiare heredi- tatem quis potest vel verbis aliove [illegible] judicio. *l. 95. de acquir. vel omitt. hered.* Vel re ipsa & facto. *l.* [illegible] *eod.*

repudiatio hereditatis.

XII. Ne autem heredes aut te- merè suscipiendo hereditatem, aut [illegible] damnum incurrant, con- cessum est eis (1.) jus deliberandi, [illegible] certo tempore à judice, si id exi- gatur, præfixo, quis possit in vires hereditatis inquirere, & consultare, [illegible] proficuum sit adire an omittere hereditatem. *t. t. D. & C. de jur. delib.*

Concessum est heredibus jus delibe- randi.

L. 28. ff. t. 8. de Jure de- liberandi.

XIII. Magis salutare benefici- um tributum (2.) ut heres quidem [illegible], sed confecto inventario, quo [illegible] in bonis defuncti inventæ [illegible] cõsignantur, intra tres men- ses vel longius tempus à Magistratu [illegible]. *l. ult. C. de jur de- lib.*

(2.) Beneficiũ inventarii.

XIV. Modus legitimè inventa- rium conficiendi consistit in his, ut [illegible], quorum interest, [illegible] hereditarios, [illegible] [illegible] inventario, [illegible]

Modus inven- tarii conficiendi.

ret heres: Si verò hi non compareant, vel absint, testes ad minimum tres adhibeantur. (2.) ut consignetur à magistratu, aut personis, quibus hic committit, vel Notario publico ad hoc specialiter rogato. (3.) ut heres nomen suum subscribat inventario, aut si literas nesciat, specialem tabellarium adhibeat, qui testibus præsentibus loco ipsius subscribat. *Nov. 1. c. 2. § 1 & 2. d. l. ult. § 2. in f. C. de jur. delib.* Necesse verò est ut omnes res describantur in inventario, tam mobiles quàm immobiles, tàm nomina activa, ut vocant, quàm passiva. Adeò si dolosè quid omittatur, id non solùm restituendum, sed etiam pœna sustinenda est add. Dn. Richt. *decis. n. 9. 16. & 18.*

Confecto inventario heres ultra vires hereditatis non tenetur.

XV. Confectô inventariô sive aditâ hereditate beneficio inventarii non tenetur heres ultra vires hereditatis Creditoribus. *d. l. ult. § ...* Hinc inducunt, heredem, ita beneficio inventarii aditam hereditatem rursus repudiare posse. Vid. Dn. Carpzov. *p. 3. C. 33.* Dn. Frantz. *lib. 3. resol. ...*

Quid jure Sax. obtineat.

Jure Sax. etiamsi inventarium non confecerit heres, ultra id, quod in hereditate repertum est, non obligatur: unde exigitur, ut si legitimum inventarium non confecerit heres, juram

[illegible] specificationem bonorum [illegible] edi Gu [illegible] *ve-* [illegible] Unde [illegible] jure Saxon. [illegible] hæredita- [illegible] à Creditoribus quis [illegible] *vid Carpz.* [illegible] *Quod tamen in Electorati Saxon.* [illegible] modo limitatum est. *ReVisf. de-* [illegible].

XVI. Surrogatur acquisitioni transmissio, quæ est hereditatis ad [illegible] hæredes ante aditio- [illegible]. Transmittitur au- [illegible] hæredibus, vel (1.) jure Suitatis, [illegible] hæreditas, quippe jam ipso [illegible] acquisita, mortuo suo herede an- [illegible] vel [illegible], [illegible] heredes [illegible]. *l.* [illegible] *de jure & legit. hered.* Vel (2.) [illegible] sanguinis quando nimir. [illegible] vel [illegible] nondum apertis tabulis, [illegible] ob aliam ratio- [illegible] impedimento minus adire pos- [illegible] ante aditionem moritur: [illegible] ita, ut procedat de [illegible] descendentibus ad soles [illegible] per *l. un. C. de his qui* [illegible] & ab [illegible] illius [illegible] *Transmissio.* Vel [illegible] propter jus deliberandi, quando [illegible] quia sive intra deliberationis vero-

Surrogatur acquisitioni transmissio.

Vel 1. jure Suitatis.

Vel 2. ex potentia sanguinis.

Vel 3. propter jus deliberandi.

tempus, sive post petitam deliberationem decesserit, tunc jus deliberandi, eis, quod residuum est tempore, & potestatem adhuc adeundi, transire quilibet in quoscunque heredes, *l. 19. C. de jur. delib.* & dicitur *Justinianea.*

Hereditas ab uno vel altero omissa, accrescit conjunctis coheredibus.

XVII. Cæterum hereditate omissa, sive quis nolit sive non possit propter incapacitatem esse heres, portio deficientis accrescit reliquis coheredibus: nisi substitutus adsit, qui amplectatur hereditatem. Nimirum hereditas vel est delata ab intestato, & tunc portio deficientis accrescit iis, qui sunt in eodem gradu ab intestato. *l. 9. de suis & legit. her.* Si verò ejusdem gradus non adsint, ad proximum gradum vel ordinem devolvitur hereditas. *tot. tit. de success. Edict.* Vel ex testamento, & si heredem conjunctum quis habeat huic adeunti portio repudiantis obvenit. *l. un. § 10. C. de Caduc. toll.* aut si heres non adest, & tunc juxta *Nov. 1. c. 1. §. 1.* admittetur, quicunque implebit voluntatem defuncti.

Sunt verò tres conjunctionum modi.

XIIX. Diximus *conjuncto* coheredi accrescere repudiantis hereditatem: Sunt autem tria genera sive modi conjunctionum, qui distinguuntur

orationibus seu propositionibus, quamvocunque sit expressum: Si nam- ... eadem oratione heredes absque ... partium mentione instituantur ... gr. *Titius Maevius & Sempronius heredes sunto*: dicuntur conjuncti & verbis simul. Sin vero eadem ... eadem oratione ad hereditatem eau... ejusque partem vocentur & con- jungantur, sed partes adscribantur: ... *Cajus & Maevius heredes sunto ... portionibus*; *Vel ... parte ...*, ... dicuntur verbis tantum conjuncti. Si ... atque diversis orationibus insti- tuantur heredes: v. gr. *Titius heres ... esto*, *... heres esto*: dicuntur re tantum conjuncti. ... *tot. Vinnium. de jure accr. ... 2. Diff. ... & seqq. ... & seqq.*

§ X. Sunt vero plures instituti ... uniformiter h. e. omnes ... conjuncti sive verbis & re; sive ... tantum: aut omnes sunt quo- ... disjuncti, re tantum ...: & tunc portio repudian- ... deficientis accrescit reli- ... hereditariis, quas agnove- ... jure ... *l. un. § ... C. de ... vid. Carpz. ... resp. ... 15.* Vel

Modus ac- crescendi.

15. Vel. (2.) difformiter aut diversimode sunt conjuncti: & si quidem defecerit re tantum conjunctus, illius portio reliquis accrescit omnibus; sin vero ex conjunctis vel verbis tantum, vel re & verbis simul defecerit quispiam: illius portio in eodem genere conjunctionis superstitibus accrescit solis cæteris exclusis. *d. l. un. §. his ita. & seq.* Exemplo sit hæc dispositio: 1. Sempronius & Mævius mihi heredes sunto; 2. Titius mihi heres esto: 3. Actius mihi heres esto: 4. Pamphilus & Lucius mihi, ex æquis partibus, heredes sunto: Hic trium generum Heredes instituti: Qui, si omnes concurrant ad hereditatem sibi delatam, hereditas universa in quatuor quadrantes dividenda: Quarum unam percipiant Sempronius & Mævius simul: Secundam Titius: Tertiam Actius: quartam denique Pamphilus & Lucius: Fingamus jam, reliquis omnibus portiones suas hereditatis sibi delatæ agnoscentibus, solum defecisse Titium: Quid juris? Nimirum ut ipsius portio, subdivisa in tres porti-unculas, reliquis accrescat omnibus: una nempe Sempronio & Mævio: altera Actio: tertia Pamphilo & Lucio. Quia enim omnes quoad Titi-

um,

[illegible] sunt illi aequandi:
[illegible] varia; cur Titio propter
[illegible] conjunctionem, (quae hic
[illegible]) debeat alteri praeferri. Pro-
ponitur factum: Reliquit omnibus
[illegible] defecisse Sempron
[illegible] quid hic decernendum? Vi-
[illegible] hujus portio soli accresceret
[illegible] utpote qui re & verbis simul
[illegible] Sempronio conjunctus: Melius
[illegible]. Atque idea hunc ante-
[illegible] conjunctos postponendi. Pro-
[illegible] relinquit suas portio-
[illegible], defecisse Same-
[illegible] quid hic erit juris? scribunt
[illegible] hujus [illegible] portio soli accresceret
[illegible] cum sit re conjunctus, hunc
[illegible] disjunctos a caeteris
[illegible]. De-
[illegible]. Idque quam
[illegible] quod, qui conjun-
[illegible], sive verbis tantum; sive re
[illegible] semper [illegible]
[illegible] quasi corpus [illegible] &
[illegible] conjunctionis [illegible]
[illegible] praeoccupant, [illegible]
[illegible]. Unde sit:
[illegible] cujuslibet generis cum
[illegible], semper unum
[illegible] personae [illegible]
[illegible] & nihilo plus auferant plu-
[illegible] eodem genere: quam singuli
cum

cum quibus concurrunt, disjuncti; *d. l. planè 34. de leg. 1. Attius 11. l. 17. §. 4. de her. instit.*

Ut constet quem esse heredē, opus est apertura testamenti.

XX. Denique sciendum, ut constet quem esse heredem scriptum, necesse est ut testamenta aperiantur. *tot. tit. ff. & C. testam. quemadm. aper.* Est verò hæc apertura vel simplex & nuda, vel solennis: illam vocamus quâ inspicitur solùm testamentum, ut modò inde sciri possit, an debitæ solennitates observatæ, qui adfuerint testes, quis heres scriptus, & quibus aliquid in testamento relictum. *l. ult. C. quemadm. test. aper.* add. Carpz. *p. 3. C. 5. d. 25. n. 4.* Atque hæc sufficit in testamentis judicialibus vel à Notario in publicum instrumentum redactis. Carpz. *d. loc. def. 25. & 26.*

Quæ vel simplex, *L. 29. ff. t. 3. Testam. quē adm. aper. inspic. & describ.*

Vel solennis.

Solennis apertura est, quæ fit citatis (*jure Saxon. tricesimo à morte testatoris die*) à Magistratu competente testatoris heredibus ac omnibus quorum interest, nec non testibus, ut hi suas subscriptiones & sigilla recognoscant. *l. 4. l. 7. fin. §. fin. testam. quemadm. aper.*

Add. *L. 1. Tit. 19. l. d. hered. qualit. & differ.*

TIT.

Tit. XXIV.

De Legatis.

I. Præter hæredis institutionem in qua hæres quis instituitur, relinqui solent in testamento etiam Legata. Est vero Legatum donatio quædam à defuncto verbis scil. directis relicta, ab hærede præstanda. § 1. I. de Legat. Differt à successione hæreditatis, quod testator ex eo, quod universum hæredis datur, aliud quid, h. e. rem aliquam particularem seu certam pecuniæ quantitatem collatam velit. l. 116. pr. de Legat. 1.

Præter hæredis institutionem continentur sæpe in testamentis legata.

Quæ describuntur.

L. 30. ff. de legat. & fideicom. 1. L. 31. ff. de legat. & fideicom. 2. L. 32. ff. de Legat. & fideicom. 3.

II. Legandi potestatem habet, qui testamenti faciendi jus habet. Et relinquuntur Legata iis, cum quibus est testamenti factio, h. e. qui in testamento hæredes institui possunt. § 24. I. de Legat. Possunt Legata relinqui præstanda ab iis, ad quos aliquid mortis testatoris est perventurum. vid. l. ult. de Legat. 3. l. 91. § ult. de Legat. 2.

Persona legans & cui legatur.

III. Relinquuntur Legata res vel ita, ut directo, ipsa bona hæreditaria Legatario quasi deferatur: vel per fideicommissum, quando ille, qui accepit

Res, quæ legatur,

 bona

VI. [illegible] Le-[illegible] commu-[illegible] & [illegible] de an-[illegible] annuo [illegible] annuum le-[illegible] sed [illegible] volui [illegible] non solum ad primi generis [illegible] etiam successores [illegible] pertinere. Si vero he-[illegible] fecerit [illegible] Legatario quoadiu [illegible] annuam praestandum [illegible] de annuis & menstr. [illegible] feud. lib. 4. tit. 4. [illegible]

Aliquando leguntur 1. annua legata.
L. 33. ff. t. 1. de annuis leg. & fidei-comm.

VII. [illegible] omnium bono-[illegible] dubium [illegible] res, quae in [illegible] Quod [illegible] quibus [illegible] quam in [illegible] particulas [illegible] opus non sit. [illegible] de qui-[illegible] depositis, [illegible] arg. [illegible]

2. Vsufructus, usus, habitatio.
L. 33. ff. t. 2. de usu & usufr. & reditu & habitat. & oper. per legat. vel fideicomm. datis.

feud. 8. Sed controvertitur, an usufructu omnium bonorum legato, legatus etiam censeatur usfructus eorum, quæ fideicommisso subjecta sunt? Distingvendum volunt, ut debeatur etiam eorum, quæ testator debuit restituere heredi à se instituto, non vero eorum, quæ alteri quam heredi post mortem testatoris veniunt restituenda. Ut latè Mantica *de conjectur. ultim. volunt. lib. 9. tit. 6. num. 9.* Peregrin. *de fideicommiss. art. 6. num. 9.* Menoch. *lib. 4. Praesumpt. 142. n. 12.* Atque ita etiam decisum refert Johan. à Sande *lib. 4. tit. 4. def. 9.* Porro non convenit inter interpretes, utrum herede simpliciter instituto is, cui legatus est usfructus omnium bonorum, plenum & integrum usumfructum omnium bonorum consequatur, an verò heres institutus concurrat in usufructu, & per concursum partes faciant? Quidam volunt legatarium pro parte tantum dimidia, usumfructum consequi, sic ut heres alteram dimidiam per concursum accipiat, *arg. l. 19. de usufr legat.* Quomodò ex doctrina Baldi. *ad. l. ult. de Indict. vi. ustat. tollend.* & Covarruv. *Var. Resol. lib 2. cap 2. n. 7.* à Sabaudiæ Senatu decisum [illegible]

An-

[illegible] ad Cod. lib. [illegible] tit. [illegible] [illegible]. Quam legem tamen [illegible] [illegible] ad eum casum, quo [illegible] fundum legavit, non ad- [illegible] usufructu, aut simili re- [illegible] alteri, ejusdem fundi usum- [illegible], quo casu [illegible] [illegible] concurrunt in usufructu, quia [illegible] appellatione proprietate & u- [illegible] consistit, quorum altero defi- [illegible] non dicitur fundus, sed nuda [illegible] nudus ususfructus. l. 58. [illegible]. Sed quum testator [illegible] aliquem in omnibus bonis [illegible] ususfructum unius [illegible], vel [illegible] omnium bonorum u- [illegible] relinquit, non con- [illegible], heredem [illegible] [illegible] aliquid con- [illegible], sed [illegible] tantum proprieta- [illegible] esse [illegible]. Ut post Man- [illegible] conjectur. [illegible]. Salmut. [illegible] elegantissimè Go- [illegible] Resolut. tom. 2. cap. [illegible]. n. [illegible] simplicitatem [illegible]. Si alii fundum, alii u- [illegible] ejusdem fundi testator [illegible], [illegible] juris species ex [illegible] interpretatione [illegible] [illegible] esse videtur, [illegible] id fecisse, quam [illegible] nudam proprietatem haberet,

 alter

altero vero plenum ususfructum: eadeoque ipsum ususfructum a fundi proprietate separasse videatur: quare, ne, dum nimia circa hujusmodi casus utimur subtilitate, testantium judicia fraudentur, eatenus eundem text. abrogatum censet Autumn. & Grœnevveg. ibid. vid etiam Arnold. Vinn. *Selectar. quæst. lib. 2. quæst. 26. in fin.* Sim. van Levven. *cens. for. l.3 cap 8. num. & 19.*

3. Servitus prædialis. L.33.ff.t.3. de Servitute legata.

IIX. Legatur etiam servitus prædialis. *t. t. de servit. legat.* cum vero à pluribus heredibus institutis via legata est, quia partes non recipit, singuli heredes in solidum tenentur, uno autem viam præstante, reliqui sunt liberati. *l. fin. d. t.*

4. Dos legata. L.33. ff. t. 4. de dote prælег.

IX. De dote legata videndum, primo an legatum pro dote aut nuptiarum causa relictum sit purum aut conditionale, ad hoc, ut defuncto legatario, antequam nuptias contraxerit, ad heredes transmittatur? Quod in dubio non purum, sed conditionale est, *arg. l. 71. §. 3. de condit. & demonstrat.* Quia promissio dotis causa facta eam conditionem in se habet, si nuptiæ sequantur. *l. 41. in pr. d. Jur. dot.* Quomodo etiam se habet legatum, in quo nuptiarum

causa

[illegible] [illegible] *[illegible] [illegible],* [illegible] [illegible] *[illegible] quando* [illegible]. Quod si legitimus de-[illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] à stipe-[illegible], & [illegible] [illegible], nec ad [illegible] heredes [illegible]; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] deficeret, *arg. l.* [illegible] *C. de [illegible]* & *l.* [illegible] *[illegible] & [illegible],* [illegible] in filia, cui pater dotē [illegible], quasi [illegible] [illegible] [illegible] voluntatis conjecturā [illegible], & ad heredes [illegible] [illegible], quasi pro legitima sit relic-[illegible]. Unde etiam licet filia legato-[illegible] [illegible] actionem si ea, quæ [illegible] testamento reliquit vivus pater [illegible] in dotem dedit. *l.* [illegible] *C. de le-[illegible].* [illegible] pater quadringenta [illegible] [illegible] reliquit, postea vi-[illegible] [illegible] tantum in dotem dedit, [illegible] [illegible] mutavit, filiam ad [illegible] petendam, quasi non sine-[illegible] [illegible] quantitatem à patre [illegible] [illegible], contra [illegible] ex [illegible] [illegible] [illegible] Oldrad. ad *l.* [illegible] *C. de* [illegible] quem sequuntur [illegible] [illegible] [illegible] & DD. Co-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 3. [illegible] cum limitatione [illegible] illa

regula,

regula, quod legatum tale pro puro & transmissibili habeatur, quando ex conjecturis liquet testatorem magis de modo quam conditione sensisse: veluti si tempus certæ ætatis, matrimonii, dotis, aut nuptiarum adjicitur post præcedentem dispositionem puram, aut quando fit mentio nuptiarum in ea parte testamenti, quæ ad executionem legati, non verò ad dispositionem pertinet: quo casu non ad faciendam conditionem, sed differendæ saltem solutionis causa adjectum intelligitur: quod transmissionem non impedit. *arg. l. 5. C. Quando dies legator.* Secundum quam distinctionem post Petr. Heig. *quæst. 31. n. 13. & num. 15.* in foro Saxonico judicatum refert Carpz. *definit. forens. part 3. const. 13. def. 25.*

X. Cæterum de prælegatis illud quæritur, utrum ille cui prælegatum est relictum, legatum agnoscendo, hæreditatem repudiare possit? quod distinguendo procedit, ut heres repudiare hereditatem possit, salvo sibi prælegato. *arg. l. 87. cum seq. de legat. 1. junct. l. 12. C. de legat.* nisi non alias testator voluerit heredem habere legatum, quam si hereditatem retinuerit: quo casu omittenti, vel repu-

[illegible] hereditatem [illegible] con- [illegible] alio de here- [illegible] *l. 18.* [illegible] *de leg.* [illegible] Atque [illegible] Joan. Sande [illegible] [illegible] Simonis van Leeuwen [illegible] *& l. 75.*

XI. Si quando equus, ager, [illegible] aut quid simile in genere [illegible], nec optimum nec pessimum, sed mediocre debere communiter [illegible] interpretes. Nisi Testator aliud voluerit. §. 22. *Instit. de legat. l. 2.* [illegible] *de opt. legat. arg. l. 37. de leg.* [illegible] *& l.* [illegible] *eod.* cui sententiæ [illegible] Carpzov. *Jurispr. forens. part.* [illegible] *const.* [illegible] *defin. 30.* [illegible] [illegible] vel electio nominatim [illegible] tunc enim [illegible] [illegible] optimum eligendi. vid. [illegible] *opt. vel elect. legat.* — 5. Optio vel electio. L. 30. ff. 2. 1. de Optione vel elect. legat.

XII. De legato tritico, vino, oleo [illegible], quod hujusmodi res [illegible] Vel (1.) expressa & quantitate & qualitate, [illegible] in capite [illegible] id, quod in [illegible], legatum fuerit, [illegible] præstandum [illegible] *l. 5. l.* [illegible] *& ol. leg.* Vel (2.) alteutra non expressa, & quidem expressa tantum quantitate, sed non qualitate, [illegible] dabit, qualis volet. — 6. Triticum, vinum, oleū. L. 33. ff. 5. 6. de Tritico, vino vel oleo leg.

 l. 4.

l. 9. d. tit. de ann. leg. add. l. 2. §. 1. ead. non tamen debet quid in possibile præstari l. 7. § 1. h. Vel (3) si constet quidem de qualitate, sed indefinite legatum sit conceptum, tum id omne debebitur, quod testator mortis tempore relinquit l. 7. pr. d. t.

7. Instructus fundus. L. 3. ff. t. 7. de instructo vel instrum. legato.

XIII. Potest à testatore legari fundus simpliciter vel cum instrumento. Potest etiam legari fundus instructus, aut ut instructus est, quibuscunque tandem verbis testator uti velit. tot. tit. de instructo, vel instrumento legato. Circa quæ tantum notandum, plenius esse legatum fundi instructi, (eines Gutes mit völliger Einrichtung) quam legatum fundi, cum instrumento, quoniam illud omne patrisfamilias proprium instrumentum, quo fundus instructus est, eaque omnia quæ ibi habuit, ut instructior esset, contineat, ac proinde etiam supellectilem, mensas, scamna, vitra, aurum & argentum, vina quoque, quæ ibi fuerunt & oleum. l. 12. §. 27. & §. 39. de instruct. vel instrum. legat. Nec non cibaria, & utensilia, mancipia & alimenta ad alenda pecora & ministros necessaria. l. 12. §. 18. 35. & 36. l. 20. in pr. de instruct.

fundi [illegible] *instrum.* [illegible] *l.* [illegible] *de Verbor. signif.* [illegible] Menochi. *de presump. lib.* 4. *Presumpt.* [illegible]. Hoc vero [illegible] ipsius [illegible] instrumentorum [illegible] *d. l.* [illegible] § [illegible] & *seq. ead.* Quod [illegible] [illegible] eadem [illegible], quæ & quatenus [illegible] fundi interveniunt: Secus vero [illegible] plura, sed custodiæ aut alterius causa ibi sunt; quomodo nec [illegible] [illegible], nec [illegible] eo [illegible], in aliud quam fundi [illegible], continendo fundo [illegible] instructo legato [illegible] possunt. *d. l.* [illegible] § 29 [illegible] & § 37. *eod. de instruct.* Vel *Instrum. legat.* [illegible] ea, quæ [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] *l.* [illegible] *de* [illegible], [illegible] [illegible], quæ in [illegible] [illegible] [illegible], neque [illegible] [illegible] [illegible], quibus [illegible] [illegible] *d. l.* [illegible] § 36 & § 39. *eod.*

XIV. Penu legata continentur, quæ esui potuique sunt, & quæ [illegible] [illegible] ad usum patris familiæ [illegible] [illegible] [illegible] ejus, familiæ [illegible] [illegible] [illegible], quos circa se [illegible], parata sunt, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vid. *l.* 3. *pr.* & § [illegible] [illegible]

8. *Penu.* *L.* 15. *ff.* [illegible] *de Penu legata.*

M 6 [illegible]

item vasa, sine quibus penus non potest haberi. *d. l. 3. §. f. l. 6. d. tit.* nec non ligna & carbones. *d. l. 3. § 3. d. tit.* non vero medicamenta. *l. 5. d. tit.*

9. Supellex. L. 33. ff. t. 10. de Supellect. leg. XV. Supellectilis legati nomine venit domesticum patrisfamilias instrumentum, & quicquid ad quotidianum rei domesticæ usum pertinet. *l. 1. l. 6. de supellect. legat.*

10. Aurum, argentum, mundus. L. 34. ff. t. 2. de auro, arg. mund. ornam. unguent. vestib. vel vestim. & stat. leg. XVI. Auri & argenti nomine, secundum communem loquendi modum, omne aurum & argentum venit, factum, & infectum, qualecunque sit; sed si uni legetur aurum, alteri supellex, tum illud quod in supellectile est, ab alio auro separatur. *l. 1. de auro, argento, mundo &c. legato.* Omni argento legato, hodie numeratam quoque pecuniam deberi volunt. Papon. *Notair. 1. lib. 10. de laigs. vers. latevisieme.* Et Autumn. *Cens. Gall. ad. l. 27. §. 1. de auro & argent. legat.* Quod tamen cum nostris, & aliorum moribus non convenit quibus inter aurum & argentum, pecuniamque numeratam perpetua est distinctio. *l. 4. & seqq. de Verb. sign. & ibi.* Gœd. *n. 35.* Grœnevveg. *tract. de legib. abrog. ad l. 27. §. 1. de auro & argent. legat.* An verò supellectilis appellatione veniat

scy-

scyphus aureus, aut aliud instrumentum ex auro vel argento confectum: a communi usu, & vulgari modo, & præsumta testatoris voluntate dependet, quum sæpissime eveniat, ut pro cujusque facultate instrumentum domesticum quotidianum sit aureum aut argenteum, quo refer l. 3. § 5. [illegible] de supellect. legat. Zas. ad l. 41. § [illegible] ff. de legat. [illegible] n. 17. Bald. ad l. [illegible] 35. § 3. de hered. instit. Quemadmodum in supremo Holland. Cur. judicatum refert Neostad. Dec. 1. 19. Appellatione mundi venit, quo mulier utitur, ut mundior esset; ornamentis, quo ornatur: quæ recensentur in l. 25. §. 10. de auro & argento legato l. 39. eod. Vestes, an vestimenta legentur nihil refert, eoque pertinent omnia, quæ ad corporis vestitorii amictum & tegumentum quoquo modo faciunt. l. Vestis 23. de auro & argent. legat. aurum aut argentum tamen non continetur. l. si [illegible] de legat. 1. nisi sit contextum sive consutum. l. 19. §. 4. de aur. & argent. legat. & ibi. Bart. Sed si cui vestes pro suo amictu comparandæ legentur quales præstari debeant? ex verbis testatoris, aut saltem ex ejus voluntate colligi debet: aut aliam secundum statum & conditio-

nem personæ legatarii juxta ea, quæ tradat Mantic. *de conjectur. ultimar. Volunt.* & post eum Carpzov. *Jurisp. forens. part. 3. constit. 13. def. 24.*

11. *Alimenta & cibaria.* *L. 34. ff. t. 1. de Alim. & cib. leg.*

XVII. Alimenta sunt sine quibus commodè vivere non possumus, quæ in victu, amictu, & habitatione consistunt. *l. 6. de Aliment. Vel. Cibar. legat. & l. 43. l. 234. §. 2. de Verb. significat.* Germ. Unterhalt. Sic ut non cibaria tantum, sed etiam habitationem & vestimenta contineant. Gratian. *discept. forens. tom. 4. cap. 6. 10.* Surd. *de aliment. tit. 4. quæst. 4.* Mynsing. *Cent. 3. observ. 12.* Medicinas etiam & Pharmaca Peck. *de Testam. conjug. lib 5. cap. 25. num. ..* & præstantur secundum vires patrimonii dignitatem & qualitatem personæ legatarii. *l. 10. §. 2. l. 22. de Aliment. legat.* latè Surd. *d. tit. 4.* Cibariorum sive victus nomine: (nobis Kost) ea tantum comprehenduntur, quæ ad victum pertinent ita: ut nec habitatio, nec vestitus contineantur. *d. l. 43. & seqq. de Verb. signif.* nisi hoc ab ipso testatore præterea exprimatur. Ut *in l. 18. §. ult. & l. 21. de aliment. & cibar. legat.* Sed an alimentorum legato etiam studia, & ea

& ea quæ ad [illegible] ipsi [illegible] [illegible] quidam volant. [illegible] tamen [illegible] in [illegible] [illegible], ad [illegible] & ea [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] potest [illegible] *d. l. n. 2*. ut si ex lege [illegible] debentur, [illegible] [illegible] studiorum & disciplinarum, pro [illegible] & qualitate [illegible] [illegible]. Si vero ex [illegible] [illegible] [illegible] sint, aut [illegible] [illegible] non de[illegible] [illegible] de iis actum sit, [illegible] *d. Tract. de* [illegible] C. [illegible] [illegible] *l.* [illegible] *alimentis re-* [illegible] Card. Tusch. *pra-* [illegible] *concl. 228.* Q. [illegible] alimentorum præsta[illegible] [illegible] quæstio est. [illegible] subjectam materi[illegible] [illegible], si impuberi[illegible] alimenta [illegible] sint usque ad [illegible] post ipsam pubertatem, [illegible] [illegible] [illegible]. *l. 14. §. 1.* [illegible] maribus ad legi[illegible] majorem ætatem, [illegible] viginti [illegible] [illegible] alimentorum [illegible] [illegible] [illegible] *1001.*

tom. 1. *c.* 4. *n.* 1. & Surd. *de Aliment tit.* 8. *privil.* 58. *n.* 4. benignius interpretatur Grœn. *de leg. abrogat. eod.* nisi talibus personis relicta fuerint; quæ ne quidem majorennes victum sibi quærere valent, ut sunt mente capti, stupidi, quorum respectu testator de alimentis perpetuis cogitasse videtur. Alias si nullum tempus exprimatur nec de certa testatoris voluntate constet, perpetuo, i.e. per totum vitæ tempus debebuntur. *d. l.* 14. *in pr. de aliment. legat* & ibi Bart. & DD. Gram. *Decis.* 101 *n.* 56.

12. *Liberatio et. debitum. L.* 34. *ff t.* 3. *de liberat. leg.* XVIII. Nec solum debiti liberationem debitoribus suis legari posse, quod etiam ex voluntatis conjecturis dependet. De quibus multa Mantic. *de conjectur. ultimar. voluntat. lib.* 9. *tit.* 8. *per text.* §. 13. *instit. de legat. & tot. tit. de liberat. legat.* Sed etiam debitum creditori legari posse constat, modò plus sit in legato quam in ipso debito §. 14. *Instit. de legat.* ita: si centum aurei debeantur, & debitor suo creditori centum aureos legaverit, valet legatum; quia post moram solvendi legati usuræ debentur. *l.* 1. 2. *C. de Usur. legat. l.* 3. *in pr. de usu & usufr. legat.* quæ

alias

alias non deberentur nisi per stipulationem promissa *l. 3. & 4. C. de usur.* Hinc quæri solet, si testator [illegible] debitum, certam summam legaverit, eoque defunctio de [illegible] debito appareat, neque creditor nominatus est, quicquam petebat, an ei debeatur legatum? Quod [illegible] deberi placuit, si non nomine debiti, saltem nomine legati, quod ex falsa demonstratione vitiari non debet. *l. 75. §. 1. in fin. de legat. 1.* [illegible] enim testantium voluntates plenius intelligi solent. *l. 12. de reg. jur.* [illegible] testatoris præponit veritati, & magis valere dispositionem [illegible] vid. latius Mantic. *de conjectur. ultimar. voluntat. lib. 3. tit. 8. n. 2. & lib. 6. tit. 14. num. 14. 15.* quomodo in eisdem terminis judicatum refert Carpz. *Jurisprud. forens. part. 3. constit. 7. defin. 22.* Qua ratione [illegible] testator credit. suo, cui centum debebat, certam pecuniæ summam legaverit, per id debitum non videtur extinctum, sed utrumque & debitum & legatum legatarius petere poterit. *Arg. l. 27. §. in computatione [illegible] de Jur. dotib.* nisi testatorem [illegible] fecisse ex [illegible] appareat, quoniam [illegible] tamen in dubio non præsumitur l. [illegible]

de

de legat. 2. *junct.* l. 53. *eo.* l. 6. *C. de Here[d]. ib. instituend.* vide latius Matt. de Afflict. *decis.* 44. Hartman. Pistor. *obs.* 105. Ita decisum refert Anton. Faber. *ad Cod. lib.* 6. *tit.* 17. *def.* 8. & post eum Carpz. Jurisprud. forens. *part.* 3 *Const.* 13. *defin.* 23. Levv. *d. l. n.* 23.

Defertur legatum etiam ab inteſtato, coram quinq; teſtibus voluntate ultimâ expreſſâ.

Vel etiam ex privilegio duobus.

XIX. Defertur legatum, modo ante ultima voluntate: & quidem tanquam legatum per teſtamentum. § 12. *I. d. fideic. hered. l.* 23. *d. legat.* 3. *l.* 23. *pr. d. teſtam. uti dictum* aphor. 1. Quatenus vero modum relinquendi à fideicommiſſis, quibus exequata ſunt, participarunt legata. § 3. *I. de legat.* Hæc etiam ab inteſtato in codicillis *l.* 1. *C. d. codicill. l.* 75. *pr. d. legat.* 2. vel in epiſtola. *l.* 22. *C. d. fideic.* aut ſine ſcriptura ſolo nutu. *l.* 21. *pr. l.* 22. *d. legat.* 3. relinqui poſſunt adhibitis ſaltem quinque teſtibus. *d. l.* 22. 23. *C. d. fideic.* vel duobus iis ſc. caſibus, quibus duo teſtes in teſtamentis privilegiatis ſufficiunt. Carpz. 3. *c.* 4. *def.* 23.

Relinqvuntur legata vel pure.

XX. Relinquuntur autem legata vel pure, quorum dies regulariter ſtatim à morte teſtatoris cedit. *l.* 1. § 1. 6. *C. d. cad. toll.* vel ita, ut adjiciatur aut (1.) conditio; aut (2.) dies vel

[illegible]

[illegible] Conditio adjecta [illegible] Vel adjecta 1.
[illegible] legati [illegible] Conditione.
[illegible]
[illegible] expectari [illegible] *demonst.* [illegible]
[illegible] quoque [illegible] *causa,* [illegible]
[illegible] nec [illegible] *in*
[illegible] conditionis [illegible] *testam.* [illegible]
[illegible]
[illegible] conditionem [illegible] est.
[illegible] conditio, sive [illegible] sive le-
[illegible] ut imple-
[illegible]
[illegible] non fit [illegible]
[illegible]
[illegible] Hinc etiam debe-
[illegible] sub conditione [illegible]
[illegible]
cujus

etiamsi quis conditionem istam non impleat. Carpzov. *decis. 89.* Add. Progymnasm. nostr. *ad codic. tit. de heredit.*

Legatū pœna est instar legati conditionalis.
L. 34. ff. t. 6. de his quæ pœn. caus. relinq.

XXII. Instar legati conditionalis est, quod coercendi heredis causa relinquitur, quo magis aliquid faciat aut non faciat. Si namque heres voluntatem defuncti servet, evanescit legatum. Sin autem non servet, pœnæ nomine legatum præstandum est. §. *fin. J. de legat.* l. *un. C. d. his quæ pœn. caus. rel.* In arbitrio igitur heredis est, an malit voluntati defuncti morem gerere: an verò pœnam solvere. Unde si impossibilia vel legibus interdicta aut aliàs probrosa ipsi injuncta fuerint, hanc voluntatem impune contemnit, cum in ipsius arbitrio non sit, eam adimplere; sed natura vel lege prohibeatur: adeoque hoc legatum pœnæ nomine relictum, præstare non tenetur. *dd. tract.* Conf. Brussel. *d. condit. l. 4. tit. 5. num. 14.*

2. Die.
Sive certo, eoq; aut termino à quo.
L. 36. ff. t. 2.
Quamvis

XXIII. Dies adjectus legato vel est certus vel incertus. Certus adjicitur vel (1.) per modum termini à quo, & differtur non ipsa delatio legati, sed dies statim cedit, h. e. statim debetur legatum: non verò ante pe-

est [illegible] quam dies venerit: unde si- legatarius prius moriatur, nihilo-minus ad ipsius heredem transmitti-tur. l. 5. §. 1. d. condit. & dem. l. 21. qu. dies legat. l. 213. [illegible] Vel (2.) [illegible] modum transmi ad quem [illegible] legatum die elapso repetitur [illegible] sine causa, & legati titu-lus, quem excipiendo forte legatarius allegavit, replicatione doli eliditur. l. 2. § 16. ff. de dol. & met. exc. conf. l. 4. ff. [illegible]

dies legat. Vel fideicom. cedat.

aut ad quem

XXIV. Incertus est dies tripliciter: (1.) de quo nec an, nec quando [illegible], constat, & hic instar con-ditionis est. l. 75. de condit. & de-monstrat. l. 3 pr. qu. dies. leg. l. 1 §. 2. l. 79. de cond. & demonstr. Gail. 2 obs. 150 num 1. Fab. ad cod. tit. 22. def. 4. & 18. & tit. 39 def. 2. (2.) De quo certum est, quo tempore sit venturus, sed, an sit extiturus haud constat, v. gr. *Titio centum do lego, cum vicesimum impleverit annum,* & [illegible] conditionem continet. l. 22. §. 1. 2. ff. de legat. 1. Carpzov. [illegible] def. 25 [illegible] l. 26. § 1 qu. dies legat. D. Conf. Simon van Le-euwen [illegible] 3. tit. 5. c. 8. num. 16. ubi [illegible] bene [illegible], so-[illegible] pendeat, an & quando dies,

Sive incerto.

dies, certus aut incertus conditionem faciat, nec absurdum sit tempus certum aliquando haberi pro incerto, diverso respectu: quandoque eâ mente, ut omnino velit legatum ab heredibus suis præstari, sed à legatario ante certum tempus non recipi; aliquando, iterum eo animo, ut legatum, ab herede præstari nolit, nisi legatarius ad certam ætatem pervenerit, aut certum tempus supervixerit. Quæ [illegible] l. 4[illegible]. in fin. ff. ad Senat. Trebell. & ibi Bart. & DD. (3.) de quo constat, & certum est, quod sit venturus; sed incertum quando: Ut: cum Cajus moritur: ubi dist: aut relinquitur legatum ita: cum moritur heres [illegible] cem dato Sejo: & conditionem infert, adeoque non debetur Sejo ante heredem defuncto: l. 1. §. 2. de cond. & dem. aut hoc modo: cum uxor mea moritur: ac itidem sub conditione relictum censetur. Vid. l. 4[illegible]. §. 2. d. tit. Diff. Levves [illegible] tit. 3. num. 31. aut ita: cum legatarius morietur: & non est conditionale legatum, sed ad heredes transmittitur, quoniam ipso puncto mortis incipit deberi legatum. l. 4. § [illegible] quando dies legat. l. 70. pr. §. 3. d. cond. & demonstr.

XXV.

XXV. [illegible] 3. Demonstratione.

[illegible] legatum, [illegible] relinquens [illegible] [illegible] legat. [illegible] [illegible] tempus. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Quamvis enim priori casu [illegible] habeant consensu: sed posse- [illegible] legatum, [illegible] [illegible] [illegible] quam ex [illegible] [illegible] posse, quid [illegible] [illegible] legat. l. [illegible] [illegible] legat. [illegible]

XXVI. Similiter nec causa (f. 4. Causa. [illegible]) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de legat. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] condition[illegible] [illegible] [illegible] modo: [illegible]

gotia mea curaverit, fundum do lego *d. §. 31. J. de leg.*

5. Modo. XXVI. Modus est finis, propter quem legatur, sive quo significat testator, quid post præstitum jam legatum fieri velit: veluti *Titio* centum do, lego ut opus exstruat. l. 17. §. *ult. de condit. & demonstr. tot. tit. Cod. de his quæ sub mod.* qui modus si fuerit impossibilis, legato nihil obest; sin possibilis, legatum quis præstita cautione, quod modum adjectum adimpleturus sit; statim capit *l. ... d. condit. & demonstr.* l. 19. *de legat. 3.*

Acquiritur rei, *pure* legatæ ipso jure statim à morte testatoris. XXVIII. Acquiritur dominium legati, *purè relicti*, statim à morte testatoris ipso jure etiam invito legatario l. 64. *d. furt* l. 8. *de legat 1.* Unde etiam legatarius ante aditam hereditatem & antequam ipse legatum agnoverit, nihilominus hoc, *si purè relictum*, in heredem transmittit. l. 5. *qn. dies legat.* Præterea ipso jure tribuitur legatario hypotheca in bonis defuncti. l. 80. §. 2. l. 69 l. ... §. 1. *d. legat.* 1. l. 2. *C. Commun. de legat.*

Ut & hypotheca.

Legatum vel agnoscitur: & res præ- XXIX. Delatum & ipso jure acquisitum legatum, postquam heres adiit hereditatem vel agnoscitur vel repu-

repudiatur. l. 44 § 1. *de legat.* 1. Agnoscenti & exigenti legatario heredes non solum rem ipsam (*& quidem pro hereditariis portionibus nisi aliud expressum* l. 33. *d. legat.* 2. l. 9 *d. de legat.* 2. l. 54. §. *f. d. legat.* 1.) præstare tenentur: sed etiam accessiones, & ædificium superstructum legatæ areæ §. 19. *J. d. legat.* l. 44. §. 4 *d. leg.* 1. aut quod alluvione fundo adjectum l. 24. §. 2. *d. legat.* nec non fructus & usuras à tempore moræ sive testamendo sive adeundo commissæ l. 32. *d. usur. l.* 2. *& tot. tit. C. de usur. & fruct. leg. & fideic.*

Standa est cum accessionibus & fructibus.

XXX. Præterea resarciet heres damna dolo ejus aut culpa accidentia, sive legatam. l. 47. §. *pen. de legat.* 1. Casum vero fortuitum non præstat; nisi mora præcesserit, & res apud Legatarium non fuisset interitura. l. 47. §. 6. *de legat.* 1 *l. pen. C. de usur. & fruct. leg. legat.*

It. damna resarcienda.

XXXI. Si heredes non sponte præstent legata, ea propria autoritate non licebit apprehendere, nisi legans permiserit. l. 1. §. 2. *quod legator. vid. tract. nost. d. Sind. privat. thes.* 40. opus ergo actionibus: Competunt vero Legatario ad consequendum

Si sponte non præstentur præstanda opus est actionibus.

 dum

dum Legatum tres actiones (1.) actio personalis ex qu. contracta, quô heres adeundo se obligat Legatariis. §. 5. *J. de Oblig. quæ ex qs. contr.* (2.) Rei vindicatio. §. 2. *J. de legat.* (3.) actio hypothecaria. *dd. text.*

Vel repudiatur legatum. XXXII. De repudiatione legatorum sciendum est, quod, si unicus sit legatarius, res legata maneat sine dubio apud heredem, à quo testator reliquit. l. 76. §. 1. *ad L. Falc.* Sin vero plures fuerint legatarii, dist. Aut (1.) illi, qui deficit, separatim res relicta, nec alius ista in re ipsi conjunctus, & legatum itidem apud heredem manet. l. 84. §. 12. *de legat. 1.* Aut (2.) pluribus una res est legata, & deficientis (*sive repudiet sive incapax sit*) portio, & præsumta testatoris voluntate, accrescit illi, cui eodem conjunctionis genere res ista simul est relicta: §. 8. *J. d. legat.* l. 89. *d. legat. 3.* l. *un.* §. 10. 11. *C. d. caduc. toll.* Genera vero conjunctionum tria jam proposuimus *Tit. præced. 23. aphor. 18.* quæ etiam ad legata accommodantur. Quod si igitur tribus eadem res fuerit legata: & quidem duo *Titius & Mævius*, verbis tantùm conjuncti; v. c.

Titio

[illegible] & *Mævum fundum de lego æquis* [illegible] tertius *Cajus re* tantum conjunctus: [illegible] *Cajo eundem fundum do lego*: alter vero tertius [illegible] *Titius* repudiaverit legatum: hujus portio accrescit soli *Mævio*: quia sc. hic deficienti per eundem modum illum specialem magis est junctus: quam tertius, qui utrique diverso jungitur modo. l. 89. *d. legat.* 3. Duæ itaque portiones in dato exemplo obveniunt *Mævio*, tertia *Cajo*. Carpzov. 3. *c.* 2. *def.* 14. Confer l. *un.* §. 11. *C. d. caduc. toll.*

XXXIII. Cæterum, quando solutio legati seu fideicommissi differtur vel (1.) quia dies nondum venit; vel (2.) conditio pendet; vel (3.) lis mota [illegible] debet is, a quo legatum [illegible] de illo præstando, si (1.) dies veniat, vel (2.) conditio extiterit, vel (3.) [illegible] quis vice[illegible] *ut legat.* [illegible] *fideic. caus.* [illegible] Covar. *var. resol.* l. 2. c. 14. [illegible] *testamentum. quæst.* [illegible] 145. Peck. *d.* [illegible] l. *5. c.* 25. *num* 3. 4. Quod si non heres præstationem cautionis [illegible], mittitur legatarius [illegible] in possessionem

Aliquando cautio præstanda est ab herede de legato suo tempore præstando. *L. 36. ff. t. 3. ut leg. vel fideicom. serv. caus. cav.*

rerum hereditariarum. l. *1.* §. 1. *& tot. tit. D. & C. ut in poss. legator. vel fideicom. servand. caus. esse lic.* Wenn der Erbe keinen Vorstand machen wolte demjenigen/ dem da etwas im Testament bescheiden wäre auf einen zukünftigen Fall/ so hat der/ dem die Bescheidung geschehen/ Macht zu begehren / daß er in Besitzung der beschiedenen Güter/ möge geweiset werden/ die zu bewahren.

L. 36. ff. t. 4. ut in possess. leg. vel fi. e. c. serv. caus. esse lic.

Aliquando legatum adimitur.

L. 34. ff. t. 4. de adim. vel transfer. leg. vel fideicom.

XXXIV. Deniq; notandum, quod aliquando legatum iterum adimat ipse, qui legavit: vel expresse, & quidem (1.) verbis alio testamento vel Codicillis, aut sine Codicillis nuda revocatione coram quinque testibus. *pr. I. de adim. vel transfer. leg.* Carpzov. *p. 3. C. 4. d. 31.* (2.) factis directò ad ademptionem tendentibus, veluti si testator deleat scripturam quâ legatum est adscriptum. l. *16. d. t.* vel tacitè qn. nimir. ex aliquo facto mutata voluntas testatoris colligitur, ut si nomen, quod legavit, exegerit. l. *71.* §. *2. de legat.* 1. (3.) Si rem legatam alienavit, & quidem voluntariè non ex necessitate. §. *12. I. de leg. add.* l. *11.* §. *12. de legat. 3.*

Aliquando corruit.

(4.) Si mutata forma rei legatæ. vid. l. *65.* §. *fin. de leg.* 1. Corruit etiam

aliquando legatum, nimir. (5.) si ultima voluntas corruat. l. 17. *d. inj. rupt.* excepto casu, de quo *lib. 2. tit. 7. aphor. 6.*

Add. *L. 2. T. 20. J. de legat.*

TIT. XXV.

De Lege Falcidia.

I. Restrictus est modus legandi per L. Falcidiam, quâ cavetur, ne ultra dodrantem hereditatis leget testator, & si quid ultra legatum fuerit, detrahatur, ut scil. heredes partem quartam integram habeant & salvam. *pr. l. ad L. Falcid.* Pertinet igitur hæc quarta ad heredem, etiam ab intestato l. *3. C. ad Leg. Falc.* à quo relictum est, ejusque successores. l. *71. ad L. Falcid.* l. 10. *C. eod.*

Modus legandi restringitur per L. Falcidiam. *L. 35. ff. t. 2. Ad Legem Falcid.*

II. In computanda Falcidia inspicienda est quantitas patrimonii, quæ fuit tempore mortis testatoris. §. *2. l. ad L. Falcid.* & deducendum est æs alienum. l. *66.* §. 1. *eod.* ut & legata, quæ fortè ab altero coherede accepit. *d.* l. *91. ad L. Falc.* Imputantur enim in hanc quartam ea solum, quæ quis institutionis titulo à testatore habet l. *74. d. t.*

Modus eam computandi.

Et consequendi.

III. Consequitur heres quartam, si legatarius possideat, vindicatione vel etiam aliquando condictione indebiti, si per errorem ultra quartam præstiterit Legatum. Sin vero adhuc possideat hereditatem, jure retentionis deducit. l. 15. §. 1. *ad L. Falcid.*

Casus, quibus Falcidia non habet locum.

IV. Sunt etiam casus, quibus Falcidia non potest detrahi (1.) ob privilegium testatoris nim. milites l. 7. *C. d. t.* (2.) ob expressam prohibitionem testatoris. *Nov.* 1. *c.* 2. §. 2. Quæ tamen prohibitio quoad liberos pro non adjecta habetur. l. 6. *C. ad SCt. Trebell.* Mantica. *de conject. ult. vol. Lib.* 7. *tit.* 11. *n.* 7. Joh. à Sande decis. Frisic. *lib.* 4. *tit.* 7. *def.* 5. *&* 6. Non verò censetur prohibita deductio, si testator dixerit integra legata absque deductione præstanda esse. *Decis. Saxon.* 43. Sande. *d.* l. *def.* 8. (3.) Si heres inventarium non confecerit. l. *ult.* §. 12. *C. de jur. delib. auth. sed cum testator C. ad L. Falcid. Nov.* 1. *cap.* 2. Mynss. *Cent.* 3. *obs.* 60. It. si promiserit se Falcidia non usurum. l. *fin. C. d. t.* (4.) Ob conditionem rei legatæ cessat, ut in dote prælegata uxori. l. 81. §. 1. *ad L. Falcid.* In legatis ad pias causas, & qui-

...videm secundum plurimorum sen... etiamsi mora aut inficiatio ... intervenerit. *auth. similiter C.* ... *Falcid.* Guido Papæ. *decis. 188.* Anton. Faber. *ad C. lib. 6. tit. 28. d.* ... Gail. *2. O. 110. n. 7.* Carpzov. *lib. 6.* ... *25. num. 7.* Grotius *introd. in* ... *Belg. lib. 2. p. 23. C. fin.* alii vero tum demum hoc procedere statuunt, cum heres in legato præstando dolum aut moram commiserit. *per text. in* ... *131. c. 12.* Sande. *d. lib. 4. t. 7. d.* ... Christin. *Vol. 1. decis. 320. in f.* Porro (5) in legato quod ne alienetur defunctus prohibuit. *Nov. 119. c.* ... *auth. sed & in cà re C. d. t.* Menoch ... *n. 25. & seqq.* Mantica *de conject. ultim. Vol. lib.* ... *n. 16.* Neostad. *decis. Holland.* ... Jacob. Corell. *obs. rer. jud.* ... *8.* Grotius. *d. l.* add. & Sande. ... Notandum autem est, quod ... horum legatorum privilegia ... tantum decedat heredi, quan... iisdem, si Falcidiæ exem... non essent ratione quartæ detraheret. *Nov. 131. c. 12.* Carpzov. *p. 3. C.* ... *d. 17.*

Add. *L. 2. T. 22. J. de Lege Falcidia.*

TIT. XXVI.

De fideicommisso universali, seu de fideicommissariis hereditatibus & SCto Trebelliano.

Fideicommissi universalis descriptio. *L. 36. ff. t. 1. Ad SCtum Trebell.*

I. Fideicommissum universale est, cum tota hereditas vel pars ejus ab herede præstanda verbis precariis alteri relinquitur. Vel cum heres rogatur, ut hereditatem ejusve partem alteri restituat. *tot. tit. l. de fideicom. her.*

Quibus personis relinquatur.

II. Relinquitur fideicommissum vel certis personis; vel cognatis proximioribus; vel in genere familiæ. l. *fin. C. de V. S.* l. 32. §. *fin. de leg. 2.* quod postremum etiam fieri solet per interdictionem, ne alienetur res extra familiam. l. 38. §. 1. 2. 3. *de leg.* 3. l. 69. §. 3. *de legat. 2.* tunc enim familia ad rem istam jure fideicommissi vocatur. Bartol. *ad L.* 122. §. 3. *de V. O. n.* 3. vid. Petrus de Petra *tr. de fideicommiss. q. 5. n. 41. & seqq.* Mantica *de conject. ultim. Vol. lib 6. tit. 14. n.* 24. Fachin. *lib. 4. Controv.* 49. Fridericus à Sande *tr. de prohib. rer. alien.*

altera p. 3. c. 5. n. 5. Rennemann. *membr. 2. Jurispr. Diss. 43.* Grot. *introd. in jus Belg.* l. 2 *c. 20.*

Modus in eo succedendi: sec. jus commune.

III. In Fideicommisso, ejusmodi, quo testator disposuit, ne bona sua extra familiam aut sanguinem suum alienentur, neque nominatim vocavit suos proximiores, sed tantum voluit, ne bona devolverentur extra gradum cognatorum suorum, nullo certo additô succedendi ordine aut modo, ab intestato, succedunt ultimi possessoris proximiores: cum id tantum egisse videatur testator, ne bona sua in extraneos transmittantur; adeoque cum de ordine ac modo succedendi non fuit sollicitus, hunc reliquisse videtur dispositioni juris communis. *arg.* l. *8.* l. 3. *de jur. codic.* vid. Peregrin. *fideicom. art.* 30 Clarus l 3. *sentent.* § *Testamentum q. 76* Joh. a Sande *lib. 4. decis. Fris. t. 5. d* 6. add. Grot. *d.* l. 2. *c. 20.* ii Neostad. *decis. Cur. Holland.* 77.

Sæpius fideicommittentis proximitas spectatur.

IV. Alias vero sæpius in fideicommissis testatoris gravantis seu fideicommittentis potius & non gravati proximitas spectatur. *arg.* l. 69. § *fin. de leg 2. junct.* l. 41. §. 2. *de vulg. & pup. subst.* vid. latius

Mantic. *d. tr. de conjectur. ultim. Vol. 8. t.12. n. 39. seqq.* Tesaurus *decision. pedemont. 64.* Gratianus *discept. forens: c. 493. n.* 13. Anton. Faber. *ad Cod.* l. *6. tit.* 19. *d.* & *t.* 2. *d.* 27.

Locus hic etiam est juri repræsentationis.

V. Locus etiam est juri repræsentationis in fideicommissis. Peregrin. *d. tr. art.* 31. Hartmannus Pistor. *Obs.* 164. Joh. à Sande *d. tr. p.* 3. *c.* 6. *n.* 22. Sande *decis. Frisic. lib.* 4. *t.* 5. *d.* 2. Knipschild. *de fideicom. fam. c.* 9. *n.* 22. vid. Dn. Herold. *tract. de jur. repræs.*

Delatum fideicommissum si agnoscatur præstandum est.

VI. Delatum fideicommissum vel agnosci vel repudiari potest. Si agnoscatur, heres directus qui adiit hereditatem restituere illam debet, ejusque partem cum accessionibus & fructibus ante aditam hereditatem perceptis. *l. 27. §. 1. ad SCt. Trebell.* l. 25. §. 1. *de usur.* Post aditam vero hereditatem percepti, non nisi ob moram aut cum specialiter quis fuit rogatus, veniunt restituendi. l. 18. *p.* l. 63. §. 4. *d. t.* Si vero heres directus detrectat adire hereditatem, ipse fideicommissarius adire potest. *Nov.* 1. *c.* 1. §. 1.

Heres tamen potest detra-

VII. Cæterum heres restituens, si ultra dotrantem gravatus sit, de-

trahere

trahere & retinere tantum potest, ut here ipsi quarta pars hereditatis sit salva, quæ vocatur Trebellianica. §. 7. *I. de fideic. hered.* Similiter si non ex asse, sed ex parte sit heres institutus, & rogatus, ut restitueret, quartam in ea parte debet integram habere. §. 8. *I. eod.* Fideicommissarius autem iterum restituere rogatus, non potest detrahere Trebellianicam. l. 78. §. 11. *ad SCt. Treb.* l. 1. §. 19. *eod.* Gratian. *discept. forens. c. 81. n. 16.* Carpzov. *p. 3. C. 1. def. 14.* nisi primus ille sive directus heres non detractâ quarta, totam hereditatem partemve ejus integram restituerit, quo casu heres fideicommissarius etiam Trebellianicæ detrahendæ jus habet: quasi eo ipso quod neglexerit heres directus quartam detrahere, liberalitatem in fideicommissarium exercuerit, inque eum omne jus suum transtulerit. *d.* l. 1. §. 18. ubi Bartolus & Dd. comm.

Trebellianicam.

IIX. Notandum hîc est, quòd circa liberos fideicommisso gravatos hodiè distingui soleat, an purum, an verò conditionale fideicommissum sit relictum aliis. Priori casu non simul legitimam & Trebellianicam detrahere possunt, sed unâ quartâ debent esse contenti, ita tamen, ut ali-

Quid in liberis obtineat.

quando, quod detractâ Trebellianica deest legitimæ, suppleatur. Posteriori casu utraque deduci potest, *c. 16. c. 18. X. de testam.* Gail. 2. *O. 12.* Heig. l. *1. qu. 22.* Carpzov. *6. Resp. 113. n.* 21. Sande *decis. Fris. 4. tit. 7. d. 7.* quod usque adeo receptum esse testatur Faber. *ad C. lib. 6. tit. 27. d. 4.* ut de eo dubitare jam ridiculum æstimetur, atque ita per totum mundum observari tradit Gvido Papæ *qu. 52.* Controverti autem solet, quomodo duplex illa detractio sumenda sit in casu plurium quam quatuor liberorum simul existentium, quorum legitima est semis portionis ejus, quam alias ab intestato haberent: an etiam eô casu præter semissem quartam Trebellianicam ex reliquis bonis detrahant? Negant hoc Baldus *lib. 2. Cons. 94.* Covarruv. *in d. c. Raynutius 16. §.* 11. *n. 6.* Decius *Cons. 228.* & alii quos citat Gryphelius *decis. 102. num. 10.* Affirmant vero Thessaurus *Decis. 252.* Christin. *Vol. 1. decis. 245. & decis. 315.* Sande *d.* l. *4. t. 7. d. 7.* Atque hæc sententia videtur receptior.

Quæ imputentur in hāc quartam.

IX. Imputantur in quartam Trebellianicam non tantum ea, quæ jure hereditario, sed & quæ quovis alio jure,

jure, sive legati sive præceptionis ex judicio seu voluntate testatoris heres percipit. l. 22. §. 2. *ad SCt. Trebell.* l. 91. l. 93. *ad L. Falcid.* etiam fructus interim percepti. *d.* l. 22. §. 2. Gail. 2. O. 123. Menoch. *de arbitr. jud. quæstion. lib. cas.* 256. fructus autem ipsius quartæ non veniunt in computationem. *d.* l. 22. §. 2. Carpzov. *1. Decis.* 22. *n.* 27. Præterea liberis prioris gradus fructus perceptos in quartam imputari non posse volunt. *per* l. 6. *C. ad SCt. Treb.* Fachin. 5. *Controv.* 9. Joh. à Sande. *d.* l. 4. *t.* 7. *d.* 5. 6. Faber. *ad C. d.* l. 6. *t.* 27. *d.* 4. Christin. *Vol.* 1. *dec.* 318. *num.* 30.

X. Consequitur heres quartam retentione, seu tantum de hereditate deducendo, quantum ad Trebellianicam opus. §. 7. *I. de fideicomm. her.* l. 3. & *seqq. C. ad SCt. Trebell.* Vel etiam condictione indebiti, si per errorem facti restituerit, non retentâ sibi quartâ. l. 21. l. 68. §. 1. *ad. SCt. Trebell.* Modus consequendi Trebellianicam.

XI. Sunt vero casus, quibus Trebellianica non potest deduci. nim. (1.) ob privilegium testatoris, scil. militis. *arg.* l. 7. *C. ad L. Falcid.* (2.) ob voluntatem testatoris, expresse Casus, quibus Trebellianica non potest deduci.

prohibentis. *arg. Nov.* 1. *c.* 2. §. 2. Gail. 2. *O.* 8. *n.* 15. (3.) ob factum heredis si non confecerit inventarium, *arg. d. Nov.* 1. *c.* 2. Vel etiam si coactus adierit. l. 4. *ad SCt. Trebell.* Denique (4.) ob conditionem fideicommissorum, scil. ad pias causas relictorum *arg. Nov.* 111. *c.* 32.

Jus fideicommissi.

XII. Jus fideicommissi, jam restituti, in eo consistit, quod licet subtili quodam jure heres directus s. fiduciarius, qui restituit, heres permaneat, §. 3. *J. de fideic. hered.* tamen & commoda & onera hereditaria ad heredem fideicommissarium pertineant. *d.* §. 7. *4. 1. de fideic. her.* l. 1. *ad SCt. Trebell.*

Fideicommissum alienari nequit:

XIII. Deniq; attendendum quòd fideicommissum, familiæ relictum, alienare nequeat is, in quem fideicommissum translatum. l. *69.* §. *pen. de legat.* 2. adeo, ut alienans, jure suo cadat atque proximus in familia rem istam vindicare possit à quolibet possessore. l. 77. §. 27. *de legat.* 2. vid. Peregrin *d. fideic. art* 3. *&* 14. Fusarius *de fideic. substit. q.* 512. *& q.* 15. Excipitur tamen potissimum alienatio necessaria: & quidem causa ejusmodi necessitatis vel provenit (1.) ab ipso testatore, si nim. propter æs alie-

Nisi certis casibus.

alienum, ab ipso relictum, res fidei-commisso obnoxia sit distrahenda. *l.* 114. § 14. *V. sed hæc de leg.* 1. vel (2.) ab herede, quando scil. ob hujus debita alienetur. Datur tamen tunc post mortem hujs jus revocandi proximo in familia. l. 69. §. 1. *de leg* 2. Carpz. *p.* 3. *c.* 8. *def.* 34. *seqq.* Similiter conceditur alienatio fideicommissi ob alimenta necessaria, si aliunde gravatus non habeat, unde vivat, Sande. *tr. de prohib. rer. alien.* *p.* 3. *c.* 8. *n.* 22. Vel (3.) ab objecto, si nim. res tempore sit peritura. Carpzov. *d.* l. *def.* 32. Vel (4) a lege, si liberi non habeant congruam dotem aut donationem propter nuptias. Sande. *d.* l. *num.* 18. Benè verò monet Dn. Carpzov. *d.* l. *def.* 36. utile & tutius esse, ut hujusmodi casibus præcedat alienationem causæ cognitio & decretum judicis.

Jung. *L.* 2. *T.* 23. *l. d. fideicommissar. heredit. & ad SCt. Treb.*

TIT. XXVII.

De fideicommissis particularibus, seu singularibus.

Fideicommissi singularis descriptio. *L.30.ff.de Legat.& fideicom.cum seqq.*

I. Fideicommissum singulare est delibatio hereditatis, ita relicta, ut quis rogetur, rem aliquam singularem alteri præstare. *pr. & ult. l. de sing. reb. per fideic. rel.*

Quod legatis est exæquatum.

II. Sunt vero hæc fideicommissa à Justiniano Legatis exæquata § 3. *de leg.* l. 1. *C. comm. de Legat.* ita ut quæ ex Legatis & fideicommissis, & vice versa à fideicommissiis ad Legata aptari possunt, aptentur; ipsa tamen essentia maneat diversa; Illæque differentiæ, quæ ita accommodari nequeunt, quas scil. ipsa rei qualitas & voluntas defuncti inducit, adhuc supersint. §. 3. *l. d. t.* Vid. Alexand. Turamin. *singul. tr. de exæqua. legat. cum fideic.*

Conf. *L. 2. T. 24. de singulis rebus per fideicommissum relictis.*

TIT.

TIT. XXVIII.
DE CODICILLIS.

I. Præter Teſtamentum alia quoque eſt ultima voluntas, quæ venit nomine Codicillorum. Sunt vero Codicilli ultima voluntas, quinque teſtibus adhibitis abſque alia ſolennitate ordinationis declarata, quâ heres vel ex teſtamento, vel ab inteſtato rogatur, ut hereditatem ejusve partem reſtituat, aut rem particularem præſtet. §. *ult. I. de Codic.* l. *fin.* §. *ult. C. ead.*

Codicillorũ deſcriptio. L. 29. ff. t. 7. de Jure Codicill.

II. Codicillis relinqui poteſt iis, qui ſaltem per fideicommiſſum ex teſtamento capere poſſunt. l. 14. *d. jur. Codic.* Et poteſt is codicillos facere, qui teſtamenti factionem habet. l. 9. *ead.* Sicuti vero cœcus in teſtamento præter ſeptem teſtes tabularium vel octavum teſtem adhibere debet, ita in Codicillis ſextus teſtis eſt adhibendus. Dn. Richter. *ad* l. 8. *C. de Codic. n.* 68.

Cui per codicillos relinqui; & quis relinquere poſſit.

III. Præſupponunt Codicilli heredem directum, adeoque vel teſtamento ante vel poſtea facto, quis Codicillos facere, vel licet inteſtatus decedat.

Codicilli fiunt vel teſtamento ante vel poſtea facto.

Vel ab intestato. cedat fideicommittere Codicillis potest §. 1. *I. de jur. Codic.* Ab intestato vero fiunt vel simpliciter, testamento scil. planè non condito; Vel subsidiariè, quando scil. testamentum

Quo etiam pertinet clausula codicillaris. quidem conditur, sed ei inseritur clausula, quæ dicitur Codicillaris: ut, si hoc testamentum meum non valeat ut testamentum, valeat tamen ut Codicilli. Si ergo testamentum forte propter defectum aliquem non subsistat, sustinetur per istam clausulam, ac si Codicilli ab intestato sint facti vid. Turret. *tr. de effect. Clausf. Codic.*

Quæ supplet defectum quoad solennitates testamenti. IV. Vim itaque habet hæc clausula, *quando in ultima voluntate* observata quidem sunt ea, quæ ad Codicillos sufficiunt, sed in iis, quæ ad testamenti formam requiruntur, aliquid deficit. Hinc (1.) subsistit ultima voluntas, si testes quidem quinque adsint, sed non plures vel non rogati. (2.) Si circa institutionem heredis quis fuerit defectus, ut 1. si ea omnino omissa aut solùm legata relicta. 2. si filius præteritus vel non rectè exheredatus. Richt. *Dec. 40. n. 30. 31.* Zepper. *de Codic. c. 4. num. 20. seqq.* (3.) Si testamentum rumpatur per nativitatem filii non instituti: nisi

testa-

testator ignoraverit uxorem esse prægnantem, Gail. *2 O. 114.* Et in hisce duobus proximis casibus legitimam debent habere salvam liberi, & convenienti casu etiam Trebellianicam. Vid. Carpzov. *d. loc.* (4.) si testator instituat turpem personam modo illa persona sit habilis ad fideicommissum accipiendum. vid. Zepperus *tr. de Codic. cap 4.*

V. Nihil operari potest clausula Codicillaris (1) si testator plane sit inhabilis. Tuschus *q. 46.* (2.) Si non satis constet de voluntate defuncti. Vid. l. *11.* §. 1. *de legat. 3.* (3) Si ne quidem quinque testes adsint. Turret. *q.* 113 & denique (4.) si ei, qui nec fideicommissum capere potest, quid relictum.

Alias verò nihil operatur.

VI. Denique sciendum quòd etiam plures Codicilli possint fieri. l. 6. §. 1. *de jur. Codic.* §. *ult. I. eod.* Et licet diversi fuerint, sustinentur, modo non sint contrarii. *l.* 3. C. *de* Codic.

Plures codicilli simul valent.

Jung. *L. 2. T. 21. I. de Codicillis.*

Tit.

TIT. XXIX.
De Excutoribus Testamentariis.

Constituuntur aliquando executores testamentarii.

I. Solent quandoque Testatores in testamentis certas personas denominare, easque rogare, ut prospiciant & exequantur, ne quid intermittatur, quod ipsi in testamento disposuerunt, sed omnia fideliter ac diligenter observentur atque praestentur: qui dicuntur Executores Testamentarii. vid. Jacob. à Canib. *tr. de execut. ultim. Vol.* item Johann. Oldendorpius *de Executor. ultim. Vol.* Nicol. Eberhardus. *jun. 2. consil. 18.*

Hoc officium sponte suscipitur.

II. Hoc Executoris officium, nisi quis ipsi testatori promiserit, non tenetur quis invitus suscipere: Si tamen quis illud detrectet, legatum ipsi hoc fine relictum amittit.

In quo consistat.

III. Officium hujusmodi Executoris consistit in eo, ut curet super tota massa hereditaria inventarium confici, ac diligenter provideat, ut tum heredes quod ipsis debetur, accipiant, tum etiam legata, cumprimis

ad

ad pias caulas destinata debito modo & certo tempore juxta tenorem testamenti præstentur; Præterea executor etiam obstrictus est, ut iis, quorum interest, rationem reddat.

IV. Si necessitas exigit, ut bona mobilia vel immobilia ad hereditatem pertinentia alienentur, quò possint præstari legata, non nisi consensu Magistratus & eorum, quorum interest, hæc alienatio est instituenda.

Quomodo alienatio permissa.

V. Si plures executores sint nominati, alter absque alterius consensu, nisi forte alter abiit & res moram non patiatur, nihil suscipiat.

Plures si sint, omnium consensus requiritur.

Tit. XXX.

De Hereditatibus ab intestato.

I. Testamento non extante seu non condito, vel etiam condito, sed infirmato & nullo, hereditati legitimo est locus, sive iis defertur hereditas, quos lex vocat, absque defuncti ordinatione. l. 39. l. 70. & 77. *de acquir. vel om. hered. l. 89. de R. J. l. 14. pr. de suis & legit. hered. pr. & §.*

Testamento non vel haud rite condito hereditas lege ab intestato defertur.

& §. 2. 3. *Inst. de her. quæ ab intest. def.*

Legitima successio sec. jus vetus.

II. Legibus quidem XII. Tabb. ita cavebatur: Si intestatus moritur, cui suus heres nec extabit, agnatus proximus familiam habeto. Vocabantur igitur hisce legibus (solùm sui inter descendentes, & agnati inter collaterales: His non extantibus vel repudiantibus hereditas fisco cedebat: Quod cum iniquum videbatur Prætori, emancipatis & cognatis subvenit per bon. possessionẽ, de qua inferius. Justinianus vero quod ordinem succedendi attinet, suorum & emancipatorum; ut & agnatorum & cognatorum differentiam sustulit. *Nov. 118.*

L. 35. ff. t. 16. de suis & legit. hæred.

Sec. jus Novellarum.

Tribus ordinibus.

III. Jure itaque Novellarum tres ordines sunt statuti, (1.) descendentium, (2.) ascendentium. (3.) Collateralium, in quibus tamen ordinibus quædam non expresse correcta ex veteri retinentur.

Primo succedunt defuncto ejus descendentes: circa quos tres occurrunt casus;

IV. Prima successionis causa est descendentium. *Nov. 118. pr. & c. 1.* Eoque nomine veniunt omnes liberi, primi & ulterioris gradus; masculi & fœminæ; & ab his propagati; jam ante mortem nati & posthumi; sui & emancipati; Sunt vero

circa

circa successionem descendentium tres casus notandi: Primus est, quando defunctus relinquit solum liberos primi gradus: hi succedunt viritim seu in capita, h. e. hereditas dividitur in numerum personarum: & licet nepotes extent ex liberis adhuc vivis, patre ipsorum, non illi succedunt, adeo ut filius etiam emancipatus excludit nepotem in potestate retentum, per d. Nov. 118. cap. 1. nec solent cœlibus extantibus aliis maritatis & majoribus, alimentorum causa aliquam prærogativam habent, sed sua portione, æqualiter divisa hereditate, contentus esse debet. Carpz. p. 3. Const. I. Relictis liberis solum primi gradus.

V. Secundus casus est, si cum liberis primi gradus concurrant ulterioris gradus liberi ex defunctis parentibus superstites, tunc hi cum illis stirpaliter succedunt jure repræsentationis in stirpes, h. e. eam portionem accipiunt nepotes pronepotesve, quam ipsorum accepisset parens si viveret, cujus defuncti locum ingrediuntur. d. Nov. 118. c. 1. II. Concurrentibus cum liberis primi gradus, aliis diversi gradus.

VI. Tertius casus est, quando omnes sunt ulterioris gradus, & videndum an sint omnes ex una stirpe, v. g. tres nepotes ab uno filio generati & suc- III. Omnibus ulterioris gradus existentibus.

successio sine dubio fit in capita: At vero ex diversis stirpibus, atque tunc jure repræsentationis secundum stirpes dividitur hereditas sive fuerint diversi gradus, ut nepotes & pronepotes; vel ejusdem, ut nepotes ex pluribus filiis. *d. Nov.* 118.

Quid si liberi sint ex diversis matrimoniis.

VII. Specialiter notandum est, quid obtineat, si liberi sint ex diversis matrimoniis? Distinguendum est, aut liberi sunt privigni, & quisque suo solum succedit parenti: aut alterum parentem communem habent & alterum diversum, & ex his quilibet separatim suo proprio parenti; communi vero parenti æqualiter illi succedunt: exceptis bonis, quæ à marito ad uxorem, & vice versa ab uxore ad maritum cum certa qualitate pervenerunt, quæ liberi illius matrimonii, quo ista ita pervenerunt, præcipua habent. l. 6. §. 1. *C. de secund. nupt.* Aliquando etiam juxta Statuta locorum conjuge aliquo ad secundas nuptias transeunte, prioris matrimonii liberis portio certa assignatur, quâ tunc contenti esse debent. LandR. *Lib. 1. art. 5.* quod de justa divisione & separatione accipiendum, secus si liberi saltim subsidia aliqua acceperint, quô casu factâ so-

lum

[illegible] ; adhuc cum aliis ad successionem admittuntur. [illegible] [illegible] Dn. Richter. [illegible] de success. ab intest. sect. 1. membr. 1. n. [illegible] & n. 100.

VIII. Obtinent haec in filiis legitimis, ut & legitimatis per subsequens matrimonium, nec non adoptivis. Circa legitimatos per Rescriptum Principis distinguendum est, aut nudi liberi sunt sive legitimi extant, & succedunt legitimati: aut extant, & non succedunt cum legitimis, nisi [illegible] principe ita disponente. [illegible] Dn. Carpzov. p. 3. [illegible]

Obtinet haec in filiis legitimis, ut & legitimatis per subsequens matrimonium: Circa legitimatos v. per rescriptum dist.

IX. Illegitimi filii sunt duplicis generis. Vel enim simplici[illegible] extra legitimam conjunctionem [illegible] procreati; vel ex coitu peculiariter damnato nati. Primi generis sunt [illegible] [illegible] extra [illegible] [illegible] atque hi [illegible] [illegible] [illegible] ut legitimi, & cum [illegible] succedunt. [illegible] Circa paternam vero hereditatem distinguendum est, aut pater reliquit ex [illegible] filios legitimos, vel [illegible] legitimum conjugem, & illi illegitimi non

Illegitimi: & quidem 1. naturales [illegible], matri.

Sed non etiam indistincte patri.

non admittuntur ad successionem, alendi tamen sunt, usque dum ipsi victum quærere possint, ex hæreditate paterna. *Nov.* [illegible] *c.* [illegible] *auth. licet. C. de nat. lib.* [illegible] nec liberos legitimos nec conjugem relinquit, & admittuntur isti illegitimi in sextantem seu duas uncias h. e. sextam partem hereditatis paternæ cum matre illa concubina dividendas. *d. Nov 89. c. 4.* Intelligendum vero hoc est de primi gradus liberis duntaxat, qui enim ulterius ex liberis illegitimis progeniti non succedunt in linea paterna. l. 12. *C. de nat. lib.* add. Carpzov. *p. 3. C. 14. d. 6.* [illegible] Richter. *d. tr. sect. 1. m. 3. n.* [illegible]

2. Spurii soli matri ac in ejus linea succedunt.

3. Incestuosi ac adulterini non succedunt nec patri nec matri.

[2] ex meretrice progeniti, spurii [illegible] vulgò quæsiti, hi soli matri & ascendentibus maternis succedunt. l. [illegible] *C. ad SCt. Orph.* [3.] Posteriores [illegible] neris sunt incestuosi & adulterini, [illegible] nullo modo parentibus suis succedunt, neque patri neque matri, [illegible] *Nov. 89 c. ult. Nov. 74 c.* [illegible] *ex complexu C. de incest.* [illegible] [illegible] menta tamen necessaria ipsis [illegible] tur. *arg. Nov. 12 c. 2.* add. [illegible] Palæotus *tr. de Nothis &* [illegible] *c. 41.* Gail. *2. O. 15.* [illegible] *decis. 1*[illegible] *& Vol. 4.* [illegible] Richter. *d. loc. m 3. n 3.*

X. De

8. [illegible] specialiter hic [illegible] quod exhereditate [illegible] [illegible] vel [illegible] filiis [illegible] & quidem [illegible] [illegible] has Heergewette. [illegible] Et senior inter illos gladium habere præcipuum. [illegible] Consuetudine tamen [illegible] Cippus [illegible] debentur. Carpzov. p. [illegible] 31. seqq. Quæ vero [illegible] pertineant vid. ap. Dn. Rich[illegible] [illegible] illas solum deberi, quæ [illegible] reperiuntur, & quidem [illegible] sunt intra annum & diem a [illegible] quem esse [illegible]. [illegible] Quod ex hereditate ma[illegible] [illegible] vel [illegible] nomine pertineat [illegible] bona mobilia. [illegible] nisi mater nulla alia [illegible] legitimæ debentur. Dn. [illegible] Ex[illegible] in Clericis vel pasto[illegible] in nostris Ecclesiis, qui [illegible] in gerade [illegible] Carpzov. [illegible] Notandum quoque est, quod [illegible] sponsa non cum legitimis filia-

Cæterum jure Saxonico filiis obveniunt specialiter res expeditoriæ.

Nisi superstes sit mater.

filiabus matris geradam accipiat. Carpzov. *d. loc. def. 58.* Quod si vero pater fuerit mortuus superstite matre, ad uxorem res ad geradam pertinentes veniunt. Cæterum in determinandis rebus ad geradam spectantibus consuetudo loci & quid mulier in sua custodia & possessione habuerit, & post mortem suam reliquerit, attendi debet. Vid. Goldb. *tr. de jur. gerad.* Carpzov. *d. p. 2. c. 14. d. 22. & seqq.* Dn. Richter. *d. loc n. 70.*

Secundo descendentibus non exstantibus, succedunt ascendentes.

XI. Si nulli descendentes adfuerint, admittuntur ascendentes, quos scil. mortalitatis ordine turbato. l. 15. *de inoff. testam.* miserationis ratio ad liberorum bona admittit. l. 8. *ff. ...* *testam. null. extab. Nov. 118. c. ...* Succedunt vero (1.) Ascendentes primi gradus, nim. pater & mater, aequaliter; vel si pater sit mortuus, sola mater, & viceversa. Matre verò vel patre non existente, secundi gradus parentes avus nim. & avia ... si fuerint plures in lineis diversis, aequales quidem gradu, sed dispares numero, (v. g. *in linea paterna avus: in linea materna avus & avia*) succedent secundum lineas sive in genera, non in capita *Nov. 118. c. 2.* Idem porrò applica-

[illegible] ad plures gradus, nemine [illegible] gradu existente. add. Carpz. p. 3. const. 17. d. 2. & 3. Commu-[illegible] Comm. DD. sententiam attendi[illegible] hic unde bona provenerunt, quae a defuncto filio sunt relicta, ita [illegible] linea paterna profecta bona ad paterni generis ascendentes, a linea vero materna ad ascendentes materni generis devolvantur. Carpz. p. 3. c. 17. d. 2. Dn. [illegible] 2. m. 1. n. 11.

Attendendum atque hic unde bona provenerint.

XIII. Non tamen ascendentes jure communi excludunt omnes collaterales, sed [illegible] admittuntur demum fratres & sorores, ex eodem patre & ex eadem matre nati: & [illegible] in capita ac pleno jure, ita ut [illegible] sunt illi fratres, aut sorores, non habeat [illegible] illis obvenientis, [illegible] fratres vero [illegible] con-[illegible] cum parentibus, sed soli ascendentes succedunt, [illegible] ne quidem [illegible] patre, aut [illegible] cum [illegible] d. Auth. defuncto C. ad SC. Tertull. Dn. [illegible] 1. m. 1. n. [illegible] Praeterea jure [illegible] concurrunt etiam [illegible] nomine genitae

Jure communi cum ascendentibus admittuntur fratres ac sorores germani.

Eorumque ante defunctorum liberi.

norum ante defunctorum filii in stirpes. *Nov.* 127. *c.* 1. per quod cap. correcta est. *Nov.* 118. *c.* 2. Carpzov. *p.* 3. *C.* 17. *d.* 4. Etiamsi omnibus fratribus præmortuis horum filii soli extant. Dn. Richter. *d. loc.* Quod si verò & fratres & fratrum germanorum defunctorum filii; & diversarum linearum, numero impares, ascendentes concurrant, ipsi quidem fratres & ascendentes in capita succedunt, sed fratrum filiis assignatur solùm illa portio, quam ipsorum pater fuisset habiturus si vixisset. Dn. Richter. *d. loc. n.* 18. Ultra fratrum sororumvè filios verò nemo cum ascendentibus concurrit, quia ultra istos in linea collaterali jus repræsentationis non extenditur. *auth. post fratres C. de legit. hered.*

At jure Sax. soli ascendentes succedunt, exclusis fratribus defuncti.

XIII. Jure verò Saxon. soli ascendentes succedunt liberis suis, omnesque ac singulos Collaterales indifferenter excludunt. LandR. *Lib.* 1. *art.* 27. *&* 28. Carpz. *p.* 3. *C.* 14. *d.* 4 *&* 5. *&* *C.* 17. *d.* 6. *&* 7. Dn. Richter. *d. sect.* 2. *m.* 1. *n.* 23.

Quid in adoptivis obtineat.

XIV. Atque hæc ita obtinent in parentibus naturalibus & legitimis simul: adoptivus verò pater succedit illi filio, qui in ejus potestatem

[illegible] l. pen. C. de [illegible]. Dn. Richter [illegible]. [illegible] filii illegitimi [illegible] cum fratribus & fororibus [illegible] d. l. pen. C. [illegible]. Pater illegitimus filio illegitimo non succedit: mater vero illi succedit. l. pen. C. de legit. her. Dn. Richt. [illegible].

II. Illegitimis parentibus.

XV. Sequitur tertius ordo succedendi ab intestato, nempe collateralium, qui omnes admittuntur, sexus, agnationis, cognationis, potestatis differentia omnino sublata. *Nov. 118. c. 3.* Inter quos primo loco ad hereditatem vocantur defuncti fratres & forores germani, eorumque liberi primi gradus, quippe qui per defuncti fratris locum per repraesentationem occupant, adeoque non cum patruis aut avunculis non in capita, sed in stirpes succedunt, & qui ab utroque parente defuncto sunt juncti excludunt fratres ex uno latere tantum conjunctos, tam consanguineos quam uterinos: licet hi illis sint gradu propinquiores, *Nov. 118. c. 3.* Nec attenditur differentia bonorum an à patre an à matre provenerint. Dn. Richter *d. [illegible]*

Tertio fuccedunt, nec defcendentibus nec afcendentib9 fuperftitibus Collaterales. Et quidem I. fratres forores, eorumque defunctorum liberi jure repræfentationis.

Jure Sax. quoad bona hereditaria in ordine collateralium jus repræsentationis non obtinet.

XVI. Jure Saxonico in bonis hereditariis seu allodialibus jus repræsentationis in ordine collateralium non habet locum, sed qui proximior gradu est, remotiorem excludit, adeoque fratres germani excludunt etiam fratrum germanorum liberos. LandR. *L. 1. art. 13. & 17.* quod quidem mutatum videri posset per Caesarinam sanctionem, in Comitiis Wormatiensibus *Anno* 1521 latam: quippe quâ expressè cautum, ut non obstante aliqua consuetudine, fratrum filii ad successionem pariter cum defuncti fratribus ac sororibus semper in stirpes admitterentur: Verum utut generalis illa sit imperii constitutio, nusquam tamen in Saxonia, nisi in iis provinciis ubi manifestè recepta, (veluti in Archi-Episcopatu Magdeburgensi, Naumburgensi, Halberstadiensi) observatur. Carpzov. *d. loc. Const. 18. d. 1. & 2.* Dn. Richt. *d. membr. 1. n. 9. & seqq.*

Fratrum filii soli existentes succedunt in capita.

XVII. Omnibus fratribus, utrinque defuncto conjunctis mortuis, existentibus vero horum filiis, hi succedunt, & non solùm excludunt fratres ab uno latere conjunctos [illegible] propter duplicitatem vinculi, sed etiam patruos defuncti, *Nov. 118. c. 3.* [illegible]

Non

[illegible] jure [illegible], [illegible] jure [illegible] concurrentes cum [illegible] habet, [illegible] singulari & [illegible], quod [illegible] sunt [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] gradus [illegible]. Succe[illegible] fratrum filii soli, i. e. non [illegible] fratribus extantibus, [illegible] non in stirpes. [illegible] [illegible] Quamquam enim sint impares numero, [illegible] vinculo: & [illegible] pari gradu [illegible] sint juncti, pari [illegible] jure succedunt eidem: & [illegible], si pari gradu con[illegible] soboli, [illegible] commodum adime[illegible], qui non [illegible] sed numero [illegible]. [illegible] autem est [illegible] fratrum filii cum patruis [illegible] ad [illegible] successionem: [illegible] gradu a patruo [illegible] separentur, [illegible] repraesentationis [illegible] patrui ad[illegible] non plus conse[illegible], quam habiturus fuisset pa[illegible]

 [illegible]

ter, cujus inn xi personæ una cum patruis admittantur. *Frid. Schenk, liber Baro à Tautenberg. in lib. 1 feud. tit. 8. §. 1.*

Quid jure Saxon. obtineat.

XIIX. At jur. Saxon. Commun. etiam hoc casu cum filiis fratrum succedunt patrui, avunculi & similes personæ ob paritatem graduum. Dn. Richter. *d. sect. 3. m. 1. num. 71.* peculiari tamen Constit. Elect. Saxon. jus Civile receptum est. *pag. 3. c. 18.*

II. Fratres consanguinei & uterini, eorumq; filii.

XIX. Post fratrum germanorum filios veniunt jure Civili, illis non extantibus fratres consanguinei & uterini eorumque filii, & quidem, ubi communiter juxta jus Civile volunt, ita, ut in bonis, quæ à patre provenerunt, soli consanguinei; in bonis à matre profectis, soli uterini; in bonis aliunde quæsitis à defuncto, æqualiter succedant. *l. 13. §. 2. C. de legit. hered.* add. Carpzov. *p. 3. c. 14. d. 3.*

Quid jure Saxon. servetur.

XX. Jure Saxonico frater ab uno latere conjunctus gradu est remotior quam qui ab utroque conjunctus, LandR. *l. 2. art. 10. c. fin.* adeoque una cum fratrum filiis, utrinque junctis, succedit. Dn. Richt. *d. membr. 1. n. 5. & 6.* Avunculis tamen etiam li-

[illegible] ſive ab uno latere con-
juncti [illegible]. Dn. Richter. d.
[illegible] Si ſoli autem u-
terini [illegible], [illegible] bo-
[illegible] (de quo aph. praeced.) non
[illegible] Dn. Carpz. [illegible] C.
[illegible]

XXI. Ultimodum veniunt reli- qui collaterales, tam ab uno quam ab utroque latere juncti, ſine ulla diffe- rentia [illegible], hoc perpetuo axio- mate tam jure Civili quam Saxonico [illegible] jure repraeſentationis procedentes: Qui proximiores ſunt gradu, remotiores excludunt: Et qui pares ſunt gradu, pariter etiam ad- mittuntur. Et quidem ultra deci- mum gradum in infinitum, arg. l. [illegible] c. 3. [illegible] Sachſ. [illegible] l. 3. m. [illegible] 17.

Reliqui collaterales gradu proximiores

XXII. Illud adhuc notandum, quod ſi perſona aliqua duplici ratio- ne defuncto conjuncta ſit, veluti con- ſanguinea & conſanguineus ſimul, vel nepos tam ex avunculo magno & [illegible] magna, duas he- reditatis partes accipiat. Dn. Richt. d. [illegible] 21.

Si duplici ratione quis ſit cognatus duplicem capit portionem.

XXIII. Haec ita obtinent in Collateralibus, per [illegible]

Applicatio hac ſucceſſi-

U 6 Locus

onum jura, ad legitimatos & quodammodo ad agnatos per adoptionem.

Idem jus est in Legitimatis per subsequens matrimonium, [illegible] per adoptionem agnati, succedunt [illegible] agnatis: *Vid.* l. 7. §. 2. *de bon.* [illegible] cognatio verò (*in* [illegible]) per adoptionem non o[illegible] ideoque nec successio. l. 1. §. 2. *d. fun. & leg. hered.* l. 23. *d. adoption.*

At in illegitimis collateralibus aliud obtinet.

XXIV. Illegitimorum vero Collateralium successio hæc est, ut fratres naturales & spurii ex diversis matribus, licet ex eodem patre geniti, nec sibi invicem, nec legitimis genitorum liberis, aliisve per patrem junctis succedere possint: Ex eadem autem matre, licet diversis patribus progeniti, sibi invicem jure cognationis, itemque per matrem a latere conjunctis, & hi vicissim illis succedunt. l. 2. *unde cogn.* §. 4. *I. de Success. Cognat.* add. Dn. Richter *d. sect.* 3. *m.* [illegible] nisi ex adulterino, incestuoso & damnato coitu nati sint, qui omnis successionis, tam paternæ quam maternæ incapaces sunt, nec ullum jus cognationis inter ipsos aut cum aliis habent. *Nov.* 72. *c. ult.* *Nov.* [illegible] *ult.*

Jure Sax. agnati præcipuas ha-

XXV. Cæterum ex jure Saxonico itidem addendum, quod (1.) etiam inter agnatos præcipue nobiles,

mascu-

masculi in præcipuas hæreditatis expe- *bent res ex-*
ctantur: et cum ista [illegible] mulie- *pectantur.*
ribus, atque liberis consanguineis ac
germanis utriusque sexus. Vid.
[illegible] *fol.* [illegible] *n. 51.* (2.) Femi- *Ut feminæ*
næ cognatæ proximæ etiam plebejæ, *geradam.*
ex defunctæ cognatæ hæreditate ge-
radam præcipuam habent, & quidem
etiam ubi concurrunt utrinque & germa-
ni. D. *Schilter. d. loc. n. 55.* Discri-
mina tamen est inter res loco geradæ
ad uxorem pertinentes, & has quæ
pertinent ad superstites. Carpzov. *d.*
p. 2. c. 10. d. 28. Et maritus quoque
aliquas res retinet hoc casu. Idem.
[illegible] Denique adjicien-
dum, quod si cognatæ feminæ non
[illegible], in loco, ubi alias viget gera-
da, hæc ei defertur, qui meram [illegible]
[illegible], ubi defuncta habi-
tavit. *Carpz. d. loc. def.* [illegible] Qui-
busdam vero locis etiam in Saxonia
gerada plane non est in usu. Vid.
[illegible] Et reperiuntur
etiam *diversa diversis locis* circa res
[illegible] & geradam obtinentia
[illegible] Tractat. noster
[illegible] *part.* [illegible] C. XI.
[illegible] Carpz. *p. 1.*
[illegible] *seqq.*

Admittuntur etiam ad successionem quodammodo conjuges jure civ.

XXVI. Praeterea Augustalibus & novissimis constitutionibus cum illis, qui ex dictis tribus succedunt ordinibus, admittuntur quoque conjuges, quando nimir. (1.) Matrimonium fuerit sine dote aut donatione propter nuptias; & (2.) Conjux praedefunctus fuerit locuples, superstes autem laboret inopia. *auth. praeterea C. un. de Vir. & uxor. Nov. 117. c.* Et quidem distinguendum est an extent liberi an non: priori casu conjux conjugi succedens usumfructum tantum in quadam portione consequitur, & quidem quartae portionis omnium bonorum si liberi fuerint tres vel pauciores: si verò plures, virilis portionis. Posteriori casu in quartam partem succedit conjux, ejusdemque plenam acquirit proprietatem.

Jure Saxon. maritus succedit in mobilia uxoris: salva tamen liberis legitimâ.

XXVII. Jure Saxon. post consummatum matrimonium & conscensionem thalami conjuges ... succedunt: ut maritus percipiat omnia mobilia (*ut & immobilia ... matò in dotem data* Carpzov. *p. 3. c. 23. d. 26.*) uxoris defunctae, ... gerada, de quâ superius. vid. Dn. Richter. *sect. 4. m. 2.* Si tamen uxor planè non habeat immobilia bona.

n. 4. Cum res non sufficiunt ad legitimam, ex nobilibus liberis debet suppleri legitima. Dn. Richt. d. loc. n. 32. & 33. Atque de his nobilibus bonis in præjudicium mariti testari non potest. Carpzov. p. 2. c. 7. d. 4. Quod si quoq; bona nobilia non relinquat, quarta pars dotem [illegible] [illegible] Dn. Richter. d. l. n. 17.

XXIIX. Viduæ ignobili optio conceditur & communi Saxonico & Electorali jure, utrum dotem seu illata sua repetere: an verò illa illata relinquens, [illegible] ex [illegible] suis et mariti bonis quartam partem, siquidem tres vel pauciores vel [illegible] liberi [illegible], sin plures, portionem virilem seu eandem, quam singuli ex liberis, percipere velit. d. l. [illegible] Saxon. verò [illegible] [illegible] [illegible] tertia [illegible] [illegible] vidua, & [illegible] conjuge [illegible] p. 2. c. 30. Carpz. dec. def. 17.

Vidua ignobilis debetur jure Saxon. commun. quarta pars æquando [illegible] portio ex bonis mariti & uxoris collatis nisi malit dotem & illata solum repetere. Quid jure Electorali obtineat.

XXIX. Vidua nobilis præter [illegible] consequitur ex bonis defuncti mariti (1.) Sponsalitiam [illegible] (Die Morgengabe) (2.) Cibaria [illegible] (Musstheil) Vid. Dn. [illegible] Et (3.) do-

Quid vidua nobilis consequatur.

(t) dotalitiũ in bonis feudalibus constitutũ vel constituendum. vid. Syntagm. nostr. Feud. *c. 14. aph. 9. & seqq.* Quod si autem vidua nobilis dotem promissam non inferat, adeoque dotalitium petere non possit, illâ portione, quæ plebejis debetur, contenta erit. *Dn. Richt. d. loc. n. 67.* Est quoque in ejus arbitrio, velitne dotalitium exigere: an vero dotem repetere *Const. Elect. 42. part. 2.* vid. nostrum allegat. Syntag. feudal. *c. 14. aphor. 15.* Addas de repetitione donorum nuptialium *Decis. Elect. 41.*

Præcipuè vero pacta & statuta sunt attendenda.

XXX. Sunt præterea etiam singularia statuta locorum, quibus dispositum, quomodo uxor marito, vel maritus uxori succedat, quæ præcipuè attendenda: ut & primò omnium inspicienda & observanda pacta dotalia, si quæ confecta fuerint.

Heredes si desint, alii cōjuges sibi invicem succedunt. *L. 38. ff. t. 11. unde Vir. & uxor.*

XXXI. Notandum & hoc est, quod si defunctus maritus nec liberos nec cognatos relinquat, uxorem in tota hereditate succedere & vice versa ad maritum defunctæ uxoris hereditatem pertinere: *t. t. D. & C. unde Vir. & uxor.*

Nec alio herede existēte,

XXXII. Tandem si nec ulli agnati, nec uxor superfit, hereditas vacans fisco cedit, vel hodiè magistratui

[illegible] habenti. l. [illegible] C. de bon. vacant. Dn. Richter, [illegible] — *nec conjuge superstite fiscus succedit.*

Add. L. III. Tit. I. de heredit. quæ ab int. defer. Et seqq. usque ad Tit. 8.

Tit. XXXI.

De bonorum possessionibus.

I. Jus bon. possessionis introductum est a prætore, emendandi & supplendi, nec non aliquando confirmandi veteris juris Civilis gratia. l. 1. *de bon. poss. vid. pr. I. eod.* Bonorum [illegible] possessio est jus persequendi & retinendi patrimonii, sive rei, quæ cujusque, cum moritur, fuit. *l. 3. §. 2. ff. t.* Vel est jus succedendi in universum jus defuncti, a prætore, [illegible] imploratio, concessum. — *Bonorum possessionis seu hereditatis prætoriæ introductio. Descriptio. L. 37. ff. [illegible] de bonor. possess.*

II. Dividitur bon. possessio in Edictalem & decretalem. Illa [illegible] [illegible] — *Divisio in edictalem.*

opus

opus fit causæ cognitione. *l. 3 § ... d. t.* Decretalis vero præcedente singulari causæ cognitione pro tribunali decernitur. *l. 2, § 1. quis ord. in poss. serv. l. 3. §. 8. de con. poss.*

Et Decretalem.

Illa hodie non facile usum habet.

III. Hodie edictalis bon. poss. non facilè usu obtinet, extensa quippe per constitutionem Justiniani in Novellis successione, ad omnes eos, quos prætor vocavit. Enarrari vero solent casus, quibus etiam post jus Novell. Edictalis bon. poss. necessaria esse videtur: Quos leges in Exercitat. nostr. ad Pandect. XXXIIX. *th. 42.*

Ast Decretali opus est I. Si vidua prægnantem se asserat. *L. 37. ff. t. p. de ventre in bon. poss. mittendo & Curat. ejus.*

IV. Decretali vero bon. poss. adhuc hodiè aliquando opus est. Decernitur vero singulariter bon. poss. (1.) Si controvertatur, an defuncti vidua prægnans sit nec ne: tunc enim præcedente causæ cognitione mulier ob ventrem seu fœtum in utero, quem prætendit interea mittitur in possessionem rerum hereditariarum, usque dum vel partus nascatur: vel abortum mulier fecerit; vel appareat eam non esse prægnantem: Daturque interim Curator, qui mulieri propter fœtum ex bonis prospiciat *l. 1. §. 17. 27. seqq. l. 4. de Ventr. in poss. mitt.*

V. Quod

V. Quod si [illegible] melior [illegible] & tamen [illegible] & patiens se minus [illegible] longius [illegible]. *L. 1. § [illegible] ff.* [illegible] — Dolose afferens sumtus restituere debet.

VI. Porrò (a.) Si liberis impuberibus de statu vel legitima nativitate & hereditate paterna lis moveatur; tunc præcedente causæ cognitione, & præstita cautione de restituendis bonis hereditariis, si adversus se judicatum fuerit, impuberes mittuntur in bona patris, perinde ac si lis mota non fuisset, dilata quæstione in tempus pubertatis. *tot. tit. ff. & C. de Carb. Edict.* — II. Si impuberi status quæstio moveatur. *L. 27. ff. t. 10. de Carbon. edicto.*

Tit. XXXII.

De Divisione hereditatis & Collatione bonorum.

I. Hereditatis divisionem cum fuerint plures heredes, inprimis considerandum est, quæ partes in testamento heredibus assignatæ, & hæ servandæ veniunt. Nullo autem testamento existente, heredes in partes æquales, ali- — Quomodo hereditas delata & adita dividenda.

aliquando tamen in stirpes, uti supra monitum, succedunt.

Aliquando per sortem lis dirimitur.

II. Si inter coheredes circa divisionem convenerit, res clara est: at si inter ipsos non conveniat, æquales partes constituuntur, & sorte dirimitur, quænam res huic, quænam alteri obvenire debeant: quod si vero nec in constituendis partibus conveniant, Magistratus cognitioni res committitur, qui vel ipse vel per Commissarios divisionem instituit, Jure Saxonico solet major portiones designare, minor vero eligere & optare.

aliquando Magistratus opus est autoritate.

III. Si res aliqua in hereditate sit, quæ commodè divisionem non recipiat, hanc is, cui sortis judicio aut consensu cæterorum vel optione obvenerit, pretio cæteris, pro cujusque portione soluto, retinet. Quod si nemini heredum rem illam acquirere commodum fuerit: venditur & pretium inter heredes dividitur. Denique si heredes pro indiviso res hereditarias communiter possidere malint, imputatur cuique, si quid ex hereditate percepit, ut id in divisione aliquando conferatur.

Aliquando collatione opus est.

IV. Cæterum cum sæpius accidat, unum vel alterum ex liberis, vi-

[illegible] parentibus est, bonis pater- [illegible] aliquid acceperit [illegible] mortem pa- [illegible] aliquid acceperit [illegible] vel [illegible] debet, ut sibi tan- tum in hereditatis divisione detraha- tur. *l.* [illegible] *de* [illegible] *bon. & de collat.* [illegible]

L. 37. ff. t. 6. de Collatione.

V. Non filii tantum, sed & nepo- tes, sive autem soli, sive [illegible] con- [illegible], conferre tenentur. *l.* [illegible] Non tantum quæ ipsi, sed & quæ parentes eorum [illegible] quia nepotes, cum [illegible] semper veniunt [illegible] personam paternam. ad. *l.* Medio [illegible] *legitima* [illegible] Quod tamen [illegible] est ad eos, qui & [illegible] heredes patrum [illegible] fuerint. Quid enim si paternam hereditatem repudiaverint, & [illegible] successerint? Sane iniquum [illegible] [illegible], ex repudiata patris hereditate petere collationem eorum, [illegible] nihil ad eos pervenit. [illegible] [illegible] [illegible] hoc [illegible] in eo [illegible], quando nepotes repudiantes hereditatem paternam cum patruis [illegible], [illegible] *ad C.* [illegible] 24. n.

Conferunt vero & filii & nepotes.

24. n. 38. Thesaur. *decis. 137 numero* Valquius. *de succ. Creat. l. 3. §. 10. num. 274.* H. Pistor. *p. 1. q. 30 num.* Si enim nepotes cum patruis vel avunculis aut materteris suis succedant, adeoque non per se, sed beneficio parentum primum locum teneant, collatio eorum, quæ parentes perceperunt, omninò fieri debet, nec repudiando hereditatem paternam collationis oneri se subtrahere queant.

Collatio in successione tam testamentaria, quam legitima obtinet.

VI. Non solùm ab intestato locum habet hæc collatio, sed & si ex testamento succedatur. *l. 10. D. ... l. 17. C. de collat.* nisi testator eam expressè remisit. *l. 1. & auth. ...* vel extraneus institutus sit, qui ab intestato non esset successurus *arg. ... §. 5. de collat. bon.* aut ultimæ voluntatis verba ita generaliter sint concepta, ut per se satis colligi possit, eam remissam. *arg. l. 39. §. 1. ...* add. Faber. *ad C. L. 6. t. 4. ... num. 28.*

Liberi juncti extraneis: illi inter se sed non his conferunt.

VII. Si diverso jure ... si plures liberi cum extraneis heredibus succedant, nihilominus inter eos collationi est locus. ... *dot.* quia conjunctio non tollit necessitatem conferendi inter fratres

 adeo-

[illegible] non confe-[illegible] [illegible] arg. l. 21. §. 1. C. [illegible]

XIX. Huic collationi [illegible] sunt [illegible], quæ [illegible], de quorum [illegible] quæritur, sunt [illegible] l. 17. C. de collation. ut dotes [illegible] donationes [illegible] & alia res [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] jur. dot. [illegible] §. 5. [illegible] 22. A [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] parte [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de collat. l. 20. §. 6. [illegible]

XX. Non [illegible] sequens [illegible] C. de collat. [illegible] de [illegible] (2.) quasi [illegible] Sicut [illegible] [illegible] [illegible] C. de [illegible] [illegible] quasi [illegible]

Regulariter omnia à parentibus profecta sunt conferenda. L. 19. ff. 1 T. de dotis collat.

Non tamen impensa nuptialitia.

Non conferuntur; bona castrensia & quasi castrensia, unde nec

[illegible]-

in casibus continentur, quæ occasione artium liberalium & functionum publicarum ad filium pervenerunt. Hinc non conferuntur sumptus in studia erogati, sive a patre sive a matre *l. 50. ff. fam. herc. l. 11. C. de negot. gest.* Carpzov. *d. C. 11. d. 17.* etiamsi pater impendia in rationes redegit. Decis. Elect. noviss. *Decis. 50.* Dn. Richter. *ad auth. habita pr. §. 6. n.* nisi 1. de contraria patris voluntate alio modo constet. 2. si filius haberet bona adventitia e. g. materna, eaque administraret pater Dn. Brunnem. *in tr. de collat. bon. c. 4. n. 92.* 3. si pro filio tantum fuerit erogatum, ut alii liberi non possint habere legitimam. *d. Decis. Elect. 50.* 4. si sumtus malè consumpti. *d. Decis. 50.*

Sumtus studiorum regulariter.

3. donatum filio.

X. Prætereà (5.) quod simpliciter donatum est filio non confertur, Vinnius *tr. de collat. c. 11. n. 1. seqq.* Gudelin. *de jur. noviss. L. 2. c. 9.* Christin. *Vol. 1. d. 178.* Matth. de Afflict. *dec. Neapol. 247.*

Prætereà non conferuntur bona aliunde: Et post mortem patris obvenientia.

XI. Denique constat, quod bona aliunde, quam ab ascendente, cui succeditur, profecta non sint conferenda, add. Brunn. *d. c. 4. n. 106.* Sicut nec ea collationi subjecta sunt, quæ post mortem ejus, de cujus successione

ne agitur, acquiruntur. *l.* 15. *§.* 19. *l penult. d. t.* hinc nec conferuntur Legata & fideicommissa à patre relicta. *l 10. l. 12. l. 16. C. d. t.*

XII. Inter solos descendentes locum habet collatio, nec ad ascendentes, collaterales aut extraneos extenditur, quia cessat ratio æqualitatis, quæ censetur à parentibus servata in successione liberorum, nisi aliud dixerit. Præterquam quod moribus Saxonicæ mater, licet persona extranea sit, marito suo cum propriis liberis succedens, uti sup. expositum, dotem & reliqua sua bona conferre tenetur Carpzov. *d. p.* 3. *C.* 11. *d.* 24. Locu[illegible] habet coll. inter solos descendētes.

Add. L. 3. T. 10. de bonor. possessionibus & seqq.

Tit. XXXIII.

De Hereditatis petitione, querela inofficiosi & actione fam. herc.

I. Hereditatis petitio vel est specialis & qualificata, ita, ut aliis tradere opus habeat quodam remedio, quo ei ipsi præparetur: vel est generalis. Hereditas delata & adita exigitur à detentore vel mediante

querela inofficiosi: Quæ describitur. L. 5. ff. t. 2. De inoff. testam. neralis. Illa specialis petitio hereditatis vel remedium præparatorium querela inofficiosi testamenti dicitur, quæ est actio, quâ rite quidem, sed inique exheredatus præteritusvè petit, ut testamentum, quô is est exclusus, rescindatur, ipse heres declaretur, ac proinde scriptus heres condemnetur ad hereditatem restituendam, cum omni causa.

Cui datur. II. Opus itaque habent hoc remedio liberi; parentes; & certo casu fratres, inique exheredati aut præteriti. vid. *Tit. 21. aphor. 1. & seq.*

Contra quē. III. Instituitur hæc querela contra quemlibet heredem testamento institutum; aliumve, qui ex testamento hereditatem pro herede aut pro possessore tenet *l. 1. C. d. inoffic. testam.*

Ad quid. IV. Intenditur hac actione, ut testamentum tanquam inofficiosum rescindatur, ac proinde eversa ita sola heredis institutione, actor declaretur heres ab intestato *l. 8. §. 16. d. inoffic. test. l. 21. §. 2. eod. junct. Nov. 115. C. 3. in fin. & C. 4. in fin.* Legata ergo & alia capitula subsistunt: quia hæc testamento, absolute spectato, nullo laborant vitio: & quoad ista

nihil

nihil contra pietatis est officium commissum Carpzov. 3. C. 9. d. 3.

V. Generalis seu simplex hereditatis petitio est actio universalis ex acquisito jure hereditario competens, qua heres adversus eum, qui pro herede vel possessore possidet, contendit se heredem declarari, & hereditatem suam esse, & per consequens res hereditarias una cum præstationibus personalibus, sibi ab isto restitui. *tot. tit. D. & C. de pet. hered.* Hereditatis petitio simpl. descriptio. *L. 5. ff. t. 3. de hared. petit.*

VI. Causa itaque seu fundamentum hujus actionis est dominium hereditatis seu jus hereditarium. *l. 1. §. 1.* verb. ex suo jure. *Si pars hered. per.* adeoque est actio in rem *l. 25. §. 8. de per. her. l. 12. §. 4. C. eod.* Quoniam vero aliquando falsus heres ex gesto personaliter obligatur, ob hasce præstationes personales mixta dicitur *l. 25. § 18. de pet. her. l 7. C. eod.* unde etiam b. f. actionibus accensetur. §. 28. *I. de action.* Ejus fundamentum.

VII. Datur hæc actio ei, cui competit jus hereditarium ex testamento vel ab intestato per aditionem quæsitum. *l. 1. 2. 3. de pet. her. l. 10. C. eod.* Non autem actio hæc tantum ei proposita, qui ex asse heres est, sed & ei qui pro parte heres est adeoque Cui detur.

L.5.ff t.4. Si pars hæred. pet. partem hereditatis petit. l. 1. *pr. & tot. tit. si pars her. pet.*

Contra quem.

IIX. Competit petitio hereditatis adversus eum, qui pro herede vel possessore possidet totam hereditatem, aut rem jusve aliquod hereditarium. l. 9. *l. 10. de pet. hered. significat autem sic: pro herede possidere:* si quis titulum quidem heredis allegat, sed non sit verus heres, sive b. f. ex stimet quis se esse heredem, vel m. f. v. c. sciens testamentum esse nullum, se venditet falso pro herede. Pro possessore possidere est sine titulo seu causa possidere. l. 12. *pr. l. 16. §. 4. d. t.* Præterea sciendum, quod juris interpretatione pro possessore habeatur. (1.) Qui dolo desiit possidere res hereditarias. l. 13. §. 14. *l. 25. §. 8. de pet. her. l. 157. de R. J.* (2.) Qui liti se obtulit quasi possideret. l. 13. §. 13. *l. 45. de petit. hered.* (3.) qui vi dejectus fuerit. *d. l. 16. §. 4. de pet. her.*

Ad quid.

IX. Petitur hac actione, ut quis heres declaretur; adeoque possessor condemnetur ut res hereditarias restituat cum omnibus accessionibus, fructibus & usuris.

Et quidem m. f. possessor non solum tenetur restituere omnia quæ possi-

possidet aut lucratus est, *l.* 28. *de pet. her.* sed & omnia, quæ quocunque modo possidere aut exigere potuit, & omisit. *l.* 20. §. 5. *l.* 25. §. 2. *de pet. her.* ac quoslibet fructus tum perceptos tum percipiendos: nec non æstimationem rerum quas possidere desiit, & fructuum, quos inde percipere potuit. l. 20. §. 12. *d. t.* At b. f. possessor restituit solum eas res, quas adhuc possidet, vel pretium ex rebus b. f. venditis redactum & quantum alias factus est locupletior. l. 25. §. 11. *l.* 40. §. 2. *d. t. l.* 1. *C. eod.*

X. Impensas tamen, quæ fructuum quærendorum conservandorumque gratia factæ sunt, tùm b. tùm m. f. possessor deducit. l. 36. §. *ult. l.* 37. *d. t.* præterea & alias impensas, in res hereditarias erogatas, necessarias ac utiles tam bonæ quàm m. f. possessor detrahit, l. 38. *d. t.* hac tamen observata differentia, ut b. f. quidem possessor impensas ex aliis rebus hereditariis deducat, licet res non extet, in quam fecit. *d. l.* 38. m. f. a. possessor non aliter quam si res melior extet. *d. text.* porro voluptuarias impensas m. f. possessor solùm tollit, quantum, salvâ ipsa re permanente fieri potest. l. 39. §. 1 *de pet. hered.* at b. f. pos- Impensas possessor retinet.

sessor & illas deducit in hoc judicio universali, *d. l. 39.* §. 1.

Dist. Hæreditatis petitio in civilem. *L. 5. ff. t. 6. de fideicom. hæred. pet.*

XI. Distinguitur hereditatis petitio porro in civilem & prætoriam. Illa iterum alia est ex jure hereditario directo, & datur heredi directo instituto. Alia ex fideicommisso, & dicitur fideicommissaria hereditatis petitio, quæ est, quâ is, cui ex fideicommisso restituta est hereditas, contra possidentem pro herede, aut pro possessore intendit hereditatem suam esse, ideoque sibi res hereditarias esse restituendas. *tot. tit. de fideicomm. hered. pet.*

Et prætoriam. *L. 5. ff. t. 5. de possessor. hæred. pet.*

XII. Prætoria hered. petitio est, quâ is, cui à prætore b. possessio data est, contra eum qui pro herede vel pro possessore possidet, intendit hereditatem suam esse, adeoque res hereditarias sibi esse restituendas, *tot. tit. de poss. hered.*

Inter coheredes opus est actione famil. ercifcendæ. *L. 10. ff. t. 2. Fam. ercisc.*

XIII. Restat fam. hercisc. actio, quâ coheredes, quibus hereditas est communis, inter se agunt de rebus hereditariis dividendis, commodis communicandis, damnis, dolo culpaque datis resarciendis, ac impensis restituendis. *tot. tit fam. herc.*

Ejus fundamentum.

XIV. Fundamentum itaque hujus actionis est itidem dominium seu

jus

jus hereditatis, & simul quasi contractus hereditatis communio, §. 4. *l. de Obl. quæ ex quas. contr. nasc. l.* 22. §. 4. *fam. herc.* Atque inde inter mixtas actiones refertur. §. 20. *l. de action.*

XV. Datur inter ipsos coheredes inter se, quorum unusquisque diverso respectu actoris & rei partes sustinet. *l.* 1. §. 3. *d. t. l.* 2. §. 3. *C. eod.* Habetur tamen pro actore is, qui prior provocat ad judicium: potest tamen unus etiam invitis cæteris divisionem petere. *l.* 13. *d. t.* Datur inter coheredes.

XVI. Vindicatur hac actione pars ex communi hereditate ad nos pertinens, ut scil. per divisionem rei, antea communis, certa portio cuique obveniat: *l.* 1. *d. t. l.* 8. *C. eod.* Petuntur quoque præstationes personales, ad quas ex quasi contractu alter coheredum alteri obligatus est, *d.* §. 4. *de obl. quæ ex quasi contr. d. l.* 22. §. 4. *l.* 25. §. 15. & *seqq.* nim. alter alteri rationem debet reddere ob administratas forte res hereditarias; fructus & alia commoda communicare, nec non damna, si quæ intulit, resarcire. *d. text.* Vicissim vero alter alteri impensas factas restituere Ad quid detur.

peratoris autoritate accedente, inita, ut heredibus masculis unius familiæ deficientibus, in altera familia paciscente superstites masculi in bona & principatus extinctæ succedant. Vid. Gail. 2. O. 127. Nicol. Bets. *de statut. Pact. & consuet. illust. person.* Reulner. *Vol. 1. cons. 3.* Limn. *de J. publ. L. 4. cap. 8.* Joh. Casp. Guttich. *tr. de confraternit.* Dn. Hahn. *d. jur. rer. concl. 75.* IV. Pactum ganerbinatus (Gan-Erbschafft) quod est conventio inter nobiles, ac illustres familias certis legibus superioris confirmatione accedente, inita, ut se suasque facultates contra vim & hostiles incursiones defendant, & una extincta familiâ, ex reliqua superstites isti succedant; Erklär. des Landf. zu Augspurg de an. 1500. *tit.* wider der Gan- Erben schlossen / Landf. zu Wormbs *de A. 1521. eod. tit Sra.* Rittershus. *partit. feud. 1. c. 18.* Wehn. *Voc.* Gan Erben. Dn. Hahn. *d. l. concl. 76.*

III. Pactum conservativum est conventio de obstaculo hereditatem jure communi debitam impediente removendo, atque ita jure succedendi in pristino vigore conservando. Vid. Muscul. *d. tr. d. 1. concl. 3. lit. O.* Heig. 1. *q. 23. num 15.* Dautb. *de Te-* Aliud conservativum.

P 5 *sta-*

stament. n. 105. H. Pistor. *p.* 4. *quæst.* 87. Dn. Hahn. *concl.* 78.

Aliud dispositivum.

IV. Pactum dispositivum est conventio, quâ de hereditate tertii viventis dividenda agitur vel alias de eâ in casum, si alterutri paciscentium obvenerit certo modo disponitur. Tertius iste vel incertus est vel certus. De illius hereditate pactio quodammodo jure civili quoque etiam subsistit, *l.* 3. §. 2. *pro soc.* modò in fraudem legis nomen non supprimatur H. Pistor. *p.* 4. *q.* 1. *n.* 4. Si de certi hereditate conventio ineatur, ille aut consentit, & jure civili etiam consistit modo in ea voluntate iste usque ad mortem perseveraverit. *l. f. c. de pact.* ubi add. Dauth. *in d. l. f. n.* 119. Dn. Hahn. *d. l. concl.* 79. *n.* 12. *& seqq.* aut non consentit, & illo jure non valet: admittitur tamen pactum, quo filius vivo patre cum creditoribus paternis pactus est, ut sibi remitterentur debita paterna, *l.* 7. §. 18. *vers. idem prob. de pact. l.* 47. *d. O. & A.* add. Dn. Hahn. *d. l. concl.* 79. *& seqq.*

Aliud renunciativum.

V. Pactum renunciativum est conventio, qua quis animum omittendi successionem futuram, seu quæ aliquando defertur, in gratiam alterius,

us, declarat. *c. quamvis. 2. de pact. in.* VI. Ita filia, acceptâ dote quandoque renunciat hereditati paternæ *d. c.* Similiter & filius accepta v. gr. donatione propter nuptias, vel certâ quantitate in favorem forte primogeniti pro conservando familiæ splendore hereditate reliquâ aliquando se abdicat Gutierez. *in d. c. quamvis Verb. filia n. 9.* Dauth. *ib. num. 46. 59.* Dn. Carpzov. 2. *c. 35. d. 8. & 9.* Initur hoc pactum vel cum eo, de cujus vivi hereditate quæ aliquando obventura agitur. v. c. filia cum patre. *d. c.* vel cum eo, qui futurus esset coheres: v. c. cum fratre, Gutierez. *d. l.* Dn. Carpzov. *p. 2, c. 35. d. 10. n. 2. & seqq.* Renunciatur hereditati alicujus, quam alias lex ab intestato deferret. Non autem comprehenduntur I. bona ad hereditatem cui renunciatum, non pertinentia; ut feudalia; nisi feudum sit planè hereditarium, Rosenth. *l. 9. concl. 13. num. 8. 15. & seqq.* Kellenbenz. *tract. de renunciat. success. quæst. 26. n. 14.* nec non fideicommissaria Muscul. *d. concl. 7. n. 3. 64. & seqq.* Gail. 2. *O. 95.* Kellenb. *d. tr. q. 30.* Dn. Hahn. *d. tract. concl. 84. num. 13.* Hinc etiam filius filiaque non arcetur, si renunciaverit

hereditati paternæ, a fratris heredítate, licet in hac non nisi bona patris, ante defuncti, reperiantur Gail. 2. *O. 148. num.* 12. H. Pistor. *4. q. 6. n. 63.* Porro II. non spectat ejusmodi renunciatio ad ea, quæ filio testamento pater, cum quo is de non succedendo convenit, reliquit, quia pactum & juramentum per testamentum superveniens remissum intelliguntur. Mynsing. *1. O. 7. n. 5.* Gail. 2. *O. 148. num.* 11. etsi expresse & successioni ex testamento & ab intestato renunciatum sit. Gutierez. *in d. c. sum. omnino numer.* 11. *& seqq.* Treutler. *& alleg. num.* 1. *d. 6. th. 9. C. in fin.* Dn. Hahn. *d. l. num.* 15. Cæterum renunciatur vel in universum hereditati vel certæ parti; Priori casu nihilominus legitima debetur, nisi illam vel quod loco ejus est v. gr. dotem, acceperit: vel specialiter etiam legitimæ renunciaverit, *Gail. d. 2. O. 147. n. 13. 14.* Gutierez. *d. jur. confirmat. l. 1. c. 19. num.* 3. Oldend. *5. Class. 3 p. n.* 4. Dn. Carpzov. *d. leg. d. 5.* Dn. Richter. *dec. 69. num.* 15. *& seqq.* Pactum de non succedendo subsequi debet ipsa renunciatio. Muscul. *conclus. 5. n. 234.* Cothm. Kelsenb. *d. tr. q. 7. n. 7. 8. & seqq.* vid.

Dn.

Dn. Richter. *dec. 69. num. 2.* Et quidem jurata. *d. c. 2. d. pact. in* XI. Coler. *dec. 38.* Dn. Carpzov. 2. *c. 35. d. 6.* adeo ut assertionem bey Fürstl. Gräfl. Adelichen Ehren it. an Eydes statt non sufficere statuant Kellenb. *d. tr. q. 3.* De jure Saxonico communi non requiritur juramentum LandR. *art. 13. l.* 1. Dn. Carpzov. *d. l.* Dn. Richter. *d. dec. 96. num. 7. & seqq.* Non autem hujusmodi renunciatio vires habet, quando non defertur renuncianti hereditas, quippe quem casum deferendæ scil. hereditatis, renunciatio respicit; unde liberi non obstante matris, quæ ante patrem mortua, renunciatione, avo ex propria persona succedunt, etiamsi mater pro se suisque heredibus renunciaverit. H. Pistor. *p. 4. q.* 7. Dn. Carpzov. *2. c. 35. d.* 11. *12.* 13. Dn. Richter. *d. dec.* 69. *n. 28.* neque etiam excluditur renuncians amplius à successione, si illi, in quorum favorem & commodum renunciatio facta est, decesserint, vel alias cesset causa, ob quam renunciatum est: sic fratribus, vivo patre, mortuis, non obstante renunciatione succedit filia patri. Gail *2. O. 148. num.* 10. Muscul. *d. leg. concl.* 6. *lit. e. & seqq.*

Quod multò magis obtinet, si renuncians v. gr. filia, sibi pacto successionem reservarit: auff einen ledigen Anfall/vid. Kellenbenz. *d. tract. q.* 18 *& seqq.* Dn. Hahn. *d. l. num.* 31. Cæterum ob enormem vel enormissimam læsionem rescindi non posse hujusmodi juratam renunciationem, præsertim si bona v. c. paterna postea fuerint aucta, dispositum est Constit. Elector. *P.* 2. *c.* 35. add. Dn. Carpzov. *ib. d.* 4. Kellenb. *d. tr. quæst.* 42. *n.* 21. *& seqq.* aliter sentit. Gail. 2. *obs.* 147.

Tit. XXXV.

De Jure Pignoris.

I. Hactenus dictum est de dominio tum rerum singularium, sive corporalium sive incorporalium, ut servitutum; tum universali seu hereditatis, sive ea per testamentum; sive per legem; sive per pactum defe-ratur: Sequitur nunc jus pignoris, quod in genere sumptum comprehendit etiam hypothecam. *l.* 1. *de pign. action.* in specie vero pignus ab hypotheca distinguitur ita, ut pignus dica-

Secũda species juris in re Jus Pignoris. Explicatio vocum.

dicatur, quod rei traditione; hypotheca, quæ, re Creditori non tradita pacto nudo vel etiam lege constituitur. l. 9. §. 2. *de pign. action.*

II. In generali itaque significatione jus pignoris & hypothecæ est jus in bonis debitoris Creditori legitimè constitutum in securitatem sui crediti. §. 7. *I. de action.* §. *fin. I. quib. mod. re contrah. obl.* l. 238. §. 2. *de V. S.* — Pignoris ac hypothecæ descriptio. *L. 20 ff. t. 1. de pignor. & hypth. & qual. ea contrah. & de pact. eor.*

III. Pignus constituitur vel per conventionem partium, debitoris nim. & Creditoris; vel absque conventione secundum juris dispositionem. — Pignoris cõstitutio varia.

IV. Per conventionem iterum duplici modo pignus & hypotheca constituitur. nim. (1.) per contractum pignoris, si nim. res ipsa tradatur Creditori à debitore in securitatem crediti, quod licet sæpius in rebus mobilibus contingat, tamen & aliquando res immobiles traduntur Creditori. *l. 18. §. 1. & tot. tit. de pign. action. l. 4. C. de pign. & hypoth.* vid *Lib. III. tit. 7.* — Nim. I. per contractum.

V. (2.) Constituitur pignus ita, ut debitor quidem rem oppignoratam retineat, sed per pactum hypothecæ solum Creditori res oppignoretur in — 2. Pacto hypothecæ.

credi-

crediti securitatem, quod frequentius in rebus immobilibus fieri solet. *t. t. de pignor. & hypothec.*

Persona constituens: & cui constituitur.

VI. Constitui potest pignus ab illis, qui domini sunt rerum, & liberam earum administrationem & alienandi potestatem habent. Constitui creditori: qui sc. creditum inire, & aliud dominium seu jus in re acquirere potest. *conf. l. 24. de pign. & hypothec.*

Res, in quib9 constituitur. *L. 20. ff. t. 3. Quæ res pign. vel hypot. data obl. non poss.*

VII. Oppignorari regulariter possunt omnes res, quæ (1.) in bonis debitoris sunt. *l. 4. quæ res pignor. vel hyp. dat. obl. non poss.* & (2.) alienari possunt. *l. 9. §. 1. de pignor.* Potest & jus pignoris iterum loco hypothecæ alteri cedi absque judiciali insinuatione. *Decis. Elect. noviss. 40.* Res vero alienæ non possunt oppignorari proprio nomine. *tot. tit. C. si res alien. pign. det.*

Oppignorantur vel omnia bona, vel res particulares.

IIX. Oppignorantur à debitore Creditori vel omnia bona vel quædam: Hinc pignus aliud est generale, aliud speciale: Illud afficit omnia debitoris bona allodialia, tam præsentia quàm futura, & post pignus constitutum quæsita. Speciale pignus est in certis rebus oppignoratis,

ratis. *l. 15. §. 1. quæ res pignor. vel hyp. d.*

IX. Notandum hic est, quod jure Saxon. ut & moribus aliorum quorundam locorum ad bonorum immobilium oppignorationem requiratur confirmatio judicis. *Constit. Elect. p 2. C. 23.* vid. & noviss. *Dec. 31.* Quod tamen ita intelligendum est, ut judicialis hypotheca in concursu præferatur nudæ conventionali hypothecæ, etiamsi hæc sit tempore prior: & quod tertius possessor, qui bona fide, quam nescit esse oppignoratam rem, emit, non possit propter istam conventionalem hypothecam destitutam confirmatione judiciali conveniri. Carpzov. *in d. C. 23.* aliàs vero etiam conventionalis hypotheca suos effectus habet, quod nim. ipse oppignorans ejusque heredes inde obligentur, ac pignus luere teneantur. Præfertur etiam hæc nudis creditis chirographariis.

Si pignus in rebus immobilibus judicialiter confirmatum validius est pignore extrajudiciali: quod tamen & ipsum suos habet effectus.

X. Solent oppignorationibus sæpius pacta adjici: quorum aliud est licitum, aliud illicitum. Illiusmodi est pactum antichreseos, quo inter debitorem & creditorem convenit, ut quamdiu creditori non satisfaciat, creditori pignore uti liceat, & fru-

Oppignorationibus adjicitur rectè 1. pactum antichreticum.

& fructus suos facere in compensationem usurarum pecuniæ ipsi debitæ. *l.* 11. §. 1. *de pign. & hyp. l.* 33. *de pign. action.* Gail. 2. O. 3. modo debitori, quandocunque voluerit, pignus luere liberum maneat, quæ facultas illi adimi haut potest, etiamsi expressè ita convenerit. Molin. *de usur. q.* 55. *n.* 385. Sande, *decis. Fris. L.* 3. *t.* 12. *d.* 11. Sed quid si fructus legitimum usurarum modum excedant, an adhuc pactum antichreticum subsistat? Distinguendum est, aut fructuum incertus est proventus, & nihilominus subsistit. *l.* 17. *C. de usur.* nisi nimium modus excedatur. Carpzov. *p.* 2. *C.* 30. *d.* 41. aut fructuum certa est quantitas, & sorti imputandum est, quicquid legitimum usurarum modum superat. *arg. l.* 14. *C. de usur.* Carpzov. *d. loc. def.* 40. Sande *d. L.* 3. *t.* 12. *d.* 10.

Prohibitum est pactum commissorium.

XI. Illicitum est pactum seu lex commissoria, quô convenit inter creditorem & debitorem, ut si debitor suo die non solvat, res oppignorata creditori cedat, *l. ult. C. de pact. pign. junct. l.* 36. *C. de usur.* Valet tamen ejusmodi pactum, ut pecunia destinato tempore non soluta, res oppignorata empta esse debeat justo pre-

rio

tio constituto vel constituendo *l. 16. §. ult. de pignor. l. ult. pr de contr. emt.* Anton. Faber. *in tit. C. de pact. pignor. L. 8. t. 23. d. 1. seqq.* ad Marstert. *tr. de L. Commissoria* Gothofr. à Jena *tr. de L. Commiss.*

XII. Secundum peculiarem dispositionem constituitur pignus vel per judicem vel per legem. Judex decernit immissionem in bona alicujus vel propter contumaciam non comparentis, vel propter cautionem præstandam non præstitam, & dici solet in specie pignus prætorium; vel Magistratus in bona debitoris, qui sententiæ parere recusat, in possessionem mittit vel pignora capit: quod in specie dici solet pignus judiciale. *Vid. l. 15. §. 2. 3. de re jud.*. Constituitur pignus, 2. secund. juris singularem dispositionẽ vel per judicem.

XIII. Referri huc potest hodiè usitatum Arrestum, quod quamprimum impetratum est, debitoris bona jure pignoris afficit, dummodo legitimè impetratum & legitime ejus fiat prosecutio, qua de re *L. IV. Tit. 15. agetur.* Quo etiam pertinet arrestum.

XIV. Per legem in certis casibus constituitur pignus legale vel hypotheca tacita: & quidem (1.) propter singularem debiti favorem à lege assignatur hypotheca 1. fisco in bo- Vel per legẽ ipsam. (1.) ob favorem rei seu debiti.

nis

L.20.ff.t.2.in quibus caus. pign. vel hypoth. tacit. contrah.

nis Civium propter tributa. l. 1. C. in quib. caus. pign. vel hyp. tac. contr. 2. marito ratione dotis præstandæ in bonis uxoris vel illius qui dotem promisit. l. un. §. 1. C. de rei ux. act. 3. uxor pro restituenda dote in omnibus bonis mariti, aut illius qui dotem suscepit ut patris mariti. l. un. § 1. C. de rei ux. act. §. 29. I. de action. quæ hypotheca tacita statim incipit à die contracti matrimonii, licet dos postea soluta fuerit. Gail. 2. O. 86. Extendunt hoc & interpretes ad donat. propter nuptias, it. ad bona paraphernalia, item alimenta à marito uxori præstanda. vid. Berl. Lib 1. C.66. 4. Illi qui in refectionem domus credidit. l. 1. in quib. caus. pign. vel hyp. tac. contr. add. Carpzov. p. 1. C. 28. d. 106. Ubi monet, id extendendum esse ad aliam rem quamlibet, in cujus conservationem pecunia credita & impensa probatur. add. Sande L. 3. t. 12. d. 5.

Non verò ei jus taciti pignoris competit, qui ad emendam vel noviter extruendam domum aliamve rem pecuniam credidit, nisi expresse sibi de hypotheca prospexit. arg. l. 17. C. de pign. l. 7. C. qui pot. in pign. l. 26. & 34. de reb. aut. jud. poss. Faber.

ad C.

ad C. l. 8. t. 8. d. 10. Carpzov. *d. loc. d.* 107. Joh. à Sande, *d. loc. def.* 5.

XV. Vel (2.) ob favorem personæ seu creditorum tribuitur hypotheca 1. fisco in bonis eorum qui res fiscales administrarunt. *l. 1. C. de privil. fisci,* vel cum fisco contraxerunt, *l. 46. §. 3. de jur fisci l* 1. *&* 2. *C. in quib. caus. pign vel hyp. tac.* Sande *d. l. 3. t. 12. d.* 1. (non autem ratione debiti ex delicto. *l. 37. de jur. fisc. l. un. C. de pœn. fiscal.*) Idem accommodatur ad debitores Ecclesiarum, aliorumve piorum locorum, item civitatum & communitatum Carpz. *d. c. 28. d.* 115. *&* 116. 2. pupillo & minori, in bonis Tutorum vel Curatorum suorum in securitatem ejus, quod ex causa administrationis, tutelæ aut curationis nomine ipsis debetur. *l. 10. C. de adm. & peric. tut.* quæ hypotheca incipit a die delatæ tutelæ. *arg. l. 6. §. 1. C. de secund. nupt.* Idem obtinet in bonis illorum, qui pro tutore vel curatore gerunt. Carpzov. *l. 4. Resp. 33. inf.* Faber. *ad C. l. 8. t. 7. d. 2. num* 1. ut & liberis prioris matrimonii in bonis parentis superstitis, non tantum pro servandis rebus, quæ ipsis liberis ex prædefun-

(2) Ob favorem personæ sc. creditoris.

cta patris vel matris substantia debentur. *l. 6. §. ult. C. de bon. quæ lib. l. 8. §. 1. C. de secund. nupt.* Negusant. *tr. de. pign. p. 2. m. 4. num. 19. & 20.* sed in securitatem præstandarum vel conservandarum earum rerum, quæ patri vel matri à priori conjuge obvenerunt. *l. 8. §. ult. C. de secund. nupt.* Similiter in bonis vitrici, in casu. *l. 6. C. in quib. caus. pign. vel hyp.* Præterea & pupilli tacitum habent pignus in bonis omnibus ex pecunia ipsorum comparatis. *l. 7. pr. qui pot. in pign. l. 3. de reb. eor. qui sub. tut.*

3. Ex præsumta voluntate.

XVI. Vel denique (3.) ex præsumta voluntate. *l. 4. de pact.* Et quidem 1. tacitum inde pignus constituitur legatario & fideicommissario in omnibus bonis à testatore relictis pro consequendis legatis aut fideicommissis sibi relictis. *§. 2. I. de Leg. l. 1. C. comm. leg.* 2. competit tacitum pignus locatoribus adversus conductores prædiorum in invectis & illatis ratione mercedis & pensionis constitutæ. *l. 2. 3. 4. 6. in quib. caus. pign. vel hypot. tac. contr.* quo jure Rom. ad urbana prædia restringitur, nec in prædiis rusticis locum habet, in quibus fructus pignoris loco sunt, &

loca-

locatoribus sufficentem præstant securitatem. *l. 4. pr. in quib. caus pign. vel hyp. tac. contr. l. 7. pr. D. eod.* Ista tacita hypotheca obtinet etiam in studiosorum supellectile literaria. Vinnius. *tr. de pactis c. 12. n. 9.* Dn. Richt. *ad auth. habita.* Carpz *p. 2. c. 25. d. 10. n. 6.*

XVII. Dictum est de natura pignoris ejusque speciebus, & quomodo constituatur. Nunc de ipso jure constituto agendum: quod consistit in eo, ut magis in tuto sit creditum. *§. fin. quib. mod. re contr. obl.* seu ut securus sit creditor, atque inde ipsi satisfieri possit, si debito tempore non restituatur creditum. Competit igitur hinc creditori (1.) Jus pignoris persequendi, si non possideat. *l. 27. pr. de pignor* (2.) Si possideat jus retinenti. *l. 10. C. de pignor. action. l. 4. C. de pignor.* & denique (3.) Jus distrahendi, vel aliquando impetrandi dominium. Cum verò interdum una res pluribus oppignoretur, ideo sciendum est, quinam ex pluribus in pignore sint potiores: qua de re inferius suo loco commodius agetur de concursu creditorum. vid. *tit. ff. & C. qui pot. in pignor. vel hyp. hab.*

Ipsum jus constitutum consistit in genere in securitate crediti.

In specie inde venit Jus persequendi pignus.
Remedio vel petitorio vel possessorio.

XIIX. Persequitur pignus creditor vel remedio petitorio vel possessorio. Petitorium est actio hypothecaria, eaque vel Serviana vel quasi Serviana: it. Pauliana. §. 7. *I. de act.* Possessorium est interdictum Salvianum; it. interdictum ne vis fiat ei qui in possess. missus, de quib. Interdict. *tit. seq.*

Actionis hujus possessoriæ tum Servianæ.
Tum quasi Servianæ descriptio.

XIX. Actio Serviana est actio realis, quâ locator res Coloni pro pensione & damnis expresse obligatas persequitur. *d.* §. 7. *I. de action.* Ad hujus exemplum introducta est quasi Serviana, quâ quilibet Creditor res quaslibet, sive tacitè sive expresse obligatas & oppignoratas, a quovis possessore petit, ut eas tradat, vel pignoris nexu, solvendo, eximat. *l.* 16. §. 3. *de pign. act.* *l.* 12. *qui pot. in pign.* *l.* 12. *quib. mod. pign.* [illegible]

Tertius possessor hypothecæ non potest regulariter conveniri nisi excusso debitore principali ac fidejussore. Casus excepti.

XX. Notandum vero est jure novo contra tertium possessorem, ad quem debitore alienante pervenit pignus, non posse moveri hanc hypothecariam, nisi prius debitor, ejusque heredes, quin & fidejussores eorumque heredes actione personali fuerint conventi & excussi. *Nov.* 4. *c.* 2. *auth. hoc si debitor. C. de pign.* Quod non solum in generali, sed & in speciali hypotheca procedere in Scabinatu Jenensi

Jenensi receptum est, Dd. Carpzov. lib. 2. Resp. 71. Caeterum vero habet hic etiam beneficium excussionis (1.) Si debitor vel fidejussor notorie non sit solvendo. Carpzov. 2. Resp. 71. (2.) Si emptor sciens rem oppignoratam comparaverit. Carpzov. 2. c. 18. d. 10. & d. l. 2. Resp. 72. n. 2. (3.) Si constitutum possessorium pignori sit adjectum. l. 18. de acquir. vel amitt. poss. Gail. 2. O. 27. additur (4.) Si pactum de non alienando hypothecae sit appositum. l. 7. § 2. ff. de distract. pign. Carpzov. p. 2. c. 23. d. 30.

XXI. Aliquando & adjici solet pactum oppignorationibus, quod Creditor, deficiente solutione debeat propria autoritate pignus occupare: & ejusmodi pactum non aliud esse constituitur, quam quod liceat non pacto praetore ingredi possessionem: alias sine publica autoritate judicis opus est. l. 3. C. de pignor. l. pen. C. de pign. act. vid. Carpzov. 1. Responsum. 1. & defin. forens. p. 1. c. 22. d. 27.

Aliquando pacto conceditur licentia hypothecam occupandi

Act. Pauliana

XXII. Actio Pauliana (quae exceptione rescriptio ... § 4. de obstr.) est, qua ... creditor revocat id, quod debitor fraudulenter gessit in damnum creditorum urgens. vid. § 6. I. d. act.

fraud. cred. facta sunt ut r. t. restit.

Q

t. D. & C. quæ in fraud. cred. fact. ut rest.

Jus retinendi pignus. XXIII. Sequitur jus retinendi pignus, quod competit Creditori rem oppignoratam possidenti. *l. 10. C. de pignor.* non solùm pro debito, in cujus securitatem pignus traditum, sed & pro alio quovis debito, quo idem debitor eidem Creditori est obligatus. *l. un. C. etiam ob chirograph. pecun.*

Jus distrahendi. *L. 10. ff. t. s. de distract. pign. & hypothec.* XXIV. Succedit denique jus distrahendi, quod hodiè vix competit sine autoritate judicis. vid. Carpzov. p. 1. C. 28. d. 136. & 137. it. p. 1. C. 32. Coler. de proc. Execut. p. ... Dn. Richter. de concurs. Credit. ... 3.

Pignus quo modo solvatur. *L. 20. ff. t. 6. Quib. mod. pign. vel hypoth. solv.* XXV. Tandem adjiciendum, quomodo dissolvatur jus pignoris, quod fit vel ratione ipsius pignoris, vel ratione obligationis cui accessit. Ratione ipsius pignoris solvitur (1) voluntate Creditoris, nimirum remittentis pignus, *tot. tit. C. de remiss. pign.* (2) per interitum rei oppignoratæ. vid. Carpzov. *decis.* 12. vid. *tit. ... C. quib. mod. pign.* Vel ... Ratione obligationis principalis solvitur pignus per solutionem seu liberationem pignoris; quæ semper ...

invito & refutante Creditore fieri possit? ut possessor in locum de- functi pignus [illegible], non subsi- stit; nec huic juri specialiter [illegible] [illegible]

Tit. XXXVI.

De Jure possessionis.

I. Restat ex praecedentibus ultima spe- cies juris in re: jus scil. possessionis. Possessio vero in genere significat de- tentionem alicujus rei, & quidem vel nudam & simplicem; vel qualifica- tam seu cum affectione sibi habendi conjunctam: Haec hujus loci & vera possessio est, *l. 2. Vers. [illegible] C. de prae- script. 30. annor.* Illa vero est apud eos, qui (1.) Propter conditionem personae nequeunt sibi habere, ut ser- vus & filiusfam. *l. [illegible] § 1. l. 24. pr. de acquir. vel amitt. poss.* (2.) Qui ex alia causa, citra ejusmodi affectionem rem sibi habendi, illam habent, ut c. [illegible] *l. [illegible] § [illegible] de poss.* ex [illegible] [illegible] &c.

Tertia species juris in re jus Possessionis. Homonymia vocis possessionis.

II. Possessio itaque (*scil. qualifi- cata*) est detentio rei cum affectione eam tanquam suam habendi. *l. 3. § 20. l. 41. l. 46.*

Possessionis (*qualificatae*) definitio.

L. 49. ff. h. t. & *l. 10. de acquir. vel am. poss.* [illegible] jus possessionis, seu ex possessione oriens, est facultas rem detinendi cum affectu habendi & commoda inde venientibus fruendi. *L. 49. pr. de acquir. vel am. poss.*

[illegible] acquir. vel amitt. poss.

Divisio in civilem & naturalem.

III. Dividitur possessio in naturalem & Civilem: quæ divisio vel intelligitur de modo possidendi & retinendi; & Civilis dicitur quam animo possidemus, seu retinemus possessionem, naturalis [illegible] quam corpore & facto aliquam rem [illegible] *l. 3. §. 13. l. 1. § 1. de acquir.* [illegible] vel de [illegible] possessionis, ut civilis possessio sit, quæ [illegible] tenet animo & opinione domini [illegible] *§. 1. de publ. in rem act.* [illegible] *l. 2. pr. pro suo.* [illegible] *§. 15. l. 1. de rer.* [illegible] lis vero possessio sit, quæ [illegible] net animo quidem sibi habendi, [illegible] absque opinione domini. *L. 12. § 1. de publ. in rem act.* [illegible] *l. 67. pr.* [illegible] *l. 40. pr. & 2.* [illegible]

Personæ [illegible] & acquirere possessionem.

IV. In acquisitione possessionis [illegible] consideranda sunt (1.) personæ [illegible] (2.) modus. Personæ [illegible] esse, accommodari possunt [illegible]

[illegible]

[illegible] de dominio [illegible], 6. *L.* [illegible] ss, quæ [illegible] 29. Res possidentur quæ possidentur.
[illegible] corporales, mobiles & immobiles *l.* 3. *pr. d. acq. vel am. poss.* [illegible] Analogicè seu quasi possidentur res incorporales seu [illegible] & facultate utendi possidentium [illegible]

V. Acquiritur possessio per rei possessionis apprehensionem, quæ necesse est [illegible] corpore seu actu quodam [illegible] & animo rem sibi habendi. [illegible] *de acquir. vel am. poss.* — Modus acquirendi.

VI. Acquisita possessio continetur [illegible] animo & [illegible] animo solo [illegible] *de acquir. vel am. poss.* — Acquisita possessio retinetur animo.

VII. Jus possessionis acquisitæ, seu possessor [illegible] consistit in [illegible] acquisitæ [illegible] possessor gaudet. [illegible] plus juris habet quam ille, qui non possidet, [illegible] *poss.* [illegible] 4. *I. de in*[illegible] modò non ab ipso adversario [illegible] vi scil. clam & precario [illegible] possidet, remanet in suo loco.

si actor non potuerit non suã esse probare. *l. §. 4. l. 2. C. de prob. l. fin. C. de* [illegible] *V.* Imò (2.) et a judice dejectus de possessione, privatâ [illegible] autoritate restituenda est, licet ipse dominus [illegible] cerit. l. 7. *C. unde vi.* adeò ut quoque prædo sit restituendus. [illegible] *de vi & vi arm. c. 5. 7. de restit. spol.* Permissum est etiam, eum, qui [illegible] dejecit, in continenti rursus dejicere. [illegible] *§. 9. l. 17. de vi & vi arm.* [illegible] *de restit. spoliat.* adde tr. [illegible] *Vindict. priv. c. 12.* Præterea (3.) competit etiam jus retentionis ob impensas, de quibus tamen, si non liquidò constet, nec in continenti probari possint, cautione præstitâ possessio est restituenda.

In specie quoad b. f. possessorem.

IIX. In specie a. b. f. possessor percipit fructus instar domini, & [illegible] continuata legitimo tempore possessione, usucapit ac præscribit: Imò & ei qui b. fide & justô titulô, momento saltim temporis rem possidet, datur Publiciana in rem actio; quæ [illegible] jam sup. exposita sunt. *lib.* [illegible] 16. *seqq.*

Turbatio possessionis.

IX. Possessioni accidit aliquando turbatio, quæ est actus, quo possessor alterius dolô culpâve liberè quiescere rem possidere, ave uti impeditur, vel molestatur

molestia, sive incommodum possessioni affertur. Qua quidem turbatione non amittitur possessio, sed per remedia convenientia providendum, ne possessori praejudicetur.

X. Amittitur possessio, vel quòd nolumus amplius possidere, *l. 17. l. 3. §. de acquir. vel am. poss.* vel quòd nequeamus licet vellemus, si nim. dejiciamur de possessione. l. *18.* §. *4. de acquir. vel am. poss.*

TIT. XXXVII.

De interdictis seu remediis possessoriis.

I. Ratione possessionis datur judicium possessorium, quod dividi solet in summarissimum & ordinarium seu plenum. Ratione possessionis datur judicium possessorium summarissimum.

Summarissimum extraordinarium aut summarium est, quô non solenni ordine servatô, celeriter ac summariè proceditur, ita ut sufficiat qualis qualis petitio & responsio, nec non probationes possessionis leviores. vid. Ludov. Pothin. *tr. de summar. possess. Carpzov. proc. tit. 23.* Possessorium judicium ordinarium seu ple-

num est, quod [illegible] ordinarie [illegible] proceditur, ubi scil. cum libellis [illegible] & plenis probationibus. Frider. de interd. com. 26. n. 71. Carpzov. d. loc.

Olim dabantur interdicta.
L. 43. ff. t. 1. de interdict. f. extraord. act. quæ pro his comp.
Postea actio ex causa interdicti.
Hodie loco interdictorum sunt mandata, it. inhibitiones.

II. Olim in causis possessionis decernebantur interdicta, quæ erant formulæ atque conceptiones verborum, seu jussa certis formulis prolata, quibus Prætor aut jubebat aliquid fieri, aut fieri prohibebat: quod tum maximè fiebat, cum de possessione aut qs. possessione inter aliquos contendebatur. *pr. I. de interd.* Talis actio ex causa interdicti de possessione proposita est. *l. ult. C. de interd. §. fin. I. eod.* Præterea hodie sunt loco interdictorum mandata vel cum vel sine clausula in Camera Imperiali. vid. Schwanmannus *de proc. Cam. obs.* 114. Coll. Arg. *ad tit. de interd. th.* 13. Nec non in Curiis [illegible] inhibitiones, de quibus vid. Carpzov. in proc. *d. tit.* 33. *art.* [illegible] *seqq.*

Divisio interdictorum.

III. Dividuntur Interdicta, quod alia sint adipiscendæ, alia retinendæ, alia recuperandæ possessionis.

Interdicta adipiscendæ possessionis.

IV. Interdictum adipiscendæ possessionis est (1) Interdictum, quorum Bonorum, quod datur bonorum pos- [illegible]

[illegible] ab alio pro herede vel pro possessore possidetur [illegible] hereditariam, [illegible] cum [illegible] [illegible] *L. 2. pr. & tot. tit. D. & C. quor. bonor.* vid. uberius [illegible] *tit. 10.* & Cranidi [illegible] *[illegible]*.

V. [illegible] etiam hoc remedium [illegible] *l. fin. C. de Edict. D. Hadriani tollendo*: quo heres, testamento scriptus, illud nullo visibili vitio laboratum producens, & missionem [illegible] in possessionem omnium rerum hereditariarum, quæ tempore mortis testatoris fuerunt, mittitur à judice summatim causam cognoscente. vid. Dn. [illegible] *[illegible] Commentar. ad illam l. fin.*

VI. (2.) Interdictum quod legatorum, quo [illegible] heres post aditam hereditatem contra legatarium, ut possessionem rei legatæ, quam non ex voluntate ejus, sed propria autoritate occupavit, restituat *tot. tit. quod legator.* Ludder. *d. tr. tit. 17.*

VII. (3.) Interdictum Salvianum, quo locator prædii rustici agit contra Colonum, ad possessionem adipiscendarum rerum, quas is pro mercedibus fundi pignori futuras expresse pepigisset. § 3. *[illegible] f. 1. de interd. l. [illegible]*

(1.) Interdictum quorum bonorum. *L. 43. ff. t. 2. Quorum bonorum.*

Quo etiam pertinet remedium ex L. fin. C. de Edict. D. Adrian. toll.

(2.) Interdictum quod legatorum. *L. 43. ff. t. 3. Quod legatorum.*

(3.) Interdictum Salvianum. *L. 43. ff. t. 33. de Salviano interdicto.*

ff. de salvian. interdict. [illegible] interdictum datur [illegible] Creditoribus contra [illegible] debitores, quorum res tacitè vel expressè oppignoratæ, excussis tamen prius principalibus. Thes. [illegible] *Decis. 175. n. 1. add. lit. 3* § *10. h.*

Retinendæ possessionis interdictum [illegible] possidetis. *l. un. ff. t. 17. Uti possidetis.*

IIX. Retinendæ possessionis causa comparata sunt interdicta [illegible] possidetis; & utrubi. Illud est, quo Prætor ei, qui rem immobilem [illegible] eandem possidet, quo minus ita possideat, vim fieri vetat; eumque [illegible] possessione tuetur, nisi, [illegible], [illegible] precario possideat ab adversario. *l. 1. pr. & seqq. D. uti possid.* § *4. [illegible]*

Utrubi. *l. un. ff. t. 31. Utrubi.*

IX. Interdictum utrubi est, quod de possessione rerum mobilium locum habet, *l. un. utrubi* [illegible] *t.*

Præterea sunt specialia interdicta retinendæ possessionis:

X. Præterea sunt specialia quædam interdicta retinendæ possessionis, quibus vel defenditur [illegible] in [illegible] vel ratione [illegible] servitutum quarundam. *l.* [illegible] *uti possid.* [illegible] perse vel [illegible] [illegible]

Quibus vel defenditur superficies.

XI. Interdictum de superficiebus est, quo Prætor superficiarium [illegible]

[illegible]

[illegible] nisi vi, clam aut precario ab [illegible] possideat. l. 1. *pr.* §. 2. *d. tit. de Superfic.*

XII. Ratione servitutum propo- nuntur 1. de itinere actuque privato, (nempe via inclusa via privata) duo in- terdicta: quorum altero Prætor, illi qui iter actumque privato hoc anno [illegible] precario ab adversa- rio usus est, quo minus ita utatur, vim fieri vetat. *l. 1. pr. d. tit. de itin. actuque priv.* Altero interdicto prohibetur, ne iter actumque, quem habet, refici- [illegible] *l. 3. §. 11. 12. d. tit.* mo- do is caveat [illegible] de damno in- fecto, sed de vitio operis. *d. l. 3. §. 11. l. 5. [illegible]* [illegible] *tit.* [illegible] *& seqq.*

XIII. 2. De aquæ ductu sunt quatuor interdicta. Primum est de aqua quotidiana, quod Prætor illi, (ejusve successori. *l. 1. §. [illegible]. 37. d. [illegible]*) qui hoc anno [illegible] die vel nocte, *l. 1. §. [illegible]* aquam de qua agitur, non vi [illegible] non precario §. [illegible] [illegible] *l. 1. § [illegible]* [illegible] §. [illegible] [illegible] in prædia urbana. §. [illegible] §. 2. *d. t.* quo

(1.) Servitutes quædam *nem. iter actumque privatum.* *L. 43. ff. t. 19. de itin. actuque priv.*

Aquæductus. *De quo interdict. 1.* *L. 43. ff. t. 20. de aqua quotid. & æstiva.*

 minus

minus ita permittere eodem modo. *l. 1. §.* 11. 10. 17. 18. *l. 2. d. t.* ducat, vim fieri vetat. *d. l. 1. pr. §.* 26. 27. [illegible] Molin. *d. tr. D.* 705. Frider. *tr.* [illegible] *d. jur. aquat.*

Interdict. 2. XIV. Secundum interdictum est de aquâ æstivâ, quo Prætor ei (ejusve successori. *l. 1. §. 37. d. t.*) quo priore æstate aquam, de quâ agitur, nec vi, nec clam, nec precariò ab adversario duxit à capite §. 30. quo minus ita ducat, vim fieri vetat *l. 1 §. 29.*

Interdict. 3. XV. Tertium interdictum est de aqua ex castello i. e. receptaculo aquarum publicarum. l. 1. §. [illegible] *d. t.* ducenda: quo Prætor ei, cui aquam ducere ex castello à Principe permissum §. 71. *& seqq.* quo minus [illegible] permissum est ducat: vel si damni infecti caverit, quo minus aquæ ducendæ causa opus faciat, vim fieri vetat. *d. l. 1 §. 38. 39.* Molin. *d. D.* [illegible] Frider. *d. t. 11. n. 19.*

Interdict. 4 *L. 43. ff. t. 21. de rivis.* XVI. Quartum interdictum ad aquæ ductum pertinens est de rivis, quo Prætor ei, qui eodem anno vel superiori æstate non vi, non clam, non precario ab adversario aquam duxit, sive jus aquæ ducendæ habeat seu [illegible] *d. l. 1. d. t.* vim fieri vetat, quo minus aquæ ducendæ [illegible]

[illegible]

rivum [illegible] sive in privato, [illegible] d. specum, septa, [illegible] purgare, modo non aliter aquam ducant quam antea ductum est. l. 1. pr. [illegible] & de damno infecto caveat, [illegible] vid [illegible] num. 25. & seqq. Quid rivus, quid specus, (locus [illegible] profundus, à despiciendo [illegible] l. 57. ff. de furt. à quo alius est [illegible] canale. l. 11. pr. de aq. & aq. (pluv. arc.) quid septa; quid [illegible] l. 1. §. 2. 3. 4. 5. d. t. quid [illegible] quid purgare. §. 6. 7. [illegible] l. 2. 3. pr. §. 1. d. t. l. 1. §. 10. d. [illegible] 13. Vitruv. d. [illegible]

XVII. 3. De aquæ haustu, & pecoris ad aquam appulsu [illegible] duo interdicta prohibitoria dantur, qui de fonte, lacu, puteo, [illegible] in [illegible] summo [illegible] nec vi nec clam nec precario ab adversario aquæ usus est. [illegible] Primum est [illegible] [illegible] directum [illegible] [illegible] aquam vivam & [illegible] l. 1. §. 4. [illegible] aquæ [illegible]

Aquæ haustu & pecoris ad aquam appulsu. De quo interdict. [illegible] de fonte.

Interdict. 5. XIIX. Secundum ... ei, quo minus fontem vel lacum vel puteum vel piscinam reficiat, ... quam coërcere & continere, ... possit, modo non aliter ... eo anno usus est. *d. l.* 1. ... damno infecto caveat. *arg.* ... *h. n.* 5. vid. Molin. *d. D.* ... Frider. *d. t.* 15. *num.* 11. *ubi etiam* ... *gis de vicinorum collatione ad fontem reficiendos.*

Est etiam interdictum de cloacis, tum privatis. XIX. 4. Cloacis: est vero cloaca vel privata vel publica. De privata est interdictum pertinens ad ... *l.* 7. *d. serv.* qua vetatur ... vicinus vim faciat cloacas i. e. fossas & canales, quibus colluvies ... it, per illius ædes ductas ... purgandi vel etiam in publicum ... mittendi. l. 1. §. 9. *de cloac.* modo damni infecti caveat. l. 1. *pr.* ... *d. t.* vid. Molin. *d. D. n.* ... debet ipsa refectio & purgatio, cujus dilatio publico seu salubritati ... tium. l. 1. §. 2. *d. t.* obest, impediri licet vi, clam aut precario ... utatur. *d.* l. 1. §. 7. ... *c.* 1. *t.* 2. ipsa vero cloaca, quam ... non jure habet, ... ea denegatur. add. Frider. ... *num.* 11.

L. 43. *ff. t.* 23. *de Cloacis.*

XX. De cloaca publica est inter- [illegible] dictum quo Prætor jubet, ut quod [illegible] in cloaca publica [illegible] [illegible] habet, quo usus ejus de- [illegible] sit, restituatur, simulque inter- [illegible] ne quid fiat immittaturque. [illegible] [illegible] *num. 7. & seqq.* [illegible] cloacam in publico [illegible] [illegible] concedere debet, cui [illegible] publicarum cura est l. *f.* [illegible]

Tum publicis.

XXI. Violentæ & clandestinæ [illegible] possessionis inhibentur [illegible] interdictum quod vi aut clam [illegible] quo Prætor quod vi aut clam factum [illegible] per [illegible] in immissionem in [illegible], restituere jubet. *l. 1. pr. quod vi.*

Vel inhibentur violentæ & clandestinæ turbationes interdicto quod vi aut clam.

L. 43. ff. 1. 24. Quod vi aut clam.

XXII. Denique recuperandæ possessionis causa solet [illegible] [illegible] possessione fundi vel ædium [illegible] fuerit. Nam ei proponitur interdictum, unde vi, per quod is, qui [illegible] ei restitui possessionem [illegible] ab eo, qui vi [illegible] clam, vel precario possidet. [illegible] [illegible] *unde vi* [illegible]

Interdictum recuperandæ possessionis: unde vi.

L. 43. ff. 1. 16. de vi & vi armata.

XXIII. [illegible] [illegible] quod

Nec non remedium ex jure canonico.

quod datur omni, qui de re aliena seu mobili seu immobili vi dejectus est, seu cui aliàs quovis modo, sine justa causa, res ablata est, adversus quemlibet ejus rei possessorem, quamvis ipse non spoliaverit, nec etiam spoliationis sit conscius, ut ei restituatur. Frider. *d. tr. cap. 9.*

L. 39. ff. t. r. de no. oper. nunc. XXIV. Annectemus his finaliter interdictis remedium, quo damnum possessioni ac rei nostræ ab opere novo imminens avertimus. Nominatim novi operis nunciatio est legitima prohibitio alteri, contra pristinam formam ædificium paranti, ab eo, cujus propter jus in re, quod habet, interest id non fieri, facta, ne ædificando, *vel etiam* demoliendo pergat, atque dum de jure constiterit, aut ejus nomine præstita fuerit cautio. *l. 1. § 1. d. nov. op. nunc.*

XXV. Qui facta nunciatione, nec præstita cautione, nihilominus continuat opus, tenebitur illud, quod post nunciationem ædificatum est, suis expensis demoliri *vel interesse præstare, si eo contentus sit nuncians. l. 20. § 1. l. 8. § 1. d. tit.* Frider. *de interd. l. 2. C. 32.*

[illegible]XVI [illegible] autem et [illegible]-
[illegible] de opere
[illegible] appa[illegible]-
[illegible] ædificatum, [illegible]-
[illegible] l. unic. C. [illegible] 2.
[illegible] edif. priv. Gail. l. O. 16.
[illegible] process. Cam. l. 1. c. 11. n. [illegible]
[illegible] 7.
[illegible] T. 15. l. d. interdict.

Lib. III.

De
JURE AD REM ET OBLIGATIONE.

Tit. I.

De jure ad rem & obligatione in genere.

I.

Juris ad rem descriptio.

JUs ad rem est facultas jure competens, quâ ad rem præstandam, li[illegible]dandum aliquid vel faciendum, aut aliquando patiendum personam ex facto suo obligatam habemus. l.3. l.25. *de O. & A.*

Obligationis definitio. *L.44.ff.t.7. de obligat. & act.*

II. Obligatio igitur est juris vinculum, quo necessitate adstringimur alicujus rei solvendæ secundum nostræ Civitatis jura, *pr. Inst. de oblig.*

III. Obli-

[illegible] Omne jus ad rem ex facto Obligatio [illegible] quo quis alteri obligatur [illegible] ex [illegible] qui alium obligatum obligato- [illegible] ius adversus competit [illegible]

[illegible] triplex: (1.) [illegible] (1.)Pol- [illegible] votum, l. 2. l. 1. [illegible] licitatione & [illegible] c. 3. & 6. x. de [illegible] voto (2.) [illegible] Conventio. l. 1. §. 3. de pact. ventione. [illegible] pactum l. 3. de [illegible] (3.) Delicto. l. 1. de O. (3.) Delicto. [illegible] de obl. quæ ex delict.

[illegible] Pollicitatio est sponte [illegible] Pollicitatio [illegible] justa causa. l. 1. §. [illegible] promissum. l. 3. pr. [illegible] descriptio. [illegible] Eaque vel Deo [illegible] Pollicitan- [illegible] vel reipubl. aut [illegible] tionibus. [illegible] l. 1. §. 1. l. [illegible] de [illegible] oblig. D. 1. P. 1. [illegible]

[illegible] Conventio de negotio Civili Conventio- [illegible] secundum LL. Romanas in nis divisio in [illegible] ita dictum & con- pactum & cō- [illegible] l. [illegible] de pact. tractum. [illegible] Pactum in specie [illegible] Pacti descri- [illegible] plurimve in idem ptio. [illegible] conventio [illegible] [illegible] l. [illegible] fund. l. 7. pr. §. [illegible] de pact.

Divisio.

VI. Distinguitur pactum secundum L.L. Romanas in nudum & non nudum l. 7. §. 4. l. [illegible] de pact. [illegible] P. V. Pactum nudum dicitur, quod in simplicibus conventionum finibus subsistit. l. 27. locati. [illegible] conventiones requirunt [illegible] secundum suam intrinsecam naturam; vel ob externam legis confirmationem seu extrinsecam, [illegible] Romanis l. [illegible] de pact. uti inferius explicabitur.

Obligatio alia est naturalis. Eaq; vel minus plena; vel plena.

VII. Effectus conventionum est obligatio, quæ distinguitur in naturalem & civilem. §. 1. I. de fidejuss. & [illegible] de condict. indeb. Obligatio naturalis alia dicitur minus plena, quæ ex gratitudine dependet, l. 25. §. 11. de pet. hered. alia proprie sic dicta [illegible] plena naturalis obligatio, qua quis naturali & gentium jure ad aliquid præstandum adstringitur. l. 19. de condict. indeb. l. 41. eod. Huic [illegible] naturali si accedat juris Civilis approbatio seu confirmatio, est obligatio Civilis § 1. I. de fidejuss. Ista naturalis actionem per se non producit in foro Civili, [illegible] habet tamen alios effectus, ut suis locis dicetur.

Alia Civilis

Conditio conventionis [illegible]

IX. Constat autem in genere omnis conventio consensu inter duos de

[illegible] l. 1, §. 1. [illegible] Nonnunquam sufficit [illegible] [illegible] accepiano neces- [illegible] l. 15, de O. & A. [illegible] [illegible] quando liter. ac- [illegible] requiritur ut ab ei- [illegible] fuerint acceptæ, [illegible] habent ante acceptionem [illegible] agitur. [illegible] De-

Consensus duo habet [illegible] [illegible] voluntatem [illegible] [illegible] idem [illegible] [illegible] plane [illegible] [illegible] ipsa re, de [illegible] [illegible] l. 51, [illegible] l. [illegible] O. & A. [illegible] [illegible] Dominus non [illegible] [illegible] [illegible] l. [illegible]

In personis itaque attenden- [illegible] consentiendi, quæ [illegible] intellectus & vo- [illegible] Cum igitur in [illegible] l. 9. de [illegible] [illegible] [illegible] ubi non [illegible] l. 4, §. 1. de [illegible] 48. de

sensu inter duos.

Consensus duo habet [illegible] intellectum & voluntatem.

In personis duo attendenda: facultas consentiendi quæ aliquibus deest.

ad. de act. modò mentem suam per signa vel literas exprimere possunt, alias opus est Curatore § 4. *I. de Curat.* Debet verò intellectus & voluntas in furiosis & mente captis, quorum negotia solus Curator re ita exigente expedit l. 5 *ff. [illegible] de R. J.* Adsimilatur furioso extremè ebrius. *arg. c. [illegible] de vit. & honest. Cleric.* Præterea deficit consensus in prodigis, quibus scil. à Magistratu bonis interdictum: hi alias se non obligant, nisi Curatoris autoritate. *d. l. [illegible] R. J.*

In quibusdam ob ætatem se non rectè potest exercere.

XI. Nondum sese rectè exerit ob ætatem intellectus & voluntas in impuberibus; & quidem infans, qui septennio minor, nec se naturaliter, nec sibi civiliter alium obligat. § [illegible] *de inutil. stip.* Tutor tamen ex æquitate ipsorum nomine negotia celebrat. Infantiæ proximus alium quidem sibi civiliter, sed se ipsum aliis naturaliter quidem obligat. *d. §. [illegible]* pubertati autem proximus & sibi alium civiliter & se naturaliter obligat. Puberum vero jam minorum consensus est perfectior § *ult. [illegible] & en quib. caus. [illegible]* ideoque sibi celebrare possunt conventiones, his tamen desideratur Curator. *vid. Lib. 1. Tit. XXIII. aph. 3. in fin.*

XXII.

XXII. In eodem [illegible] [illegible] Domus, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non possit, quibus [illegible] [illegible] obligare, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Per [illegible] tamen [illegible] [illegible] obligatur, l. [illegible] l. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Domus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sed [illegible] domini [illegible] [illegible] non potest [illegible] [illegible] obligare, l. [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prodest [illegible].

II. Status [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

XXIII. Deducuntur in conventionem [illegible] & facta. In quibus [illegible] [illegible] (1.) ut sint in rerum natura [illegible] [illegible] potentia [illegible] [illegible] (2.) ut sint in commercio [illegible] [illegible] [illegible]. Facta oportet [illegible] [illegible] possibilia (2.) honesta & [illegible].

Objecta conventionis res & facta.

[illegible] [illegible] de obligationibus.

Tit.

Tit. II.

De Pactis in specie.

Pacti nudi descriptio. *L. 1. ff. l. 14. de Pactis.*

I. Pactum nudum, ut diximus, est, quod in simplicitate conventionis [illegible]. Hoc licet secundum jus Canon. & mores hodiernos actionem producat efficacem. Carpzov. p. 2. c. 30. d. 17. tamen ad intellectum et explicationem juris Romani & [illegible] contractuum [illegible], ejus differentia a non nudo pacto adhuc est notanda. *Vid. Dorn. [illegible] ad Dig. [illegible] & 72.*

Pacti non nudi descriptio.

II. Pactum non nudum seu vestitum est, cui ultra simplicem conventionem vis aliqua civilis [illegible] obligandi extrinsecus accedit. l. 6. l. 7. §. 5 *de pact.* Accedit vero qualitas, quod vel per legem singularem, vel per particulare [illegible] contractus, cui adjicitur.

Divisio in legitimum.

III. Pactum legitimum est quod speciali aliqua lege confirmatum & adjutum, indeque effectum habet,

[illegible]

[illegible] *de pact.* ut (1.) pactum consti[illegible] *l. 1. & tot. tit. de constit. pecun.* (2.) pactum hypothecæ. *l. 1. pr. de* [illegible] (3) pactum dotis *l. 6. C.* [illegible] (4.) donationis pactum [illegible] *C. de donat.* de quibus [illegible] locis.

IV. Pactum adjectum dicitur, quod contractui additur in continenti, indeque lege ita disponente vires [illegible] *l. 7. §. 5. de pact.*

Et adjectum.

V. Adjiciuntur verò pacta vel de substantialibus vel de naturalibus [illegible]. Dicuntur substantialia [illegible] contractus, quæ ad illius essentiam spectant: ac sine quibus is subsistere nequit. Naturalia vero contractus sunt, quæ contractibus, etsi [illegible], secundum ipsam [illegible] regulariter insunt [illegible] einer Han[illegible] gleich nicht [illegible] bedinget) conventione tamen pactorum abesse vel mutari possunt. *l. 11. §. 1. de act.*

Et quidem vel de substantialibus vel de naturalibus contractus.

VI. Pactum circa substantialia adjectum aut est contra jus, & non valet. *l. 27. §. 3. de pact. l.* [illegible] aut juri non contrariatur: & quidem vel hoc (1.) transformat contractum in alium, si nimirum no-

Pactum circa substantialia adjectum.

 mea

men quidem contractus aliud adhibeatur, sed per pactum alia contract9 forma exprimatur. vid. l. 6. §. 1. *de actio empt.* §. *ult. l. mandat.* Vel (2.) Contractus quidem alteratur, sed non planè alius constituitur: exemplum est in l. 24. *l.* 26. §. 1. *depos.* Vel (3.) ejusmodi pacto secundum essentiam contractus quid solum determinatur. Vid. §. 1, 2, *l. de Societat.*

Pactum circa naturalia adjectum.

VII. Pactum circa naturalia in continenti adjectum ita inest contractui, ut ipsam contractus naturam formet, augeat, minuatve l. 7. §. 5. *de pact. l. 13. C. eod.* adeoque actio ex illo contractu, cui adjicitur, datur *dd. text.* Ex intervallo autem adjectum retinet naturam nudi pacti adeoque exceptionem solum parit *dd. text.*

TIT. III.

De Contractibus in genere.

Contractus definitio.

I. Contractus (*Vid. Tit. 1. aph. 5*) est conventio constans propria vi civilem obligationem & actionem producens

ducendi. *l. 7. pr. d. pact.* seu ut alii dicunt: Contractus est conventio cum causa, *l. 7. §. 1. 2. 4 de pact.* seu conventio habens in se negotium aliquod *l. 15 d. P. V.*

II. Illa nimir. vis; *causa*; sive negotium; est id quod operatur obligationem in foro Romano efficacem: & inde dividuntur contractus in proprios & quasi contractus. Proprii illi sunt vel iterum vel sunt nominati vel innominati.

Divisio in proprios & quasi contractus: quorum proprii illi sunt vel nominati vel innominati.

III In propriis, iisque nominatis contractibus causa est nomen seu peculiaris & definita forma contractus. *d. l 7. §. 2. de pact.* In contractibus verò innominatis causa producendi obligationem est ipsa datio seu factum, uti inferius explicabitur. In quasi contractibus, ipsum factum, ex quo lex civilis consensum inducit, causam constituit seu negotium, & inde fluentem vim propriam civiliter obligandi. *tot. tit. I. de O. quae ex quas. contr. or.*

Istarum specierum differentia.

IV. Praeterea dividuntur Contractus in b. f & stricti juris. Illi dicuntur, in quibus alter alteri ex bono & aequo quid praestare debet, licet verbis non sit expressum, cum censeatur conventum de eo, quod communi-

Praeterea dividuntur cōtractus in b. f. & stricti juris.

muniter & verisimiliter senserunt contrahentes, vel de iis quæ communiter insunt negotio celebrato, ut sunt omnes contractus, qui consensu ineuntur. *add. §. 28. & 29. I. de action.* Hi sunt, in quibus id solum debetur, quod verbis expressum. l. *99. pr. de V. O.*

Item alii sunt μονόπλευροι. V. Denique contractus alii dicuntur μονόπλευροι seu unilaterales: alii δίπλευροι seu bilaterales: *pr. J. de aut. tut.* Illi sunt, qui ex uno tantum latere obligant, seu ex quibus unus solùm obligatur, alter non, ideoque & uni solum contra alterum datur actio: ut sunt Mutuum; Chirographum; & Stipulatio. Δίπλευροι seu bilaterales iterum sunt duplicis generis; Quorundam enim natura hæc est, ut ambo contrahentes sibi invicem ad quid præstandum æque principaliter obligentur, ut sunt emptio venditio; locatio conductio; & societas: adeoque oritur etiam inde actio utrinque directa. Quidam verò ita se habent, ut unus sit principaliter obligatus, alter ex accidenti seu secundariò, adeoque in eum, qui principaliter obligatus est, datur etiam principalis seu directa actio: adversus alterum verò qui ex accidenti seu

alii δίπλευροι.

ſu ſecundariò tenetur, aliquando actio contraria. Hujus generis ſunt mandatum; commodatum; depoſitum; pignus; tutelæ & negot. geſtio.

VI. In omnibus contractibus hæc capita ſunt bene attendenda (1.) perſonæ contrahentes. (2.) res de qua contrahitur: Ubi notandum, quod regulariter de re propria ſolùm contrahamus; aliqui verò contractus admittunt etiam rem alienam, ſi nimirum & quatenus poteſt res aliena id præſtare quod contractus requirit. (3) forma cotrahendi. (4.) obligatio inde fluens. (5.) Actio, qua id, quod ex obligatione nobis debetur, perſequimur, quæ eſt perſonalis, ejuſque duæ ſunt notæ. 1. quod oriatur ex jure ad rem ſeu ex obligatione. 2. quod detur contra eum ſolum, qui nobiſcum contractum iniit. § 1. *I. de action.* Summa capita in omnib9 contractibus attendenda.

VII. Ad obligationem, ex contractibus fluentem, in genere ſpectat, præſtatio damnorum. l. 5. §. 2. *commod. l. 23. d. R. J.* Eveniunt vero damna, vel dolo, vel culpa, vel fortuito. *d. text.* Add. Ariſt. *5. Eth.* 10. & 3. *Eth.* 7. *et.* 1. *Rhet.* 13. Præſtatio damnorum in contractib9: quæ vel dolo vel culpa vel caſu eveniũt.

Divisio.

VI. Distinguatur pactum secundum LL. Romanas in nudum & non nudum l. 7. §. 4. l. 6. [illegible] P. V. Pactum nudum dicitur, quod in simplicibus conventionum finibus subsistit, l. 27. *locati.* Excedunt vero conventiones [illegible] vel secundum suam intrinsecam naturam; vel ob externam legis confirmationem seu extrinsecam ejus assistentiam l. 5. *de pact.* uti inferius explicabitur.

Obligatio alia est naturalis, Eaque vel minus plena, vel plena.

VII. Effectus conventionum est obligatio, quæ distinguitur in naturalem & civilem § 1. *I. de fidejuss.* [illegible] *de condict. indeb.* Obligatio naturalis alia dicitur minus plena, quæ ex gratitudine dependet, l. 25. §. 11. *de pet. hered.* alia proprie dicta seu plena naturalis obligatio, qua quis naturali & gentium jure ad aliquid præstandum adstringitur [illegible] *condict. in deb.* l. 41 *eod.* Huic obligationi naturali si accedat juris Civilis approbatio seu confirmatio, est obligatio Civilis § 1 *I. de fidejuss.* Illa naturalis actionem per se non producit in foro Civili; habet tamen aliquos effectus, uti suis locis dicetur.

Alia Civilis.

Civilis conventio [illegible]

IIX. Constat autem ex natura omnis conventio consensu inter duos

du-

[illegible] l. 4. §. [illegible] non [illegible] inutile [illegible] acceptatio neces-[illegible] l. 12. de [illegible] & [illegible] l. 26. [illegible] Unde quando [illegible] requiritur ut ab al-[illegible] fuerint acceptata, [illegible] ante acceptationem [illegible] nihil agitur. Berlich [illegible]

sensu inter duos.

[illegible] Consensus duo habet prin-[illegible] intellectum & voluntatem [illegible] [illegible] intelligant ac idem velint [illegible] nullus itaque plane est [illegible] in ipsa re, de [illegible] l. [illegible] [illegible] Quod pote-[illegible] duos [illegible] Denique non qui-[illegible] voluntatis [illegible] sed [illegible] l. [illegible]

Consensus duo habet principia, intellectum ac voluntatem.

[illegible] In personis itaque attenden-[illegible] facultas consentiendi, quæ [illegible] intellectus & vo-[illegible] Cum igitur [illegible] [illegible] deficiat, [illegible] [illegible] possunt [illegible] l. 4. §. [illegible] pupill. [illegible]

In personis itaq; attendenda est facultas consentiendi: quæ aliquibus deest.

[illegible] de

... de ... modò mentem suam per signa vel literas exprimere possint: alias opus est Curatore §. ... *l. de Curat.* Deficit verò intellectus & voluntas in furiosis & mente captis, quorum negotia soles Curator ... exigente expedit. l. 5. 40. ... *de R. J.* Assimilatur furioso extreme ebrius *arg. ... de ... & ... Curat.* Præterea deficit consensus in prodigis, quibus scil. a Magistratu bonis interdictum: hi alios se non obligant, nisi Curatoris autoritate. *d. l. ... de R. J.*

In quibusdam ob ætatem is non recte potest exerceri.

XI. Nondum sese recte exserit ob ætatem intellectus & voluntas in impuberibus; & quidem infans, seu septennio minor, nec se naturaliter, nec sibi civiliter alium obligat. §. ... *de inutilit. stip.* Tutor tamen ex æquitate ipsorum nomine negotia celebrat. Infantiæ proximus alium quidem sibi civiliter, sed se ipsum non, naturaliter quidem obligat. ... pubertati autem proximus & sibi alium civiliter & se naturaliter obligat. Puberum vero seu minorum consensus est perfectior §. *ult. I. quib. & ex quib. caus.* ideoque ipsi celebrare possunt conventiones: hodie autem desideratur Curator. vid. *Lib. ... Tit. XXII. aph. 3 in fin.*

XXII.

XXII. Dominium, [illegible] perfonis rem [illegible] [illegible]: & quidem [illegible] [illegible] non poteft civili [illegible] obligare. l. 2. §. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *de* [illegible] [illegible]. [illegible] naturaliter [illegible] [illegible] obligatur l. 14. l. 41. [illegible] l. [illegible] [illegible], [illegible]. [illegible] [illegible] bonam [illegible] [illegible] [illegible] *ex* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *per quam* [illegible]. Sed [illegible] domini [illegible] certe non poteft [illegible] invitum obligare. l. 18. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] voluntate fub prodeft [illegible]. — *II. Status I. conditio [illegible] statum [illegible] [illegible].*

XXIII. Deducuntur in [illegible] [illegible] [illegible], in quibus res [illegible] [illegible] ne fint in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] poteft [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ne fint in commercio. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Facti [illegible] [illegible] poffibile [illegible] [illegible] [illegible]. — *Objecta commercii res & facta.*

[illegible] [illegible] [illegible] *obligatum.*

TIT.

Divisio.

VI. Distinguitur pactum secundum l. 1. Pomp[illegible] in nudum & non nudum. l. 7. § 4. l. 6. de pact. [illegible] P. F. Pactum nudum dicitur, quod in simplicibus conventionum finibus subsistit. l. 27. locati. [illegible] vero conventiones [illegible] vel secundum suam intrinsecam naturam; vel ob externam legis confirmationem seu extrinsecam, ejus assistentiam l. 6. de pact. ubi inferius explicabitur.

Obligatio alia est naturalis, eaque vel minus plena, vel plena.

VII. Effectus conventionum est obligatio, quæ distinguitur in naturalem & civilem §. 1. I. de fidejuss. & [illegible] de [illegible]. Obligatio naturalis alia dicitur minus plena, quæ ex gratitudine dependet, l. [illegible] de pet. hered. alia propriè dicta, seu plena naturalis obligatio, qua quis naturali & gentium jure ad aliquid præstandum adstringitur. l. [illegible] de condict. indeb. l. [illegible] eod. Huic obligationi naturali si accedat juris Civilis approbatio seu confirmatio, est obligatio Civilis § 1. I. de fidejuss. Ista naturalis actionem per se non producit in foro Civili; habet tamen suos effectus, [illegible]

Alia Civilis.

Constat conventio [illegible]

VIII. [illegible] autem [illegible] omnis conventio [illegible]

co

de [illegible] Civili. l. 1. §. 1. de pact. Non itaque sufficit unius voluntas, sed alterius acceptatio necessaria est accedat. l. [illegible] de O. & A. l. [illegible] Unde quando literis acceptio tractatur, requiritur ut ab altera parte literæ fuerint acceptatæ, ac si scribens ante acceptationem [illegible], nihil agitur. Bellich. Oe-[illegible] — *sensu inter duos.*

IX. Consensus duo habet principia, intellectum & voluntatem; sed ut idem intelligant ac idem velint [illegible] nullus itaque plane est consensus, quando [illegible] ipsa [illegible] commissus. l. [illegible] de pact. l. 57. de O. & A. Obsunt porro intellectui & voluntati dolus, [illegible] Denique non quidem [illegible] voluntati & consensui, sed [illegible] voluntatis obesse metus. l. [illegible] de h. 7. — *Consensus duo habet principia, intellectum ac voluntatem.*

X. In personis itaque attendenda [illegible] facultas consentiendi, quæ [illegible] intellectus & voluntatis dependet. Cum [illegible] in [illegible] deficiat, [illegible] l. 5. de [illegible] Similiter [illegible] surdi [illegible] possunt [illegible] ubi non [illegible] l. 4. §. 1. de pact. l. — *In personis itaq; attendenda 1. facultas consentiendi: quæ aliquibus deest.*

ubi le

40. de adl. immò mentem suam per signa vel literas exprimere possint: illas opus est Curatore §. 4. [illegible] *Curat.* Deficit verò intellectus & voluntas in furiosis & mente captis quorum negotia solus Curator se [illegible] exigente expedit. l. 5. [illegible] *de* [illegible] *J.* Assimilatur furioso extremè [illegible] *arg. c.* [illegible] *de Sed. & benef. Cleric.* Præterea deficit consensus in prodigis, quibus scil. à Magistratu bonis interdictum: hi alios se non obligare, [illegible] nisi Curatoris autorisare. *d. l.* [illegible] *R. J.*

In quibusdam ob ætatem se non rectè potest exerere.

XI. Nondum sese rectè exerit ob ætatem intellectus & voluntas in impuberibus; & quidem infans seu septennio minor, nec se naturaliter, nec sibi civiliter alium obligare [illegible] *de inutil. stip.* Tutor tamen ex æquitate ipsorum nomine negotia celebrat. Infantiæ proximus alium quidem sibi civiliter, sed se ipsum nec naturaliter quidem obligat. [illegible] pubertati autem proximus [illegible] sibi alium civiliter & se naturaliter obligat. Puberum vero seu minorennium consensus est perfectior § [illegible] *L.* [illegible] *& ex quib. caus.* ideoque obligari possunt contrahentes, [illegible] desideratur Curator. vid. *Cit.* [illegible] *Tit. XXIII. aph. 3 in fin.*

XXII.

XXII. Deinde in [illegible] [illegible] [illegible] & quicunque [illegible] [illegible] non possit [illegible] [illegible] obligare, l. 11. § 1. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tamen servus [illegible] obligatur l. 14. l. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad veram conditionem paciscendo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] obligationē acquirit [illegible] [illegible] l. eadē pact. [illegible] [illegible] Sed directionem domini quod [illegible] certe non potest [illegible] [illegible] invitum obligare. l. [illegible] § [illegible] de pact. & § 3. Porrò [illegible] [illegible], conventiones [illegible] prodest [illegible]. — Et Servus [illegible] [illegible] stipulationi [illegible].

XXIII. Occurrunt in conventionibus [illegible] & facta. In quibus [illegible] [illegible] (1) ut sint in commercio [illegible] [illegible] [illegible] potentia l. [illegible] de [illegible] (2) ut sint in commercio. l. [illegible] de V. O. Facta spectantur (1) possibilia (2) honesta & [illegible]. — Objecta conventionū res & facta.

[illegible] l. [illegible] T. [illegible] de obligationibus.

FIT.

TIT. II.

De Pactis in specie.

Pacti nudi descriptio. L. 1. ff. 1. 14. de Pactis.

I. Pactum nudum, ut diximus, est, quod in simplicibus conventionum finibus subsistit. Hoc licet secundum jus Canon. & mores nostros actionem producat efficacem, Cap. [illegible] tamen [illegible] intellectum & explicationem juris Romani, & [illegible] [illegible] [illegible], qua differentia [illegible] nudo pacto adhuc est [illegible] [illegible] ad [illegible] & 12.

Pactum [illegible] descriptio.

II. Pactum vero nudum [illegible] [illegible] est, cui [illegible] simplicem [illegible] conventionum [illegible] aliqua [illegible] [illegible] obligandi [illegible] accedit. l. 6. l. 7. §. 5. de pact. Accedit vero [illegible] quia [illegible] per legem singularem, vel per [illegible] [illegible] contractum, cui [illegible] tur.

Divisio in legitimum.

III. Pactum legitimum est, quod specialis [illegible] lege [illegible] & [illegible], indeque [illegible] habet

l. 6.

l. 6. de pact. ut (1.) pactum constitut. l. 1. & tot. tit. de constit. pecun. (2.) pactum hypothecæ. l. 1. pr. de pign. act. (3.) pactum dotis l. 6. C. de dot. prom. (4.) donationis pactum. l. 31. §. ult. C. de donat. de quibus suis locis.

IV. Pactum adjectum dicitur, quod contractui additur in continenti indeque lege ita disponente vires participat. l. 7. §. 5. de pact. — Et adjectum.

V. Adjiciuntur vero pacta vel de substantialibus vel de naturalibus Contractuum. Dicuntur substantialia contractus, quæ ad illius essentiam spectant: ac sine quibus is subsistere nequit. Naturalia vero contractuum sunt, quæ contractibus, etsi non exprimantur, secundum naturam legis dispositionem resultiter insunt (Was die Art und Natur einer Handlung mitbringet/ wenns gleich nicht ausdrücklich bedinget.) conventione tamen partium abesse vel mutari possunt. l. 11. §. 1. de. act. — Et quidem vel de substantialibus vel de naturalibus contractus.

VI. Pactum circa substantialia adjectum aut est contra jure, & non valet. l. 27. §. 3. de pact. l. 12. de precar. aut juri non contrariatur: Siquidem vel hoc (1.) transformat contractum in alium, si nimirum no- — Pactum circa substantialia adjectum.

men quidem contractus aliud adhibeatur, sed per pactum alia contract9 forma exprimatur. vid. l. 6. §. 1. *de actio empt.* §. *ult. 1. mandat.* Vel (2.) Contractus quidem alteratur, sed non planè alius constituitur: exemplum est in l. 24. *l.* 26. §. 1. *depos.* Vel (3.) ejusmodi pacto secundum essentiam contractus quid solum determinatur. Vid. §. 1. 2. *l. de Societat.*

Pactum circa naturalia adjectum.

VII. Pactum circa naturalia in continenti adjectum ita inest contractui, ut ipsam contractus naturam formet, augeat, minuatve l. 7. §. 5. *de pact. l.* 13. *C. eod.* adeoque actio ex illo contractu, cui adjicitur, datur *dd. text.* Ex intervallo autem adjectum retinet naturam nudi pacti; adeoque exceptionem solum parit, *dd. text.*

TIT. III.

De Contractibus in genere.

Contractus definitio.

I. Contractus (*Vid. Tit. 1. aph. 5*) est conventio constans propria vi civilem obligationem & actionem producen-

ducendi. *l. 7. pr. d. pact.* seu ut alii dicunt: Contractus est conventio cum causa, *l. 7. §. 1. 2. 4 de pact.* seu conventio habens in se negotium aliquod. *l. 15. d. P. V.*

II. Illa nimir. vis; causa; sive negotium; est id quod operatur obligationem in foro Romano efficacem: & inde dividuntur contractus in proprios & quasi contractus. Proprii illi sunt iterum vel sunt nominati vel innominati. — Divisio in proprios & quasi contractus: quorum illi sunt vel nominati vel innominati.

III In propriis, iisque nominatis contractibus causa est nomen seu peculiaris & definita forma contrahendi. *d. l. 7. §. 2. de pact.* In contractibus verò innominatis causa producendi obligationem est ipsa datio seu factum, uti inferius explicabitur. In quasi contractibus, ipsum factum, ex quo lex civilis consensum inducit, causam constituit seu negotium, & inde fluentem vim propriam civiliter obligandi. *tot. tit. I. de O. quæ ex quasi. contr. or.* — *Istarum specierum differentia.*

IV. Præterea dividuntur Contractus in b. f. & stricti juris. Illi dicuntur, in quibus alter alteri ex bono & æquo quid præstare debet, licet verbis non sit expressum, cum censeatur conventum de eo, quod com- — Præterea dividuntur cōtractus in b. f. & stricti juris.

muniter & verisimiliter senserunt contrahentes, vel de iis quæ communiter insunt negotio celebrato, ut sunt omnes contractus, qui consensu ineuntur. *add. §. 28. & 29. I. de action.* Hi sunt, in quibus id solum debetur, quod verbis expressum. l. *99. pr. de V. O.*

Item alii sunt μονόπλευροι.

V. Denique contractus alii dicuntur μονόπλευροι seu unilaterales: alii δίπλευροι seu bilaterales: *pr. J. de aut. tut.* Illi sunt, qui ex uno tantum latere obligant, seu ex quibus unus solùm obligatur, alter non, ideoque & uni solum contra alterum datur actio: ut sunt Mutuum; Chirographum; & Stipulatio.

alii δίπλευροι

Δίπλευροι seu bilaterales iterum sunt duplicis generis; Quorundam enim natura hæc est, ut ambo contrahentes sibi invicem ad quid præstandum æque principaliter obligentur, ut sunt emptio venditio; locatio conductio; & societas: adeoque oritur etiam inde actio utrinque directa. Quidam verò ita se habent, ut unus sit principaliter obligatus, alter ex accidenti seu secundariò, adeoque in eum, qui principaliter obligatus est, datur etiam principalis seu directa actio: adversus alterum verò qui ex accidenti seu

ſeu ſecundariò tenetur, aliquando actio contraria. Hujus generis ſunt mandatum; commodatum; depoſitum; pignus; tutelæ & negot. geſtio.

VI. In omnibus contractibus hæc capita ſunt bene attendenda (1.) perſonæ contrahentes. (2.) res de qua contrahitur: Ubi notandum, quod regulariter de re propria ſolùm contrahamus; aliqui verò contractus admittunt etiam rem alienam, ſi nimirum & quatenus poteſt res aliena id præſtare quod contractus requirit. (3) forma cotrahendi. (4.) obligatio inde fluens. (5.) Actio, quá id, quod ex obligatione nobis debetur, perſequimur, quæ eſt perſonalis, ejusque duæ ſunt notæ. 1. quod oriatur ex jure ad rem ſeu ex obligatione. 2. quod detur contra eum ſolum, qui nobiſcum contractum iniit §. 1. *I. de action.*

Summa capita in omnib9 contractibus attendenda.

VII. Ad obligationem, ex contractibus fluentem, in genere ſpectat, præſtatio damnorum. l. 5. §. *2. commod. l. 23. d. R. J.* Eveniunt vero damna, vel dolo, vel culpa, vel caſu fortuito. *dd. text.* Add. Ariſt. *5. Eth.* *10. & 3. Eth. 7. it. 1. Rhet. 13.*

Præſtatio damnorum in contractib9: quæ vel dolo vel culpa vel caſu eveniũt.

Doli descriptio.

IIX. Dolus est, quo ex proæresi & proposito, data opera, seu sciens & volens quis alterum fallit aut damnũ ei infert. l. 1. §. 2. *d. dol.* l. 7. §. 20. *d. pact.* Atque hic in omnibus contractibus est præstandus; seu damnum, quod quis dolo infert, luere seu resarcire alteri tenetur: *d.* l. 23. *d. R. J.* l. 5. §. 2. *comm.* nec valet conventio, ne dolus præstetur *d.* l. 23 *d. R J.*

Hic in omnibus contractibus præstandus,

Culpæ descriptio.

IX. Culpa (*Germ.* Fahrlässigkeit/ Unachtsamkeit/ Nachlässigkeit) committitur per negligentiam & imperitiam; quando sc. quis negligit aut ignorat ea, quæ scire & observare debuisset atque potuisset l. 213. §. 2. *d. V. S.* l. 27. *pro soc.* §. *penult. l. q. m. r. c. O.*

Distinctio. Latæ culpæ descriptio.

X. Distingui solet culpa in latam; levem; & levissimam. l. 47. §. 5. *d. legat.* 1. l. 31. §. 12. *d. adil. edict.* Lata culpa est nimia negligentia: id est, non intelligere, quod omnes intelligunt: uti describit Ulpianus *d.* l. 213. *d. V. S.* & *Paulus in l.* 223. *d. V. S.* quando scil. quis in actione aliqua ista non observat, quæ quilibet talia agens facile juxta communem hominibus inditum intellectum observaret. Bartol. *in* l. *quod Nerva.* 32. *depos. num* 17. Dicitur alibi latior culpa, l. 32. *depos*, magna. l. 226. *d. V.*

l. P. S. gravior. l. 54. §. 2. d. a. r. d. negligentia crassa. l. 6. d. jur. & fact. ign. dissoluta. l. 29. pr. mand. remissior. l. 5. a. peric. tutor. manifesta, l. 2 C. arb. tut. nec non ignorantia perditi & securi hominis l. 3. §. 1. d. jur. & fact. ign. supina. l. 6. C. d. r. Item segnities, rusticitas, inertia, simplicitas, ineptia. l. 3. §. ult. de susp. tutor. Exempla illius culpæ occurrunt. in l. 3. §. 3. ad. L. Aquil. l. 8. §. 5. l. 29. pr. mandat. l. 7. §. 2. d. adm. tut. l. 31. §. 12. d. ad. edict. l. 13 §. 2. locat. l. 7. ad L. C. d. sicar.

XI. De hac culpa observandum, quod in causis civilibus dolo comparetur. l. 28. pr. mand. l. 47. §. 5. d. legat. 1. l. 7. §. 1. d. susp. tut. l. 5. §. 15. ut in poss. legat. l. 8. §. 3. d. precar. l. 1. §. 1. si mens. fals. mod. dix. l. 19. l. 1. d. inc. ruin. naufr. & quoad effectum seu juris interpretatione est dolus. l. 226. de V. S. l. 32. depos. & magna negligentia in doli crimen incidere dicitur. l. 1. §. 5. de O. & A. quod adeò verum, ut licet in jure nostro dicatur, dolum *duntaxat sive tantùm* præstandum esse, non tamen excludatur lata culpa. d. l. 1. §. 5. d. O. & A. l. 23. d. R. J. l. 1. C. depos. l.

Hæc quoad damna resarcienda æquiparatur dolo.

8. §. 3. *d. precar.* quia scil. tantam negligentiam admittens fere præsumitur illam affectasse & studio neglexisse ea, quæ omnes homines curanda esse intelligunt.

Levis culpæ descriptio.

XII. Levis culpa est, quando quis negligit ea, quæ quivis bonus paterfamil. non negligeret. l. 10. *l. admin. & peric. tut. l. 47. §. 5 l. legat.* 1. l. 22. §. 3. *ad SCt. Trebell.* l. 85. §. 4. *d. contrah. emt.* Vel cum quis eam curam non adhibet, quam communiter boni patresfamil. in rebus suis adhibere solent. dd. text. l. 25. §. 16. *famil. erc. l. 31. ad L. Aquil.*

Levissimæ culpæ descriptio.

XIII. Levissima culpa (l. 44. *ad L. Aquil.*) est, cùm quis non exactiorem, quam suis rebus solitus est, adhibet diligentiam, cum alius sit diligentior: Vel breviter: est omissio diligentiæ exactissimæ. l. 25. §. *penult. locat.* l. 25. §. 10. *famil. ercisc.* l. 18. *pr. commod.* l. 3. *d. per. & c. r. v.* l. 1. §. 4. *d. O. & A.* §. 2. *q. m. re c. obl.*

Hujus præstatio designatur cum *diligentia* exigitur.

Quando hujus levissimæ culpæ præstatio requiritur: id in legibus ita sæpius significatur, ut *diligentia* desideretur. *d. l.* 23. *Verb. in his quidem & diligentia. l. 5. §. 2. Verb. Sed et & diligentia. commodat.* l. 2. § 1. *d. peric.*

peric. & comm. r. v. l. 47. §. 5. *d. legat. 1.* Eodem modo intelligendam quoque esse existimamus l. 68. *d. contrah. emtion.* l. 6. *junct.* l. *ult.* §. 4. *de adm. rer. ad civ. pertin.* §. *fin. Institut. quib. mod. re contrah. oblig.*

XIV. Cæterùm ut constet, quænam culpa in contractibus sit præstanda, nobis placet ex sæpius allegata *l. 23. d. R. J. l. 5.* §. 2. *commod.* & plurimis aliis congruentibus hasce duas inducere & formare regulas: Prima esto : *Dolus solum & huic proxima lata culpa præstetur in contractu depositi;* quia nulla utilitas ejus versatur, apud quem deponitur : *& precario,* *l. 8.* §. 3. *& 6. de precar.* quia res pro lubitu revocari potest. Adeoque licet quis sit in suis negligens, tamen major in istis rebus alienis quàm in propriis haud desideratur. l. 32. *depos.* l. 1. §. 5. *d. O. & A. dd. text.*

Regulæ de præstanda culpa in contractibus.

I. In deposito dolus & lata culpa.

XV. Altera est : *In reliquis PLERISQVE contracti-*

II. In aliis plurimis culpa & diligẽtia præstãda.

bus bonæ fidei præstatur culpa: & quidem tam levis quam levissima: Non enim solùm absolutè ac in genere culpa præstanda in illis dicitur: sed etiam speciatim diligentia exigitur *express. text. d. l. 23. (add. text. de singulis contractibus inferius citat.)* sc. aliquando major, quam suis rebus quis adhibet, si in iis sit negligens l. 3. *d. peric. & c. r. v. jung. l. 25. §. 16. famil. ercisc. l. 1. §. 4. d. O. & A. l. 22. §. 3. ad SCt. Trebell.*

Præ aliis diligentia exactius consideratur in commodato; locata opera; ut & suscepta custodia.

XVI. Præ aliis tamen contractibus ac negotiis diligentia desideratur (1.) in commodato, l. 5. §. 2, *l. 18. pr. commodat.* §. 2. *t. q. m. r. c. o.* (2.) in opera locata. *l. 25. §. 7. loc. cond.* ac (3.) peculiariter suscepta custodia. §. 3. *Vers. an custodiam. l. d. emt. Vendit.* Adeò, ut non excusetur quis, si alius diligentissimus quisque majorem curam eâ in re adhibere potuisset. *dd. text. conf. l. 27. §. 29. ad. L. Aquil.* Nimirum tota præstatio culparum prudenti judicis arbitrio relinquitur, qui sec. circumstantias negotii & personæ conditionem hac de re æstimabit; Unde JCti. veteres ad casus variè obvenientes respon-

responsa sua direxerunt: qui si recte attendas in eo ad unum omnes conveniunt, quod culpa quævis & diligentia exacta in omnibus contractibus sit præstanda: licet in proximè enarratis, casibus exactius admissa negligentia examinetur. *Vid. Evolut. controvers. in Syntagm. cont. ad Exerc. XIX. th. 4.*

XVII. Diximus: *in plerisque:* (*aph. 15.*) singularis namque & diversa ratio Societatis; eique cognatæ rerum communionis: in quibus contractibus non exigitur diligentia exacta, seu major, quam quis suis rebus adhibere solet: Sed qui parum diligentem socium sibi adsumsit, de se queri, sibique hoc imputare debet *d.* l. 23. *vers. societas & rerum communio. d. R. J. junct.* l. 72. l. 52. §. 2. *pro soc.* §. *fin. I. d. societ.* l. 25. §. 16. *fam. ercisc.* quæ ratio quidem cessare videtur in rerum ac hereditatis communione: ac verò cum circa expressam conventionem in communionem incidant, ac in re, quæ cuilibet pro parte est propria, versentur: ideò alter ab altero aliam, quam quis suis rebus adhibet, exigere haud potuit diligentiam: atque inde in hoc necessario socio idem obtinet, quod in

In sola societate eiq; cognata rerum communione non requiritur diligentia exacta.

sponte adsumpto *d. l.23.d.R.J.d.l.25.* §.16.*famil.ercisc.*

Casus fortuiti descriptio. XIIX. Denique casus fortuitus est inopinatus eventus, quem per consilium humanum, curam seu diligentiam non potuit prævidere vel avertere is, cui accidit. *l. 6. §. 7. d. offic. Praes. l. 18. pr. l. 19. commod. l. 1. §. 4. d. O. & A. l. 15. §. 2. locat. l. 2. §. 7. d. adm. rer. ad. civ. pertin. l. 6. C. de pign. action.*

Divisio. XIX. Evitari verò & præcaveri aliquod damnum non potest, vel propter extrinsecam nobis circa res vel in rebus contingentem vim, vel propter ignorantiam invincibilem seu justam. *Arist. 5. Eth. 10. & 3. Eth. 1.* prioris generis casus vel I. ex causis naturalibus provenit, tum (1.) extra rem, cui damnum obvenit & in specie vis naturalis. l. 59. *loc.* it. divina *d.* l. 25. §. 6. *eod.* vis tempestatis calamitosæ. l. 15. §. 2. *d. t. ad.* l. 8. *C. eod.* dicitur, ut est solis fervor non adsuetus. l. 15. §. 2. *loc.* nix immodica. l. 78. *ff. de contrah. emt.* violentia ventorum. l. 24. §. 4. *d. damn. infect.* labes. l. 15. §. 2. l. *f. loc. ibique Gothofr.* terræ motus. *d.* l. 15 §. 2. inundationes. *d. text.* Item si raucis h. e. vermiculis, ex imbribus natis, aut herbis

sege-

segetes fuerint corruptæ. *d. l. 15. §. 2. loc.* Add. Cujac. 15. O. 28. Budæ. *annot. in Pandect. in d. text. p. 666. part. 1.* incendium ex fulmine ortum. l. 23. *d. R. J. junct. l. 30. §. ult. in fin. loc.* Add. Decis. Elector. Saxon. 79. & 80. *ubi de incendio culposo.* Tum (2.) in ipsa re casus ex caussis naturalibus provenit, ut sunt morbi. l. 5. §. 4. *commod.* mortes animalium. l. 23. *d. R. J.* servorum. l. 18. *pr. commod.* It. si per senectutem quid contigerit. *d. l. 5. §. 4. commod.* si vinum coacuerit. l. 24. §. 2. *de damn. inf.* Vel II. à bestiis infertur, ut graculorum, sturnorum, locustarum invasione. l. 15 §. 2. *loc. l. 18. C. eod.* Vel III. facto aliorum hominum evenit, ut incursione hostium. *d. l. 15. §. 2. loc.* fugâ servorum. l. 23. *d. R. J.* incendiô in vicini e. g. ædibus ortô. l. 18. *pr. commod. l. 22. de neg. gest. l. 1. § 1. depos. l. 9. § 3. loc. 2 §. 3. l. de empt. vendit.* tumultu. *d. l. 23. de R. J.* rapinâ. *d. text. l. 1. C. locat.* Alia est furti ratio, quod culpæ adscribitur. §. 3. *l. q. m. r. c. o. l. 14. de per. & c. r. v. l. 52. §. 3. pro soc. l. 17. §. 2. de P. V. junct. l. 78. de furt.* Aliquando verò etiam sine culpâ ejus, qui rem alienam ex con-

tractu tenet, accidere potest, si nimis quis rem bene custodierit. l. 23. §. 4. *de contrah. emt. l. 14. §. 6. de furt. l. 9. C. de pign. act. add. l. 30. pr. ad L. Falc.* Posterioris generis casus fortuiti accidunt, quando quid inde evenit, quod ignoremus & prætermittamus ea, quæ scire, vel non poteramus adhibitô licet debito studio, vel non tenebamur, vid. l. *20. commod. l. 29. § 2. mand. l 5. C. de peric. tut. §. 10. f. mandat. §. 33. l. de act. l. 1. de termin. mot.*

Res casu perit suo domino.

XX. Hic casus fortuitus, seu damnum fatale, periculum, aut vis major in nullo contractu, ubi dominus contrahens rem suam alteri contrahentium ratione initi contractus tradidit. q. *c. custodiendam; utendam; administrandam; it. in securitatem cre. iti*, præstatur à detinente rem, sed res perit suo domino. *d.* l. 23. *d. R. J. l. 9. C. d. pignor. action.* l. 18. *pr. commod. §. ult. l. q. m. r. c. oblig.* l. 23. *d. neg. gest. l. 52. §. 3. pro soc.* l. 26. §. 6. *mand. l. 50. d. adm. & peric. tut. l. 25. §. 6. loc. cond. l. 1. §. 11. d. mag. conq.* l. 2. §. 7 *de adm. rer. ad civ. pertin. l. 1. §. 4. d. O. & A.* l. 19. *C. d. pignor.* l. 4. *C. d. peric. tutor.*

XXI. Ab

XXI. Ast in contractibus aliis, ex quibus res aliqua certa in alterius dominium est transferenda, res perit illi, cui debetur l. 5. §. 2. *de R. V.* l. 5. §. *fin. d. rescind. vendit.* l. 5. *d. reb. cred.* l. 32. l. 33. *d. V. O.* Res debita perit illi, cui debetur.

XXII. Cæterum quæ de præstatione culpæ & casus fortuiti diximus, ita se habent, secundum regularem contractuum naturam; cum verò naturalia contractuum, uti vocantur, per pacta adjecta mutari possint. *h. l.* 3. *Tit.* 2. *aphor. ult.* Ideò nominatim aliquando convenit, ut vel minus præstetur, quam aliàs natura contractus exigit, ut si placuerit dolum solum in re commodatâ præstandum. l. 5. §. 10. *commod.* §. *cujusmodi tamen pactum circa dolum non valet.* l. 6. l. 17. *d. pact. dotal.* vel plus; v. gr. si pacto adjecto levis culpa requiratur in deposito. l. 1. §. 6. *depos.* l. 1. *C. eod.* l. 27. *vers. hoc ita nisi d. R. J.* Similiter etiam casus fortuitus venit præstandus, si inter contrahentes placuerit. l. 6. *C. de pign. act.* l. 7. §. 15. *d. pact.* l. 39. *mand.* Pactis adjectis aliquando aliter disponitur tùm circa culpam, tùm circa fortuitos casus.

XXIII. Præterea ratione periculi quis tenetur (1.) Si dolus vel culpa casui intervenerit. l. 5. §. 4. §. 7. *commod.* l. 1. §. 4. *de O. & A.* l. 5. l. 9. Etiam periculum præstandum est, si non dolus aut culpa

6. d.

casum præcesserit.

C.d.pign.act. §.3. *l. d. emt.vend.l.15. d. per. & c.r.v. & passim.* (II.) Si mora casum præcesserit. *c. un. d. commod. l.* 12. §.3. *depos. l.* 2. *C. d.peric. & comm. r. v. l.* 8. §.6. *de precar.* notandæ tamen hîc duæ limitationes: scil. 1. nisi quis rem retineat ex justa aliqua causa. *arg. l.22. de usur.* & 2. nisi interitura fuisset ea res, etiamsi restituta actori. *l.* 14. §. *1. depos.* (III.) Si res non nudæ taxationis gratiâ. *v. l.* 52. §. 3. *pro soc.* l. 54. *famil. ercisc.* l. 69. §. 7. *de jur.dot.* sed ita æstimata data fuerit, ut quis quasi emptam haberet, & loco rei, ex contractu reddendæ, æstimationem restituere debeat: l. 5. §. 3. *commod.* l. *un.* §. 9. *in fin. C. de rei uxor. action.* l. 5. l. 10. *C. d. jur. dot.* l. 10. *princ.* l. 16. l. 18. *eod.*

Quid circa ignorantiam notandum.

XXIV. Dicendum quoque hîc venit de ignorantia: cujus in plurimis negotiis ratio habetur: Est vero ignorantia error, qui (*latiori sensu sub ignorantia comprehenditur* l. 1. *pr. junct.* §. *1. 2. 3. l. 3. d. jur. & fact. ignor.*) vel juris vel facti, *dd. text.*

L.22.ff.t.C.de Jur.& facti ignorantia.

De ignorantia juris Regula. (I.)

XXV. De ignorantia juris duas notamus regulas: quarum altera: Juris ignorantia non prodest, *seu non*

excusat, sed nocet, seu obest, acquirere noviter volentibus. l. 7. l. 8. *pr.* l. 1. §. 3. l. 4. l. 1. §. *pen. d. t.* l. 2. l. 3. 8. *C. eod. Conf.* l. 31. *d. usucap.*

XXVI. Altera est: Juris ignorantia suum petentibus, ac in damnis amittendæ rei suæ non nocet, h. e. non obstat juris ignorantia, quo minus rem propriam, apud alium existentem, petere, vel quam ipse habet, retinere liceat: seu propter juris ignorantiam quis dominium aliudve jus non amittit. l. 7. *in fin.* l. 8. *in fin. d. t.* l. 8. *C. eod. Conf.* l. 35. *d. a. r. d.* l. 71. *d. legat.* 2. l. 54. *d. R. V.* l. 36. *d. V. O.* l. 25. §. 6. *d. petit. her.* Carpzov. 2. *c.* 28. *f.* 21. *n.* 5. Richter. *regul.* 26. *n.* 18. *in fin.* Add. Gail. 20. 48. *n.* 23. 24. (II.)

XXVII. Facti interpretatio cum plerumque etiam prudentissimos fallat l. 2. *d. t.* ideò ignorantia facti (*cujus exempla petam ex* l. 1. §. 1. & *seqq. d. t.*) prodest seu excusat, ac non nocet tam in compendiis quam in damnis: l. 4. l. 8. 9. *pr. d. t.* h. e. facti ignorantia non solùm prodest, ne damnum incurramus, aut rem amittamus, sed etiam acquirere volentibus prodest. *d.* l. 4. l. 9. §. 5. nec obest, si quid ex ignorantia facti præter- Regula de ignorantia facti.

termissum *d.* l. *8*, l. *9. pr. d. t.* l. *7. C. eod.*

Non tamen supina ignorantia. XXIIX. Non tamen supina ignorantia ferenda est factum ignorantis, ut nec scrupulosa inquisitio exigenda. Scientia enim hoc modo æstimanda est, ut neque negligentia crassa, aut nimia securitas satis expedita sit, neque delatoria curiositas exigatur. l. *6. d. t. d. jur. & fact. ign.*

XXIX. Denique notandum, quod contractus ineantur vel pure; vel adjecto die; vel sub conditione. Quod pure promissum est, confestim peti potest. l. *41.* §. 1. l. *50.* §. *4. de V. O.* l. *14. de R. J.* Ex humanitate tamen dilatio aliqua indulgenda. l. *105. de solut.*

XXX. Dies adjicitur (1.) ut terminus à quo, & si hic dies vel certus sit, vel saltem certò exiturus sit, licet incertum sit quando: statim quidem debetur, sed peti prius, quam dies venerit, s. extiterit totusque præterlapsus fuerit, nequit. §. *2. I. de V. O.* §. *5. de inut. stipul.* l. *42.* l. *138. de V. O. conf.* l. *11. C. de contr. & commit. stip.* §. 13. *de inut. stip.* Vel (*2.*) ut terminus ad quem, quousque scil. quid debeatur: ac pura quidem est obli-

obligatio, sed tempore clapso datur exceptio pacti seu doli mali. §. 3. *I. de V. O.* l. 56. §. 4. *D. eod.* l. 44. §. 1. *de O. & A.* Cæterum dies incertus si fuerit, ita ut non constet, an & quando vel solùm an sit exriturus, perinde se res habet, ac si sub conditione contractum. l. 56. *de condict. indeb.*

XXXI. Adjectâ possibili conditione (*de cujus descriptione & generibus vid. lib. 2. Tit. 18. aphor. 4. & seqq.*) in aliquem casum futurum differtur obligatio, §. 4. *de V. O.* adeoque conditione pendente nec promissum debetur, nec exigi potest: sed tantum spes est debitum iri, quæ in heredem transmittitur. §. 4. *de V. O.* vid. Brussel. *tr. de condit.* Si quis verò sub conditione obligatus, curaverit, ne conditio existeret, nihilominus obligatur. l. 85. §. *fin. de V. O.* l. 24. *de condit & demonst.* Sub impossibili autem conditione affirmativè concepta promissio (*v. c. si cælum digito attigeris*) non valet. §. 10. *de inut. stip.* l. 31. *de O. & A add.* Treitc. *exercit.* ad Pand. 47. th. 18. *circ. fin.* At conditione impossibili negativè additâ, (*v. c. si cælum digito non attigeris*) valet promissio, & statim debetur, qui non est pro-

priè

priè conditio. §. 10. *de inut. stip.* l. 7. *de V.O.*

XXXII. Aliquando certa pœna contractui adjicitur eum in casum, quo id factum aut datum certo die aut alteri non est, quod fieri aut dari debuit: aut adversus id factum est, quod fieri non debuit. §. *ult. de V. O.* l. 4. §. 1. l. 137. §. 7. l. 71. *ius. eod.*

XXXIII. Præterea confertur interdum contractus in arbitrium tertii, qui subsistit, si iste arbitretur, ast eo non arbitrante evanescit. l. 43. l. 44. *de V. O.* l. *f. C. de contrah. emtion.* §. 1. *I. de emt. vend.* Non verò valet contractus in merum promissoris arbitrium collatus: l. 46. §. *f. de V. O.* alia est ratio si non ipse contractꝰ & obligatio, sed determinati pretii in vendentis aut emtoris arbitrium conferatur, ac si viri boni arbitrium esset electum. l. 7. *de contr. emt.* l. 5. *presc.* l. 24. *pr. locat.* Non etiam obest contractui si tantum tempus solvendi in arbitrium promissoris collatum. §. *e. dabis, cum volueris.* l. 55. *de cond. demonst.*

TIT.

Tit. IV.

De Contractibus propriis, iisque nominatis, nec non de realibus in genere ac in specie de mutuo.

I. Contractus nominati sunt, qui proprium nomen habent, h.e. propriam & determinatam contrahendi formam. *l. 7. §. 1. de pact.* Contractuũ nominatorum definitio.

II. Suntque vel reales; vel consensuales; vel verbis ineuntur; vel literis; *§. ult. I de oblig. l. 1. & 2. de O. & A.* Quamvis enim ad essentiam genericam omnium Contractuum requiratur consensus; quoad essentiam tamen specificam alii requirunt, ut accedat vel rei traditio; vel literæ; vel verba: alii verò absolvuntur consensu; determinatio quidem ad certam rem. *l. 8. pr. de contr. emt.* Sed quoad obligationem seu obligandi vim perfecti sunt, licet res non tradita; nec solennes literæ vel verba adhibita fuerint. *tot. tit. I. de obl. quæ ex consens. or.* Divisio.

Contractuum realium descriptio.

III. Contractus realis est, quô re ex conventione certo modo tradita, ad eandem rem reddendam obstringimur: Ut sunt: mutuum; commodatum; depositum; & pignus.

Mutui definitio. *L. 12. ff. t. 1. de rebus cred. si cert. pet. & de condict.*

IV. Mutuum est contractus, quô quantitas s. res numero, pondere & mensura consistens & fungibilis datur ita, ut accipientis fiat, & post aliquod tempus tantundem, ejusdem generis & qualitatis reddatur. l. 2. §. 1. *l. 3. de reb. cred. §. 1. I. quib. mod. re contr. obl.*

Mutuo dantur res fungibiles

V. Mutui datio consistit in his rebus, quæ pondere, numero, mensura consistunt: quia functionem seu præstationem recipiunt magis in genere suo quàm specie. *l. 2. §. 1. de reb. cred.* h. e. quia ita sunt comparata, ut si iis absumtis eædem in genere restituantur ac præstentur, perinde sit, ac si eædem in specie seu individuo reddantur.

Seu quæ in pondere, numero & mensura consistunt.

Dicuntur autem res pondere, numero, mensura consistere, quæ non aliter in commercium hominum venire, discerni, determinari & certa species s. individuum fieri possunt, quàm per ponderationem, numerationem vel mensurationem. Neq; enim mutui datio consistit in omnibus istis rebus, quæ numerum, pon-

pondus vel mensuram habent: hoc quippe sensu omnes ac singulæ res mutuo dari possunt: siquidem in rerum natura reperiri potest nihil, quod suum numerum, pondus vel mensuram non habeat. Sed eæ demum res numero, pondere, vel mensura constare dicuntur, quæ si numero, pondere vel mensura pares fuerint, qualitate quoque ac bonitate speciei inter se pares sunt, nec aliæ ab aliis differunt; id quod exemplo vini, argenti infecti, & pecuniæ signatæ illustrari potest; vinum namque mensura, argentum infectum pondere, pecunia signata numero constare dicitur, quoniam æstimatio vini, dummodò ejusdem qualitatis fuerit, ex sola mensura pendet, ac quis sit argenti infecti valor, ex solo pondere deprehenditur, nec pecuniæ signatæ æstimatio aliter quam ex numero fieri potest. Quocirca illæ solum res numero, pondere aut mensura constabunt, quæ vel natura vel arte sic comparatæ sunt, ut non nisi ex numero, pondere vel mensura æstimari possint, neque ejusdem qualitatis & quantitatis soluta æque creditori satisfiat, atque si res ipsa, quæ mutuò accepta fuit, statim ipsi reddita esset.

Unde

Unde colligere haud est difficile, mutuum non esse, si equi aut etiam oves ad numerum, vel libri aut vasa lignea ad pondus dentur, cum equi non minus quam oves, librique perinde ut vasa lignea propria quadam, partim naturæ partim artis vi, ac qualitate constent, qua ab aliis tum equis atque ovibus, tum libris ac vasis ligneis ita differunt, ut quamvis in pari numero aut pondere dentur, ejusdem tamen pretii aut bonitatis non sint.

Personæ contrahentes: 1. Mutuo dans

VI. Incunt hunc Contractum, mutuo dans seu Creditor; & mutuo accipiens seu debitor. In mutuo dante requiritur ut sit dominus rerum, quas mutuo dat; atque ut possit res suas administrare & alienare § 4. *I. quib. al. lic vel. non.*

2. Mutuo accipiens, ubi singulare quid obtinet 1. in civitatibus

VII. Circa personas mutuo accipientes seu debitores specialiter notandum (1.) quod Civitatibus, *per l. civitas. 27. de reb. cred.* singulare competat privilegium, ita ut distingvendum sit, an Civitas ipsa, scil. vel per cives omnes convocatos, aut ab iis constitutum Syndicum seu actorem nominatim ad contrahendum mutuum, vel per eos, penes quos est regimen totius civitatis, mutuum acce-

acceperint, vel consules administratores soliùm Civitatis, non adhibitis tribunis plebis, & magistris Collegiorum. Priori casu sine dubio Civitas obligatur: Posteriori vero casu non aliter obligatur, quam si Creditor probet pecuniam esse in utilitatem universitatis versam. *d. l. 27.* adeoque si pecunia non fuerit versa in utilitatem universitatis, ipsi soli administratores, qui contraxerunt, eorumque heredes, non universitas, tenebitur.

IIX. Porro (2.) singulare privilegium competit filiisfam. ex SCto Macedoniano, quô statutum est ne quis filiofam. pecuniam mutuò det, & denegatur repetitio pecuniæ mutuo datæ. *tot. tit. de SCt. Maced.* Non vero locum habet hoc beneficium 1. Si patris consensu pecunia mutuo accepta. l. 12. *de SCt. Maced.* l. 3. l. *ult. C. eod.* 2. Si in rem patris pecunia versa l. 17. *d. t.* 3. Si à filio quidem in rem suam impensa, sed in id, ad quod pater ex pietate tenetur, ad studia v. c. alimenta &c. l. 7. §. 13. *de SCt. Macedon.* l. 5. *C. eod.* — 2. in filiisf.

IX. Forma hujus contractus consistit in eo, ut res fungibilis tradatur, & accipiatur ita, ut accipiens — Forma mutui

 fiat:

fiat: indeque obligetur ad reddendum idem genus in eadem quantitate & qualitate *pr. l. quib. mod. re contr. obl. l. 2. l. 3. l. 30 de reb. cred.*

Obligatio debitoris.

X. Consistit igitur obligatio debitoris in eo (1.) ut tantundem seu eadem quantitas reddatur. l. 6 l. 11. §. 1. *de reb. cred.* (2.) ut in eodem genere reddatur. l. 2. *pr. eod.* Hinc pro pecunia non potest dari vinum, nisi consentiente Creditore. (3.) ut ejusdem qualitatis seu bonitatis reddatur: hinc non potest reddi vinum novum pro vino veteri: pecunia reproba pro bona: sed in mutatione monetæ, sive extrinseca sive intrinseca bonitas fuerit mutata, inspiciendum est tempus contractus, ut id ad id moneta jam reddenda reducatur. Limitatur tamen hoc 1. si pravam monetam, perinde ut probam quis impenderit, tunc etiam proba erit restituenda, vid. Dn Richter *Decis. p. n.* 25. 2. Si pecuniæ reddendæ qualitas à contrahentibus est expressa, ut si in specie thaleri fuerint crediti, cum pacto, ut thaleri in specie restituantur, tunc ejusmodi conventioni est standum.

XI. Ad [illegible] quod Actio ex mutuo [illegible] dans [illegible] cred[illegible] tuo, [illegible] est, data [illegible] *[illegible] per.* [illegible] ex mutuo, §. [illegible] *[illegible]*

Tit. V.

De Commodato.

I. Commodatum est contractus, quo [illegible] certa species alicui gratuito utendi [illegible], ut eadem finito usu restituatur. §. 2 *I. quib. mod. re [illegible]* Commodati defin. *L. 13. ff. t. 6.* *Commodati vel contr.*

II. [illegible] igitur hunc contractum commodans & commodatarius [illegible] nihil refert quoad hunc contractum [illegible] sit commodans. *[illegible] commod.* add. *Tit.* 3 [illegible] Personae contractum ineuntes.

III. Commodato datur certa species [illegible] corpus [illegible] usu non [illegible] *[illegible] commod.* & nihil [illegible] mobilis an immobilis [illegible] *[illegible]*

IV. Forma commodati consistit in eo, ut [illegible] ad [illegible] *[illegible] §. 3. commod.* & Forma.

quidem gratis. § 2 *I. quib. mod. re contr. obl. junct. l. 16. § 3. P. V.* restituenda finito usu in specie. *l. § 1. commod.*

Obligatio primaria.

V. Obligatio igitur ex hoc contractu principaliter consistit in eo, quod is, cui res aliqua utenda datur, teneatur debito tempore eandem restituere. Et quidem non redditam, seu dolo seu culpa qualiber, determinem. *l. 3 §. 1. l. 5. §. 2. l. 18 pr. commod. §. 2. I. quib. m. re contr obl.* De casu vero fortuito commodatarius non tenetur. *d. text.* nisi expresse ita convenerint. *d. l. 5 § 2 & §. ult. inf.* add. Crot. *introd. L 3. c. 9.*

Hinc datur actio commodati directa.

VI. Ex hac principali obligatione datur directa actio commodati, quâ commodans experitur adversus commodatarium, ut finitô usu rem reque bonam restituat eandem cum omnibus accessionibus. l. 5 §. 8. l. 12. §. 1. *Comm. l. 38. §. 10. de usur.*

Obligatio secundaria.

VII. Secundaria vero & accidentalis obligatio est, quâ commodans etiam commodatario tenetur, si (1.) forte intempestive usus rei fuerit revocatus. l. 17. §. 3. *commod.* ... *inf. extr. eod.* (2.) Si dolo lata ve culpa commodantis damnum illatum ex re commodata. l. 61. §. 6. *de furt.*

l. pen.

1. *pen. Commod.* (5) Si necessarias impensas fecerit commodatarius in rem commodatam, l. 18. §. 2. *Commod.*

IV. Hinc datur contraria commodati actio, quae competit illi, qui aliquid commodato accepit, adversus commodantem ad damna & impensas sarciendas l. 17. §. 3. l. 18. §. *pen. commod.* Potest etiam propter impensas commodatarius rem tamdiu retinere, usque dum ipsi satisfiat. l. 18. §. 2. *commod.*

Inde datur actio contraria.

TIT. VI.

De deposito.

I. Depositum est contractus, quo res aliqua gratuito custodienda traditur & suscipitur. §. 3. *I. quib. mod. re contr. obl.*

Depositi definit. *L. 16. ff. t. 3 depositi vel contra.*

II. Ineunt hunc contractum deponens qui committit rem custodiendam: & depositarius qui recipit. *arg. l. 1. depos.*

Personae contrahentes.

III. Deponi possunt res omnes, quae custodiendae & asservandae ad alterum deferri possunt. Unde patet proprie rerum mobilium esse deposi-

Res, quae deponuntur.

tum l. 1 *pr. depos.* rerum enim mobilium si custodia committatur, potius est mandatum quam depositum. *l. 5. §. 4. P. V.*

Forma.

IV. Forma igitur hujus contractus consistit in eo, ut res tradatur in eum finem, ut gratis custodiatur, & custodita ad lubitum deponentis restituatur. l. 1. §. 9. *depos.* Hinc constat depositarium non posse deposita uti, nisi hoc ipsi permittatur. l. 1. §. 34 *l. 25. §. 1 depos.* Et quod merces pro custodia non intervenire debeat in contractu depositi, honorarium vero seu modicam remunerationem depositum admittit. *l. 1. §. 9. d. d.*

Obligatio principalis ex hoc contractu.

V. Ex hac forma oritur principalis obligatio ejus, qui depositum suscepit, ut scil. rem custodiat, eandemque in specie restituat cum omni causa & accessione. l. 1. §. 24. *depos.* & praeterea damnum dolo lativе culpa ejus illatum, praestet. l. 32. *depos. l. 5. §. 2. commod.*

Inde datur actio directa.

VI. Producit isthaec obligatio actionem depositi directam, ut quis rem restituat, & praestanda praestet, quâ damnatus propter dolum fit infamis. l. 7 *de his qui not. infam.* Carpzov *p. 4. C. 41. d. 1.*

VII. Se-

VII. Secundaria & accidentaria ex contractu depositi obligatio est, qua deponens depositario tenetur (1.) ob damnum occasione depositi dolo vel culpa deponentis ei veniens. *l. 61. §. 5. de furt.* (2.) ob impensas in rem depositam factas. l. 5. *l. 23. depos.* — *Obligatio secundaria.*

VIII. Datur hinc actio contraria depositi depositario adversus deponentem, ut damna & impensas restituat. *d. l. 23.* Præterea & jus retentionis habet depositarius usque dum ipsi satisfiat. *d. l. 23. & l. pen. C. depos.* — *Inde datur actio contraria depositi.*

IX. Cæterum singularis species depositi est sequestrum quod est depositum rei litigiosæ, quæ tertio cuidam traditur ita, ut lite finita victori restituatur. l. 6. *depos.* — *Singularis species depositi est sequestrum.*

X. Hæc sequestratio regulariter est prohibita, l. *un. C. de prob. sequestr. pec.* & l. *de sequestr. poss. vel fruct.* Ob justas vero causas a judice decerni potest, ut si metus sit dilapidationis, vel si periculum sit ut partes ad arma veniant, vid. *Exerc. nostr. ad Pand. D. XXI. th. 30.* — *Sequestratio non nisi certas ob causas permissa.*

XI. Officium igitur sequestris consistit in eo, ut rem commissam, seu mobilem seu immobilem custodiat admi- — *Officium sequestris.*

sub Jurisp. Rom. Germ. For. administretve, & utrique reddat. Finitâ vero lite victori restituat.

XII. Oritur inde actio depositi sequestraria, quæ datur victori contra sequestrem, ut officio suo satisfaciat. Datur quoque sequestri actio contraria contra litigantes ob impensas & damna. add. Clud. *tr. de sequestr. c. 12.*

TIT. VII.

De Contractu pignoris.

Pignoris descriptio.

I. Pignus est contractus, quo debitor in securitatem crediti rem creditori tradit, solutô debitô in specie restituendam. §. 4. *I. quib. mod. re contr. obl.*

Personæ contrahentes.

II. Ineunt hunc contractum debitor & creditor: & datur res quælibet pignori. vid. *Lib. præced. tit. 35. de jur. pign.*

Res quæ oppignerantur. Forma hujus contractus. *Ejus differentia à pacto hypothecæ*

III. Forma hujus contractus consistit in eo, ut res tradatur ita, ut jus in re transferatur, quo securus sit creditor de debito, idemque is obligetur, solutô debitô ad rem oppignoratam restituendam. Differt igitur hic contractus a pacto hypothecæ in eo, quòd hoc nuda conventione jus pignoris

gnoris contrahitur, etiamsi res non [illegible] dispo-
sitioni creditoris. *l. 1. ff. de pign. act.* [illegible] *de pact.* Contractus verò pi-
gnoris desiderat traditionem rei op-
pigneratæ. *d. §. 4. I. quib. mod. re con-
trah. obl.*

IV. Obligatio igitur in hoc con-
tractu principaliter oritur debitori [illegible], soluto debito, redden-
dam, cum omni causa & commodis. *l. 6. §. pen. & ult. de pign. act.* & in-
tegram, adeoque damna dolo & cul-
pa illata resarcire tenetur: non vero
quæ casu contingunt. *d. §. 4. Inst. quib. mod. re contrah. obl. l. 13. §. 1. de pign. act.* Quod etiam jure
Saxon. hodie obtinet. *Carpz. p. 2. c. 26. d.* [illegible]

Obligatio principalis.

V. Ad persequendum quod ex hac obligatione debetur, datur pigneratitia directa actio debitori contra creditorem, ut rem oppigneratam secundum [illegible] restituat. *l. 9. §. 1. de pign. act.*

Inde datur actio pigneratitia directa. *L. 13. ff. tit. de pign. act.* [illegible]

VI. Secundario verò & per accidens obligatur etiam debitor creditori ex hoc contractu pignoris, si nimirum (a) [illegible] rem alienam forsan pi-
gnori [illegible] ignoranti [illegible] (b) Si damna dolo
culpa-

Obligatio secundaria.

§. 5

culpave debitoris creditori tamquam pignoris obvenerint. *l. 31. de pignor. action. l. 61. §. 1. de furt.* (4.) Si quid impenderit creditor necessario vel utiliter in pignus. l. 8. l. 25. *de pignor. action.*

Actio contraria.

VII. Ad consequendum quod ex hac obligatione debetur, datur creditori adversus debitorem actio pigneratitia contraria. *l. 31. de pign. action.*

TIT. IIX.

De Stipulatione.

Stipulationis definitio. *l. 4. ff. t. t. de Verbor. obligat.*

I. Stipulatio est contractus conceptis verbis constans, quibus alter præsens interrogat, & alter itidem præsens, qui interrogatur, datum se facturumve id, quod interrogatus est, congruenter & continuò respondet. l. 5. §. 1. *de V. O.* Vel brevius: Stipulatio est contractus, qui perficitur interrogatione eamque sequente, congruenti responsione. l. 1. *de V. O. per tot.*

Ejus hodie non est usus. *Promissio*

II. Quamvis vero hodie stipulatio non necessaria sit ad hunc finem, ut quis firmius obligetur, sed omnis

pa-

promissio [illegible] actionem *tamen debet*
[illegible] quibuscunque verbis con- *constare cer-*
cepta, vel quocunque modo consensu *ta causa.*
expressa; adhuc tamen opus est, ut promissio constet certa causa, add. l. 25. §. 4. *ff. de probat. c.* 13. *extr. de fide instrum.* l. 2. § 3. *de dol. mal. & met. except.* Vid. Gail 2. O. 13 *n.* 9. Colen. *de proc. exec. p.* 3. *cap.* 1. *n.* 7. Treutl. *vol.* /69. Carpz. *p.* 1. *C.* 17. *d.* 31.

III. Possunt huc passim spon- *Sponsionum*
siones, quæ nihil aliud sunt, quam *descriptio.*
[illegible], cujus dubius eventus, stipulationes conditionales, ut si promittat Titius e. g. Cajo præstare 100. si urbs fuerit expugnata; è contrario Cajus Titio 100. si non fuerit expugnata, vid. Sautem. *d. sponsion.* Strach. *d. sponsi.* Brig. 2 *q.* 10. Carpz. 2. *c.* 15. *def.* 22. Styp. *d. jur. marit. p.* 4. *c.* 1. *n.* 66. Immodicæ tamen sponsiones merito prohibentur Wehner. Sec. [illegible] Mev. ad *Jus Lub.* l. 3. *tit.* 9. *art.* 1. *n.* 41. Agitur ex sponsionibus actione præscriptis verbis. Zas. *cod.* 99. *de verbor.* *per.*

Tit. IX.

De Fidejussoribus.

Fidejussionis descriptio. *L. 46. ff. t. t. de fidejuss. & mand.*

I. Singularis species stipulationis est fidejussio, quâ nimirum quis pro alieno debito fidem suam apud creditorem interponit, ut diligentius huic cautum sit l. 1. §. 8. *de O. & A.* [illegible] *de fidejuss.*

Personæ hunc contractum ineuntes, inhabiles sunt fœminæ ob Sct. Vellej. *L. 16 ff. t. 1. Ad SCtum Vellej.*

II. Ineunt igitur fidejussionem Creditor & fidejussor: Sunt vero inhabiles ex specialibus causis communis fœminæ, quibus [illegible] cium S. Cti Vellejani *tot.* [illegible] *C. ad S. Ct. Vellej.* Non solum [illegible] fœmina pro extraneo non [illegible] intervenit, sed etiam in [illegible] marito intervenire singulariter prohibetur [illegible] *th. si qua mulier C. ad SCt. Vellej N. 34. c. 8.*

Quod non obtinet; ubi non subest intercessio.

III. Pertinet hoc S. Ctum [illegible] ad intercessiones pro alio factas [illegible] de non obtinet (1) si alii donat. vid. l. 4. § 1. *ad S. Ct. Vellej.* (2.) Si pro alio solvat. l. 4. § 2. l. *5. e. t.* [illegible] indemnitatem promiserint. l. [illegible] *d. t.* (4.) Si ipsi principaliter [illegible] in [illegible]

in [illegible] se obliget. *d. auth. si qua mulier.*

IV. Praeterea non obtinet S. [illegible] Cum [illegible] factum ipsius mulieris [illegible] & dolose intercessit. *l. pr.* (1.) [illegible] *C. d. t.* Si pretium pro intercessione acceperit. *l. 23. C. d. t.* Si post biennium repetierit intercessionem. *l.* [illegible] *d. t.* Si renunciaverit huic [illegible] [illegible] extrajudicialiter & non jurato. *Gail.* [illegible] Caeterum circa renunciationem vel etiam iteratam intercessionem, si pro marito intercesserit uxor, specialiter notandum, quod ejusmodi intercessio non valeat nisi juramento confirmata fuerit. vid. *Con-* [illegible] *p.* 2. ubi late hac de re agit. Carpzov. [illegible] *Dec.* [illegible] 25. Quibusdam tamen locis juramentum non exigitur. Carpzov. *d. loc.* Porro [illegible] cessat S. C. [illegible], si uxor cum viro communem negotiationem exerceat. *Gail.* [illegible]

Sunt & alii casus [illegible]

V. Obligatur fidejussor Creditori ad id, quod tempore fidejussionis ex obligatione principali fuit. *l.* [illegible] *§.* [illegible] *ff. de fidej.* tam ratione sortis quam usurarum. *l.* [illegible] *§. 1. eod.* Et datur ex fidejussione Creditori contra fidejussorem actio ex stipulatu.

Obligatio fidejussoris, unde datur creditori actio.

S 7 VI. Com-

Competit fidejussori I. beneficium ordinis.

VI. Competunt vero fidejussori circa beneficia seu exceptiones, nimir. (1.) excussionis seu ordinis, quod scil. reus principalis prius conveniendus & excutiendus sit: Quod beneficium cessat 1. si reus principalis non sit solvendo. 2. si absit degat & difficulter conveniri possit. Nov. 4. auth. præsente C. de fidejuss. 3. si expresse huic beneficio renunciaverit fidejussor: quæ tamen renunciatio secundum veriorem opinionem non inducitur, si quis ut principalem / als ein Selbstschuldiger / se adstrinxerit Carpz. p. 2 C. 8. d. 2.

II. Divisionis.

VII. Competit (2.) beneficium divisionis, nimir. si plures fuerint fidejussores. §. 4. I. de fidej. Quod beneficium cessat 1. si tempore, quo agit Creditor, reliqui non sint solvendo d. §. 4. 2. Si quis omiserit hanc exceptionem. d. §. 5. si quis illi beneficio renunciaverit expresse: quo tamen inducunt renunciationem juxta veriorem sententiam, verba: sämtlich und sonderlich / einer vor alle und alle vor einen. Carpzov. d. lib. def. 9. Const. 17.

III. Cedendarum actionum.

IX. Denique datur beneficium cedendarum actionum, ut nimir. fidejussor conventus solutionem denegen

[illegible] tempus [illegible] creditor actiones cedat contra debitorem principalem, vel contra confidejussorem, Carpzov. d. l. [illegible] Et debet quoque creditor pignora, si quæ habet, transferre. l. 2. C. de fidej.

IX. Quamvis vero actiones non sint cessæ, tamen ex æquitate datur fidejussori contra debitorem principalem actio mandati vel etiam negotiorum gestorum. Imò extendunt [illegible] hanc actionem negotiorum [illegible] contra fidejussorem adc. Carpzov. p. 2. c. 17. d. 10 & 17.

Licet verò actiones non sint cessæ, tamen datur actio fidejussori contra debitorem.

X. Præterea sciendum, quòd liceat contra Creditorem, ex actionem debiti differentem, fidejussori, si ejus interest exigi, instituere judicium ex l. si prævenendat. 28. de fidejuss. Ceterum etiam casibus fidejussor contra debitorem principalem agere potest [illegible], ut liberetur a fidejussione. vid. l. 38. § 1. mandat. l. 10. C. eod.

Dantur etiam nonnulli fidejussori contra debitorem, ut solvat ipse creditori.

Tit. X.

De Duobus Reis.

I. Stipulatores & promissores, [illegible] & fidejussores sunt [illegible]

Duo rei. l. 4. ff. [illegible] [illegible]

vel plures, utrinque vel ex altera parte, quorum illi ſtipulandi, hi promittendi rei ſunt. Duo vel plures rei ſtipulandi ſunt, qui unam eandemque rem, ab uno & eodem, ex una & eadem cauſa, ſimul ſibi dari ſtipulantur. *pr. & §. 1. I. de duob. reis.* l. 2. *& 3. §. 1. eod.* Duo vel plures rei promittendi ſunt, qui unam eandemque rem ex una & eadem cauſa, uni & eidem dare ſimul promittunt. *pr. Inſt. eod. inf.*

Stipulandi.

promittendi.

Cuilibet ex correis ſtipulandi in ſolidum debetur.

II. Ex correali obligatione pure reis ſtipulandi ſingulis in ſolidum debetur. l. 9. §. *fin. de duob. reis conſtit.* Sed quia ratione rei debitæ una eſt obligatio correorum. l. 2. *de duob. reis.* ideo uni ex correis credendi ſeu ſtipulandi ſi ſuerit ſoluta, perimitur tota obligatio, ſeu præſtatio, quæ uni fit, à reliquis liberat. *d. §. 1. I. d. l. 2. l. 3 ff. eod.* Is vero qui ex cauſa, omnibus correis communi, ſolidum accepit, ad communicationem tenetur; & actione pro ſocio conveniri poteſt. l. 62. *pr. ad L. Falcid.*

Quilibet ex correis promittendi in ſolidum obligatur.

III. Similiter & quilibet promiſſor in ſolidum obligatur. l. 3. §. 1. *de duob. reis, l. 2. C. eod.* Si vero unus ex promiſſoribus correis, ſolvat, libe-

rantur

[illegible] *D. [illegible]*. Ii vero, qui ex sociis correis solvit pro reliquis, ab his actione pro socio, quod ultra ratam solvit, repetere potest. [illegible] *C. de duob. reis. junct.* l. [illegible] *C. [illegible]*. Add. Carpzov. 2. C. [illegible] *d. 12*.

IV. Habet tamen is, qui ex pluribus correis unus in solidum conveniatur, beneficium divisionis, ut pro rata [illegible] solvat. *N. 99. c. 1. auth. hoc ita. [illegible]* add. Alexander. l. 3. *cons.* [illegible] *n.* 1. & l. *2. cons.* 147. [illegible] *de societ. c. 11. n. 28.* & *c.* [illegible] *n. 34.*

Competit itaque beneficium divisionis.

V. Quod tamen beneficium divisionis cessat (1.) si absens fuerit correus (2.) si non fuerit solvendo. (3) si renunciatum erit illi beneficio. *d. Nov. 99.* & *auth. hoc ita.* add Carpz. *p. 2. c.* [illegible] *d. 14.* (4.) Si sit Soc. vid. §. [illegible]

Quod certis casib9 cessat.

Tit. XI.

De Contractibus consensualibus in genere, & in specie de empt. venditione.

I. Consensu fiunt obligationes [illegible] venditionibus; locat. con-du-

Contractus consensuales.

dictionibus; contractu emptionis venditionis; societatibus, & mandatis. pr. I. de obl. quæ ex conf.

Emtionis venditionis descriptio. L. 8 ff. t. 1. de contrah. emt. empt. & de pact. inter emt. & vend. comp. & quæ res ven. non poss. Personæ contrahentes.

II. Emtio Venditio est contractus initus consensu, de certâ re pro certo pretio tradenda. pr. I. de empt. vend. [illegible] I. de contrah. empt. l. 11. §. 2. de action. empt.

III. Personæ itaque contrahentes sunt emptor & venditor: Hunc verò hunc contractum possunt, qui juxta generales regulas consentire & bona sua administrare & alienare queunt.

Forma,

IV. Forma hujus contractus consistit in consensu, quo inter venditorem & emptorem liquidò convenit de re certa pro certo pretio tradenda. pr. I. de empt. Vendit. Cum verò consensui nihil magis contrarium sit quàm error, ideò seu in corpore seu in materia erretur, veluti si æs pro auro venerit, emtio nulla est. [illegible] §. 2. l. 14. de contrah. emtion. Si verò error versetur circa qualitatem rei [illegible], rata nihilominus manet emptio. l. [illegible] l. 14. de contrah. empt. l. 21. §. 2. de action. empt. [illegible] tantum venditor in id, [illegible] emptoris interest. l. 21. §. 2. de action. empt.

V. Consistit emptio venditio in re seu merce tradenda, quae debet esse certa & determinata. Speciatim autem circa res, quae mensurari, numerari, aut ponderari queunt, sciendum est, quod ejusmodi res venduntur vel ad corpus, uti LL. Romanae loquuntur, seu per aversionem (ohne Maaß) vel ad mensuram & quantitatem certam. Priori casu licet forte quid deficiat in quantitate, obiter vel verbis demonstrationis, non limitationis causa adjecta, non potest amplius quid peti. Posteriori verò casu si quid deficiat in quantitate seu mensura à venditore expressa, id supplendum erit, vel tantum de pretio deducetur, quantum respondet ei, quod deficit. l. 40. §. 2. de contrah. empt. vid. Carpzov. p. 2. Resp. 25. Praeterea notandum, quod etiam intelligatur venditum, licet non in specie commissum, quicquid tempore contractus firmiter cohaerebat rei venditae. l. 13. de contrah. empt. v. c. quae adhuc sunt affixa: Was Erd- und Nagelfest ist. add. Carpz. p. 2. [illegible]

Merx certa & determinata venditur.

Aliquando res per aversionem venditur.

Aliquando ad mensuram.

Firmiter res cohaerentia simul vendita censentur.

VI. Pretium pro merce est solvendum, quod consistere debet in pecunia numerata. §. 2. I. de empt. vend.

Pretium consistit in pecunia numerata.

Vend. l. 1. pr. de contrah. empt. Sin pretium debet esse verum, non simulatum. l. 54. de O. & A. Certum 21. §. 1. de contrah. empt. jul... ita tamen, ut propter difficultatem æstimationum rerum læsio usque ad dimidium toleretur, modo dolus absit. l. 2. C. de rescind. vend. quâ de re infra ferius.

Aliquando scriptura ad perfectionem contractus pertinet.

VII. Aliquando placet contrahentibus, ut emptio venditio non aliter sit perfecta, quam si scriptura seu instrumentum super emptione venditione sit confectum: tunc antequam illud confectum fuerit, pœnitere licet. vid. pr. I. de empt. vend. l. 17. C. de fid. instrum.

Obligatio mutua ex hoc contractu.

IIX. Oritur ex hoc contractu obligatio mutua emptoris & venditoris, utrinque principalis & directa. Et quidem emptoris obligatio consistit in eo, ut pretium solvat. l. 13. §. 8. de action. empt. & tenetur emptor ad usuras pretii ob moram in solvendo commissam. l. 13. §. 19 de act. empt. l. 13. de usur.

Obligatio venditoris

IX. Obligatio venditoris consistit in eo, ut rem venditam tradat una cum fructibus post venditionem perceptis, & omnibus accessionibus & quidem præcisè tenetur tradere.

Præte-

Præterea requiritur, ut talis tradatur qualis vendita, [illegible] (1.) non debet esse [illegible], vid. tit. tit. [illegible] D. de [illegible] [illegible] [illegible] libera tum a servitutibus, tum ab aliis oneribus. Porro [illegible] venditor dolum & culpam [illegible] venditam præstare, h. e. omne damnum, quod ejus dolo seu [illegible] vel negligentia contigit, resarcire. l. [illegible] §. 2 commod. l. 21. de [illegible] J. [illegible] vero [illegible] casum fortuitum non [illegible] præstare, quia hunc [illegible] [illegible] nequit, at res perit ei, qui debetur. l. 5. §. fin. de rescind. vend. adeoque etiam pretium teneatur nihilominus solvere emptor re licet casu perempta ante traditionem. [illegible] de empt. vend. & tot. tit. de peric. & commod. rei vend.

L. 12. ff. t. 6. de peric. & commod. rei vend.

[illegible] notandum est, quòd [illegible] venditionis sit tradita [illegible] tamen transferatur dominium, nisi pretium sit solutum vel expressè fides de pretio sit habita. § 41. [illegible] Præterea de jur Saxon. præsertim in bonis emphyteuticis & [illegible] requiritur judicialis [illegible], vid. [illegible] 2. resol. 12. n. [illegible] seqq. Dn. Richter. de concurs. Cred. [illegible] n. 17. seqq.

Dominium non transfertur rei venditæ nisi pretio soluto, aut fide de eo habitâ.

XI De-

XIV. Porro (2.) est lex commissoria seu pactum commissorium, qua convenitur, ut si ad certum diem [illegible] non solvatur pretium, res sit inempta. vid. tot. tit. d. L. commiss. vid. [illegible] Thom. Maul. d. emt. Vendit. Tit. 7. n. 4. & n. 12. — *II. Lex commissoria.*

XV. Aliquando etiam (3.) adjicitur pactum, ut liceat intra certum tempus recedere a contractu emptionis l. 3. de contrah. emt. l. 31. § 22. de Aedil. Edict. vel etiam ita, ut praestita poena poenitere liceat: quod dici solet ein Reukauff. vid. Berl. d. c. 43. seqq. — *III. Pactum ut liceat recedere à contractu.*

XVI. Praeterea (4) notabile etiam est pactum de retrovendendo, Germanice ein Wiederkauff/ quod in eo consistit, ut venditori concessa sit facultas, rem in emptorem translatam pretio restituto redimendi. l. 2. C. de pact. inter emt. Vend. — *IV. Pactum de retrovendendo.*

XVII. Initur autem vel ita ut quandocunque liceat redimere, & jus redimendi [illegible] juxta [illegible] tempore [illegible] vel [illegible] & quidem adjicitur [illegible] post [illegible] lapsum demum venditor [illegible] pretio oblato restitutionem rei ven- — *Hoc dupliciter initur.*

venditæ petere: quod exprimi volunt per verba: auf zehen Jahr lang wiederkaufflichen/ quo elapso facultas redimendi demum competere incipit: vel ut terminus ad quem est restricta potestas redimendi, seu usque ad quem & intra quem (v. g. binnen zehen Jahr) exerceri queat jus retrovenditionis, quo elapso nō amplius integrum est redimere. Maul. *d. tract. tit. 7. n. 22. & mult. seqq.* D. Carpzov. *2. c. 1. d. 8. & 9. respons. El. 27.*

Ad quid. redemturus teneatur.

XIIX. Tenetur verò redemturus (1.) petium regulariter idem, quod accipit. *Coler. Conf. 28. n. 43.* vel si ita convenerit, quo res tempore retrovenditionis justè venire potest (*ut. laudemium, quod emtor solvat.* Carpzov. *l. d. 24. Diff. Maul. d. l. num. 38.*) restituere. Tiraquell. *d. tractat. §. 1. gloss. 3. n. 2.* Covarruv. *3. r. 9.* Molin. *d. J. & J. D. 376.* Bonacin. *Theol. mor. de contr. D. 3 qu. 1. p. 2. num. 1415.* Zœs. *n. 18.* Præterea (2.) impensas, quæ ad perpetuam rei venditæ utilitatem factæ, refundere. Tiraquell. *d. tr. §. 7 gloss. 1. n. 4.* Carpzov. *d. l. d. 27.* Oblatis pretio (*V. l. 1. l. 7. C. d. t.*) & impensis emtor rem ipsam præcisè restituere

ut & prior emtor.

tuere

ruere est obligatus. Dn. Carpzov. *d. l. d. 15.* & fructus tempore retrovenditionis pendentes pro ratâ temporis inter emtorem & venditorem dividendos esse volunt. Covarruv. 1. *V. r. 15. n. 5.* Anton. Tessaur. *dec. 26.* Hartm. Pistor. l. 1. *q. 24. num. 22.* Carpzov. *d. l. d. 20.* ad pretio nondum oblato perceptos, emptor, quippe dominus rei, suos facit, nec eos restituere tenetur. Gomez. *de empt. Vend. c. 2. n. 27.* Donell. *ad l. si quis ita n. 17. C. de pact. int. emt.*

XIX. Cæterum aliquando & emtori licet rem, certo tempore, aut quandocunque libuerit, offerre, ac venditor tenetur pretium restituere. *l. si convenerit 6. de resc. Vend. l. 31. §. 22. de adil. edict.* modò non subsit illicitum fœnus. Rauchbar. *1. q. 19.* Maul. *d. tract. Tit. 7. n. 36.* Dn. Carpzov. *s. r. elect. 26.* Dn. Richter. *decis. 13. n. 80.* Zœs. *n. 35.* Add. Molin. *tr. 2. D. 374. 375. 376.* Bonacin. *d. l. n. 6.* *Aliquando & emtor rem reluendam offerre potest.*

XX. Denique (5.) est pactum, quo alicui jus protimiseos conceditur, ita nimir. ut si rem iterum venditurus sit emptor, eo pretio, quod alius solveret, alicui vendi debeat. l. *75. d. cont. emt.* Germ. der Näherkauff / V. Pactum de retrahendo.

l. 7. §. 5. de contrah. emt. l. 75. eod. Hoc verò jus retractus seu protimiseos non solùm pacto promittitur, uti jam dictum, sed etiam lege & consuetudine singulari certis personis tribuitur.

Vis & effectꝰ pacti de retrahendo. XX. Ex illo conventionali jure retractûs oritur solum obligatio, qua dominus rem venditurus tenetur denunciare isti, cui jus retractus competit, an ipse velit emere. *d. l. 75.* Quod si igitur omissa denunciatione alteri cuidam rem vendiderit, re quidē huic nondum traditâ contra venditorem ex vendito agere potest is, cui jus retractus competit, ut sibi res juxta pactum eodem tradatur pretio, *d. l. 75. de contr. emt.* B. Carpzov. *d. p. 2. c. 32. d. 10.* At re emptori jam traditâ, solùm datur actio ad interesse contra eum, qui contra fidem pacto datam, vendidit, non actio in rem contra possessorem. *arg. d. l. 75.* nisi ratione illius juris protimiseos hypotheca sit legitime constituta. Vid. lat. Maul. *d. tit. 7. n. 81.* Carpzov. *d. l. d. 8. 9. 11.* (*qui etiam def. 12. ex DD. tradit, si emtor sciverit pactum, bona ab ipso posse revocari.*) Similiter nec eum, cui jus protimiseos ex dispositione testatoris, bona alienata revocare,

...re, sed solummodò adversus heredem ad interesse agere posse tradit Carpzov. *d. p. 2. C. 32. d. 9.* Aliud statuit Rennem. Jpr. Romano-germ. *m. 3 D. 33. th. 30.*

XXII. Locum habet hoc jus retractus conventionale solùm eo casu, quo res extraneo venditur. *arg. d. l. 75.* non igitur (1) si quis liberis suis vendat, vel aliis ab intestato successuris, Carpzov. *d. l. def. 19.* Dn. Richter. *decis. 76. n. 53.* Nec (2) si ex permutatione, donatione, divisione hereditatis aut successione tàm ex testamento quàm ab intestato res ad alium veniat Dn. Carpzov. *def. 15. 16. 17. 18. 22.* Dn. Richter. *d. l. num. 56.* *Quibus casibus obtineat.*

XXIII. Cæterum cum ex pacto hoc retrahendi jus competat, ideò regulariter, *scil. nisi ad personam paciscentis restrictum sit*, alteri cedi potest. Mod. Pistor. *part. 3. q. 169.* Mauh. *d. tit. 7. n. 46.* Levven. *caus. for. L. 4. cap. 20.* *Potest cedi.*

XXIV. Jus retractus seu προτιμήσεως (Nähergeltung/ Einstands-Gerechtigkeit/) legale & consvetudinarium est, quod singulari jure certis personis tribuitur: vel propter dominium directum, vel propter creditum Jus retractus legale.

vel propter civitatem vel populi communionem, vel propter jus municipum & incolarum, vel propter consanguinitatem.

Competit I. Ratione dominii directi.

XXV. Ratione dominii directi competit jus retractus domino emphyteuseos in re emphyteutica l. fin. verf. sed ne hac occasione C. de Jur. emphyt. Conf. l. 1. in fin. C. de metall. XI. add. Const. Friderici I. Sanximus & constit. dudum lib. 5. feud. tit. 14. 15. 16. Quod applicari etiam solet ad bona censitica. Dn. Richter. decis. 76. num. 60. & 61. Non vero extendendum ad alia bona, si rustici non tenentur v. gr. victualia, quæ vendituri sunt, primum nobilibus offerre, nisi forte peculiari consuetudine aliud receptum. Vid. Socin. Sen. 2. cons. 272. Dn. Carpzov. 2. c. 31. d. 10. Rauchb. p. 2. q. 22. Contra Dn. Richter. d. l. n. 29. & seqq. Antonius Matthæus tract. de auction. l. 1. c. 10. n. 43. 45.

II. Ratione crediti.

XXVI. Ratione crediti jure Justinianeo, si bona judiciali subhastatione veneat, & plures sint licitatores, præferuntur extraneis emtoribus creditores, an inter hos is potior est, cui major pecunia debetur l. cum bona 16. de reb. aut jud. posfid. Hodie præ-

fertim

primus in terris ... primus intervenire peratitur. vid. Dn. Carpzov. p. 2. c. 32. d. 47. & 51. & process. Tit. 33. art. 4. num. 70 & seqq. Anton. Matth. de tr. l. 1. c. 16. n. 41

XXVII. Ratione vicinitatis juxta Frider. constitutionem *feud. tit. 14.* vicinus rem extraneo venditam potest retrahere, Conf. Tiraquell. *de ret. jur. congrui tract. part. 1. §. 1. gloss. 9. num. 26. & seq.* Add. Sand. *dec. Fris. l. 3. t. 5. def. 9.* Non autem obtinet hoc jus retractus, nisi ubi singulari consuetudine vel statuto introductum: & quibusdam locis sola vicinitas non tribuit illud jus, sed ei demum vicino competit, cujus vel prædio censuali Zinßgut fuit junctum, ut sub illo tanquam toto, cui census inhæret, comprehensum; vel agro quondam fuit unita illa pars, quæ extraneo est vendita: & dici solet jus congrui retr. das Gespildte/ vid. Weimar. Landes Ordn. d. An. 1585. tit. 38. ... rthm. Vol. 4. cons. 42. n. 3. Dn. ...ter. d. decis. 86. n. 59. 64. & ... & in consil. post. Eleg. Rennem. ...3. disp. 33. th. 50. 54.

III. Ratione vicinitatis. Quo pertinet jus congrui.

XIIX. Similiter ratione communionis socio in dicta constitut. conceditur, ut retrahere possit partem

IV. Ratione communionis.

Vend. l. 1. pr. de contrah. empt. Hoc pretium debet esse verum, non simulatum. l. 54. *de O. & A.* Certum l. 25. §. 1. *de contrah. empt.* justum: ita tamen, ut propter difficultatem æstimationum rerum læsio usque ad dimidium toleretur, modò dolus absit. l. 2. *C. de rescind. Vend.* quâ de re inferius.

Aliquando scriptura ad perfectionem contractus pertinet.

VII. Aliquando placet contrahentibus, ut emptio venditio non aliter sit perfecta, quàm si scriptura seu instrumentum super empt venditione sit confectum: tunc antequam illud confectum fuerit, pœnitere licet. vid. *pr. I. de empt. Vend. l. 17. C. de fid. instrum.*

Obligatio mutua ex hoc contractu.

IIX. Oritur ex hoc contractu obligatio mutua emptoris & venditoris, utrinque principalis & directa. Et quidem emptoris obligatio consistit in eo, ut pretium solvat. l. 13. §. 8. *de action. empt.* & tenetur emptor ad usuras pretii ob moram in solvendo commissam. *l.* 13. §. 19 *de act. empt. l. 13. de usur.*

Obligatio venditoris.

IX. Obligatio venditoris consistit in eo, ut rem venditam tradat una cum fructibus post venditionem perceptis, & omnibus accessionibus: & quidem præcisè tenetur tradere.

Præte-

Præterea requiritur, ut talis tradatur qualis vendita, nimir. (1.) non debet esse vitiosa, vid. *tot. tit. de D. de Ædil. Edict.* (2.) libera tum a servitutibus, tum ab aliis oneribus. Porro debet venditor dolum & culpam circa rem venditam præstare. h. e. omne damnum, quod ejus dolo seu malitia vel negligentia contigit, resarcire. l. 5. §. 2. *commod. l. 23. de R. J.* periculum verò seu casum fortuitum non tenetur præstare, quia hunc venditor avertere nequit, ac res perit ei, cui debetur. *l. 5. §. fin. de rescind. vend.* adeoque etiam pretium teneatur nihilominus solvere emptor re licet casu perempta ante traditionem. §. 3. *I. de empt. vend. & tot. tit. de peric. & commod. rei vend.*

L. 18. ff. t. 6. de peric. & commod. rei vend.

X. Cæterum notandum est, quòd licet ex causa venditionis sit tradita res, non tamen transferatur dominium, nisi pretium sit solutum vel expressè fides de pretio sit habita. §. 41. *I. de rer. divis.* Præterea de jur. Saxon. præsertim in bonis emphyteuticis & censiticis requiritur judicialis resignatio. vid. Frantz. 2. *resol.* 12. *n.* 8. *seqq.* Dn. Richter. *de concurs. Credit. c. 2. m. 19. n. 17. seqq.*

Dominium non transfertur rei venditæ nisi pretio soluto, aut fide de eo habitâ.

XI. De-

Venditor tenetur ad evictionem præstandam.

XI. Denique addendum, quod, si forte circa proprietatem rei venditæ lis moveatur ab alio, vendit. rem obligatum esse emptori ad evictionem præstandam, licet expressè hoc promissum non sit. *l. 11. §. 2. de act. empt. vid. tot. tit. de evict.*

Actio empti venditi. *L. 19. ff. t. 1. de action. empti & vend.*

XII. Ad persequendum quod ex hac mutua obligatione emptori venditor debet & vicissim venditori emptor, datur quoque actio mutua empti venditi seu ex empto vendito *§. 17. Inst. de action. l. 11. pr. l. 12. l. 3. §. 19. & tot. tit. de action. empt. vend.*

Emtioni venditioni adjicitur aliquando I. Addictio in diem. *L. 18. ff. t. 2. de in diem addictione.*

XIII. Exposita natura empt. venditionis, nunc quædam addenda sunt de pactis, quæ emptioni venditioni adjici solent, quorum primum est addictio in diem; si nimir. ita res vendatur, certô pretiô, ut liceat venditori intra definitum tempus majus pretium seu meliorem conditionem, ab alio oblatam, acceptare, vid. *tot. tit. de in diem addict.* In arbitrio tamen emptoris prioris est, velit idem pretium, quod alius intra istud tempus adjicit, ipse supplere, & tunc præfertur. vid. *l. 6. §. fin. l. 8. l. 9. d. t.*

XIV. Por-

XIV. Porrò (2.) est lex commissoria seu pactum commissorium, quò convenitur, ut si ad certum diem non solvatur pretium, res sit inempta, vid. tot. tit. *d. L. commiss.* vid. Thom. Maul. *d. emt. Vendit. Tit. 7. n. 4. & n. 13.* II. Lex commissoria. *L. 18. § 1. 3. de Lege commissoria.*

XV. Aliquando etiam (3.) adjicitur pactum, ut liceat intra certum tempus recedere à contractu emptionis *l. 3. de contrah. emt. l.* 31. §. 22. *de Ædil. Edict.* vel etiam ita, ut præstita pœnâ pœnitere liceat: quod dici solet ein Reukauff. vid. Berl. *d. c. 43. seqq.* III. Pactum ut liceat recedere a contractu.

XVI. Præterea (4) notabile etiam est pactum de retrovendendo, German. ein Wiederkauff/ quod in eo consistit, ut venditori concessa sit potestas, rem in emptorem translatam pretiô restitutô redimendi. l. 2. C. *de pact. inter emt. Vend.* IV. Pactum de retrovendendo.

XVII. Initur autem vel ita ut quandocunque liceat redimere, & jus redimendi, præsertim juxta jus canonicum nullo præscribitur tempore *Virg. Pingizer. Quæst. Sax* 41. vel certo tempore: & quidem adjicitur tempus vel ut terminus à quô, seu post cujus lapsum demum venditor possit pretio oblato restitutionem rei ven- *Hoc dupliciter initur.*

venditæ petere: quod exprimi volunt per verba: auf zehen Jahr lang wiederkäuflichen/ quo elapso facultas redimendi demum competere incipit: vel ut terminus ad quem est restricta potestas redimendi, seu usque ad quem & intra quem (v. g. binnen zehen Jahr) exerceri queat jus retrovenditionis, quo elapso nō amplius integrum est redimere. Maul. d. *tract. tit. 7. n. 22. & mult. seqq.* Carpzov. 2. *c. 1. d. 8. & 9. respons. El. 27.*

Ad quid. redemturus teneatur.

XIIX. Tenetur verò redemturus (1.) petium regulariter idem, quod accipit. *Coler. Cons. 28. n. 43.* vel si ita convenerit, quo res tempore retrovenditionis justè venire potest (*it. laudemium, quod emtor solvit.* Carpzov. *l. d. 24. Diss. Maul. d. t. num. 38.*) restituere. Tiraquell. *d. tractat.* §. *1. gloss. 3. n. 2.* Covarruv. 3. *r. 9.* Molin. *d. J. & J. D.* 376. Bonacin. *Theol. mor. de contr. D. 3. qu. 1. p. 2. num. 1415.* Zœs. *n. 18.* Præterea (2.) impensas, quæ ad perpetuam rei venditæ utilitatem factæ, refundere. Tiraquell. *d. tr.* §. *7 gloss. 1. n. 4.* Carpzov. *d. l. d. 27.* Oblatis pretio (*v. l. 1. l. 7. C. d. t.*) & impensis emtor rem ipsam præcisè restituere

ut & prior emtor.

tuere est obligatus. Dn. Carpzov. d. l. n. 15. & fructus tempore retrovenditionis pendentes pro ratâ temporis inter emtorem & venditorem dividendos esse volunt. Covarruv. 1. V. r. 11. n. 5. Anton. Tessaur. dec. 26. Hartm. Pistor. l. 1. q. 24. num. 22. Carpzov. d. l. d. 20. ad pretio nondum oblato perceptos, emptor, quippe dominus rei, suos facit, nec eos restituere tenetur. Gomez. de empt. vend. c. 2. n. 27. Donell. ad l. si quis stat. n. 17. C. de pact. int. emt.

XIX. Cæterum aliquando & emtori licet rem, certo tempore, aut quandocunque libuerit, offerre, ac venditor tenetur pretium restituere. l. si convenerit 6. de resc. vend. l. 31. §. 22. de ædil. edict. modò non subsit illicitum fœnus. Rauchbar. 1. q. 19. Maul. d. tract. Tit. 7. n. 36. Dn. Carpzov. s. r. elect. 26. Dn. Richter. decis. 13. n. 80. Zœs. n. 35. Add. Molin. tr. 2. D. 374. 375. 376. Bonacin. d. l. n. 6. *Aliquando & emtor rem reluendam offerre potest.*

XX. Denique (5.) est pactum, quô alicui jus protimiseos conceditur, ita nimir. ut si rem iterum venditurus sit emptor, eo pretio, quod alius solveret, alicui vendi debeat. l. 75. d. cont. emt. Germ. der Näherkauff / V. Pactum de retrahendo.

l. 7. §. 5. de contrah. emt. l. 75. eod. Hoc verò jus retractus seu protimiseos non solùm pacto promittitur, ut jam dictum, sed etiam lege & consuetudine singulari certis personis tribuitur.

Vis & effectus pacti de retrahendo.

XX. Ex illo conventionali jure retractûs oritur solum obligatio, qua dominus rem venditurus tenetur denunciare isti, cui jus retractus competit, an ipse velit emere. *d. l. 75.* Quod si igitur omissa denunciatione alteri cuidam rem vendiderit, re quidē huic nondum traditâ contra venditorem ex vendito agere potest is, cui jus retractus competit, ut sibi res juxta pactum eodem tradatur pretio, *d. l. 75. de contr. emt.* B. Carpzov *d. p. 2. c. 32. d. 10.* At re emptori jam traditâ, solùm datur actio ad interesse contra eum, qui contra fidem pacto datam, vendidit, non actio in rem contra possessorem. *arg. d. l. 75.* nisi ratione illius juris protimiseos hypotheca sit legitime constituta. Vid. lat. Maul. *d. tit. 7. n. 81.* Carpzov. *d. l. d. 8. 9. 11.* (*qui etiam def. 12. ex DD. tradit, si emtor sciverit pactum, bona ab ipso posse revocari.*) Similiter nec eum, cui jus protimiseos ex dispositione testatoris, bona alienata revocare,

câre, sed solummodò adversùs heredem ad interesse agere posse tradit Carpzov. *d. p. 2. C. 32. d. 9.* Aliud statuit Rennem. Jpr. Romano-germ. *tr. 3. D. 33. th. 30.*

XXII. Locum habet hoc jus retractus conventionale solùm eo casu, quo res extraneo venditur. *arg. d. l. 75.* non igitur (1) si quis liberis suis vendat, vel aliis ab intestato successuris, Carpzov. *d. l. def. 19.* Dn. Richter. *decis. 76. n. 53.* Nec (2) si ex permutatione, donatione, divisione hereditatis aut successione tàm ex testamento quàm ab intestato res ad alium veniat Dn. Carpzov. *def. 15. 16. 17. 18. 22.* Dn. Richter. *d. l. num. 56.* *Quibus casibus obtineat.*

XXIII. Cæterum cum ex pacto hoc retrahendi jus competat, ideò regulariter, *scil. nisi ad personam paciscentis restrictum sit*, alteri cedi potest. Mod. Pistor. *part. 3. q. 169.* Maul. *d. tit. 7. n. 46.* Levven. *caus. for. L. 4. cap. 20.* *Potest cedi.*

XXIV. Jus retractus seu προτιμήσεως (Nähergeltung/ Einstande/ Gerechtigkeit/) legale & consvetudinarium est, quod singulari jure certis personis tribuitur: vel propter dominium directum, vel propter creditum Jus retractus legale.

vel propter civitatem vel propter communionem,, vel propter jus municipum & incolarum, vel propter consanguinitatem.

Competit I. Ratione dominii directi.

XXV. Ratione dominii directi competit jus retractus domino emphyteuseos in re emphyteutica *l. fin. Vers. sed ne hac occasione C. de Jur. emphyt. Conf. l. 1. in fin. C. de metall. XI. add. Const. Friderici. Sanximus. & constit. du um lib. 5. feud. tit. 13. 15. 16.* Quod applicari etiam solet ad bona censitica. Dn. Richter *decis. 76. num. 60. & 61.* Non verò extendendum ad alia bona, si rustici non tenentur v. gr. victualia, quæ vendituri sunt, primùm nobilibus offerre, nisi fortè peculiari consuetudine aliud receptum. Vid. Scip. Sent. *2. conf. 272.* Dn. Carpzov. *2. c. 41. ...* Rauchb. *p. 2. q. 22.* Confer Dn. Richter. *d. l. n. 29. & seqq.* Antonius Matthæus *tract. de auction. l. 1. c. 14. n. 43. 45.*

II. Ratione crediti.

XXVI. Ratione crediti jure Justinianeo, si bona judiciali subhastatione veneat, & plures sint licitatores, præferuntur extraneis emtoribus creditores, an inter hos is potior est, cui major pecunia debetur *l. cum bon. 16. de reb. aut jud. possid.* Hodie præ-

fertion

Statim in terris Saxonicis primus licitator pertæsertur. vid. Dn. Carpzov. *p. 2. c. 32. d. 42. & 51. & process. Tit. 2. Art. 4. num 70. & seqq.* Anton. Matth. *d. tr. l. 1. c. 16. n. 41*

III. Ratione vicinitatis. *Quo pertinet jus congrui.*

XXVII. Ratione vicinitatis juxta Frider. constitutionem *feud. tit. 14.* vicinus rem extraneo venditam potest retrahere, Conf. Tiraquell. *de re. jur. tract. part. 1. §. 1. gloss. 9. num. 26. & 96.* Add. Sand. *dec. Fris. l. 3. t. 5. def. 9.* Non autem obtinet hoc jus retractus, nisi ubi singulari consuetudine vel statuto introductum: & quibusdam locis sola vicinitas non tribuit illud jus, sed ei demum vicino hoc competit, cujus vel prædio censuali Zinßgut fuit junctum, ut sub illo tanquam toto, cui census inhæret, comprehensum; vel agro quondam fuit unita illa pars, quæ extraneo est vendita: & dici solet jus congrui Germ. das Gespilde/ vid. Weimar. Landes Ordn. *d. An. 1585. tit. 38.* Cothm. *Vol. 4. cons. 42. n. 3.* Dn. Richter. *d. decis. 86. n. 59. 64. & seqq. & in consil. post.* Eleg. Rennem. *d. m. 3. disp. 33. th. 50. 54.*

IV. Ratione communionis.

XXIIX. Similiter ratione communionis socio in dicta constitut. Frid. conceditur, ut retrahere possit

partem rei communis extraneo venditam. *d. lib. 6. feud. tit. 14. 15. 16.* Zœs. *h. n. 36. in fin.* Quod prætertim in ædibus non admittit Dn. Carpz. *2. c. 31. def. ult.*

V. Ratione incolatûs.

XXIX. Porrò volunt, quod municipibus & incolis liceat, den Bürgern und Einwohnern retrahere bona immobilia, in districtu urbis aut pagi sita, quæ extraneis (den Ausländischen Auswärtischen) sunt venditæ: vid. Bocer. *cl. 3. disp. 22. th. 5. & seqq.* Rennem. *d. m. 3. D. 33. th. 4. & seqq.*

VI. Ratione consanguinitatis. Hoc competit. 1. liberis venditoris.

XXX. Restat denique retractus gentilitius seu consangvinitatis. Competit autem hoc jus protimiseos gentilitium consangvineis venditoris, quos Fridericum parentes appellare docet Tiraquell. *de retract. part. 1. §. 1. gloss. 9.* Inprimis autem indultum est liberis retrahere res avitas à parentibus venditas. Tiraquell. *& alleg. part. 1. §. 1. gloss. 9. n. 47.* Reinking. *q. 2. const. Elect. 31. part. 2.* Dn. Richter. *Decis. 76. num. 13. & seqq. n. 20.* etiamsi in potestate sint, modò propria bona habeant, & quamvis heredes patris fuerint, cum nihilominus ratio juris retractus obtineat, & potior sit filius extraneo, & li-

& licet alias heres suam forte rem quam pro propria defunctus vendidit, vindicare nequeat, tamen ejusmodi exceptio hic non obstat, cum res pro tali, quod nequeat retrahi, haud sit vendita, adeoque nec heres de eo sit obligatus. Pinell. *in l. 1. C. de bon. matern. n. 95.* Stephan. Gratian. *disc. for. tom. 3. c. 333 n. 4.* Perez. *l. 4. C. t. 54. num. 15.* Conf. Zœs. *n. 13. & seqq.* Berl. 2. *concl. 39. n. 1. & seqq.*

XXXI. Liberis non existentibus, colateralibus cognatis, fœminis & masculis, modo ita generaliter receptum sit jus retractûs, competit, (quod non obtinet in Elect. Saxon. *d. c. 31* ibi Carpzov. *def.* 11.) & quidem iis, qui venditori proximiores, licet forè quis exstet, qui stipiti, à quô res pervenit, sit proximior. Zœs. *n. 84.* Dn. Richter *n. 30.* Plures ejusdem gradus si concurrant, omnes admittuntur, aut si res commodè dividi nequeat; & communio non placeat, qui prius de retractu egit, præfertur, vel sorti res committitur *arg. §. optionis. 23. in fin. I. de legat.* Tiraquell. *d. p. 1. §. 12. gloss. 10, n. 4.* Reinking. *d. q. 2. num. 63. n. 84. & seqq.* Conf. Dn. Richter. *d. l. n. 18. & n. 105.* 2. Collateralibus.

n. 105. & seqq. d. Const. Frider. Serb. quos vocavimus per ordinem. Sin verò ex pluribus unus vel alter retrahere nolit, tota res ab uno retrahi potest Carpzov. p. 2. c. 31. def. 10. Renneman. Jurisp. Romano-Germ. m. 3. D. 33. th. 14. Cæterum jus repræsentationis nec in descendentium nec collateralium ordine obtinere volunt, quia simpliciter gradus proximitas attenditur. Tiraquell. §. 11 gl. 9 n. 1. Reink. & seqq. quæst. 2. n. 65. 66. Dn. Richter. d. l. n. 27. Aliud placet Dn. D. Johann. Herod. eleg. tract. d. jur. repræsent. & transpos. cap. 5. concl. 12. §. 6. & seqq. Notandum denique, quod in jure retractus locus sit successorio edicto: adeoque si hic vel ille omittat, alter in solidum admittitur, aut si proximiores isto non utantur jure, proximè sequentes rectè retrahunt Carpzov. 2. c. 31. d. 19. c. 32. d. 20. & c. 49. d. 7. Zas. h. n. 49. Dn. Richter. d. l. n. 18.

Non potest hoc jus extraneo cedi.

XXXII. Patet ex dictis (1.) quod hoc jus, quippe ratione consanguinitatis concessum, non possit extraneo cedi, Tiraquell. §. 26. gl. 1. n. 1 Gail. 2. O. 19. n 10 Boer. decis. 159. Berlich. d. l. Zas. n. 68 Et (2) quod quis sibi & in suum usum, non in alterius utili-

bilitatem, neque in fraudem emtoris retrahere debeat, quod aliquando, si nempe magna subsit suspicio, ut juramento usurus retractu confirmet, decernitur. Gail 2 O. 19. num. 10 Tiraquell. *de retract.* §. 26. *gl.* 1. *n.* 1. *it. num.* 12. 32. 33. 39. *ubi addit. limitationes.* Renneman. *Jurispr. Romano. Germ. m.* 3. *D.* 33. *th.* 12. Dn. Richt. *n.* 174. unde nec ad heredem extraneum consangvinei transfertur. *Id. n* 69. Nec (3.) datur illi, qui non est consangvineus venditoris, licet res à majoribus ipsius descendat, & olim à suis consangvineis sit vendita Dn. Richt. *d. l. n.* 31. *& n.* 40. Si verò ab extraneo, cui primum vendita, consangvineus retraxerit, & hic rursus alii extraneo vendiderit, locus est retractui. Tiraquell. §. 32. *gl. un. n.* 5.

XXXIII. Competit jus retrahendi etiam adversus remotiorem cognatum, cui vendita est. Licet enim res haud exierit è familia, tamen propinquior jus habet potius, quod ipsi eripi nequit. Tiraq. §. 11. *gloss.* 6. *n.* 6. 14. Boer. *dec.* 76. *n.* 7. Berlich. *d. concl. n.* 54. Zoel. *n.* 49. Sed quid si cum ex pluribus proximioribus res sit vendita, anne reliqui possunt eam — Contra quem competat.

pro rata retrahere? Neg. quia nec ad extraneum, nec ad remotiorem cognatum res venit, & penes venditorem videtur esse, cui ex cognatis pluribus æquo pretio rem velit vendere. Non verò solum adversus emtorem competit, verum etiam, modo ratione primæ à consanguineo factæ venditionis agatur, tempore sc. præfinito haud elapso, adversus possessorem, in quem emptor rem iterum alienavit: videtur enim hæc actio de retractu in rem scripta. Tiraq. §. *8. gloss. 5. num. 8.* Gail. *2. obs. 19.* n. 6. Berlich. *d. con. 39.* Reink *q. 7.* Sand. 3. *decis. Frisic. d. 13. q. 2.*

Bona retractui huic obnoxia.

XXXIV. Obnoxia retractui sunt bona immobilia, & quæ pro immobilib9 habentur, præsertim avita, quæ sc. à majorib9 ad. alienatorem pervenere. Stammgüter/ *d. const. Frideric.* vid. Tiraquell. § 1. *gl. 7. num. 81. & seqq.* Berlich. *2. c. 39. n. 86.* Reinking. *q. 3.* Dn. Richt. *d. l. n. 39. & seq. & num. 47.* Ex consuetudine tamen quorundam locorum, ut in Thuringia etiam in bonis non avitis obtinet jus protimiseos modo paterna fuerint. Dn. Richter. *n. 42.* Cæterùm hoc ita intelligendum est, si bona ejusmodi

modi à consanguineis adhuc possideantur & vendantur: secus est si olim jam ad extraneum translata fuerint. Dn. Richt. *d. dec q.* 1. *n.* 40. nisi fortè hoc extraneo rursus vendente tempus, à priori emtione computandum, retractui exercendo præfixum, nondum fuerit elapsum, Tiraquell. *d. tract.* §. 1. *gl.* 9. *n.* 44. & *n.* 126. & §. 12. *gl.* 1 & 2. Sed quid si patrimonium universum quis vendiderit, sub quo quædam solùm avita bona comprehenduntur, anne admittitur consanguineus, ut sola avita, prætermissis reliquis, ipsi retrahere liceat? Qua in re inter se haud conveniunt interpretes: affirmant illud Matth. de Afflict. *tract. d. jur. protim.* §. *ult. n.* 35. Rennem. *d. l. thes.* 20. Dn. Richter. *d. decis.* 76. *n.* 47. Negant Tiraquell. *d. tract.* §. 73. *num.* 9. Fabian. de Monte. *d. emt. quæst. princip.* 3 *n.* 41. Jacob. Curt. *tom.* 1. *conject. c.* 38. (*qui subtiliter de hac controversia disseruit.*) Matth. Coler. *decis.* 220. *num.* 2. Sanè cum emtor, hisce avitis ademtis, reliqua retinere nollet: nec etiam venditor avita sola vendere vellet: non video quomodo jus retractus effectum habere possit. Difficultas quoque occurrit in compo-

nenda lite, quantum pretii pro bonis universis soluti aut promissi, definiendum ratione illius particularis rei retrahendæ. Omnino igitur sententia negantium videtur magis probanda. Conf. l. 47. §. 1. d. *minor*

Locum habet in emtione.

XXXV. Locum habet ejusmodi redimendi jus in alienatione quæ fit pretio vel æstimatione interveniente, ut in emtione venditione; seu quando datur species seu corpus pro pecunia in solutum; Item si res detur pro annuo censu; si res æstimata in dotem detur. Vid. Reink. *d. tract.* *q. 4.* Zæs. *num. 85. & seqq.* Berlich. *n. 55. & seqq.* Dn. Richter. *d. decis.* *70. n. 176. & seqq.* Quæri solet: an bonis sub hastâ venditis retractus admittatur. Nos sequimur sententiam distinguentium: aut bona nondum sunt addicta plus licitanti, sed statim post licitationem ab extraneo factam consanguineus idem offert pretium; aut verò jam sunt decreto judicis addicta bona ei, qui plus licitatus est. Priori casu locus erit juri retractus, qui perinde est ac si consanguineus sit inter licitatores, adeoque merito præferendus extraneo. *l. 10. d.* *bon. aut jud. possid.* Dn. Carpzov.

2. c.

2. c. 31 d 18. Posteriori autem casu non amplius admittendus consanguineus, quia publicè & autoritate judiciali venum re exposita, debebat voluntatem suam declarare, Stephan. Grat. disc. for. 544. n. 50. Dn. Carpzov d. l. Anton. Matth. d. l. 41. vers. quantum ad posteriorem.

XXXVI. Non autem obtinet jus retractûs in donatione Reink. d. q. 4. n. 93. Item in permutatione. d. const. Frid. nisi (1.) pro re res alia & simul pecunia detur, & hæc prævaleat: & (2.) nisi res fungibilis, quæ statim vendatur, pro re altera; vel (3.) alias fraus subsit. vid. Tiraquell. § 1. gl. 14. n. 19. 28. & seqq. Reinking. d. q. 4. n. 79. & seqq. Carpzov. 2. c. 31. d 17. Rennem. d. l. th. 17. Dn. Richter. d. l. n. 180. & seqq. Secus est si prædium quis suum retractui obnoxium vel pro pecunia in solutum. arg. l. 4. C. d. evict. l. 24. pr. de pign. act. Tiraquell. d. retr. § 1. gl. 14. n. 2. & seqq. vel in dotem æstimatum. arg. l. 10. §. si ante 4. de jur. dot. l. 3. locat. l. 5. C. de jur. dot. Tiraquell. d. gl. 14. n. 108. dederit. Quæri solet de transactione? Nos retrahentem non admittimus, quia rem suam alter transigentium est consecutus.

Non in donatione nec in permutatione regulariter.

vid. Zœs. *h. n. 88.* Dn. Carpz. *d. c. 31. d. 17.*

Retrahens debet idem pretium solvere.

XXXVII. Cæterum rem alienatam qui vult retrahere, tenetur idem pretium, de quo cum extraneo initio ac verè convenit, acta & ritè offerre; &, licet particulariter solutum fuerit, totum, nondum vero solutum eâdem, qua convenit ratione exsolvere. *d. const.* eademq; pacta contractui addita præstare; & si quæ alia ultra pretium necessariò & ex more recepto ab emtore præstita, ut laudemium, bibales & similes sumtus modicos restituere. vid. latius Gail *2. obs. 19* Reink. *q. 5. 6.* Zœs. *n. 97. & seqq.* Dn. Richt. *d. l. n. 112. & seqq. add. num. 141.* Sand. *dec. Fris. 3. t. 5. d. 11. concl. 41. p. 21.*

ac impensas restituere.

Deinde quoque emptori si jam tenuerit rem impensæ in eam factæ necessariæ, & utiles, quas & ipse consanguineus impendisset, refundendæ veniant. *d. Const. Frid. & d. const. Elect. 32.* Berlich. *& alleg. d. c. 41. n. 47. & seqq.* Ipse verò emtor retrahenti restituere debet rem cum fructibus pendentibus & perceptis post actu oblatum & ritè depositum pretium *arg. l. 2 C. de pact. int. emt. & vendit.*

dit. Conf. Reink. *qu.* 8. Dn. Carpz. *d. p.* 2, *c.* 32. *d.* 7.

XXXIIX. Retrahi res ita, adeoque & pretium actu offerri, recusatum deponi rite *arg. d. l.* 2. secundum mores communiter ferè receptos, debet intra annum Tiraquell. §. 1. *gl.* 11. *n.* 17. *& seqq. Gail.* & 2. *O.* 19. Reink. *q.* 7. Berl. *d. p.* 2. *concl.* 40. juxta jus Saxonicum etiam intra annum. *Const. Elect.* 32. *p.* 2. *ibique* Carpzov. *def.* 4. Dn. Richter. *n* 141. Computatur hoc tempus statim à facta v. g. venditione, licet res nondum tradita Tiraq. §. 1. *gl.* 2. *n.* 20. Reink. *d. q.* 7. *n.* 156. H. Pistor. 2. *q.* 12. *n.* 24. Dn. Carpzov. *d. c.* 32. *d.* 7. Dn. Richter. *n.* 141. non tamen currit hoc tempus nisi perfectè negotium scientibus. Tiraquell. §. 36. *gl.* 2. *n.* 30. Reink. *d. q.* 7. *n.* 94. 100. Dn. Richter. *n.* 147. ignorantiam verò, si præsumtio contra ipsos fuerit, probare debent, & quidem aliis modis probandi deficientibus, juramentum imponitur Reink. *d. l. n.* 117. Dn. Richter. *n.* 150. *& seqq.* Notandum porrò hic est, hanc annalem præscriptionem non obesse pupillis

& quidem intra annum & diem.

pillis & minoribus Reink. *d. q. 7. n.* 149. Dn. Richter. *n. 165. n. 166. usque* 167.

Quid observandum emtori ut tutus sit sub hoc retractu.

XXXIX. Ab exposito jam retractu lineari seu gentilitio, indeque descendente actione seu condictione ex moribus (vid. Reink. *c. ult.*) si velint tuti esse contrahentes, debet rem venditurus denunciare consanguineis. *d. Const. Frid. & const. Elect. 32.* Qui si consentiant aut suo juri renuncient, excluduntur a jure retractus. *d.d. text.* quam renunciationem fieri quoque existimamus, si facta denunciatione dicant se emere nolle. Dan. Mol. *in d. c. 31. n. 17.* Dn. Carpz. *in d. c. 32. d. 1.* nuda verò scientia rem esse alienatam tempore præfinito non elapso non impedit illud jus. Dn. Carpzov. *d. l.* Berlich. *n. 40 n.* ... Jure Electorali Saxon. singulariter statutum est, quod post resignationem judicialem non sit locus juri retractus. vid. Dn. Carpzov. *d. p. 2. c. 31. d. 13.*

Rescinditur emtio venditio. 1. mutuo dissensu.

L. 18. ff. t. 5. de rescind.

XL. Denique tractandum est de rescissione emtion. venditionis: Rescinditur verò (1) re adhuc integra h. e. re nondum tradita, neque pretio soluto, mutuô scil. dissensu *l. 1. 2. C. qn. lic. ab emt. disced. & l. 58. de pact.*

pos. (2.) ob pacta adjecta, de quibus jam diximus. (3.) ob dolum; vel metum, de quibus capite in genere, T. XVII. dicetur. Denique (4.) in specie ob læsionem ultra dimidium per l. 2. C. de rescind. vend. quo remedio venditor utitur, si non integrum pretium, de quo convenit, nec dimidiam partem veri pretii conficiat: & similiter emptor, si res vendita ne quidem quoad dimidium valorem pretio soluto respondeat, æstimanda verò est læsio secundum tempus contractus, & probanda per testes & peritos rerum æstimatores aliquando juratos. Agitur verò alternativè ut aut à contractu recedatur; aut læsio resarciatur: & in rei conventi arbitrio est quid velit eligere. Si igitur venditor agat ex d. l. 2. C. de rescind. vend. emptor eligit, velitne rem restituere, recepto pretio & impensis, forte in rem factis; an quod deest justo pretio, supplere. Sin vero emptor egerit, venditor eligit, an velit pretium superfluum restituere; an verò totum pretium reddere restitutâ re venditâ.

Vend. & quando lic. ab empt. recedere. 2 ob pacta adjecta. 3. ob dolum. 4. ob læsionem ultra dimidium.

XLI. Non autem locum habet hoc remedium (1.) si quis sciens vili pretio vendiderit. (2.) si specialiter renunciaverit huic remedio. add

Casus, quibus non habet locum remedium ex l. 2. C. d. resc. vend.

Da.

Dn. Richt. *Decis. 95. n. 72.* (3.) immunis etiam est ab hac rescissione emt. venditio sub hasta facta: nisi singularis perfidia probetur Carpzov. *Resp. 1. num 5. & 23. & de process. jur. tit. 25. art 4* Dn. Richt. *Decis. 93. num 47. & 100.* (4.) non locum habet in hereditate vendita. *arg. l. 10. l. 11. de her. vel act. vend.* Sande *L. 3. decis. Fris. tit. 4. def. 15.*

Add. *L. 3. T. 23. l. de oblig. ex consens. & T. 24. l. de emtione vendition.*

TIT. XII.

De Locatione Conductione.

Locationis conductionis descriptio. *L. 19. ff. t. 2. locat. cond. & ff. l. t. 2. locat. conduct.*

I. Locatio conductio est contractus de præstando certo usu rei, aut præstanda opera personæ pro certa mercede. *l. 14. l. 22. §. 1, 2. loc. cond. pr. I. eod.*

Ineunt hunc contractum locator & conductor qui diversimode ita dicuntur.

II. Ineunt hunc contractum locator & conductor: & quidem in locatione rerum is dicitur LOCATOR, qui præstat usum; qui mercedem pro usu solvit, dicitur CONDUCTOR. Ast in locatione & con-

conductione operæ, distingvitur inter opus & operam: qui est LOCATOR respectu operis faciendi, idem est CONDUCTOR resp. operæ; & qui est CONDUCTOR respectu operis, idem est LOCATOR resp. operæ vid. l. 11. §. 3. *loc. junct.* §. 1. 2. l. 19. §. 7. *it.* l. 22. §. 2. l. 36. l. 51. §. 1. *D. locat.* l. 27. *inf. ad L. Aquil. add.* l. 2. *ad* l. *Rhod. de jactu.*

III. Locantur res mobiles & immobiles. *l.* 48 §. 1. *loc. cond.* it. operæ, quæ à persona præstantur scil. mercenariæ, vid. *l.* 5. §. 2. & *l.* 7. *de P. V.* — Locantur res ac operæ.

IV. Pro usu rei, vel pro opera personæ solvitur certa merces. §. 2. *in f. I. quib. m. re contra. obl. pr. I. loc. cond.* quæ regulariter consistit in pecunia numerata *d. pr. h. t. l.* 5. §. 2. *de P. V.* propter commodiorem tamen contrahendi modum receptum est, ut usus rei, in qua fructus nascuntur, locetur certâ fructuum illorum annuâ quantitate. *l.* 8. *l.* 21. *C. loc. cond.* — Pro usu rei, aut opera præstanda merces.

V. Forma hujus contractus consistit in consensu de concedendo usu rei; aut præstandâ opera pro certa mercede *d. pr. I. h. t. l.* 1. *l.* 14. *loc. cond.* Solet sæpiùs locationibus re- — Forma loc. conduct.

rum

rum certum tempus præfigi. *l. 14. l. 24. §. 2. loc. cond.* Si verò dominus prædii conductorem ultra tempus definitum in fundo permanere patiatur, locatio tacitè continuata censetur. *l. 13. §. fin. l. 14. loc. l. 16. C. eod.*

Aliquando tacitè hic contractus continuatur.

Similis est loc. cond. Ammodiatio.

VI. Ad contractum locat. conductionis etiam pertinet contractus Ammodiationis, quem hodiè vocant Gallica vôce, quo nimir. reditus alicujus provinciæ æstimantur, & conductori percipiendi conceduntur certô pretiô seu mercede constitutâ add. Besold. *thes. pract. voc.* Ammodi-ren.

Obligatio mutua ex loc. cond.

VII. Oritur ex loc. conductione obligatio mutua utrinque principalis, ut scil. locator & conductor sibi invicem præstent, quod in contractum est deductum, & de quo convenit l. 21. *loc. cond.*

Locantis rem obligatio.

IIX. In specie locans rem ejusque heres præstare debet, ut illa re commodè conductor uti possit *l. 19. l. 15. §. 2. inf. loc.* v. gr. ædes firmas tectas tradere, ostia, fenestras, tecta aliaque necessaria reficere. *l. 25. §. 2. locat.* Exceptis iis, quæ ipse conductor suâ culpâ corrupit. *l. 29. C. eod.* & porrò quicquid contractus lege expressum. *dd. text.* vel ipsi negotii-

& tacitè ineſt. *l. 24. §. 4. in f. eod.*

IX. Operarum autem ſuarum locator fideliter eas præſtare debet: & quidem ab artifice exactiſſima diligentia exigitur. *l. 25. §. 7. loc. cond.* *Locantis operas obligatio.*

X. Notandum hîc eſt, quod certis caſibus conductor à conductione recedere; & locator conductorem, ut migret ante conductionis tempus finitum, adigere poſſit. Ita locator invito conductore à contractu recedit, ſi (1) ex ſuperveniente neceſſitate ædes reficiendas aut propriis uſibus neceſſarias eſſe probaverit. *l. 3. C. locat.* Si modo tempeſtivè inquilinum admoneat, ut de alia domo ſibi proſpicere poſſit. *arg. l. 17 §. 3. commod.* Autoritate judicis, ſi opus eſt, adhibita. *arg. l. 176 de R. J.* Chriſtian. ad LL. Mechlin. *t. 8. art. 8. n. 7.* Non verò ſufficit eam neceſſitatem allegari à locatore, ſed probari legitimè debet. Faber. *ad C. lib. 4. t. 42. def. 57.* Carpzov. *p. 2. C. 37. d. 9.* ubi hoc extendit, contra Sichardum & Dd. communem ſententiam, ad fundos locatos: quæ tamen extenſio propter manifeſtam rationis diſparitatem vix admittenda erit. (2) Si male in ædi- *Aliquando locator expellere poteſt conductorem.*

ædibus verſetur conductor *d. l. 3. C. locat.* (3.) ſi merces non ſolvatur. *d. l. 3.*

Aliquando & conductori a contractu licet reſilire. XI. Conductor vero juſtam reſiliendi & emigrandi aut remiſſionem penſionis impetrandi cauſam habet, ſi inopinatum aliquod damnum obvenerit. *l. 27. §. 1. loc. l. 13 §. 6. l. 35. de dam. inf.* ut ſunt in ædibus, ſi domus ruinam minetur ; it. ſi ſpectris infeſtetur ; *l. 27. §. f. locat.* In prædiis vero ruſticis , impetus hoſtium, vis fluminum , & fructuum magna ſterilitas. *l. 8. C. loc.* Cujusmodi caſus prudentis judicis arbitrio relinquuntur.

Obligatio conductoris. XI. Conductor rei ejusque heres obligatur (1) ut mercedem ſolvat , licet deſeruerit rem ſine juſta cauſa. *l. 5. § ult. loc.* (2) debere, ut bonum patremfam. decet, uti *l. 3. C. loc. cond.* & damna dolo culpaque ejus evenientia reſarcire, *l. 28. C. eod.* de caſu verò fortuito non tenetur. *§. 3. I. de loc. cond.* niſi aliter convenerit. *l. 13. §. 15. locat.* quò etiam pertinet ſi oves & vaccæ ferreæ (eiſerne Schaafe oder Kühe) locatæ ſint, nimir. quod in locum demortuarum conductor alias ſubſtituere debeat, cujusmodi contractus Socida ab Ita-

lis

ſit appellatur. vid. Tabor. *tract. de jur. Socidæ ad l. 27. C. de pact.*

XIII. Obligatio locantis operas ſeu conducentis opus conſiſtit in præſtatione iſtarum operarum promiſſarum. *l. 25. §. 7. loc. cond.* Et conductor operarum ſeu locans opus obligatus eſt, ut mercedem ſolvat pro opera. *l. 30. §. penult. loc.* — Obligatio locantis operas.

XIV. Ad perſequendum quod ex obligatione mutua conductor locatori; & viciſſim locator conductori debet, datur quoque actio mutua locat. conducti, quâ locator adverſus conductorum agit, ut mercedem ſolvat, & rem finitâ locatione reſtituat; & viciſſim conductor adverſus locatorem, ut uſum rei vel operas præſtet, & opus conficiat, & damna reſarciat. — Actio locati conducti.

XV. Tandem ſciendum quòd ſucceſſor ſingularis v. gr. emptor non ſit obligatus, ut ſervet locationem à venditore contractam, *l. 9. C. locat. l. 25. §. 1. eod.* quia ſcil. emtor dominus rei eſt, nec conductor ullum jus in re habet: ſed ſolum perſonam locatoris obligatam habet, adverſus quam ad intereſſe agere poteſt, l. 24. §. 4. l. — Emtor non tenetur ſervare loc. cond. à venditore initâ.

25. §.

26. §. 1. l. 30. l. 33. lo . Quod tamen limitandum est (1.) si conductor sibi de hypotheca prospexerit in re conducta, quô casu ille emtore potior est, usque dum conductio finita. Colet. p. 1. d. 8. n. 18. Carpzov. p. 2. c. 37. d. 4. & 5. Sande. l. 3. decis. Fris. t. 6. d. 1. & 7. (2.) nisi eâ lege emerit, quòd velit stare, cui prior dominus locavit: uti sunt verba l. 9. C. de loc. cond.

Add. L. 3 T. 25 l. d. loc. conduct.

Tit. XIII.

De contractu Emphyteutico.

Contractus emphyteutici descriptio.

I. Contractus Emphyteuticus est de concedenda ipsa rei immobilis quodammodo proprietate, ejusque plenissimo usu, ut melior res reddatur, ac certus canon domino superiori in recognitionem solvatur. §. 3. I. de loc. cond. l. 1. & seqq. C. de jur. emphyt.

Personæ cōtrahentes & res, de quib9 contrahitur.

II. Ineunt hunc contractum dominus & emphyteuta de domo agrove: uti jam supra expositum Lib. II. Tit. XII. aph. 4. & 7.

III. For-

III. Forma hujus contractus consistit in consensu de ipsa re, ita ad usum plenissimum concedenda, sub conditione præstandi canonis. Et sæpius solet super hac re scriptura confici, (ein Erbzinß Brieff) *l. 1. verb. scripturâ interveniente C. de jur. Emphyt.* Forma huj9 contractus.

IV. Oritur ex hoc contractu mutua obligatio utrinque principalis: Domin9 scil. tenetur rem & plenissimum usum concedere; imò & dominium aliquod, quod utile vocant. *ad. text.* Emphyteuta verò obligatur, ut dominum recognoscat & canonem solvat; nec ipsum excusat, si casus fortuitus circa fructus vel etiam circa rem evenerit: quia scil. non solvit mercedem fructibus proportionatam vid. *l. 1. C. de jur. emph.* Excipitur (1.) casus, quo propter bellum hostiumve incursum emphyteuta fundum planè non potuit colere. Carpz. 1. *resp. 91.* (2.) si pensio tanta sit, ut fructibus fere respondeat. Clar. §. *emphiteusis. q. 8. n. 7. & seqq.* Gail. 2. *O. 23.* Mutua obligatio ex hoc contractu.

V. Ad persequendum quod ex hoc contractu debetur, datur actio ex contractu emphyteutico: quâ nim. emphyteuta agit, ut res tradatur & u- Actio ex cōtr. emphyt.

sus præstetur: dominus verò ut canon, & certis casibus laudemium (das Lehn-Geld) solvatur. vid. *d. l. II. Tit. XII. aph. 10.*

Add. *L. 3. T. 25. §. 3. l. d. loc. cond.*

Tit. XIV.

De Societate.

Societatis descriptio. *L. 17. ff. t. 2. Pro Socio.*

I. Societas est contractus de re aut opera conferendâ, ut lucrum & damnum inde veniens sit inter conferentes commune.

Personæ contrahentes.

II. Inire possunt hunc contractum, qui consentire queunt, & qui bonorum suorum administrationem habent. vid. Felicius. *tr. de societ. c. 3. & seqq.*

Alia societas est rei certæ; Alia universorum bonorum.

III. Alia societas est universorum bonorum; alia certæ alicujus negotiationis; alia rei singularis. *l. 1. pr. pro soc. pr. I. de societ.* Universorum bonorum iterum alia est tam præsentium quàm futurorum, de qua *in §. 4. I. d. t. l. 3. §. 1. D. eod.* alia præsentium tantùm, qualis in dubio intelligitur. l. *7. 8. 9. pro soc.* Differunt, quòd hæc tantum contineat quæ in quæstu sunt, & ex ipsa societate proveniunt, nec adventitia licet com-

comprehendat. *d. l. 7. seqq. pro soc. l. 3. §. 1. l. 5. l. 67. §. unus D. eod.* vid. Anton. Faber. *ad. C. L. 7. t. 1. d. 29. n. 13.* Carpz. *p. 3. C. 15. d. 45. n. 3.* illa omnia undecunque & ex quacunque causa alteri sociorum obveniant, communicanda includat. *d. l. 3. §. 1. l. 73. pro soc.*

IV. Forma hujus contractus in genere consistit in consensu de re & opera conferendâ, lucri & quæstus causa. l. 32. *l. 71. pro soc.* Exprimitur iste consensus vel expressis verbis. *l. 4. d. t.* vel ipsa rerum collatione ex proposito incundi societatem. *l. 4. l. 4. pro soc.* Forma societatis.

V. Oritur hinc obligatio mutua sociorum, utrinque directa & principalis, (1.) ad conferenda bona & operam promissam adhibendam. (2.) in administratione bonorum collatorum, quò etiam pertinet quòd socius socio teneatur ad inventarii confectionem, & quòd damna dolô aut culpâ data præstare debeat; Sufficit tamen talem diligentiam communibus rebus adhibere socium, qualem suis rebus adhibere solet, & qui parum diligentem socium sibi assumpsit, de se queri, sibique hoc imputare debet §. *9. I. de societ.* At casum fortuitum Obligatio mutua sociorum.

socius non præstat. l. 52. §. 3. pro soc. Præterea impensas socius socio tenetur restituere. l. 38. §. 1. pro soc. Denique (3.) obstringitur socius socio ad lucrum communicandum vel ad damnum participandum. l. 29. §. fin. pro soc. Sunt verò partes lucri & damni vel speciali conventione expressæ, & hæ servandæ sunt. l. 29. pr. pro soc. §. 1. l. eod. add. Felicius d. tr. de societ. c. 17. n. 13 seqq. aut non sunt expressæ, & tunc secundum proportionem Geometricam, nimir. sortis ratione & operæ illatæ fit divisio lucri, & similis proportio etiam observatur in damni partitione. vid. H. Pistor. l. 3. q. 11. Carpzov. p. 2. C. 30. d. 38. n. 4. Dn. Mevius ad jus Lubec. l. 3. o. 11. a. 1. n. 5. & 7. vid. hac de re uberius Exerc. nostr. ad Pand. XXII. th. 30. & seqq.

Actio pro socio.

VI. Ad obtinendum quod ex hac obligatione debetur, datur actio pro socio, quâ nimir. socius contra socium agit, ut res communicentur, similiter & lucrum communicetur, & rationes reddantur. l. 73. l. 74. l. 1. §. per. l. 23. pro soc. ut & post finitam societatem datur judicium communi dividundo. l. 1. comm. divid.

VII Dis-

VII. Dissolvitur societas vel ra- e rerum vel personarum. Ratione m societas quidem particularis ur negotiô istô finitô, cujus gra- ocietas contracta. §. 6. I. de so- . Similiter & societas universa- si bona amittuntur. §. 6. 7. I. eod. ione personarum finitur (1) mor- cii saltem unius, neque etiam so- as in heredes transit. l. 4. §. 1. l. 35. . §. 9. pro soc. etiamsi ita conve- t. l. 69. h. t. (2) pœnitentiâ, & dem vel mutuô dissensu l. 64. h. t. unius renunciatione invitô al- . §. 4. I. de societ. quæ tamen re- ciatio tempestivè & re integra debet. d. §. 4. inst. societ. l. 65. §. 4. pro socio.

Dissolvitur societas ratione vel rerum.

vel personarum.

X. Circa societatem adhuc no- lum venit (1) quod socius habeat eficium competentiæ, h. e. quòd in solidum, sed in quantum face- test socio condemnetur. §. 38. I. ction. l. 63. pr. §. 1. 2. 3. pro soc. Quod socii sibi invicem acqui- & obligent sibi alios. Vid. l. 9. C. rt. per. Felic. d. tr. c. 30. n. 40. quod ex contractu unius socii ri quoque obligentur, si nimir. ndum formam societatis initæ raxerit. l. 27. l. 82. pro soc.

Socius gaudet beneficio competentiæ.

acquirit sociis, eosque obligat.

Competit tamen ipsi beneficium divisionis. Diff. Carpzov. *p. 2. c. 17. d. 12.* add. D. Mævius. *ad jus Lubec. l. 3. t. 9. apb. 5. n. 4.*

TIT. XV.
De Mandato.

Mandati definitio. *L. 17. ff. t. 1. Mand. vel contra.*

I. Mandatum est contractus, quo aliquid gerendum commissum gratuito suscipitur. §. 11. *& ult. l. de mand, l. 1. mand.*

Personæ cõtrahentes.

II. Ineunt hunc contractum mandans & procurator seu mandatarius fidem dans de re mandata exequenda *l. 17. l. 8. 10. l. 25. mand.*

Negotia quæ committuntur.

III. Committuntur negotia gerenda seu facta. Est verò mandatum aliud generale, quod ad causas omnesque negotia pertinet: vel speciale, quod ad certam causam datum est. *l. 1. §. 1. l. 60. de proc.* l. 11. §. *pen. de pign. action.* Et sunt quædam, quæ per quodvis generale mandatum expediri non possunt, sed speciali opus habent mandato, veluti si agatur de adeunda hereditate. *l. 25. §. 5. de acquir. her.* de in integrum restitutione minorum; de vendendo & alienando,

; *l. 63. de proc.* de debiti remissio-
l. 28. de pact. de transigendo. l. 7.
de transact. l. 86. *de solut.* de ju-
menti præstatione l. 17. §. *ult. de ju-
jur.* vid. Faber. *ad C. l. 4. t. 1. d. 38.*
1. Carpzov. *p. 1. C. 12. d. 12.* Berlich.
concl. 29. n. 24 & 21.

IV. Mandatum generale iterum aliud est simplex, cum simpliciter demandata est omnium rerum administratio, l. *60. & 63. de proc.* aliud quod vocant cum libera, cum generaliter ad omnia negotia mandatum habet, insertâ clausulâ hac, ut omnia possit agere liberrimè, & quæcunque ipse dominus si præsens esset. l. 60 l. *de proc.* *Mandatum generale aliud est sine libera; aliud cum libera*

V. Cæterum rei turpis & prohibitæ mandatum nullum est, l. 6. §. 3. *mand.* §. 7. *I. mand.* sed tàm mandans quam mandatarius ad pœnam obligantur, si mandatum fuerit impletum. l. 5. *C. de accusat.* l. 15. §. 1. *ad Cornel. de Sicar.* l. 11. §. 3. *de injur.* l. 169. *de R. J.* Nec mandatarius contra mandantem habet actionem. l. 7. *mand.* Gail. 2. *O. 39. num 15.* ...arus *5. sent.* §. *fin. q. 89. & ibi* ...hard. *in not.* Carpzov. *p. 4. C. 14.* ...5. *Rei turpis mandatum est nullum.*

Forma mandati. VI. Forma mandati consistit in consensu mutuo super negotio, quod quis gratis gerendum suo nomine committit, & alter ita commissum suscipit, l. 8. §. 1. *de procur.* Mandare igitur est, committere negotium aliquod gerendum, & quidem gratis seu ex officio & amicitia. l. 1. §. *ult. mand.* admittitur tamen gratuitæ operæ voluntaria remuneratio. l. 6. *pr. mand.* Suscipiturque mandatum principaliter solius mandantis contemplatione, quamvis non omnis utilitas, quæ ex suscepto negotio resultat, semper ad eum spectet. l. 2. *mand.*

Differentia mandati à consilio. VII. Differt mandatum à consilio in eô, quod qui mandat, petit, rogat & urget ut suscipiatur quod mandatum est. Qui verò consilium dat, arbitrio ejus, cui dat, rem permittit, neque, utrum fiat nec ne, curat, aut ejus interest: quare nec ex eo obligatur, etiamsi non benè cesserit, modò non fraus subsit aut promissio indemnitatis. l. 47. *de R. J.* l. 2. §. *ult. mand.* §. 6. *I. eod.* l. 32. *pr. mand.* l. 2. *de proxen.*

Obligatio mandatarii. IIX. Principaliter ex hoc contractu obligatur mandatarius seu procurator: Cujus officium consi-

stit

n eo, (1.) ut mandatam b. fide :ligenter exequatur: l. 46. §. 4. roc. l 10. pr. mand. l. 22. l. 35. l. 60. r. eod. Et imprimis curet, ut ad criptum agat, nec mandati fines ediatur. l. 5. eod. nam si excesse- non id quod mandatum est, sed d facere videtur l. 33. f. D. eod. . Men. 2. arbitr. Jud. quaest. 352. n. 3. Carpzov. p. 2. C. 20. d. 11. 12. od tamen sano sensu intelligen- n est, ut ne fines mandati excessis- icatur, qui ea fecit, quae tacitè i- mandato inerant, vel sine quibus d exequi non poterat. arg. l. 56. 62. de proc. aut id fecit, quod ae- pollet ei, quod in mandatis acce- ut domini nihil intersit. l. ult. §. mand. Regulariter mandatum ceptum alteri demandari non po- , cum plerumque industria perso- eligatur: aliquando tamen hoc t, cumprimis si clausula substitu- is mandato sit addita (2.) obliga- mandatarius ut negotio peracto, cquid per causam & occasionem ndati consecutus fuerit, id man- nti ex bona fide restituat. l. 45. pr. §. 5. pro soc. l. 10. §. 1. 2. l. 20. pr. t.

Actio mandati.

IX. Ad persequendum id quod ex hac obligatione debetur, datur actio mandati directa mandanti & ejus heredi, contra mandatarium ejusque heredem. l. 8. §. 6. *mand.* & condemnatus ex illa ob dolum fit infamis *l. 1. de his qui not. infam.* Quod si plures mandatum in se susceperint, singuli in solidum tenentur: ille verò prius convenitur qui gessit.

Obligatio secundaria mandantis.

X. Secundario & contrario modo obligatur mandans mandatario, ut finitô mandatô indemnem servet mandatarium, eique restituat quicquid illi per causam mandati abest, l. 11. l. 18. l. 20. §. 1. *mand.*

Actio mandati contraria.

XI. Inde datur actio contraria, quâ mandatarius experitur contra mandantem, ut ipsum indemnem præstet v. gr. impensas restituat. *d. tit.*

XII. Finitur aut solvitur mandatum (1) contrariô consensu mutuô. §. *ult. I. quib. mod. toll. obl.* (2) tempestiva mandatarii renunciatione h. e. si ita renuncietur, ut mandanti eandem rem per alios exsequendi causa sit integra. *l. 22. §. ult. mand.* aut aliqua justa causa intervenerit, ut renunciare tempestivè non potuerit; ut sunt adversa valetudo, vis hostium,

m, capitales inimicitiæ. l. 23. §. 2. q. mand. (3) Contramandat, ut ant, i. e. ipsius mandantis revocatione. l. 12 §. pen. l. 15. mand. Cùm solius mandantis gratia mandatum suscipiatur, is hoc quandocunque revocare potest, modò id fiat re integra. § 9. I. d. mand. aut mandatarius indemnis servetur. l. 15. l. 26. mand. (4.) morte alterutrius §. 10. I. d. t. 26. pr. l. 27 §. 3. l. 57. mand. l. 15. ... Sic ut post mandantis mortem nec ipse procurator teneatur ex... mandatum, nec heredes mandantis obligentur, ratione ejus, quod à defuncto mandatum erat & post mortem ejus impletum. l. 26. pr. l. 27. §. 3. mand. Si tamen per ignorantiam impletum est, actio utilitatis ... æquitatis causa competit. d. l. 26. ... §. 10. I. h. t. Similiter nec mandatarii heredes post ejus mortem mandatum exequi tenentur, eò quod ... tantùm personam ex amicitiæ & officii ratione, non etiam heredes ... post mortem obstrinxisse, ejusque solius industriam & fidem mandato spectasse intelligatur. l. 57. mand.

Add. L. 3. T. 27. I. d. mandato.

TIT. XVI.
De Contractu Chirographario.

Contractus chirographarii descriptio. I. Contractus qui literis initur seu chirographarius est, quô quis scripturâ obligatur ad rem fungibilem solvendam ei, cui quis illam se debere & accepisse scripsit. *tit. I. de liter. obl.*

Personæ contrahentes. II. Ineunt hunc contractum creditor ac debitor, qui vel pecuniæ v. gr. verè numeratæ vel saltim spe numerandæ cautionem scripsit & creditori tradidit. *d. text.*

Res, de qua contractus initur. III. Celebratur hic contractus perinde ut mutuum super rebus fungibilibus. *d. t. de lit. obl. & tot. tit. C. de non num pecun.*

Forma. IV. Forma consistit in eo, ut qui scriptô alteri mutuo consensu traditô, confessus sit, se ab illo certam quantitatem accepisse. *d. tit. de lit. obl. verb. scriptura obligetur. & §. ult. I. de obl.*

Obligatio inde veniens; & actio. V. Obligatio igitur ex ista scriptura, quæ chirographum dicitur, consistit in eo, ut quis debeat reddere in eodem genere ac bonitate pecuniam

aliamve rem fungibilem quam se
cepisse literis expressit. *d. text.*
datur inde condictio certi seu ex
rographo. *d. tit. l. Verb. nascatur*
dictio.

VI. Competit tamen debitori
a biennium exceptio non nume-
æ pecuniæ: & tunc onus proban-
numerationis creditori incumbit.
C. *de non num. pecun.* l. 10. l. 14.
. Post biennium autem confi-
tem chirographum obligat, adeò
non amplius quæratur, an nume-
im sit, sed ita scriptum esse suffici-
nisi ipse debitor numeratam non
pecuniam probare velit; quæ
batio etiam post biennium admit-
r. *add. Rebuf. ad Constit. Reg. in*
ëmio. gloss. 5. n. 58. & de chiro-
pho art. 2. n. 68. Gudelin. *de jur.*
iss. l. 3. c. 6. inf. Joh. à Sande *l.*
fin. Fris. tit. 8. d. 3. Carpz. *p. 1.*
. d. 17. & 32. d. 65.

Competit vero debitori exc. non numeratæ pecuniæ intra bienniū.

VII. Ejusmodi chirographum in
cio productum aut recognoscen-
n aut juratò diffitendum est: &
tam habet executionem: nec
ra illud alia exceptio, nisi ista
m jam diximus non numeratæ
iniæ; item solutionis; compen-
nis: novationis; pacti de non

Chirographū habet paratam executionem.

petendi; transactionis; aut etiam simulationis admittitur & quidem hæ exceptiones in continenti probari debent. Argentr. ad constit. Britann *art.* 173. *gl.* 1. *f.* Imbertus *instit. forens. l.* 1. *c.* 35. *in verb. tradendi.* Sande. *d. loc. def.* 3. *in m.* Matth. Colerus. *de proc. Exec. p.* 4. *c.* 2. *n.* 26 Berlich. *p.* 1. *concl.* 84. *num.* 70. Carpzov. *p.* 2. *C.* 8. *d.* 28. & 2. *Resp.* 91.

Chirographis opponuntur apochæ.

IIX. Cautionibus seu chirographis opponuntur apochæ seu securitates; Quittung/ quibus quis solutionem debiti fatetur, his itidem potest opponi exceptio non numer. pecun. intra 30. dies: post quorum lapsum non amplius quis admittitur, licet sibi non esse solutam pecuniam probare velit. *l.* 14. §. 1. & 2. *C. de non num. pec.* Carpzov. *l.* 2. *Resp.* 1?. *n.* 12. & 13.

Add *L.* 3. *T.* 22. *l. d. literarum obligationibus.*

Tit. XVII.

De Contractibus Innominatis.

Contractuū

I. Cum ob varietatem negotiorum

non possint omnes contractus innominatorum descriptio. is includi cancellis; ideò contra- s quidam relicti sunt innominati adeò certis limitibus non defini- habentes tamen in se negotium uod civile. *l. 1. l. 3. de P. V. l. 1. §. de rer perm. l. 1. de æstim. action.*

I. Non autem possunt quædam otia contractibus nominatis ac- Distributio. seri, vel (1.) quòd incertum ac ium sit quis contractus sit cele- tus, *Vid. l. 1. de æstim. act.* vel od varium subsit negotium, od uti conventum & gestum est ratur. *Vid. l. 1. & l. 22. de P. V.* oris generis sunt exempla contra- um in l. 10. l. 17. §. 2. l. 23. *de P. V.* n specie contractus æstimatorius . 1. *de æstim. act.* Posterioris ve- generis sunt contractus do ut des; ut facias; facio ut des; facio ut ias.

III. Contractus æstimatorius est, Contractus æstimatorii descriptio. *L. 19. ff. 1. 3. de Æstimatoria.* ó alicui certa res præfinitó certó etió vendenda traditur, eâ lege, ut vendita pretium restituatur, vel si n sit vendita, res incorrupta redda- r. vid. Carpz. 1. *Resp. 106.*

IV. Datur ex hoc contractu a- Actio æstimatoria. io præscriptis verbis, quæ in specie timatoria dicitur, *rub. & l. 1. de æstim.*

æstim ult. §. 28. *l. de act.* & competit ei, qui rem æstimatam vendendam dedit contra eum, qui accepit, ad hoc, ut ipsa res reddatur vel ejus æstimatio.

Contractus do ut des descriptio. *L. 19 ff. t. 4. de rerum permutat.*

V. Contractus do ut des seu permutatio est, quô certa res vel species pro alia certa re vel specie in alium transfertur *l. 1. de rer. perm. l. 1. §. 1. de empt. vend.*

Quo etiam pertinet cambium.

VI. Est & singularis permutationis genus, quod in pecunia numerata consistit, & cambium dici solet, ein Wechsel/ quô nimir. ita permutatur pecunia, ut pro pecunia, aliô certô locô æquivalens, interveniente aliquâ mercede, detur. Vid. Johan. Martin. Vogt / *tract. de camb.* Marquard. *de jur. mercat. l. 2. c. 12.*

Contractus do ut facias descriptio.

VII. Contractus do ut facias est, quô convenit, ut datâ certâ re vicissim aliquid fieret. l. 5. § 2. *de P. V.* Reinnem. *Jurispr. Romano Germ. m. 3. D 28 per tot.*

Hujus differentia à loc. cond.

IIX. Differt hic contractus à locatione, quod in istâ merces pro opera consistat in pecunia numerata, & non pro quolibet facto, sed pro eo, quod locari solet, præstetur.

IX. Re-

X. Referri huc solet, contractus *Spect at huc suffragium.*
us fit mentio in *l. un. C. d. suffrag.*
nimir. quid datur, ut negotium
ujus apud Principem commende-
. De quo legas Dn. Tabor. *tr. de*
frag.

X. Pertinet huc etiam assecuratio, *Refertur huc etiam assecuratio.*
e est contractus, quô præmium
ur, ut quis suscipiat periculum
rcium alio transvehendarum. add.
ot. *de jur. B. & P. l. 2. c. 12. n. 23.*
rqu. *d. tr. l. 3. c. 13.*

XI. Præterea contractibus inno- Concessio salinarum.
atis accensetur quodammodo
cessio salinarum, quæ fit Hallæ,
primis in Salinis mensæ Archi-
copali destinatis, sub præstatione
i quasi canonis, qui fere est æsti-
io materiæ, ex qua sal coquitur,
ita tamen quadam ratione impen-
m: vulgò um die Außläuffte. Vid.
giments-Ordn. Ertzbischoff Ernst
A. 1479. *tit.* dieweil gutes & *seqq.*
g. 1. *quæst.* 14. Besold *th. pract.*
. Saltz-Pfann. Dn. Hondorff.
tzgravius Hallensis. *eleg. tract.*
. Herold. *tract. de jur. repræ-*
t. & transpos. c. 5. concl. 4.
Ellenberger *in Disputat. de jure*
inarum sub meo præsidio Jenæ
bitâ.

XII.

Contractus facio ut des descriptio. XII. Contractus facio ut des est quô convenit, ut cùm ego aliquid facerem, tu certam rem mihi dares. L. 5. §. 3. *de P. V.*

Contractus facio ut facias descriptio. XIII. Denique contractus facio, ut facias est, quo placuit, ut cum aliquid fecerim, vicissim etiam aliquid facias. l. 5. §. 4. *de P. V.*

Ex contractibus innominatis datur actio præscriptis verbis. *L. 19. ff. t. 5. de Præscript. verb. & in factum act.* XIV. Ex hisce contractibus innominatis datur actio P. V. inde ita dicta, quod non constet certâ formulâ, sed negotium disertis verbis, prout gestum erat, exprimatur. Unde etiam actio civilis in factum dicitur. l. 1. *§. 2. & l. 22. de P. V.* Datur hæc actio ad hoc, ut contractûs fides servetur, vel præstetur id quod interest. l. 7. *§. 2. de pact. l.* 1. 2. *3. 5. §. 1. & 5. l. 7. l. 8. l. ult. de P. V. l.* 1. *§. ult. de rer. perm.*

In contractibus innominatis locus est pœnitentiæ. XV. Cæterùm antequam ab altera parte & contractui sit satisfactum, potest is, qui á sua parte implevit contractum pœnitere, & datum repetere. l. 5. *de condict. caus. dat. caus. non sec.* Carpzov. *p. 2. C. 33. d. 23. f.* Marquard. *d. tr. c. 13.* Grot. introd. *in jus Belg. L. 3. c. 6. in f.* A qua sententiâ recedunt Gomez. *var. resol. tom. 2. c. 4.* Mantica. *de tacit. & ambig. convent. l. 2. t. 8. n. 17. & seqq.*

7. Rutg. Kuland. Consil. von Erfolgung einer schweren in Assecuration-Sachen vorgestellter Fragen.

Tit. XIIX.

De Quasi Contractibus.

I. Quasi contractus est, quando ipso facto lex civilis consensum inducit, indeque alter alteri obligatur. Quasi contractus descriptio.

II. Cùm enim in hisce negotiis non sit expressus consensus, & tamen æquitas dictitet, ut inde obligatio constituatur, lex ipsa ex facto consensum colligit. l. 16. *de neg. gest. l. 1. §. 6. de const. pec.* & opponitur contractui vero, h. e. expresso consensu celebrato. Forma.

III. Ejusmodi (1.) est negot. gestio, quæ est quasi contractus, quô quis sine mandato negotia alterius utiliter gerendo, se ad rationem de iis reddendam, & vicissim alterum sibi ad restituendum id, quod impensum, adstringit. l. 2. l. 10. §. 1. *de negot. gest.* Negotiorum gestionis descriptio. *L. 3. ff. t. 5. de Negot. gest.*

IV. In-

Personæ cõtrahentes.

IV. Intercedit hic q. contractus inter gestorem & dominum ignorantem seu absens seu præsens sit. l. 41. *de neg. gest.*

Forma.

V. Forma hujus contractus consistit in ipsa gestione absque ullo mandato seu expresso seu tacito suscepta. *d. l.* 1. *& 41. de neg. gest.*

Inde oriens obligatio.

VI. Inde oritur obligatio gestoris, ut scil. negotium susceptum exequatur, & quidem diligenter. vid. §. 1. *inf. de obl. quæ ex qs. contr. or. junct.* §. 2. *quib. m. re contr. obl. l.* 1. § 4. *de O. & A.* Inde gestor tenetur domino ad rationes reddendas & restituendum omne id, quod ex gestione ad illum pervenit aut pervenire potuit. Ut & resarcienda damna quavis culpa evenientia. *l.* 8. §. 1. *l.* 19. §. 4. *d. neg gest.* Quandoque & casum præstare tenetur gestor: nimir. si negotium periculi plenum subierit, quod non sit solitus facere dominus. *l.* 11. *d. negot. gest.* Quod si in quibusdam lucrum factum fuerit, in quibusdam damnum, absens compensare lucrum cum damno debet. *d. l.* 11. Si pecunia aliena negotium gestum sit: lucri etiam omissi ratio sic habebitur: ut & gestor ad usuras totius temporis, quo pecuniam alienam exercuit,

ercuit, obligetur: Et periculum quoque nominum, quæ contraxit, ipsemet agnoscere teneatur; nisi post contractum, cum ante satis locupletes essent debitores, casibus fortuitis suas fortunas ita amiserint, ut amplius solvendo non sint. l. 24. *C. de usur.* l. 37. §. 1. *d. neg. gest.* Imò & ipse gestor, si pecuniam domino debeat, à se quoque eam exigere jubetur. l. 6. §. *fin.* l. 55. l. 38. *d. neg. gest.* Interdum in neg. gest. actione dolus solummodo versatur: nam si adfectione coactus, ne bona mea distrahantur, negotiis te meis obtuleris; æquissimum est dolum (*& latam culpam*) duntaxat te præstare. l. 3. §. 9. *d. negot. gest.*

VII. Datur hinc actio directa domino ejusve heredi contra gestorem ejusve heredem, ut ea præstet, ad quæ ipsum obligatum diximus. l. 2. l. 3. *pr.* § 7. *de neg. gest.* — Et actio directa.

IIX. Econtrariò obligatur etiam dominus gestori ad restituenda damna & impensas necessarias & utiles. l. 10. l. 27. l. 38. *de neg. gest.* l. 25. *eod.* Et inde datur gestori contra dominum actio contraria. *d.* l. 2. — Obligatio secundaria ac inde veniens actio contraria.

IX. (2) Administratio tutelæ, quæ est quasi contractus, quo tutor ad perso- — II. Administrationis tutelæ descriptio.

personam & res pupilli fideliter gerendas obligatur. §. 2. *I. de obl. quæ ex qs. contr. nasc. Vid. sup. Lib. 1. tit. de tutel. 16. & seqq.*

III Rerum communium administratio. *L. 10. ff. t. 3. Commun. divid.*

X. (3) Rerum singularium communio, administratio, quæ est quasi contractus, quô duo pluresve in societatem præter voluntatem incidunt, & sibi invicem ad res communes dividendas, & ad personales quasdam præstationes obligantur. l. 1. l. 4. §. 3. *comm. divid.*

Actio communi dividundo.

XI. Oritur ex hoc quasi contr. & simul dominio actio communi dividundo, quâ illi, quibus res particularis communis est, inter se agunt, de re ista dividenda, commodis communicandis, damnis dolô culpâve datis, adeoque interesse & impendiis restituendis. *tot. tit. comm. div.*

IV. Communio hereditatis. *L. 10 ff. t. 2. Famil. hercisc.*

XII. (4) Communio hereditatis, quæ est quasi contractus, quô plures simul veniunt ad eandem hereditatem, indeque alter alteri obligatur ad hereditatem dividendam inter se invicem, præstandas impensas vel damna, *d. §. 3. & 4. de obl. quæ ex qs. contr. or.*

Actio fam. ercisc.

XIII. Datur ex hoc quasi contractu & concurrente jure hereditario

seu dominio hereditatis actio famil. herc. de quâ jam supr. dictum. *Lib. 2. tit. 33. aph. 13.* Add. Renneman. *d. membr. 3. D. 31. th. 22. & seqq.*

XIV. (5) Hereditatis aditio, quæ est quasi contractus, quô heres, qui hereditatem adiit, ad Legata & fideicommissa, legatariis aut fideicommissariis præstanda obligatur. §. 5. *de obl. quæ ex qs. contr. nasc. l. 5. §. 2. d. O. & A.* V. Hereditatis aditio.

XV Datur hinc actio ex testamento, quô is, cui aliquid ex testamento seu ultimâ voluntate præstandum est, agit contra heredem, ut id præstet, & ultimam defuncti voluntatem impleat, §. 2. *verb. per actiones personales I. de legat.* Actio ex testamento.

XVI. (6.) Indebiti solutio, quæ est quasi contractus, quô is, cui per errorem indebitum solutum est, ad ejus restitutionem obligatur §. 1. *I. de Condict. quib. mod. re contr. obl.* §. 6. *I. de indeb. obl. quæ ex qs. contr.* VI. Indebiti solutio. *L. 12. ff. t. 6.*

XVII. Dicimus per errorem: sc. per errorem. nam is qui sciens indebitum solvit, videtur donare. *l. 1. §. 1. de cond. indeb. l. 53. de R. J.* & quidem potissimum si quis in facto erret non in jure. *l. 6. & 10. C. de cond. indeb.* l. 7. & 23. etiam jure.

& 23. pr. D. eo. l. Recepta vero est ex æquitate a Dd. sententia, quod etiam ob errorem juris detur repetitio soluti, si solvens damnum sit passurus, & alter lucrum, nisi repeteretur. l. 14. l. 26. pr. §. 1. & 2. de condict. ind. add. l. 32. §. 1. l. 43. l. 59. d. t. l. 5. C. eod. it. l. 7. d. cond. ob turp. caus. vid. Zasius. ad rubr. de condict. indeb. Sichard. in tit. C. eod. Carpz. p. 3. C. 15. d. 42. it. p. 2. C. 28. d. 20. Pingitzer. decis. 49. n. 11. Christin. Vol. 3. decis. Belg. 8. Grotius introd. in jus Belg. l. 3. cap. 30.

Condictio indebiti.

XIIX. Competit inde condictio indebiti, qua errore cognito repetit quis solutum ab eo, qui indebitum accepit. tot. tit. d. condict. indebit.

VII. Datio ob causam. L. 12. ff. t. 4. de Condict. caus. data caus. non secuta.

XIX. Similiter (7.) datio ob causam, quæ est quasi contractus, quo si causa non sequatur, h. e. altera pars non steterit promissis, obligatur ad restituendum id quod accepit. l. 17. §. 2. inf. commod. l. 1. & seqq. de condict. caus. dat. caus. non sec.

Condictio causa data causa non secuta.

XX. Datur ex hoc quasi contractu condictio caus. dat. caus. non secuta seu condictio ob causam datorum, quâ quis id, quod ob causam futuram honestam seu ob rem factumve pro-

promissum alteri dedit, causâ eâ ab altero non præstitâ, seu promissione rei factive non impleta repetit. l. 1. l. 3. §. 2. *de cond. caus. dat. caus. non sec.* Quandò enim ob causam alteri, ut sc. rem factumve aliquod præstet, quid datur, expresse quidem id agitur, ut causa ista sequatur, & alter quoque promissum impleat: atque ita contractus innominatus initur; insimul verò tacitè agitur, ut si causa non sequatur, repetere datum liceat, ac proinde alter, qui accepit, ex ipsa re obligetur causa non secuta, seu promissione ab altero nondum impleta ad reddendum. l. 13. §. 2. *in fin. commod.*

XXI. Porrò (*ß.*) acceptio sine causa quæ est quasi contractus, quò quis ex ipsa re, quòd scil. res sine causa apud ipsum sit, obligatur ad restituendum cum omni causâ. l. 32. *in f. de reb. cred.*

IIX. Acceptio sine causa. *L. 12. ff. t. 7. de condict. sine caus.*

XXII. Datur inde condictio sine causa, quæ locum habet si aliæ condictiones deficiant. vid. *tot. tit. D. & C. de condict. sin. caus.* v. c. si m. f. possessor fructus consumserit. l 3. *C. d. t.* si chirographum sit apud alterum numeratione non secuta: vel credito jam soluto. l. 2. & 4. *C. eod.*

Condictio sine causa.

si fullo amissis vestimentis domino pretium solverit, qui tamen illa postea invenerit. l. 2. *D. eod.*

Condictio ob turpem vel injustā causam; item furtiva huc non pertinēt

XXIII. Referri etiam huc solent à plurimis condictio ob turpem causam; it. injustam causam; it. à nonnullis condictio furtiva. Verùm hæ non ex quasi contractu condictiones sunt, sed ex delictis: uti suo loco dicetur. *lib. 3. Tit. 26. §. 4. seqq.*

IX. Obscuratio finium. *L. 10. ff. t. 1. Finium regund.*

XXIV. (9) Commodius huc referri potest cum Balduino ad §. it I. de obl. quæ ex qs. contractu actio finium regundorū qs. contract. quæ datur inter eos, qui confines habent agros, ut fines ritè discernantur & declarentur, atque quod interest alterius fines confusos non fuisse, præstetur *l. 1. l. 4. §. 1. l. 8. fin. reg. §. 20. I. de action.*

Unde oritur illa actio fin. regundorum.

XXV. Est hæc actio ex quasi contractu, qui consistit in eo, quod possessores agrorum incidant in consortium, & non tam consensu quam re confines fiant, indeque, si res ita exigat, teneantur sibi invicem ad fines ritè dirimendos, & præstandam alter alteri quod interest. *l. 2. fin. reg. l. 6. l. 8. pr eod.* Concurrit etiam dominium seu jus in re, indeque mixta est hæc actio. *d. l. 8. pr. l. 1. l. 4. §. 3. & 9. d. t. §. 20. I. de action.* Si verò dolo-

dolosè termini sint moti, subest obligatio & actio ex delicto, *l. 4. §. pen. C. fin. reg.* Præterea etiam datur judicium criminale, de quo inferius. vid. Joh. Oettinger. *tr. de jur. lim. & fin. reg.*

XXVI. Restat (10.) exponendus quasi contractus scil. receptio in navim, qui quasi contractus inducitur ex facto receptionis, quô exercitor navis, cauponæ vel stabuli censetur tacitè promittere, salvas fore res receptas. l. 1 *& seqq. naut. caup. stab.* X. Receptio in navim. *L. 4. ff. t. 9. Naut. Caup. stabul. ut recept. rest.*

XXVII. Datur inde actio de recepto, quæ est actio in factum Prætoria in personam, quæ ob receptum salvam fore cujusque rem, datur ei, qui rem in navim, cauponam seu stabulum immisit aut intulit contra exercitorem istius navis, cauponæ seu stabuli, qui istas merces seu res recepit, ut salvas restituat, & omne damnum cujuslibet culpa contingens præstet. *dd. text.* add. Peck. *cum not.* Vinni. *comm. in tit. ad rem naut. pertinentes* Stypmannus *tr. de jur. marit. & naut. p. 4. c. 16. n. 168.* vid. Exerc nostr. *ad D. VIII. th. 106. & seq.* Actio de recepto.

XXIIX. Accensetur etiam (11) quasi contractus litis contestatio, in qua ex litigantibus actor coram ju- XI. Litis contestatio.

dice actionem proponendo, & reus illi contradicendo alter alteri est obligatus ad servandum id, quod judex sententia decreverit. *l. 3. §. 11. de pecul. l. ult. in fin. pr. C. d. usur. rei jud. l. 29 d. novat.* unde venit actio judicati *l. 3. §. 5. de pecul.* Rennem. *d. m. 3. D. 34. thes.* 3. 6. ubi scribit: ideo Ulpianus *d. l. 3. §. 8.* dicit: judicati veluti obligationem: *quia non est ea obligatio propriè ex judicato: sed ex ipsa litis contestatione sive judicio accepto.*

Add. *L. 3. T. 28. l. d. oblig. quæ ex qs. contr. nasc.*

TIT. XIX.

De Actionibus ratione gestorum ab aliis contra non competentibus.

Ratione gestorum ab iis, quos in potestate habemus, dentur actiones.

I. Gestum ab aliis nos attinet, vel quod in potestate gerentes habeamus, vel quod respectu ac nomine nostrum extraneæ personæ negotium gerant.

1. quod jussu. *L. 15 ff. t. 4. Quod jussu.*

II. Cum filius aut servus ex mandato patris vel domini negotium aliquod gerit, aut contrahit, potest is, qui

qui cum filiofam. aut servo contraxit, actione quod jussu agere. l. 1. *pr. & §. 3. quod juss.*

III. Similiter datur actio de in rem verso, quâ ex filiifam. aut servi contractu pater vel dominus eatenus condemnatur, quatenus ex isto acceptum in negotium ejus impensum est. §. 4. *l. quod cum eo qui in al. pot.* l. 3. §. 4. & 6. l. 10. §. 4. *de in rem. vers.*

II. De in rem verso.
L. 15. ff. t. 3. de in rem vers.

IV. Datur etiam jur. Rom. actio de peculio, cujus hodie vix est usus. vid Exerc. nostr. ad *D. XX. th. 59. & seqq.*

III. Actio de peculio.

V. Per liberam personam obligamur, si certæ negotiationi aliquem præposuerimus. Illa negotiatio vel est maritima, unde datur actio Exercitoria, quâ ex contractu à Magistro navis, secundum modum præpositionis gesto, exercitor seu dominus navis convenitur.

Ratione gestorum à liberis personis
I. actio exercitoria.
L. 14. ff. t. 1. de Exercitor. act.

VI. Similiter datur institoria actio, quâ nimir. ex contractu ratione negotiationis, cui præpositus est, ab institore inito, convenitur in solidum dominus, qui negotiationi illum præposuit, ut præstet id, quod ex contractu debetur. l. 1. *de instit. act. add. l. 11. §. 1. & 2. eod.*

II. Institoria.
L. 14. ff. t. 3. de institor. act.

Potest vero quis aut exercitoria institoriave agere aut directa contra magistrum institoremve.

VII. Et quidem jure Rom. si qui magistro navis (Schiffs Patron) seu cum institore in rebus ad gubernationem navis aut negotiationem pertinentibus contraxit, habet optionem, utrum Exercitorem navis (Schiffs Herr) an vero ejus magistrum; similiter utrum ipsum mercatorem an ejus Institorem convenire velit. *l.* 1. §. 17. *de exerc. act.* *l.* 6. §. *ult. naut. caup. stab.* nisi institor simpliciter contraxerit cum eo, qui non scivit esse institorem, quo casu propriô nomine tenetur. add. *l.* 6. §. 1. *de negot. gest.* Menoch. *l.* 3. *præsumt.* 46. *num.* 1. & *præs.* 49. *num.* 16. vid. Brunnem. *ad l.* 6. §. 4. *de acquir. hered.*

Quid obtineat si alter contrahens quem institorem esse ignoraverit.

IIX. Quæritur autem hic: quid si institor cum aliquo contraxit, qui eum institorem esse ignorat, nec is expresserit se pro alio contrahere, utrum nobis aliquid acquiratur? Et quidem si inter mandantem & mandatarium quæstio sit, non dubitatur, quin mandanti competat actio adversus institorem, pro tradenda re, mandatô suô emptâ. Bl. *in l.* 4. *C. comm. utr. jud. n.* 5. sed major difficultas est, si de jure prælationis, concursu creditorum institutô, quæratur inter

inter dominum mandantem & alios creditores institoris illius, ut aliquoties in judiciis disceptatum est, an per tale institoris aut mandatarii factum ipsum verum rei emptæ dominium acquiratur mandanti, sic ut adversus alios creditores rei vindicatione uti possit? Quô in casu præcipuè attendendum est; an hoc egerit mandatarius, ut domino mandanti emat; cùm ad acquirendum dominium mandanti sufficiat procuratorem in contrahendo ejus fuisse intentionis, ut domino suo acquirat. Br. & Paul. de Castro *in l. 33. de don.* Anton. Faber. *ad C. tit. si quis alt. vel sibi def. 14. & tit. de R. V. def. 6.* Atque ita de consuetudine Amsdelodam. responsum fuisse testatur Simon von Levven. *Cens. for. l. 4. c. 3. n. 9.* Quod cùm difficilis probationis sit, quid scil. mandatarius in animo habuerit, circumstantiis & conjecturis probari potest: ut si constiterit rem emptam mandantis pecuniâ esse comparatam. Gail. 2. *O. 12. n.* 3. *& obs. 25. n. 10.* Hartm. Hartmanni, *t. 27. obs. 8. n. 15.* aut si emens rem emptam ejusve pretium retulerit in rationes mandantis. Felic. *tr. de societ. c. 3. n. 36.* Jacob. Coren. *obs. 25.*

Finito officio non obligatur institor.

IX. Porrò sciendum quòd finitô officiô, regulariter non amplius obligetur institor ex contractu, quem domini nomine celebravit. l. *ult. de inst. act.* add. Carpzov. *p.* 2. *C.* 20. *d.* 14. *&* *p.* 1. *decis.* 10. Jacob. Coren. *obs.* 28. *n.* 47. *&* 48.

Quilibet exercitor aut mercator in solidum tenetur.

X. Quod si plures sint Exercitores navis, aut plures mercatores simul negotiantes, quisque eorum in solidum tenetur ex facto seu contractu magistri seu institoris, ne in plures adversarios distringatur, qui cum uno institore seu magistro contraxit. l. 1. §. *fin.* l. 2. 3. 4. *de Exerc. action.* l. 13. §. *ult.* l. 14. *de instit. act.* Moribus tamen ultra vires suarum portionum alterum non obligari tradunt. Grot. *tr. de J. B. & P.* l. 2. *c.* 11. *n.* 13. *&* *introd. in jus Belg.* l. 3. *c.* 1. *n.* 39. Jacob. Coren. *obs.* 40. Christin. *Vol.* 1. *decis. Belg.* 165. *n.* 11. *&* *decis.* 108. *n.* 9. add. Gail. 2. *Obs.* 24. *n.* 9. Felic. *tr. de societ. c.* 30. *n.* 32.

Creditores ratione certa taberna praferuntur aliis.

XI. Denique hic notandum, si mercator in diversis tabernis & locis exerceat negotiationes, quod tunc creditor, qui ratione hujus negotiationis aut tabernæ credidit, in mercibus eò spectantibus præferatur aliis cre-

creditoribus, qui ratione alterius negotiationis aut tabernæ crediderunt. Raphaël Fulgos. *ad* l. 5. §. 15. *de trib. act.* Jacob. Schultes. *quæst. pract.* 64. Franciscus Salgado de Somoza *in labyrinth. credit. concurr. p.* 1. *c.* 9. *n.* 48. *& seqq.* Marquard. *tr. de jur. mercat.* l. 4. *c.* 14.

XII. Commodè hisce annectitur materia legis Rhodiæ de jactu, quâ cautum est, ut si levandæ navis causa jactus mercium factus fuerit, omnium contributione sarciatur, quod pro omnibus datum est. l. 1. l. 2. *ad* l. *Rhod. de jact.* quæ contributio hodiè Avaria seu Havaria dicitur, à verbo Hafen / quod portum denotat, quasi dicas id, per quod navis cum mercibus salva in portum redacta est. Lex Rhodia de jactu. *L. 14. ff. t. 2. de Lege Rhod. de Jactu.*

XIII. In Avariæ contributionem venire debent omnes, quorum & quatenus intererat navem salvam esse, & ipse dominus ratione navis suæ vid. l. 2. §. 7. *de L. Rhod. de jact.* Quintinus Weyrsen. *tr. de Avar.* Coren. *obs.* 41. *n.* 3. Grot. *de jur. B. & P.* 2. 12. 25. Quid veniat in contributionem ob jectum.

XIV. Nec tantùm propter jactum mercium, sed & propter quodlibet damnum aut detrimentum, aut aliud damnum.

quod navis salvandæ causa obvenit, aut aliarum rerum conservandarum causa factum est, puta si malus, clavus, anchoræ, rudentes aliave tumultuaria armamenta removendi communis periculi causa dejecta fuerint. l. 2. §. 1. *in f. & ibi.* Vinn. & Pekius *ad L. Rhod. de jact.* add. Grot. *introd. in jus Belg.* l. 3. *t.* 29. Strach. *tr. de navig. n.* 25. Mornac. *in obs. ad* l. 9. *de L. Rhod. de jact.*

TIT. XX.

De quibusdam pluribus Contractibus communibus.

Condictionis triticiariæ descriptio. *L. 13. ff. 4. 3. de Condict. triticiaria.*

I. Aliquando res in contractum deducta pecuniâ venit æstimanda: Quem ob finem introducta est condictio triticiaria; quæ est actio in personam Prætoria, quâ æstimationem rei dare oportere intenditur, atque ut arbitrio judicis pro ratione loci ac temporis res debita æstimetur, petitur. *l.* 1. *pen. & ult. & tot. tit. de condict. trit.*

In re æstimatio præstãda,

II. Tenetur verò debitor rei petitæ æstimationem præstare (1) si fortè

tè res à debitore præstari nequeat. (2) si propter moram debitoris non velit contentus esse creditor rei præstatione, sed æstimationem exigat, quippe quæ eo tempore, quo res præstanda erat, major erat. vid. *l. Vinum. 22. de reb. cred.*

III. Porrò aliquando id, quod certô locô promissum est, aliô loco præstandum venit, quô nomine competit actio de eo, quod certo loco, quæ est actio in personam Prætoria, quâ res, quæ actione stricti juris certô locô petenda esset, factâ commemoratione hujus loci, quô dari debuit, alibi petitur, & judici æstimandum committitur, quanti intersit quòd locô destinatô res non præstetur. *l. 1. l. 2. pr. l. 4. & tot. tit. D. & C. de eo quod cert. loc.*

Actionis de eo quod certo loco descriptio.
L 13. ff. t. 4. de eo quod certo loco dari oport.

IV. Prætereà ad plures contractus pertinet Ædilitium Edictum, quô cumprimis occurritur fallaciis vendentium, & prospicitur emptoribus: & locum habet etiam in permutationibus, in divisionibus & dationibus in solutum. *l. 19. §. 5. de Ædil. Edict.* Non verò in donatione, nec in locatione. *l. 62. & 63. eod.*

IV. Ædilitium edictum.
L 21. ff. t. 1. de Ædil. edict. & redhib. & quant. min.

Quod locum habet, si res in contractum deducta, vitio morbove laboret.

V. Si nimirum res in contractus ejusmodi deducta, vitiô morbove affecta sit, seu sciat seu ignoret venditor: modò (1) res sit animata. (2) non sit leve vitium (3) si vitium latens & internum, quod emptor ex inspectione scire non potuit. *l.* 1. §. *6. de Ædil. Edict.* vid. Coler. *de proc. Exec. p.* 1. *c.* 1. *n.* 82. *& p.* 2. *d.* 128. Carpz. *p.* 2. *c.* 34. *d.* 17.

In equis attenduntur vitia quatuor

VI. Hic singulariter notandum est de jure Saxon. quod venditor tantùm de tribus equi vitiis regulariter teneatur, nimir. (1) si retrogradus sit: Stetig. (2) si cæcitate latente laboret; staarblind. (3) si scabiosus, Haarschlechtig. vid. Revenstrunck. *tr. de Ædil. Edict.* Coler. & Carpz. *dd. loc.* Dn. Richter. *dec.* 95. *num.* 30. ubi additur & quartum vitium, si equus sit pituitosus; rotzig / modò venditor alia vitia fraudulenter non celaverit sciens, aut sine vitiis esse laudaverit Richt. *d. l.* Mev. *ad jus Lubec. l.* 3. *t.* 6. *art.* 13. *n.* 6.

(1.) (2.) (3.) (4.)

Quid in vendito animali mactabili obtineat.

VII. Cæterum vendens animal aut pecus mactabile, quod mactatum aut dissectum morbidum aut vitiosum deprehenditur, tantum de pretio restituere aut remittere tenetur, quantum taxatores aut inquisitores publici,

ci, ad id (ad exemplum Ædilium Roman.) plurimis locis specialiter constituti, æqvum judicarunt; nisi adeo morbidum aut vitiosum sit, ut ejus caro sine periculo; comedi nequeat, quô casu tenetur venditor integrum pretium restituere. Carpzov. *d. loc. d.* 15. Porco tamen venditô, quia de ejus vitio aut morbo ex linguæ & palati inspectione judicari poteſt, secundum variorum locorum statuta & mores, venditor liberatur, si artifici, ad id munus demandato, ex apertione palati, linguâque scissâ sanum exhibuerit. Carpz. *d.* l. *def.* 16. & Coler. *d.* 228. *n.* 9.

IIX. Similiter & locum habet ædilitium edictum, si venditor ea, quæ de re venditâ singulariter affirmaverit aut promiserit, non præstiterit. l. 19. *l.* 38. §. 10. *de Ædil. Edict.*

Locum etiam habet ædilitium edictũ si venditor asserta non præstiterit.

IX. Dantur verò hanc in rem duæ actiones (1.) Redhibitoria quâ emptor agit contra venditorem ejusque heredem, ut rem vitiô affectam, restitutô pretiô, recipiat, ac si sciverit vitium interesse etiam præstet. l. 3. *C. de Ædil. Edict.* add. Gomez. *Var. resol. tom.* 2. 2. *c.* 2. *num.* 49. Surdus

Datur actio 1. redhibitoria.

l. 146. Grot. *Introd. in jus Belg. l. 3. c. 15.*

2. æstimatoria seu quanto minoris. X. (2.) Actio æstimatoria seu quanto minoris, quâ agit actor, non ad rescindendum contractum, sed ut tantum pretii restituatur, quantô minoris res ob vitium, cum veniret, fuit. l. *6. de Ædil. Edict. it. l. 25. §. 1. de except. rei jud.* Christin. *Vol. 2.* Dec. Belgic. *69.*

Tempus harũ actionum. XI. Durat verò actio redhibitoria sex menses utiles à die contractus vel promissionis. l. *9. §. f. de Ædil. Edict.* æstimatoria autem à die scientiæ annum utilem. l. *2. f. C. eod.*

Evictio in pluribꝰ contractibꝰ præstanda. *L. 21. ff. t. 2. de Evict. & dupla stipul.* XII. Porrò in plurimis contractibus evictio est præstanda, nimir. (1.) in empt. vend. (2.) in permutatione similive contractu innominato, quô res in alium transfertur. l. *1. C. de rer. perm. l. 29. C. de Evict.* (3.) datione in solutum. l. *4. C. de Evict.* (4.) divisione rerum communium, vel hereditatis. l. *66. §. ult. de Evict.* (5.) transaction. l. *30. C. de transact.* (6.) locat. conductione. l. *9. l. 33. loc.* (7.) Contractu emphyteutico, *arg. §. 3. inst. de loc. cond.*

In quibus nõ præstetur. XIII. Non verò exigi potest evictionis præstatio (1.) in donatione simplici, Vid. l. 2. *C. de evict.* (2.) in

n

n certa seu specie legata, cujus se dominum credit testator. l. 40. l. 59. de Evict. l. 58. eod.

XIV. Præstanda hæc evictio est seu per stipulationem singulariter sit promissa, seu non sit promissa, ex ipsa natura negotii, indeque actio ex illo contractu datur, ut re evicta pretium restituat v. gr. venditor unà cum sumtibus add. Grot. *introd. in jus Belg.* *l. 3. t. 14.* Carpzov. *p. 2. C. 34. d. 30. & 39.* potest etiam aliquando emptor, si evictio in limine contractus immineat, pretium retinere, donec venditor evictionis nomine satisdederit. l. 24. *C. de evict. l. 18. §. ult. de peric. & commend. rei vend.* Menoch. *de arb. jud. quæst. l. 2. c. 124.* Carpzov. *p. 2 c. 34. d. 35.* Hillig. l. 1. *quæst. 36. n. 60.* Sande. *decis. Fris. l. 3. t. 4. d. 9.*

Præstatur ex ipsa natura negotii licet non fuerit promissa.

XV. Ut verò actio ad præstandam evictionem institui possit, requiritur (1) ut, antequam res evincatur, quis autori suo denunciet sibi litem esse motam. *l. 8. C. de evict.* (2) ut res sententia in judicio sit evicta *l. 16. §. 1. de evict.* (3) ut sit evicta petitoris jure vid. *l. 18. C. de evict. l. 51. D. eod.* Facta denunciatione ipse quidem possessor litem peragit; autor verò

Requisita ut ad evictionē quis agere possit.

verò tenetur in foro possessoris seu rei conventi assistere. *l. 49. de judic.* Carpzov. *de process. art. 4. n. 1. & seqq.* Sive igitur autor comparuerit seu non, coram suo judice deinde re evicta conveniendus est. Perez. *in C. h. t. n. 35.* Sande. *decis. Fris. l. 1. t. 1. d. 5.*

Aliquando omissa licet denunciatione quis tenetur ad evictionem.

XVI. Omissâ litis denunciatione non datur regressus contra autorem, nisi autoris causa notoriè sit injusta, vel probare quis possit autorem nullum jus habuisse. Carpz. *d. loc. n. 32. & 38.*

Casus quibus evictio non præstatur.

XVII. Præterea cessat evictionis præstatio. (1) si conventum fuerit ne quis ad evictionem teneatur, *l. 11. §. fin. de act. empt.* Burgund. *tr. de evict. c. 39. & seqq.* quâ tamen renunciatione videtur tantum remissa actio ad interesse, non restitutio pretii. *d. l. 11. §. fin.* Carpzov. *5. Resp. 45 n. 2.* (2) si quis rem alienam aut obligatam sciens emerit. *l. 27. C. de Evict.* H. Pistor. *l. 2 q 10. n. 22.*

Cedens nomen regulariter non tenetur de exigibilitate.

XIIX. Cæterum specialiter circa nomina vendita seu cessa sciendum, quòd cedens præstare debeat ut sit nomen, non ut etiam exigi possit. *l. 74. §. fin. de evict. l. 4. de hered. vel act. vend.* add. Carpz. *p. 2. c. 34. d. 26.*

Ali-

Aliquando tamen nomen idoneum aut interesse præstare debet cedens: nimir. (1) si dolus cedentis subsit, ut si seducendi animo asseruerit debitorem esse solvendo, quem talem non esse sciebat. *l. 74. §. 1. de evict.* Carpzov. *d. def. 26. n. ult.* (2) si cessionarius justô errore fuerit inductus, ut putaret debitorem esse solvendo. Frantz. *Comm. ad tit. de evict. num. 77.* (3) si ita convenerit. *l. 4. l. 5. de her. vel act. vend.*

XIX. In plurimis etiam contractibus usuræ præstandæ veniunt: Est verò usura certa quantitas sorti seu quantitati principaliter debitæ accedens, præstanda in re ejusdem geneneris. l. *32. & l. fin. C. de usur.* add. Heig *p. 2. q. 1. n. 141.* Grot. *introd. in jus Belg. l. 3. c. 10.* Differunt usuræ ab eo quod interest, quod hoc semper indefinitum & indeterminatum sit. §. *ult. l. de V. O. l. 26. C. de usur, l. un. C. de sent. qua pro eo quod int.*

Usuræ in cōtractib9 solvendæ, quæ describuntur. *L. 32. ff. 1. de usur. & fruct. & caus. & omnib. access. & mora.*

Differentia earum ab eo quod intereit

XX. Debentur autem usuræ in contractibus b. f. propter moram, etiamsi non promissæ fuerint; in stricti juris contractibus autem non nisi promissæ debentur. l. 32. §. *2. de usur. l.* 3. *C. eod.* usu tamen receptum

Debentur usuræ ob moram vel pactum.

est

eft ut etiam ex mutuo propter moram usuræ debeantur.

Restrictæ sunt usuræ 1. ad certam quantitatem

XXI. Est vero in usuris legitimus modus observandus, nim. (1.) hodiè restrictæ sunt usuræ, ut solum quincunces seu quinque pro centum debeantur. R. A. in Regensp. de ann. 1654. §. anreichend rc. Carpzov. p. 2. C. 30. d. 8 & d. 1. & 3.

2. Prohibitæ usuræ usurarum.

XXII. Porrò (2) ita definitus est modus usurarū quod usuræ usurarū non fiant præstandæ, quod anatocismus vocari solet. 29. de usur. l. 8. C. eod. Carpz.

Exceptiones.

p. 2. C. 30. d. 29. Excipiuntur tamen quidam casus, nim. (1.) is qui à debitore meo usuras accepit, ob moram iste iterum alias usuras debet, v. gr. usuræ quas nomine pupilli tutor accepit, in persona tutoris ut sors se habent, adeoque ratione earum usuræ debentur. l. 7. §. 11. & seqq. l. 15. l. 58. §. 1. de adm. tut. Grot. introd. in jus Belg. t 1. c. 9. Sande l. 3. t. 14. d. 6. Carpzov. p. 2. C. 30. d. 30. & 31. Similiter negot. gestor usuras nomine domini percipiens propter moram iterum ad usuras tenetur. l. 10. §. 2. 9. deniq; mandat. (2.) Si quis ut fidejussor usuras alieno nomine solvat, meritò rursus ratione istarum usuras exigit. Berlich. p. 2. decis. 165. n. 3.

(3.) Si

(3.) Si debitor sortem cum usuris ab alio sibi debitis per delegationem cedit suo creditori ob sortem debitam. Berlich. *ibid.* Denique (4.) aliud obtinet in annuis reditibus; quia annuus reditus non est accessio, sed ipsum debitum Berlich. *p. 2. d. loc.* Christin. *Vol. 2. t. 43.*

XXIII. Non licet etiam ultra alterum tantum petere, h. e. ulteriores usuras postquam sorti successivè sunt adæquatæ, etiamsi particulariter fuerint solutæ. l. 27. §. 1. *&* 5. *de usufr.* *Nov.* 121, *c.* 1. *&* 2. *&* *Nov.* 138. aliud tamen decisum est ab Elect. Sax. *decis. noviss.* 29. quòd scil. usuræ particulariter solutæ currant ultra alterum tantum. Excipitur autem (1.) si debitor interpellatus in mora solvendi sortem fuit, & quidem in *d. decis.* requiritur judicialis interpellatio. (2.) si post sententiam condemnatoriam excreverint (3.) si quod verè interest petatur, non usuræ. l. 1. §. 8. *de eo quod cert. loc.* (4.) aliud est in annuis reditibus (5.) in pecunia pupillari add. Carpz. & Tabor. *tr. de alter. tant.*

3. Ultra alterum tantum usuræ non sunt solvendæ.

Exceptiones.

XXIV. Affines usuris sunt annui reditus redimibiles, wiederkäufl. Zinser / quando nim. jus percipiendi annuum

nuum reditum *seu in pecunia seu in frumento similive re*, tanquam merx emitur venditur justô pretiô, ita, ut venditori facultas redimendi competat, & quidem restricti etiam sunt hi annui reditus, ut pretio 100. thalerorum respondeant quinque. Vid. Pol. Ordn. *de A.* 1577. *tit.* 17. §. und nach dem/ etc.

TIT. XXI.

Quibus modis tollatur obligatio ex contractu.

Tolluntur obligationes ex contractu variis modis.

I. Tolluntur obligationes aut ipso jure per contrariam voluntatem, per solutionem; acceptilationem; novationem; delegationem; compensationem; confusionem; & denique per ipsius rei interitum: aut ope exceptionis alicujus aut remedii, ut per in integrum restitutionem &c.

Ipso jure 1. mutuo dissensu.

II. Quod mutuo dissensu aut voluntate contraria contractus consensu constantes dissolvantur nulla est difficultas: modò re nondum secuta. §. 4. *I. quib. m. toll. obl. l.* 35. *de R. J.* Si verò præter consensum rei traditio accesserit, non tàm dissolvitur

tur prior contractus, quàm novus initur. *l. 58. de pact. l. 1. qu. lic. ab emt. reced.* Præterea in contractu societatis & mandati obtinet, quod licet duorum consensu ineantur, unius tamen etiam voluntate, invitô alterô dissolvi possunt, uti supra dictum. add. *l. 5. C. de O. & A.*

III. Solutio (strictè dicta) est actus, quô id, quod alteri debetur, a quocunque naturaliter *sc. numeratione similive facto naturali* præstatur. *pr. Inst. quib. m. toll. obl. l. 49. d. solut.* II. Solutione. *L. 46. ff. t. 3. de Solution. & liberat.*

IV. Ut solutio liberationem inducat, nihil refert, utrum ipse solvat qui debet, an verò ejus nomine alius, seu procurator seu alius quilibet *d. pr. l. quib. mod. toll. obl. l. 32. l. 53. de solut. l. 7 C. eod.* Personæ solventes.

V. Alteri autem quàm illi, cui debetur, invitô creditore solutio fieri non potest: neque liberatio aliqua contingit. add. Maurus *tr. de solut. c. 5. n. 5.* Hinc si duo inter se contendant, utri debeatur, is, qui alterutri debet, neutri interim, donec causa fuerit decisa, solvere tenetur, modo caveat de solvendo ei, qui sententiâ obtinebit, *gl. in l. 20 §. ubi autem esset contentio inter duos C. de agric. & cens.* Cui solvitur.

& cens. Bl. *ad l. 38. fam. herc.* Boerius *decis. 106.* Anton. Faber. *ad C. l. 3. t. 22. d. 8.* Quæri hic solet de famulo seu ministro amanuensi creditoris, an per solutionem ei factam liberetur debitor? Neg. *arg. l. 38. §. 4. de solut.* nisi famulus mandatum, chirographum aut apocham domini sui ostenderit, quô casu solvens famulo liberatur, etiamsi famulus aufugerit. *Br. & Dd. ad l. 20. §. fin. commod. l. 7. C. mand. & l. 12. §. 1. commod. Castrens. ad l. 34. §. 4. de solut.* vel etiam si dominus creditori solitus erat exigere credita per hunc famulum integræ fidei. vid. Guid. Pap. *decis.* 173. *numer. 3.* Boer. *decis. 282.*

Pupilli ac minores non rectè solvunt absque autoritate tutoris aut curatoris.

VI. Porrò requiritur ut quis rectè solvat, ut talis sit, qui solvere potest, & ei solvatur qui liberare debitorem potest: hinc pupilli & minores sine tutoris aut curatoris autoritate non rectè solvunt, sed solutum vindicare possunt. *l. 14. §. fin. de solut.* & opus est plerumque judicis autoritate, *l. 5. §. 5. de reb. cred.* ex æquitate tamen receptum est, ut consumpta pecunia à creditore, quam vere debuit pupillus, solutio subsistat. *d. l. 14. §. fin.* add. Dn. Freyer. *p. m. tr.*

ac

de solut. c. 2 *n.* 42. *seqq.* neque etiam pupilli & similes personæ solutionem accipiendo solventem liberant. Sed opus est tutoris autoritate consensuve curatoris. *l.* 15. *de solut. l.* 46. §. 5. *d. admin. tut.* Cum verò nec ita omninò tutus sit debitor, quo minus scil. restitutio in integrum petatur. *l.* 1. *C. Si adver s. solut.* ideò magistratus sententia seu decretum necesse est præcedat. *l.* 25. *C. d. admin. tut.* & § *fin. I. quib. alien. lic. vel non.* Quod tamen non pertinet ad has solutiones, quæ vel ex reditibus, vel ex pensionib9 vel aliis hujusmodi causis pupillo vel adulto accedunt. *d. l.* 25. *vers. non autem. C. d. admin. tutor.* Add. Berlich. *dec.* 78. Carpz. 2. *c.* 11. *def.* 45. & 46. Notandum etiam est quòd secundum jus Comm. Saxon. innuptæ fœminæ, seu virgini seu viduæ, etiam sine curatoris autoritate solvi possit, sed nuptæ tutò non solvatur, sine curatoris autoritate. Pingizer. *q.* 33. *n.* 10. Dn. Freyer. *d. tr. c.* 3. De jure Elector. vid. *p.* 2. *C.* 15.

Nec iis tutò solvitur nisi observatis observandis.

VII. Cum solutione ejus, quod debetur, liberatio demum contingat, consequens est (1.) ut totum, quod debetur, solvi debeat, neque partis

Totum regulariter solvẽdum debitũ non pars.

præ-

diem certum debebatur. l. 38 §. 16. l. 50. l. 41. §. 1. l. 137. §. 2. *de V. O.* l. 70. *de solut.* l. 17. *de R. J.* Maurus *d. tr. de solut. c.* 42. nisi fortè ipsius creditoris gratia dies fuerit adjectus. Joh. à Sande l. 3. *t.* 16 *d.* 1. add. Dn. Richt. *p.* 2. *dec.* 73. Dn. Freyerus *d. tr. cap.* 5. *n.* 11.

In quam æstimatur quid solutum, si ex pluribus debeatur causis.

IX. Quoties quis debitor ex pluribus causis unum debitum solvit, est in arbitrio solventis dicere, quod potius debitum fuerit solutum, & quod dixerit id erit solutum. Possumus enim certam legem dicere ei, quod solvimus, quoties verò non discimus id, quod solutum sit, in arbitrio est accipientis, cui potius debito acceptum ferat: dummodo in id constituat solutum in quod ipse si deberet, esset solututus: quoque debito se exoneraturus esset, id est, in id debitum quod non est in controversia, aut in illud, quod pro alio quis fidejusserat; Permittitur ergo creditori constituere in quod velit solutum, dummodo sic constituamus, ut in re sua constitueret, sed constituere in re præsenti, hoc est statim atque solutum est. l. 1. *pr.* §. 1. *& seqq. l.* 97. *de solut. l.* 1. *C. eod.* Add. Hartm. Pistor. *part.* 3. *q.* 21. Brisson. *d. solut. lib.* 1. *circ. fin.*

Dn. Freyer. *d. tract. c. 12. n. 8. & seqq.* Cæterùm si nec debitor, quod debitum solutum velit, expresserit, nec creditor id constituerit, in graviorem durioremque causam pecunia imputabitur. §. 3. *l. 5. d. solut.* Itaque & in usuras prius, quam in sortem soluta censebitur. l. *1. C. d. solut.* Maurus *d. tr. c. 9.* Brisson. *d. l.* Gratian. *discept. forens. c. 224.* Carpzov. *p. 2. c. 29. d. 16. seq.* Freyer. *d. c. 12. n. 33.*

Quomodo probetur solutio.

X. Probatur solutio per instrumenta & testes. vid. Masc. *Vol. 3. concl. 1318. n. 13.* Optimè tamen per confessionem ipsius creditoris seu scripturam seu apocham, quandoque præsumtionibus, & conjecturis probatur, præsertim in debitis antiquis. vid. Mascard. *d. l.* Menoch. *de præsumt. l. 3. præs. 131.* Dn. Freyer. *c. 11.*

III. Acceptilatione.
L. 46. ff. t. 4. de Acceptil.

XI. Acceptilatio est imaginaria solutio, quâ, quod debetur, acceptum fertur, ac si revera esset solutum. §. 1. *quibus mod. toll. obl. l. 1. de acceptil.*

Hujus forma.

XII. Jure Romano hæc certis stipulationum formulis fieri debebat. §. 1. & 2. *l. d. tit.* quibus formulis obsoletis hodiè quibuscunque verbis, liberationem inducentibus fi-

eri solet: indeque confunduntur ferè hodiè acceptilatio & pactum de non petendo: quæ olim in eo differebant, quòd acceptilatio ipsô jure obligationem tolleret, pactum de non petendo, ope demum exceptionis. l. 27. §. 2. *de pact.* vid. *th. ult.*

XIII. Novatio est prioris debiti in aliam obligationem transfusio aut translatio. l. 1. *de novat.* Estque alia in specie sic dicta, cum scil. manente eodem creditore & debitore debiti causa vel modus obligandi mutatur. *d. l. 1.* alia delegatio dicitur, cum debitoris aut creditoris persona mutatur: veluti si debitor alium debitorem suum delegat: & alius debitor creditori sui creditoris solutionem promittit. §. 3. *I. quib. mod. toll. obl. l. 11. de novat.* Gail. 2. *observ.* 30.

IV. Novatione. *L. 46. ff. t. 2. de Novat. & deleg.* It. delegatione.

XIV. Differt ab hac delegatione cessio nominis seu actionis: quæ fit etiam inscio imò & invito debitore absque ejus novatione, l. 1. *l. 6. C. de nov.* Delegatio verò non nisi inter volentes fit. *d.d. text.* quare & delegatus priori suo creditori solvere non potest: is autem contra quem cessa est actio, priusquam litem contestatus sit, vel ei denunciatum vel debiti partem

A qua differt cessio nominis.

tem cessionario solverit; priori suo creditori adhuc rectè solvit, & liberatur. l. 3. C. *de novat.* vid. Lenz *d. cess. act.* & Sande *in tr. de cession.*

V. Solenni oblatione & depositione.

XV. Solutionis vice porrò fungitur solennis oblatio, obsignatio & depositio; hæc ut debitè & solenniter fiat, requiritur (1) ut creditor recusaverit debitum loco & tempore opportuno oblatum. (2) ut creditor iste citetur à judice debitoris competente ad videndum deponi. (3) ut terminô præfinitô coram eo totum debitum in proba moneta cum usuris iterum offerat & numeret. (4) Creditore iterum recusante aut planè non comparente apud Magistratum obsignetur & deponatur. *l. 9. C d. solut.* add. Schultzius *tr. de obl. consign. & depos.* Dn. Richter. *decis 75.*

A qua differt oblatio nuda.

Alia verò est oblatio nuda scil. absque depositione, quæ quidem non liberat ab obligatione, sed solùm à mora: si tamen res sit immobilis, aut talis, quæ commodè consignari aut deponi non potest, ut sunt equi, boves &c sola verbalis oblatio sufficit Br. & Dd. *in l. 19 C. de usur.*

VI. Compensatione.

XVI. Ipsa re atque ipso jure obligationem tollit compensatio, quæ est debiti & crediti inter se justa & liquida

a contributio. *l. 1. de compens. L. 16. ff t. 2. de* Compensat.
& effectus ejus ipso jure contin-
. e. actus aut factum non requi-
nisi hactenus ut objiciatur, aliàs
de voluntate compensantis non
t constare judici. *l fin. de Verb.*
i C. de compens. Carpz. *p. 1. C. 8.*
Opponi semper & omni tem-
potest. l. *8. de compens.* etiam
atam sententiam in ipsa execu-
. l. *2. C. eod. Verb. eum Vero.*
2. obserV. 19. Fab. *d. l. 8. t. 24. d. 2.*
zov. *p. 1. C. 8. d. 6. & C. 31. d. 19.*
.6.

VII. Requiritur autem ut utrin- Debiti sc. u-
it debitum liquidum purum & trinq; liquidi.
ns, l. *ult. §. 1. C. de compens.*
erò debitum liquidum quod ju-
erto nititur. *§. 30. I. de action.*
§. 1. C. d. t. seu de quo facilè
at, veluti ex confessione adver-
vel quod statim seu in continenti
ari potest. *d. l. ult. §. 1 V. hoc itaque*
res. Quænam autem sit celeris
rata probatio, & intra quod
us fieri debeat, cum in jure ex-
um non sit, arbitrio discreti judi-
ommittitur. Menoch. *de arb.*
quæst. cent. 1. c. 14. Dn. Berlich.
.23. Carpz. *p. 1. C. 8. d. 13. n. 5. &*
7.

Et in quantitatibus consistentis.

XIIX. Porrò locum habet compensatio tantùm in quantitatibus, seu in his, quæ pondere, numeró & mensurá constant. l. 10. §. 2. l. 20. *de compens.* add Carpzov. *p. 1. C. 8. d.* 11. & *ult.*

Casus, quibus non locum habet compensatio.

XIX. Sunt & certi casus, quibus compensatio locum non habet ob singulares rationes & privilegia. Nimirum 1. non datur compensatio adversus fiscum in causis tributorum & similibus. Vide l. 1. l. 3. *C. de compensat.* Carpzov. *1. c. 8. def. 9. n. 5.* Brunneman. *in d.* l. 1. & 3. Zanger. *d. exc. p. 3. c.* 8. *n. 21.* it. alimentorum *d. l.* 3. Carpzov. *d.* l. *n* 1. 2. non locum habet adversus depositum l. *ult. in fin. C. d. compensat.* §. 30. *in fin. I. de action. ubi Dd. Mastert. tract. d. compensat. q. 25.* Qvod tamen solùm accipiendum de compensatione (*ut & retentione rei depositæ*) ex diversa causa: non verò extendendum ad retentionem ob impensas in rem depositam *arg.* l. *8* §. *f. com.* l. 23. *depos.* l. *20. de acq. vel amit. poss.* Sichard. & Brunnem. *in* l. *pen. & ult. C. de compensat.*

Effectus compensationis.

XX. Compensatio ipso jure fieri dicitur §. *39. verb. ipso jure I. de action.*

ction. Quamvis enim necesse sit, tam in judicio opponi seu allegari, ut de ea constare judici, atque hic de ista judicare possit. l. 2. l. 13. *d. compensat.* l. *ult* §. *1. C. eod.* Non tamen ex eo, quo istam reus opposuit vel judex admisit, vires demum habet, sed ex quo tempore aliquid invicem deberi cœpit, jam ipso jure sublatum censeatur debitum, quod alter, cui compensationem objicio, exigit. l. *4. C. de compensat.* Unde & usuræ, quamprimum utrinque cœperit eadem quantitas liquidò deberi, cessant. l. 11. l. 12. *de compensat.* l. *4.* l. *5. C. eod.* it. pignora ipso jure liberantur. l. 12. *C. de compensat.*

XXI. Differt à compensatione (*strictè dictâ*) Retentio, quâ, opponendo exceptionem doli mali vel in factum, quis rem alienam quamlibet, legitimâ ex causa detinet, usque dum id, quod ratione ejusdem rei debetur, ipsi solvatur. l. *14. d. dol. mal. & met. exc.* l. *14. §. 1. com. div.* l. *27. §. f.* l. *48. d. R. V.* Mæstert. *d. tr. q. 3.* *Differt à compensatione retentio.*

XXII. Confusio est crediti cum debito in una eademque persona mutua consolidatio & peremtio, cùm nunc creditor debitori, vel debitor *VII. Confusione.*

creditori, vel tertius utrique heres existit. l. 5. l. 56. *de fidej.* l. 1. *in f. de nov.* l. 95. §. 2. *de solut.* l. *pen. D. eod.* l. *ult. de novat.* Non verò fit confusio actionum, si hæreditas beneficio inventarii sit adita. l. *ult.* §. *in computatione.* 9. *C. de jur. delib.* & *ibi Dd.*

II. Rei interitu.

XXIII. Solvitur porrò obligationis vinculum per ipsius rei debitæ interitum, quando scil. certa res seu species debita sine debitoris facto & ante moram commissam interierit l. 23. *de V. O.* l. 5. *de reb. cred.* Si verò non certa res aut species in obligationem deducta sit, sed genus aliquod, aut res pondere, numerô, & mensurâ constans seu fungibilis, nullò interitu debitor liberabitur. l. 83. § 5. *de V. O.* l. 9. l. 11. *C. si cert. pet.* Porrò si culpa debitoris res perierit. l. 91. §. 1. *de V. O.* aut posteaquam per debitorem steterit, quò minùs eam daret, æstimatio rei peremptæ debetur. l. 82. §. 1. *de V. O.* Christin. *vol. 1. dec.* 170. & 172.

Ope exceptionum etiam tollitur obligatio.

XXIV. Hæc de modis, quibus ipso jure (*Aphor. 1.*) tollitur obligatio. Ope exceptionis evertitur; si ipsa quidem in se valida est obligatio, & actio adhuc competit, sed elidi potest

est per aliquam exceptionem §. 1. *6. l. de except.* v. gr. rei judicatæ. §. 5. *l. d. exc. t. t. d. exc. rei jud.* præscriptionis. *t. t. d. exc. & præscript.* jurisjurandi; item transactionis. §. 4. *l. d. exc.* pacti de non petendo. §. 3. *l. d. except.* Quo refertur casus, quo creditor debiti instrumentum, cautionem sive chirographum debitori reddidit: videtur enim inter eos convenisse, ne peteretur, l. *2.* §. *1. d. pact.* l. *7. C. d. remiss. pign.* At si dubium subsit, an creditoris voluntate sit redditum, hoc probare incumbit debitori, aliquando, si integræ fuerit existimationis per juramentum. Menoch. *d. præsumt.* l. 3. *præs. 140.* Mascard. *d. probat. concl. 476. & seqq.* Faber. *ad C.* l. *8. t. 29. d. 1.* Carpz. *p. 2. c. 29.* Aliàs si præter voluntatem creditoris chirographum in debitoris manus pervenerit, nihilominus pristina superest actio. Faber. *ad C.* l. *8. t. 30. d. 23.* Carpz. *p. 2. c. 29. d.* 15. quod secundum prudentis arbitrium judicis creditoris juramento committitur asseverandum. *conf. l. ult. C. de fid. instrum.* Gail. 2. *obs.* 37. si verò penes creditorem cancellatum reperiatur chirographũ, solutio præsumitur, nisi aliud pro-

batur. l. 24. *d. probat.* Carpzov. *d.* l. *n. 8.*

XXV. Cum verò aliquando contingat plures creditores ejusdem debitoris concurrere: ideo attendendum est, quis alteri præferatur: qua de re lege sis *Exerc. nostr. ad Pand. 44. th. 45. & seqq.* Spectat etiam huc separationis beneficium, quod traditur *d. Exercit. thes. 59. seqq.*

Add. *L. 3. T. 30. I. quib. mod. toll. oblig.*

TIT. XXII.

De in integrum restitutione.

Restitutione in integrum rescinditur obligatio. Illius descriptio, & effectus. *L. 4. ff. t. 1. de in integr. restit.*

I. Prætereà obligatio in se firma aliquando rescinditur per restitutionem in integrum, quæ est amissæ rei vel causæ redintegratio, extra ordinem, ob læsionem factam. *arg.* l. *2. in f. C. in quib. caus. in integ. rest. nec. non est. l. 24. §. 4. de min. l. 16. pr. l pr. eod.* Ejus potissimus effectus est, ut in pristinum statum reponat ea, quæ per læsionem fuerunt ablata. l *24. §. 4. de minor. l. 35. de V. S. l. 173. §. 1. de*

de R. J. cui & fructuum restitutio includitur. *d.* l. *24.* §. *4. de min.* l. 22. l. 33. l. 75. l. 81. l. *ult.* §. *ult. d. V.S.*

II. Petenda est restitutio in integrum à Prætore, hodiè à quolibet Magistratu, jurisdictionem habente, modò sit competens ratione personæ vel rei. ubi petenda.

III. Subvenit verò Magistratus hominibus lapsis aut circumscriptis seu inciderint captionem, nimir. (1) metu. *l.* 1. *de in int. rest.* (2) calliditate seu dolo *d. l.* 1. (3) ætate (4) propter status mutationem. . l. 2. *d. t.* (5) absentiâ *d.* l. 1. aliove impedimento, v. gr. errore : quæ ultima causa est generalis. *l.* 1. §. 1. *inf. ex quib. caus. maj.* l. 7, *de in int. rest.* Causæ restitutionis in integrum.

IV. Prima itaque causa in integrum restitutionis est metus, qui est instantis vel futuri periculi causa præsens animi trepidatio. l. 1. *quod met. caus.* Est verò alius metus justus alius injustus seu vanus, qui cadit in quemvis meticulosum. l. 5. l. 6. *d. t.* Causam restitutioni præbet justus metus, non qui justè infertur, sed qui meritò in hominem constantem ca- I. Metus justus. *L. 4. ff. t. 2. Quod met. caus. gest. erit.*

 dit.

dit. *l. 3. §. 1. & seqq.* l. 5. l. 6. *quod met. cauf.*

Unde datur exceptio; vel pactio.

V. Ratione metû promissi seu gesti datur vel exceptio contra eum qui petit l. 7. §. 1. *de except.* & l. 4. §. *pen. de dol. mal. & met. except.* Vel actio quod metus causâ, quæ est actio prætoria in rem scripta, arbitraria, quæ datur ei, qui metu compulsus est aliquid gerere, contra quemvis, qui lucrum inde habet, vel rem tenet, intra annum in quadruplum damni accepti, si simplum non restituatur; post annum autem tantum in simplum. Hodiè verò pœna ista moribus exolevit, & solùm in simplum datur actio.

Datur hæc actio in rem scripta contra possessorem rei metu ablatæ.

VI. Singulare verò in hac actione est, quòd non tantum adversus eum detur, qui ab initio metum intulit, sed & adversus omnes, qui rem per vim aut metum nobis ablatam aut extortam possident, postquam scientes rem nobis vi aut metu ablatam restituere recusarunt. l. 9. §. *ult.* l. 14. §. 3. *quod met. caus.* l. 10 l. 3. *C. eod.* actione scil. in rem scriptâ, non quod revera sit actio in rem, aut proveniat ex jure, quod quis in rem habet, sed quod indefinitè de eo, quod metu gestum est, sine personæ designatio-

gatione, ad quam dirigitur, sit concepta. d. l. 9. §. ult.

VII. Si vero quis, quod metu compulsus promisit, deinde extra metum solverit, non restituitur; quia antea poterat non solvere. l. 9. §. 3. tur. quod met. caus. intelligitur enim sponte solvendo novum consensum adhibuisse, & obligationem de novo confirmasse. l. 2. & 4. C. quod met. caus. *Metu praeterito solvens non restituitur.*

VIII. Dolus malus in hac materia dicitur calliditas & machinatio ad circumveniendum & laedendum alterum adhibita. l. 1. §. 2. de dol. mal. *II. Dolus. L. 4. ff. t. 3. de dolo malo.*

XI. Similiter ex hac datur vel exceptio contra eum, qui petit aliquid ex tali gesto, ad quod alterum dolo induxit. d. tit. de dol. mal. & met. except. Vel actio de dolo, quae datur ei, qui calliditate alterius deceptus est, adversus decipientem ad damni illati restitutionem. l. 1 §. 1. & §. 4. d. dol. *Inde exceptio doli vel actio.*

X. Sequitur in integrum restitutio minorum, quâ Praetor minoribus seu puberibus seu impuberibus, ex contractibus, quos ipsi, interveniente licet tutorum aut curatorum autoritate, vel tutores aut curatores *III. Aetas minorennis. L. 4. ff. t. 4. de minor. 25. an.*

foli eorundem nomine incruit, læsis, causâ cognitâ, succurrit. *tot. tit. D. & C. de in integr. rest. min.*

Ob quam non modice læsus restituitur.

XI. Ut verò hæc restitutio locum habeat, requiritur (1.) ætas minorennis, uti dictum (2.) læsio, & quidem non modica per l. 4. *de restit. in integr.* scil. ob istam ætatem. l. 11. §. 5. l. 44. *de minor.* seu in judicio seu extra judicium fuerit læsus.

Nisi ordinariè velis agere.

XII. Competit tamen quandoque minori electio, utrum ordinariè, an verò extraordinariè, per restitutionis auxilium sibi consultum velit. H. Pistor. *p.* 1. *q*. 12. *n.* 7 Faber *ad C.* l. 5. *t.* 39. *d.* 2. *n.* 6. Carpz. *p.* 2. *C.* 11. *d.* 34.

I. Ratione ipsius minoris. *tum (1) ob ejus factum.*

XIII. Cessat hoc beneficium primò ratione ipsius minoris: tum I. propter ejus factum. ut (1.) si dolosè majorem se dixerit l. 1. l. 2. *C. si min. major. se dix.* nisi concurrente dolo adversarii hoc fiat. l. 3. *Vers. quod si. C. d. t.* Gail. 2. *obs.* 65. (2.) si major factus comprobaverit seu ratum habuerit gestum. l. 1. l. 2. *C. si maj. fact. rat. hab.* vide l. 3. §. 1. *d. minor.* nisi dolo fuerit inductus. *d.* l. 3. §. 1. *de minor.* Add. *Exerc. nostr. ad Pand.* 8. *th.* 52. (3.) si veniam ætatis à principe

cipe impetraverit. l. 1. C. *d. his, qui ven. æt. impetr.* quæ conceditur masculis viginti, fœminis octodecim annis majoribus: modo illam ætatem rectè probent, ac morum honestatem & frugalitatem. l. 2. *pr. &* § *1. C. d. t.* *(4.)* si juramento minor gestum confirmaverit. l. 1. *& auth. sacr. puberum. C. si adv. vend.* Add. Gail. 2. *obs. 41.*

XIV. Porrò II. ob minoris conditionem non datur restitutio: si læsum se esse dicat, in causis ac negotiis illius artis, quam profitetur Maurit. *d. rest. in integr. c. 223.* Hillig. *& alleg. 21. c. 11. h.* Vid. Brunnem *ad. l. 1. C. qui & adv. quos in integr. rest. non poss.* *tum (2.) conditionem.*

XV. Secundò cessat hoc beneficium ob personas, contra quas postulatur: sic non datur (1) cōtra gesta cum parentibus & patronis. *l. fin. C. qui & adv. quos,* tum propter reverentiam ipsis debitam, tum quia non præsumantur ab istis læsi: sed contra tertium potest petere restitutionem minor, licet illa regressum habeat contra patrem. *arg.* l. 2. *C. si adv. don.* add. Sfort. Odd. *q. 18. art. 2. n. 12.* it. contra factum quidem patris, ex quo tamen nullum lucrum pater accipere potuit. II. Ratione personarum contra quas petitur.

potuit. l. 2. §. *ult.* §. 6. *C. d. bon. quæ lib.* Brunnem. *in d. l. ult.* Filia quoque restituitur adversus matrem tutricem secundò nubentem. vid. *Nov. 155. cap. 1.* (2.) minori capto contra minorem æquè læsum. Vid. l. 11. §. *pen.* l. 34. *de minor.* c. 3. *eod.*

III. Quod semel denegata

XVI. Cæterum semel denegata restitutio iterum petenti ex una eademque causa non conceditur. *t. t. C. si sæp. rest. in integr. postul. fuer.* Licitam verò esse à sententia, quæ denegata primum restitutio fuit, appellationem, vel etiam contra hanc omissam minorem restituendum, tradunt interpretes *ad l. 1. C. d. t.*

Prodest restitutio minori, non aliis, regulariter.

XVII. Prodest restitutio in integrum regulariter soli minori læso l. 3. §. 4. *d. minor.* ejusve heredi l. 95. §. 3. *de solut.* aliquando verò etiam socio, si causa fuerit individua. Colcr. *Dec. 275.*

Tempus petendi hanc restit.

XIIX. Petenda est hæc restitutio intra quadriennium. l. *ult. pr. C. de tempor. in integr. rest.* quod currere incipit *etiam ignoranti*, ex quo primus vicesimi sexti (*jure Saxon.* 21.) dies illuxerit *d. l. fin. pr.* Si quis autem veniam ætatis impetraverit, ex eo die illud quadriennium computan-

putandum, quo venia concessa, ita tamen, ut si forte e. g. 18. anno venia impetrata, nihilominus usque ad initium vicesimi sexti restitutio ratione eorum, quæ ante impetratam veniam gesta, competat. l. 5. C. d. t.

XIX. Exemplo minorum auxilium restitutionis implorare quoque permittitur reipublicæ aut universitati, cum & hæc facile lædi possit; & per administratores regatur. l. 4. C. ex quib. caus. maj. l. C. d. jur. reip. XI. Ex simili ratione competit hoc beneficium Ecclesiæ aliisve piis locis læsis c. 1. 2. 3. 7. de restit. & quidem intra quadriennium à tempore læsionis d. c. 1. 2. d. in integr. rest. add. Dn. Richter. dec 71. n. 31.

Conceditur quoq; restitutio reip. it. Ecclesiæ.

XX. Quartam causam restitutionis in integrum diximus esse capitis deminutionem, & quidem minimam; quæ jur. Rom. perimebat obligationes: verùm hodiè hujus rei nullus est usus.

IV. Capitis minutio. L. 4. ff. t. 5. de Capite min.

XXI. Restat restitutio ex clausula generali in l. 1. ex quib. caus. maj. & quidem vel ob absentiam: vel ex justa causa quæ veniam mereretur singularem, restitutio conceditur. Absentia intelligitur laudabilis vel etiam causalis, ut si quis vinculis detineatur

V. Absentis. L. 4. ff. t. 6. quib. caus. maj. 25. ann. in integr. rest.

neatur à latronibus, vel hieme & navigatione impeditus absit; it. absentia voluntaria honesta, ut si mercator absit. l. 36. 42. *ex quib. caus. maj.* planè verò non restituuntur qui dolo seu malitiosè absunt.

Aliave justa causa seu impedimentum

XXII. Cæterùm istius clausulæ: *si qua alia mihi justa causa esse videbitur*: exempla occurrunt in toto isto titulo, & ne nimis sit vaga, fundamentum ejus considerandum, quod in eo consistit, ut ob impedimentum aliquod læsus, quod non poterat avertere, debeat restitui in integrum l. 16. *dict. tit.* Ejusmodi impedimentum est (1.) error & ignorantia, istis scil. casibus, quibus leges errori & ignorantiæ quid indulgent. Exempla occurrunt in l. 1. §. *ult. quod fals. tut. gest. in* l. 1. §. 5. *eod. l.* 15. §. 5. *quod vi aut clam.* §. 33. *l. de action.* add. Sfortias Oddo *de restit. in integr. p.* 1. *qu.* 8. *art.* 7. Berlich. *decis.* 40. & 41. (2.) si ob casum aliquem fortuitum, vel ejusmodi impedimentum, quod in ipsius potestate non fuit avertere quis læsus fuerit, Sfort. Oddo *q.* 13. *art.* 1. Huc etiam (3.) referunt, si quis ob paupertatem non potuisset jus suum persequi. *c.* 8. *de appellat.* Cornel.

Be-

Benincas. tr. de privil. paup. q. 4. num. 18.

Tit. XXIII.

De delictis in genere, & in specie de delictis privatis.

I. Delictum est quælibet offensio contra jus dolosè illata, quâ quis se quasi per contractum vindictæ legis subjicit, ac quasi in pœnam, quam scelere suo promeruit, consentire videtur. Vel delictum in genere est factum in se illicitum, immediatè contra legum prohibitionem spontè commissum, quô ad præstandum quid patiendumve quis se obligat. l. 25. §. 1. l. 4. *de O. & A. pr. I. de delictis privatis.* Delict. descriptio.

II. Delicta distinguuntur juxta LL. Roman. in privata; extraordinaria; popularia; & publica. Privata vocantur, quibus potissimum privatus læditur, & inde ipsi actio datur; ut sunt: furtum, injuria, damnum, & vis bonorum raptorum. Divisio. *L. 47. ff. t. 1. de Privat. delictis.*

III. Furtū est contrectatio fraudulosa lucrifaciendi gratia; vel ipsius rei, vel et- Species delictorum pri-

vatorum: I. Furtum: *L.47.ff.t.2. de Furtis.* etiam usus ejus possessionisve §. 1. *I. d. obl. quæ ex del. nasc. l.* 1. §. *fin. de furt.*

Ejus pœna hodierna. IV. Hodiè hoc delictum pœna strangulationis coërcetur: & quidem secundum ordinationem Criminalem Carolinam juxta certas distinctiones, quas legere est in Exerc. nostr. *ad Pandect. XLIIX. th.* 21. Jure verò Saxon. Electorali is, qui ultra quinque aureos Ungaricos furatus fuerit, laqueo punitur. *p. 4. Const. Elect. 32. ubi ad.l.* Carpzov. In Collegio Juridico Jenensi non dictatur pœna suspendii, nisi furtum sit 20. Joachimicorum, aliàs fustigatio, relegatio, vel carceris pœna, juxta varietatem rei ablatæ & circumstantiarum, infligitur.

Quæ quandoq; mitigatur. V. Mitigatur verò etiam hodiè pæna (1) si furtum inter parentes & liberos commissum. vid Carpz. *in pr. Crim. p. 2. q. 82. n. 42.* (2) si inter conjuges *Ord. Crim. art* 156. Prætereà (3) ob consangvinitatem intercedentem inter furem & eum, cui res surrepta, mitior pœna infligi solet. Carpzov. *d. p. 4. C. 38. d. 4. & 5.* (4) impuberibus, non verò minoribus. *Ord. Cr. art. 164.* (5) inventori malâ fide rem occultanti. (6) administra-

ministratori & tabellariis pecuniam furantibus. Carpzov. p. 2 pr. Crim. q. 85. (7) ad furandum opem consiliumve præstanti: nisi ad ipsum furandi actum auxilium quis præstiterit, aut de furto participaverit. Carpzov. d. l. (8) furum furtorumque receptatoribus, Carpz. d. p. 2. q. 73. n. 49. (9) ementibus scienter res furtivas. idem num. 45. (10) rem ablatam restituentibus. Clud. tr. de cond furt. c. 50. num. 60. (11) piscantibus in alienis rivis, aquis, & fluminibus. Vid. Ord. Crim. art. 169. Carpz. d. l. 2. q 84. (12) Cadavera punitorum aut sepultorum spoliantibus. p. 4. Const. Elect. 34. ibique Carpzov. (13) si non satis constet de re ablata ejusque quantitate. d. Const. Elect. 33.

VI. Præterea potest etiam dominus rem ablatam extantem vindicare jure dominii. §. ult. I. de obl. quæ ex del. nasc. & datur quoque condictio furtiva, quâ dominus rem furto ablatam ejusve æstimationem à fure ejusve herede repetit, seu quid pervenerit ad heredem seu non l. 9. de Cond. furt.

Potest etiam fur conveniri rei vindicatione; it. condictione furtiva.

L. 13 ff. t. 1. de Condictione furt.

VII. Controvertitur autem an hæc actio etiam detur contra heredes furis, ipsô fure ultimô supplicio affecto.

An heredes furis suspensi conveniri possint.

cto. Quod quidem multi negant: quorum sententiam probat Carpzov. *p. 4. C. 32. d. 23.* imò etiam ipse Elector Saxoniæ in *noviss. decis.* 86. Verùm æquior est sententia, quod nihilominus heredes teneantur ad restitutionem rei furto ablatæ ejusve æstimationem, quia nimir. actio seu pœna Criminalis non extingvit actionem rei persecutoriam, & iniquum esset heredem furis non teneri ob furtum, sed eo sæpius locupletari cum damno & injuria domini, cui res ablata, quæ sententia & in Scabinatu Jenensi recepta est.

II. Injuria. *L. 47. ff. t. 10. de injur. & famos. libell.*

IIX. Injuria est delictum privatum, quô alteri contumelia infertur. *l. 3. §. 1. de injur. & fam. libell.* Estque vel realis, quæ factô aliquô at probri & turpitudinis notam comparato committitur. l. *1. d. t.* Vel verbalis, quæ fit vel verbis ore prolatis vel scriptis: Cujus singularis species est, quæ dicitur famosus libellus.

Quæ consistit in animo injuriandi.

IX. Consistit injuria in affectu seu animo injuriandi: qui si adsit, nec veritas convitii excusat. l. *18. de injur. add.* Gail. *2. obs.* 99. Gomez *Var. resol. tom.* 2. *c.* 6. Jul. Clarus *§. injuria n.* 15. Faber. *ad C. l. 9. t. 20. def.* 5. Grot. *introd. in jus. Belg. l.*

3. c. 16. §. 1. Sande, *decis. Fris. l. 5. t. 8. d. 7. add. l. 5. C. de injur. art. 110. Ord. Crim. c. fin. Const. Elect. p. 4. C. 44. def. 8.* multò minus injuriantem juvat, quòd ab alio injurias per famam se audivisse probet, cum & ratione injuriæ, ab alio dictæ, à se propalatæ injuriarum teneatur. Salicet. *ad l. 1. C. de injur.* Berlich. *p. 5. concl. 65. n. 51.* Coler *p. 1. decis. 161. num. 41.* Carpzov. *p. 4. C. 42. d. 5.* Cæterum si quis ad reprobandos testes crimen objiciat, injuriandi animus non videtur subesse. l. *15. §. 38. de injur.* Gail. 2. O. *106. n. 6.* Carpzov. *d. p. 4. C. 42. d. 7.* Tutius tamen volunt esse protestationem addere. Olradus *Consil. 53.* Wesenb. *parat. de injur. n. 9.* In dubio autem ex verbis seu factis per se contumeliosis injuriarum animus præsumitur. *arg. l. 41. ad L. Falcid. l. 42. d. V. S.* in facto autem quod per se contumeliosum non est, statur negationi ejus qui injuriam commisisse dicitur; & si verba sint talia, quæ injuriam necessariò non important, actioni injuriarum locus non est, nisi prius actor injuriandi animum probaverit. Farinac. *in pr. Crim. q. 105. n. 118 & 122.* Carpz. *a. C. 42. d. 7. num. 4.* quòd & ex facti cir-

circumstantiis dijudicari debet: hinc qui joco aut ludendo quid intulerit, quod alias ut injuria se haberet, injur. actione non tenebitur. l. 5. *pr. C. de injur. l. 15. §. 23 ff. eod. junct. l. 3. § 1. inf. eod. add. Mascard. de probat.* l. 2. *concl. 902. n. 5.* Damh. *pr. Crim cap. 136. n. 9. & c. 139. n. 12.* Farin. *q. 105. num.* 121. Cum verò hoc difficilis quandoque probationis sit, reus, si innocentiam suam sufficienter probare non possit, pro arbitrio judicis ad juram purgationis admittitur. Boer. *Dec. 68. n. 4.* Gail. *d. l. 2. obs.* 106. *n. 1.* Carpz. *d. loc. p. 4. Const. 42. def. 9.* Ita etiam qui ex calore iracundiæ ad injurias provocatus, aut in ebrietate verbis contumeliosis quem proscideril, ex pœnitentia & contraria declaratione ab injuriariarum actione liberatur: nisi fuerint injuriæ atroces vid. Faber. *ad C. l. 9. t. 20. d.* 11. Sande *decis. Fris. l. 5. t. 8. d. 7.* Carpzov. *p. 4. C. 42. d. 11, t. in pr. Crim n.* 12.

Vindicatio injuriæ.

X. Vindicatur injuria actione injuriarum descendente vel ex Edicto Prætoris; vel ex L. Cornelia, quæ in specie ad injurias, quæ manu fiunt, seu reales, pertinet. *l. 5. C. de injur.*

XI. Agi

XI. Agitur propter injurias vel civiliter vel criminaliter. Civilis actio, quæ etiam hodiè propter reales injurias institui potest, ita se habet, ut is qui injuriam passus est, eam certâ quadam pecuniæ summâ, pro injuriæ atrocitate æstimet. §. 9. *I. de injur.* quam summam deinde judex moderatur & actori adjudicat §. 7. *I. d. t.* *l.* 15 §. 2. *eod.* Carpzov. *pr. Crim. q.* 98. Condemnatus inde fit regulariter infamis. l. 1. *de his qui not. infam.* Exceptis casibus certis, quos vid. ap. Carpzov. *q.* 94. *num.* 78. *& seqq.*

Actione injuriarum vel civiliter agitur.

XII. Criminaliter agitur quando petitur mulcta aliqua fisco inferenda, vel pœna aliqua relegationis, fustigationis aut carceris injungenda, pro modo injuriarum atque circumstantiarum. add. Sande. l. 5. *t.* 8. *d.* 5. Non possunt verò hæ duæ actiones scil. ista civilis æstimatoria pœnalis. §. 10. *I. de injur. junct.* §. 1. *de perpet. & tem. action.* & hæc criminalis cumulari, quia nimir. utraque ad pœnam tendit.

Vel criminaliter.

XIII. Præterea moribus adhuc duo remedia competunt, nimir. alterum judiciale, actio ad palinodiam, quæ secundum veriorem sententiam,

Prætereà datur actio ad Palinodiam.

cum rei persecutoris accedat, cum actione injuriarũ tàm civili quàm criminali cumulari potest. Gail. 1. O. 61. Dn. Richter. *in Cent. Reg.* 2. *Dissent.* Carpz. *p.* 4. *c.* 42 *d.* 16.

Nec non retorsio injuriarum.

XIV. Alterum extrajudiciale, retorsio nimir. injuriarum: quæ probatur *in noviss. Dec. Elect.* 85. de qua latius in dissert. nostr. *de Vind. priv.* quô remedio si quis usus fuerit, non competit actio injuriarum. Non vero injuriæ verbales cum realibus compensari possunt, quamvis mitius puniri soleant, qui injuria alterius commoti aut quasi incitati quid commiserint. Gail. 2. *obs.* 100. *n.* 10. Boër. *decis.* 169. Faber. *ad C. l.* 9. *t.* 20. *d.* 1. Carpzov. *d. C.* 46. *d.* 10. *& seqq.*

Tollitur actio injuriarum. 1. morte.

XV. Cæterum tollitur actio injuriarum (1) morte, tum ejus, qui injuriam intulit, nisi lis cum defuncto jam contestata fuerit, §. 1. *l. de perp. & temp. act.* tum ejus, qui injuriam passus est: nisi itidem lis fuerit contestata. *d* §. 1 *l.* 13. *pr. de injur. l.* 139. *de R. J.* add. Sande *l.* 5 *t.* 8. *d.* 4. & Carpz. *l.* 3. *Resp.* 30. & 39. ubi monet, quod actio injuriarum criminaliter intentata, ne quidem lite contestata contra heredes competat.

(2.) Præ-

h) Præscriptione unius anni a die sci- entiæ computandi, seu scriptis seu verbis prolata sit injuria (excepto tamen casu famosi libelli) tum respectu actionis civilis tum criminalis. Carpzov. *d. l. qu. 97.* Actio tamen ob reales injurias est perpetua. *arg.* §. *1. I. de perp. & temp. act.* Jul. Clarus, §. *injuria. num* 9. Gailius. 2. *obserb. 0.* Sande *l. 5. t. 8. d. 3.* Anton. Matthæi *tract. de crim. ad tit. de injur. cap. 1. n. 19.* De jur. Elect. vid. *p. 4. c. 44. ibique* Dn. Carpzov. (3) dissimulatione seu remissione. §. *fin. I. de injur. l. 11.* § *1. eod.* seu tacita seu expressa v. gr. pacto, transactione. (4) Si reus ante L. C. se pœnitere dicat se declaret, se benè de fama adversarii sentire *arg.* §. *ult. de perp. & temp. action.* add. Carpzov. *p. 2. pr. crim. q. 97. n. 14.* quod tamen limitatur in Ordin. Provinc. Jenensi *cap. 33.*

2. Præscriptione.

3. Dissimulatione.

4. Declaratione.

XVI. Famosus libellus est injuria, quâ alicui quid ad infamiam alicujus pertinens seu notabile crimen scriptò aut alio singulari modo seu expressò seu tectò nomine autoris objicitur. l. 5. §. 9 *l.* 15. §. 29. *de injur. & fam. libell. Ord. Crim. art.* 11.

Famosi libelli descriptio.

Quis hujus criminis se faciat reum. XVII. Incurrit hoc delictum non is solùm qui scripsit & composuit tale quid ipse, sed & qui emendum vendendumque curavit, l. 5. §. *10. de injur. Ord. polit. de An.* 1577. *t. t. 35.* hinc & typographus famosum libellum excudens tenetur *d. t.* von Buchdruckern. add. Bocer. *de fam. libell.*

Ejus pœna. XIIX. Vindicatur hoc delictum vel actione injuriarum: & tunc juxta petita libelli reus condemnatur. vide Carpzov. *pr. Crim. p. 2. q. 98. n. 45 & 46.* Vel ex SCto, judiciô publico, & fit infamis, & præterea pœna extraordinaria olim dictabatur, postcà verò capitalis *per l. un. C. de fam. libell.* Juxta constitutionem Carolinam autor famosi libelli eâ pœnâ afficitur, quæ aliàs statuta est crimini, quod ab eo alteri imputatur. *d. art.* 110. Bocer. *tr. de fam. libell. c. 5.* add. *Const. Elect. p.* 4. *C.* 43. hodiè pœna est arbitraria vid. Carpzov. *p.* 2. *q.* 98.

III. Damnũ injuriâ datũ. *L. 9. ff. t. 2. Ad legem Aquiliam.* XIX. Testium delictum privatum est damnum injuriâ datum, quô nimirum patrimonium alterius; vel etiam persona dolô aut culpâ etiam levissima deminuitur aut læditur.

Scha-

Schaden die einem durch eines andern Verwahrlosung wiederfahren.

XX. Vindicabatur hoc olim per L. Aquil. uti ad illum tit. D. exponitur. Hodiè damnum illatum æstimatur, & ad ejus reparationem agitur, sic & si vulneratus quis sit, non solùm mercedes Medicis & chirurgis præstitæ, aut operæ quibus quis caruit aut cariturus est, ob vulnus in hanc æstimationem venire solent, sed & doloris & cicatricum atque deformitatis ratio habetur, si id nominatim petat vulneratus. Grot. *introd. in jus Belg. l. 3. cap. 34. §. 1. in f.* Farinac. *d. homicid. t.* 14. *quæst.* 119. *n.* 108. & 121. Menoch. *de arb. jud. quæst. l.* 2. *cas.* 121. add. Carpzov. *in pr.* — Ejus hodierna coercitio.

XXI. Dènique quartum delictum privatum est vis bonorum raptorum, quô delictô quis dolô malô rem alienam mobilem lucrifaciendi animo vi (mit öffentlicher Gewalt: *furtum* &. *fit* mit heimlicher Gewalt) aufert, aut damnum in ea dat, *pr. I. de Vi bon. rapt.* Pœna jure Roman. erat tripli, & simul petebatur ipsa res & ita in quadruplum dabatur actio. Hodiè pœna ista tripli in usu non est, sed criminale judicium obtinet, & pœna raptoris præsertim in itinere — IV. Vis bonorum raptorum. *L.* 47. *ff. t.* 8. *Vi bonor. rapt. & de turba.* — Ejus hodierna pœna.

 publico

publico vi illata rem auferentis est capitalis gladii. *Ord. Crim. art.* 126.

TIT. XXIV.

De Extraordinariis Criminibus.

Extraordinariorum criminum descriptio. *L. 47. ff. t. 11. de Extraord. Crimin.*

I. Extraordinaria crimina dicuntur, quæ pro arbitrio judicis singulariter extra ordinem à judice coërcentur criminali judicio. *l. 1. pr. de extraord. Crim.*

1. Sollicitatio alienarum nuptiarum. 2. abactio partus.

II. Extraordinaria crimina traduntur ferè hæc: (1.) sollicitatio alienarum nuptiarum quam perpetrant illi, qui pudicitiam alienæ uxoris attentant. vid. *l. 1. h. t.* (2) Abactio partus, si nim. data opera partus abigatur. *l. 4. de extraord. Cr.* Jure Carolino & Saxon. circa hoc delictum distinguitur, an fœtus sit inanimatus seu non vitalis: & abigens istum extraordinariè punitur: an verò animatus seu vitalis, & pœna est ultimum supplicium. *P. H. O. art 133. Const. Elect. 4. p. 4.* Habetur autem quoad hanc pœnam infligendam non ante vitalis, quàm post dimidium tempus, quo uterum gestavit mulier. vid.

vid. Carpz *p. 1. q. 11.* Referri etiam huc poteſt expoſitio infantis. *l. 2. C. de infant. expoſ.* de cujus pœna legas. *art. 132. Ord. Cr. & Dec. Elect. noV. 78.* Carpz *p. 4. c. 4. d. 8. ſq.*

III. Porrò (3.) Dardanariatus, quod delictum committunt, qui annonam attentant & vexant, merces ſcil. coëmptas ſupprimentes & fructas ſuos æquis pretiis vendere nolentes. Pœna eſt arbitraria. vid. l. 6 *pr. de extraord. Crimin.* Pol. Ordn. *de Anno 1577. tit.* die Monopolia &c. 3. Dardanariatus.

IV. (4.) Crimen ſacculariorum. vid. l. 7. *pr. de extraord. crim.* (5.) ſepulchrorum violatio vid. *tit. de ſepulch. Viol.* (6.) Abigeatus crimen, quô nim pecudes ſeu armenta ex paſculis & ſtabulis abiguntur. l. 1. *d. ult. de abig.* hodie Abigei ut fures puniri ſolent. Carpzov. *d. p. 2. q. 87.* (7.) Prævaricatio: eſt verò prævaricator ipſe accuſator, qui colludit cum reo. *Vid. tit. de præVar.* Ab hac prævaricatione differt prævaricatio Advocati, qui prodit cauſam, quam agit, adverſario, & extra ordinem ſolet puniri. l. 1. §. 1. *l. 3.* §. 2. *de præVar.* l. 1. *C. de AdVoc* P. H. O. *art. 115.* (8.) Receptatio, quod crimen com- 4. Crimē ſaccul ariorum. 5. Violatio ſepulcrorum. *L. 47. ff. t. 12. de ſep. Viol.* 6. Abigeatus. 7. Prævaricatio. *L. 47. ff. t. 15. de PræVacar.* 8. Receptatio

L. 47. ff. t. 17. de Receptat.
L. 47. ff. t. 18. de Effract. & Expilat.
9. Effractura.
10. Stellionatus.
L. 47. ff. t. 20. Stellionatus.
11. Termini motio.
L. 47. ff. t. 21. de termino moto.
12. Illiciti conventus.

mittit qui latrones seu alios criminibus obnoxios sciens suscepit, occultavit. *tit. de recept.* & itidem pœna est arbitraria. Carpz. *p.* 3. *q.* 134. *n.* 37. (9.) Effractura cumprimis carceris. vid. Carpzov. *d. p.* 3. *q.* 111. (10.) Crimen Stellionatus, quod committunt ii, qui improbius fraudavere, & in crimen aliud non incidunt. *tot. tit. stell.* pœna itidem est arbitraria. (11) Termini motio, quando scil. termini finium causa positi dolosè evelluntur, ejiciuntur, turbantur. *tot. tit. de termin. mot.* de pœnâ legatur Carpzov. *p.* 2. *qu.* 83. (12) Illiciti conventus absque superioris permissu instituti. l. 1. *pr. l.* 3. *pr. de coll. & corpor.* & itidem pœna est arbitraria.

Quibus junguntur & alia.

V. Denique huc etiam referunt improbam mendicitatem, *sec. Ord. Polit. tit.* 17. Ludos vetitos. *tot. tit. de aleat.* Carpz. *p.* 1. *q.* 134. Ebriositatem *d. Ord. Pol. t.* 8. Imperitiam aut negligentiam Medicorum. P. H. O. *art.* 134. Br. & Angelus *ad l.* 2. *ad L. Corn. de sicar.* Paul. Zach. *in quæstion. medico-legal. Lib.* 6. *tit.* 1. *quæst.* 2. *& quæst.* 2. *n.* 19.

Corruptio servi.

VI. Cæterùm etiam ad delicta privata pertinet corruptio servi, & datur indè actio de servo corrupto, quâ nimir,

nimir. is, qui servum alienum deteriorem reddit, à domino convenitur, ut quanti ea res est in duplum condemnetur. *l. 1. §. 3. & seqq. de serv. corrupt.* Utilis actio hodiè accommodatur cuilibet, cui per corruptionem personæ ad se pertinentis *ut filii, uxoris &c.* damnum obvenit. vid. *elegant. dissert. de delict. serv. alteriusvè hominis corrupti* Dn. Joh. Brunnemanni.

L. 11. ff. t. 3. de Serv. corrupto.

It. filii & uxoris.

Add. *l. 4. T. 1. l. d. oblig. quæ ex del. nasc. T. 2. l. d. vi bonor. raptor. T. 3. l. de lege Aquilia. T. 4. l. de injuriis.*

TIT. XXV.

De Criminibus Popularibus.

I. Delicta privata, ex quibus juxta jus Rom. populares actiones dantur, ita se habent, ut inde cuivis de populo detur actio. vid. *tot. tit. de popul. act.*

Actiones populares. *L. 47. ff. t. 23. de Popular. action.*

II. Hodiè verò is agit, cujus interest, vel denunciatur delictum Magistratui & per Procuratorem fisci causa agitur.

Hodiernus usus.

TIT. XXVI.

De quasi delictis.

Quasi delictorum descriptio.

I. Quasi delicta sunt, quæ consistunt in aliqua culpa, ut ita loquar, imputativa, hoc est, quæ alicui ex alieno facto eorum, quos quis adhibet, imputantur, quòd v. c. minus fidelium, seu negligentium operâ quis utatur. §. *ult. inst. de oblig. quæ ex qs. del. nasc. l. ult.* §. *4. naut. caup. stab.*

Species: I. Damnum aut furtum in navi, caupona aut stabulo. *L. 47. ff. t. 5. Furti adv. Nsut. naut. caup stab. L. 4. ff. t. 9. Naut. caup. & stabul.*

II. Ejusmodi quasi delictum est (1) damnum aut furtum in navi, caupona vel stabulo commissum, quod imputatur exercitori: etiam datur inde actio in factum ob damnum datum furtumve factum in navi, caupona, stabulove ab aliquo eorum, quorum operâ Exercitor utitur, & quidem datur ei, cui illud damnum vel furtum illatum, contra exercitorem: Et quidem jure Rom. in duplum, hodiè verò solùm damnum resarcitur, & pœna est arbitraria. add. §. *ult. I. de oblig. quæ ex qs. del. nasc. tot. tit. naut. caup. stab.*

III.

III. (2) Ex quasi delicto alteri obligamur, si quid dejectum effusumve ex ædibus nostris fuerit, quod alicui prætereunti in corpore vel in vestimentis vel aliter nocuerit; itidem hodiè est pœna arbitraria. vid. §. 2. *I. d. t. tot. tit. de his qui dej. vel effud.* II. Effusum dejectumve ex cœnaculo. *L. 9 ff. t. 3. de his qui effud. vel dejec.*

Eò etiam pertinet (3) Actio deposito aut suspenso, quæ datur contra eum, qui positum aut suspensum aliquid habet in ædibus suis supra eum locum, quô vulgò iter fit, inve quo consistitur, quod potest si ceciderit alicui nocere. §. *1. I. de obl. quæ ex qs. del. or. & tit. de his &c.* Et itidem hodiè damnum æstimatur, & pœna est arbitraria. III. Positum aut suspensum in ædib9

IV. Præterea (4) quasi delictis accensemus acceptionem ex turpi causa, qua accipiens obligatur ad restitutionem rei vel liberationem à cautione *l. 1. de Cond. ob turp. C. vel Condict. ob inj. caus.* Quamvis enim non invito rem seu cautionem extorqueat, adeoque non propriè ex maleficio obligatus sit accipiens: *Vid. Arist. 5. Eth. 2. in fin.* tamen quia delinquit accipiendo ob turpem causam quasi ex maleficio obligatus intelligitur *l. 1. d. cond. ob turp. caus. l. 1. C. eod. junct. arg. pr. verb. quia neque ex* IV. Acceptio ex turpi causa. *L. 12. ff. t. 5. de turp. vel inj. caus. just. caus.*

maleficio, neque ex contr actu obligatus est, & utique aliquidecca∫∫e intelligitur: ideo videtur quasi ex maleficio teneri. Inst. de oblig. quæ qs. ex del. nasc. It. §. *1. &* §. *fin. I. eod. tit.*

Datur inde condictio ob turpem causam.

V. Competit inde condictio ob turpem causam, qua id, quod propter factum, respectu solius accipientis turpe datum aut promissum, repetitur, licet factum præstitum seu causa secuta fuerit l. 1. *d. cond. ob turp. caus.* l. 6. *C. eod.* Ita solius accipientis est turpitudo, si detur, ut quid restituat, quod vel ex conventione reddere tenetur: l. 2. §. 1. l. *ult. d. t.* vel ex delicto obligatus est restituere l. *pen. & ult.* C. *eod.*

Quæ non datur si utriusq; subsit turpitudo.

VI. Non verò datur condictio si utriusque subsit turpitudo; quia in pari causa potior est conditio possidentis, ac petens promissum exceptione doli mali vel in factum submoveri potest. l. 3. l. 4. *pr. dict. tit.* l. 1. l. 2. l. 5. l. *pen.* C. *eod.* vid. Andr. Clud. *d. condict. ob turp. caus. c. 2. &* 3. Quò pertinere volunt etiam aleæ lusum, quippe in quo cum utriusque turpitudo versari videatur, quod datum est non repetitur; & quod ex ea causa promissum aut cau-

tum est, exigi non potest, quia audiendus non est, qui propriam suam turpitudinem allegat, & ex eo compendium quærit. *l. 5. C. de cond. ob turp. caus. l. 4.* C. *d. revoc. don junct. l. 1.* C. *d. aleat.* Quod ubique locorum servari testantur Rebh. *ad Constit. Reg. proœm. gl. 5. n. 56.* Christin. 2. *dec. 200* Carpzov. *6. resp 96. num. 10. 12. 17. & Prax. Crim. p. 3. q. 134. n. 26.* Denegatur repetitio pecuniæ ad ludendum à sciente mutuo datæ *arg. l. 12. §. 11. mandat.* Berlich & alleg. *dec. 66.* Levven. *cens. for. l. 4 c. 14. n. 10. in fin.*

VII. Refertur etiam huc in *pr. l. d. t.* si judex per imperitiam malè judicaverit: quod ex ea ratione videtur inter quasi delicta relatum, quòd apud Romanos judex suos habuerit Assessores, adeoque horum imperitia judici imputetur. Hodiè datur exinde contra judicem actio ex Syndicatu. vid. Paris de Puteo *tr. de Syndicatu.*

Jure Rom. huc refertur, si judex male judicaverit: quo casu datur hodie actio ex Syndicatu. L. 50. ff. t. 13. de Extraord. cogn. & si jud. lit. suam fec. dic.

Add. *L. 4. T. 5. l. de oblig. quæ ex qs. del. nasc.*

TIT. XXVII.

De Noxalibus Actionibus.

Actionum noxalium descriptio. *L. 9. ff. t. 4. de noxal. act.*

I. Porrò etiam ratione rerum nostrarum ex delicto quodam tenemur: unde sunt actiones noxales, quibus quis (1.) tenetur ob delictum servi sui. vid. *tot. tit. de noxal. action.*

Usus hodiernus.

Cujus tamen actionis nullus hodiè est usus, sed ipsi liberi homines, quorum operâ utimur, ex suis delictis conveniuntur, neque dominus de eorum facto regulariter tenetur, nisi sit, quod ei imputetur, vel nisi jusserit; aliquando etiam ratione mercedis, quam debet, tenetur. Coler. *dec. 208.*

Actio de pauperie. *L. 9. ff. t. 1. Si quadr. paup. fec. dic.*

II. Pertinet etiam huc actio de pauperie quâ nimirum ob damnum à bestia illatum, convenitur dominus istius animalis, ut animal, quod nocuit, dedat, aut æstimationem damni solvat. *tot. tit. si quadr. paup. fec. dic.*

Observantia juris Saxon.

Jure Sax. noxæ deditio nón obtinet, est tamen ei similis expulsio seu dimissio noxæ, & animal ita dimissum pertinet ad eum, cui damnum illatum. vid. Carpz. *pr. crim. p. 1. q. 17.*

§. 13. n. 20. Locus etiam est pignerationi v. gr. si animal alienum gramina aut frumenta depavit, ut nimir. animal retineatur apud eum qui jurisdictionem, saltem inferiorem habet, Carpzov. *p. 2. c. 27. d. 1.* usque dum de damno & impensis satisfiat. add. Dn. Richt. *Dec. 5. n. 50.*

III. Præterea propter damnum à rebus inanimatis, veluti ab ædibus aut aliis operibus nostris, extra culpam datum: ut si præsens sit, veluti si ædes nostræ in ædes alienas deciderint, aut rudera tollamus damnumq; datum resarciamus, aut ædes totas quasi noxæ dedamus. *l. 7. §. ult. l. 9. de damn. infect.* Ita quoque vi fluminis in alienum agrum importata dominus auferre potest, modo de damno, si quod inde obtigit, reparando caveat. *d. l. 9. §. 1. & 3. d. t.* Dn. Joh. Thom. *tr. d. nox. anim. c. 3. n. 5.* Si futurum ex ædibus aut opere nostro metuatur damnum potest vicinus Prætorem adire, ut de damno sibi caveatur. *l. 18. & tot. tit. de damn. inf.*

Damnum ab ædibus vel vicino jam illatum resarciendum. Vel ob infectum cautio præstanda. *L. 39 ff. t. 2. de damno infect. & de suggr. & protect.*

IV. Simili ex causa actio aquæ pluviæ arcendæ, competit domino ob damnum, quod in agro metuit ex aqua pluvia, opere manu facto, con-

tra dominum loci, ubi id factum, ut illuſt deſtruatur. *tot. tit. d. aq. & aq. pluv. arc.* vid. Molin. *tr. 2. d. J. & J. D. 704.* eſt hæc actio perſonalis l. 6. §. 5. *d. t.* in rem ſcripta. *l. 12. eod.*

Add. *L. 4. T. 8. I. de nox. action. T. 9 ſi quadr. pauper. fec. dic.*

TIT. XXVIII.

De Publicis Judiciis:

Publicorum judiciorum deſcriptio. *L. 48. ff. t. 1. de Public. judiciis.* Et criminum publicorum.

I. Publica judicia jur. Rom. dicuntur, quæ lege peculiari de crimine notabili introducta ſunt, data plerumque cuilibet de populo executione ſeu poteſtate ob crimen illud ſolenni judico reum accuſandi, *l. 1. de publ. jud. junct.* §. 1. *I. eod.* Crimina igitur publica ſunt, in quibus puniendis damnum, quod per illa Reipubl. illatum, vindicatur, & ut hoc vindicetur Ordinariæ & criminales pœnæ legibus publicorum judiciorum ſtatutæ *d. l. 1.*

Hodiè quilibet crimina magiſtratus

II. Hodiè quidem ejusmodi accuſatio publica non amplius in uſu eſt; ſunt tamen nonnullis locis cer-

tæ personæ constitutæ, (Rügemeister) quæ magistratui delicta denunciare debent; Alias etiam cuilibet denunciare licet: imò Magistratûs exigit officium, ut absque denunciatione inquirat & procedat. vid. Carpz. *p.* 3. *q.* 103. *seqq.* Brunnem. *de proc. inquis.* *denunciare potest.*

III. Inter ista crimina publica recensetur crimen læsæ Majestatis, quod adversus Reip. aut ejus, penes quem est summum in Rep. imperium, securitatem vel contra dignitatem & potestatem committitur. *l. 1.* §. 1. *l. ult. ad L. Jul. Majest.* Ejusmodi crimina publica sunt crimen læsæ majestatis. *humanæ.* *L. 48. ff. t. 4. Ad Leg. Juliam Majestatis.*

IV. Committitur hoc crimen bifariam (1.) & principaliter si quis contra ipsam Principis aut Reip. salutem quid molitur (2.) cum quis ea, quæ Majestatis sunt, violat, & dignitatem atque existimationem Principis lædit. Primi generis crimen dicitur perduellio, quæ est quævis machinatio & factum ad Reip. eversionem & labefactationem eorumve, qui Reip. præsunt, & per quos ea regitur, interitum tendens. *l.* 1. *ad Leg. Jul. Maj. l.* 5. *C. eod.* Cujus species est perduellio.

V. Pœna hujus delicti est gladius, vel etiam severius aliquod ultimi supplicii genus, veluti dissectio in qua- Huj9 pœna.

quatuor partes. *Ord Crim. art.* 124. It. bonorum omnium publicatio & confiscatio, *l. 9. l. ult. d. t. d. Ord. Crim. art. 218.* Et porrò memoriæ rei post mortem damnatio: unde filii fiunt infames. *l. 5. C. ad L. Jul. Maj. Aur. Bull. tit. 24. d. Ord. Crim. art.* 218. add. Carpz. *qu.* 41.

Simplex crimen læsæ majestatis; ejusque pœna.

VI. Simplex crimen læsæ majestatis committitur vel facto ad contumeliam Principis aut Reip. tendente: & pœna itidem est capitalis, absque tamen confiscatione bonorum, quæ tamen secundum circumstantias & qualitatem facti aliquando mitigatur. *l. 7. §. 3. d. t.* Vel verbis seu maledictis, quibus arbitraria pœna irrogatur. l. *un. C. si quis Imper. maled.* Carpz. *d. l.*

Majestas divina læditur 1. per plasphemiam.

VII. Occasione hujus etiam dicendum est de crimine læsæ majestatis divinæ, cujusmodi est (1) Blaspemia, quæ est quodlibet dictum contumeliosum in divinam Majestatem. Hæc alia est, quæ ex consuetudine, pravô more, malo usu loquendi committitur; alia quæ ex ira præter animi intentionem fit; alia quæ præmeditatò seu à sciente & volente. Et quidem divino jure severissimè in hoc delictum animadversum legimus.

Levit

Exie. 24. v. 13. & 14. *Num.* 4. A quo nec jus civile recedit, quò blasphemi ultimò supplicio puniuntur *Nov.* 77. c. 1. §. 2. Hodiernis moribus arbitraria est pœna, fustigatio, relegatio; aliquando mortis etiam pœna infligitur, si horrenda fuerit blasphemia. Vid. Damhoud. *pr. Crim.* q. 61. *num.* 2. *Jul. Clar.* §. *blasphemia* n. 3. *Rec. Imper. de A.* 1548. von Gotteslästern. *Const. Elect* 1. *p.* 4. *ibique* Carpzov. & *prax. Crim. p.* 1. *quæst.* 45. Theodor. *colleg. crim. D.* 9. *Decis. Elect. noviss.* 75. ubi Philipp. *observ.*

IIX. (2) Perjurium cui pœna statuta est amputatio duorum digitorum *Ordin. Crimin. art.* 107. quod tamen ad casum *ibi & sequenti artic.* 108. expressum restringunt: Carpzov. *p.* 1. *quest.* 46. *num.* 50. & *seqq.* & *qu.* 47. *ubi etiam de pœna perjurii in relegato revertente.* Aliàs verò pœna pro ratione circumstantiarum est arbitraria, Carpz. *d. l. qu* 46. *n.* 43. — 2. Per perjurium.

IX. (3) Dæmonomania magorum & sagarum, qui Deum abnegant & fœdus expressum cum Diabolo ineunt, quorum pœna est ignis, licet nemini nocuerint. Carpz. *d. p.* 1. *q.* 49. — 3. Per Dæmonomaniam.

X. Ab

Vel pactum saltim tacitũ cum dæmone.

X. Ab hac magia differt crimen, quando saltim tacitum pactum intercedit, cùm nim. quis diaboli utitur ope & auxilio, idque iterum tripliciter contingit 1. si quid commercii cum Dæmone habendo & artes diabolicas exercendo nocetur, & itidem pœna ignis videtur statuta. *art. 109. Ord. Crim.* Sed dictari solet pœna gladii: nisi tales maleficæ personæ cum Dæmone concubuerint, quô casu itidem pœna ignis obtinet. *d. p. 4. C. ibique* Carpz. *def. 3. sq.*

XI. 2. Si quis ejusmodi artibus non noceat, sed arte diabolica v. gr. divinationes exerceat, & itidem pœna capitalis solet dictari Carpz. *d. l. 3.* Si quis superstitiosis remediis utatur, & pœna est arbitraria pro modo admissi, carceris, relegationis, fustigationis. vid. Carpzov. *p. 4. c. 2. d. 8.*

Vindicatur L. Julia etiã stuprum & adulterium. Illud vel voluntarium. *L. 48. ff. t. f. Ad L. Jul. de adult. coerc.*

XII. Vindicatur L. Jul. adulterium & stuprum. Stuprum est concubitus illicitus soluti cum fœmina soluta & honesta. Punitur hodie stuprum voluntarium, quod sc. volente & consentiente fœminâ committitur, pœnâ carceris aut mulctâ, & stuprator tenetur stupratam aut dotare, & alimenta infanti præstare; aut

... in uxorem ducere. Carpz. *pr. Cr. p.* q. 68. n. 14. & *seqq.* Joh. a Sande *l.* 2. *t.* 1. *d.* 10. aliquando pœna ratione circumstantiarum est gravior vid. Dn. Richter. *dec.* 88. Dos autem secundum qualitatem fœminæ stupratæ judicis arbitriô æstimari solet, quantum nim. verisimiliter puellæ pater ei in dotem dedisset.

XIII. Stuprum verò violentum est, quô quis fœminæ per vim stuprum infert, & pœna infligitur gladii. vid. *Const. El.* [illegible] *p. 4. ibiq.* Carpz. *d.* 1. *sq.* — *Vel violentum.*

XIV. Differt à stupro fornicatio seu scortatio, quæ est concubitus cum meretrice, *pluribus se prostituente*, commissus: & quidem meretrix manifesta vel palam se prostituens perpetua relegatione plecti solet; clandestina verò carcere punitur, ob frequentiam patrati maleficii & huic infligitur relegatio: si verò meretrix quempiam morbo gallico vel alio contagio in congressu infecerit; vel aliæ concurrunt circumstantiæ, virgis cæsa perpetuò relegatur. Mares autem, qui cum meretrice scordati sunt, carcere vel mulcta afficiuntur. Add. *Constit. Elect. part.* 4. *c.* 28. vid. Berl. *part.* 5 *conc.* 39. Carpz. *pr. cr* — *Differt à stupro fornicatio.*

cr. part. 2. qu. 80. n. 1. & seqq. Renn. Jurispr. Romano-Germ. m 3. D. 60 th. 97 & seqq.

Lupanaria non tolerantur.

XV. Neque enim lupanaria in nostris terris tolerantur. vid. Carpz. d. l. n. 6. Theodor. d. coll. criminal. D. 6. th. 4. b. circ. fin. Renn. d. l. th. 101.

Adulterii tria genera.

XVI. Adulterium dividitur juxta hodiernum usum in tria genera. Primum est, quod committitur inter utrinque conjugatos, & dici solet adulterium duplicatum, Oberhurerey. Secundum à conjugata & soluto. Tertium à conjugato & soluta.

Agitur ob adulterium vel civiliter.

XVII. Agitur ob adulterium vel civiliter vel criminaliter. Actio civilis tendit ad vinculi matrimonialis separationem, & dotis vel donationis nuptialis lucrum, & quidem parti innocenti ad secunda vota transire permittitur; nocenti autem omne interdicitur conjugium. Carpzov. p. 2. q. 63. n. 12.

Vel criminaliter.

XVIII. Accusatio criminalis vel ab accusatoris interpellatione, vel ex officio suscepta tendit ad pœnam & adultero & adulteræ infligendam.

Pœna primi & secundi generis adulterii.

Est verò primi & secundi generis adulterio statuta pœna gladii, l. 30. & l. 9. C. ad L. Jul. de adult. quod tamen postea à Justiniano quoad uxorem est immu-

immutatum, & statutum, ut fœminæ adulteræ virgis cædantur, & in monasterium detrudantur. *Nov. 134. c. 10. add. Const. Carol. art. 120. &* Carpzov. *p. 2. q. 53. n. 10. & 30.* Plurimis tamen in locis in puniendis adulteriis mas & uxor æquali afficiuntur pœna. Propter tertii generis adulterium commissum dictatur marito secundum jus comm. pœna relegationis & fustigationis; fœminæ verò solutæ carceris & relegatio ad tempus. Carpzov. *d. loc. n. 56. & 60.* Jure verò El. Sax. & moribus quorundam locorum, etiam propter tertium genus adulterii pœna gladii dictatur marito, & fustigatio fœminæ solutæ. *p. 4. Const El.* 19. *add.* Carpz *ibi.*

Pœna tertii generis.

XIX. Mitigatur pœna adulterii 1. ob intercessionem, remissionē & receptionem in thorū à parte innocente factam. *Nov* 134. *c.* 10. etiamsi fuerit adulterium primi generis, quod duplicatum vocant, modò circumstantiæ quædam aliæ concurrant. Dn. Rich. *dec. 88. n.* 32. Secus obtinet jur. El. Sax. *d. p. 4. c. 19.* ubi add. Carpz *def.* 12. Ista remissio etiam præsumitur, si pars innocens fuerit mortua. Quid si incestus simul commissus fuerit? intercessionem conjugis non habere locum

Causæ, ob quas pœna ordinaria mitigatur. (1.)

cum statuit Colerus *dec. 247. n. 19*
Aliter sentit Carpz. *pr. crim. l. 2. qu.*
73. n. 78. & 79. q. 74. n. 78. & seqq.
add. eundem *p. 4. c. 23. d. 1.* ubi di-
stingvit inter incestum in lineâ rectâ
& collaterali, commissum: ut in hoc
habeat locum intercessio maritalis,
(2.) non item in illo. 2. Ob conditionem
personæ resp. cujus fœdus conjugale
violatum, ut si ista non sit apta ma-
(3.) trimonio, it. si furore aliove morbo
contagioso laboret. 3. Ob delictum
alterius conjugis, si scil. vel deserue-
(4.) rit conjugem, vel prius fœdus conju-
gale violaverit. 4. Si solutus rem ha-
beat cum uxore meretricio more vi-
(5) vente. Carpz. *q. 61. & 57.* Idem
Dec. E. nov. 82 & 83. 5. Si concubi-
(6.) tus non fuerit consummatus. Carpz.
d. qu. 61. & p. 4. c. 19. d. 17. 6. Ob
denegatum diutius debitum conju-
(7.) gale. 7. Si decretum fuerit divorti-
um quoad thorum & mensam, & pars
(8.) præsertim innocens adulterium com-
miserit. 8. Efficit quoque honor ma-
trimonii, ut pœna adulterii, ante con-
jugium initum commissi, mitigetur.
Carpz. *p. 4. c. 19. d. 19.*

Bigamiæ descriptio.

XX. Pertinet huc etiam Bigamia,
quæ est crimen publicum, quo perso-
na conjugata nuptias cum alia adhuc
per-

personam celebrat, & per concubitum consummat. Pœna ejus est ultimum supplicium. *Ordin. Crim. art. 121.* necnon mitigatur hæc propter interceſſionem prioris legitimæ conjugis. Cæterum de aliis causis mitigandi hanc pœnam legatur Carpzov. *q. 66.* Pœna.

XXI. Porro huc ſpectat inceſtus, qui est concubitus inter conſanguineos aut affines conjungi prohibitos ſcienter perpetratus *l. 38. l. ult. ad L. Jul. de Adult. l. 5. §. 1. de rit. nupt. ordin. crim. art.* 117. Inceſtus.

XXII. Committitur autem inceſtus ob conſanguinitatem vel cognationem (I.) in recta linea inter aſcendentes & deſcendentes in infinitum. Cujusmodi inceſtus gladio ſæculariter plectitur, *vid. Conſtit. Elect. p. 4. c. 22. ubi* Carpzov. *d. 1. & in prax. crim. part. 2. qu. 72. n. 21. & 57.* I. Inter conſanguineos & quidem (1.) aſcendentes & deſcendentes.

XXIII. Deinde (II.) in linea collaterali ſeu transversa inceſtum perpetrant (1) fratres & ſorores, carnaliter ſe commiſcentes, ac virgis cæſi in perpetuum relegantur. *d. conſt. 22.* ibique Carpzov. *def. 5.* Nec non (2.) frater vel ſoror ex una parte: & fratris vel ſororis liberi ex altera parte; (1.) Inter collaterales.

tri ac itidem fustigatio cum perpetua relegatione infligitur. In gradu vero ulteriori, ubi itidem sinceri respectus ut inter parentes ac liberos (vid. *Lib.* 1. *tit.* 6. *aph.* 6. solum relegationis pœna obtinet. add. Carpz. *p.* 4. *C.* 22. *d.* 8. Porro (3) consobrini consobrinæque vel fratres & sorores patrueles, h. e. duorum fratrum sororumve liberi: qui in perpetuum relegantur. Carpzov. ibid. *d.* 6. Similiter (4.) incestus commissus ab iis collateralibus, qui tertio gradu lineæ inæqualis ab invicem distant, si iste respectus, de quo jam diximus, non sufficit, itidem (vid. *d. Lib.* 1. *Tit.* 11. *aph.* 7.) relegatione *sive perpetua sive temporali, si remotior gradus fuerit cognatio* punitur. Vid. de his Carpzov. *prax. crimin. part.* 2. *quæst.* 7. *per tot.* Rennem. *Jurispr. Rom. Germ. Forens. mojoris,* 3. *D.* 6. *th.* 44. & *seqq.*

II Inter affines

XXIV. Propter affinitatem (1.) inter personas, quæ ratione illius, ut ascendentes & descendentes se habent, (Vid. *d. l.* 1. *t.* 6. *aph.* 8.) commissus incestus fustigatione ac relegatione punitur. Similiter (2.) affines, in gradu primo lineæ æqualis, concumbentes virgis cæsi in perpetuum relegantur: *ut si*

[illegible] [illegible] aut [illegible] *[illegible] habeat.* Tertio (3.) affines in gradu secundo lineæ inæqualis; vel etiam in gradu secundo lineæ æqualis incestum committentes, in perpetuum relegantur. Denique (4.) ceteri affines, inter quos matrimonium prohibitum, carnaliter se commiscentes arbitrariè pro modò circumstantiarum vel carceris vel temporalis relegationis pœna afficiuntur. vid. *Carpzov. d. part. 2. qu. 74. per tot.* Rennem. *d. l. D. 6. th. 49. & seqq.*

XXV. Explicandum hic etiam est crimen raptus, quod committitur vi abducendo libidinis causâ personam honestam *l. un. C. de rapt. Virg. l. 3. [illegible] § 1. ad L. Jul. de Vi publ.* Hujus criminis pœna est capitalis *d. [illegible] Crim. art. 108.* Et quidem stricto jure non solùm raptores ipsi, sed & cæteri omnes auxiliatores ejusdem criminis consilii & [illegible] eâdem pœna afficiuntur, qui in [illegible] raptu operam præstiterunt. *d. l. un. [illegible] Verb. Vel quicunque opem. [illegible] Carpzov. p. 1. qu. [illegible] n. 27.* Neque excusatur raptor à pœnâ raptus, quod mulierem rapuerit animo

contrahendi cum ipsa matrimonium, l. 5. C. *de Episc. & Cleric.* Imo pœna etiam obtinet concubitu non secuto, secund. *d. l. un.* alii tamê eo casu, quô raptor raptam carnaliter non cognoverit, cùm tamen potuisset, arbitraria cum & mitiori pœna puniendum volunt, si nimirum matrimonii causa rapuerit. vid. Clarus §. *raptus n. 4. inf.* Boer. *decis. 316. n. 4.* Menoch. *de arb. jud. quæst. cas. 360. n. 30. & 32.* Farinac. *p. 2. Crim. t. 11. q. 145. §. Cognatus n. 196. & seqq.* Theodor. *in Coll. Crim. Disp. 6. th.* [illegible] *lit. d. & seqq.*

Committitur etiam hoc crimen persuasionibus abducendo virginem.

XXVI. Committitur verò etiam raptus per omnem machinationem, qua malis artibus quis virginem induxit & sollicitavit ut raperetur: tam eô modô alicui persuadere est compellere, l. 1. §. 3. *de serv. corr.* quomodo intelligenda sunt verba. *d. l. un.* §. 2. C. *de rapt. sive volentibus, sive nolentibus &c.* Velle enim non intelligatur, quæ seducitur & circumvenitur pravis persvasionibus: quamvis mitius delinquere, & ob id arbitrariè tantùm puniri velint eos, qui volentes blanditiis & promissis seduxerint. vid. Anton. Matth. *tr. de Crim. L. 48. t. 4. num. 8.*

XXVII.

XXVII. Contra naturam concubitus qui committitur, dicitur Sodomia; cujus poena est, ut delinquens igne exuratur. *Ordin. Crimin. art. 116.* vid. *Carpzov. 2. q. 76.* & quando cum bruto commissa, & hoc ob detestationem delicti comburitur. Carpz. *d. l. n. 32.* Affine crimen Sodomiae committunt masturpatores, tribades & similes: qui relegatione aliave poena: imò interdum & fustigatione coërcentur. Carpzov. *d. p. 2. q. 7. n. 14. & seqq. Exercit. nostr. ad Pand. XLIX. th. 45.* Sodomia.

XXVIII. Prohibitus etiam est hodie concubinatus, qui describitur conjunctio viri & mulieris diuturna cohabitationis & concubitus gratiâ [illegible] inita, sine affectione maritali. *Recess. imper. de An. 1530. 1548. Reform. Polit. tit. 26. Conf. Exercit. nostr. ad Pand. XXV. th. 16. & seqq.* Poena ejus est arbitraria carceris, vel relegatione [illegible] circumstantiarum [illegible] vid. *Carpz. d. part. 2. quaest. [illegible]* Concubinatus. *L. 3. ff. h. t. [illegible]*

XXIX. Tandem adjiciendum est Lenocinium [illegible], quod est crimen, quo quis ex stupris, scortationibus, & adulteriis promovendis quaestum sibi facit, ut qui virgines, mulieres & me- Lenocinium.

contrahendi cum ipsa matrimonium l. 5. C. *de Episc. & Cleric.* hinc poena etiam obtinet concubitu non secuto, secund. *d. l. un.* alii tamé eô casu, quô raptor raptam carnaliter non cognoverit, cùm tamen potuisset, arbitraria cum & mitiori pœna puniendum volunt, si nimirum matrimonii causa rapuerit. vid. Clarus §. *raptus n. 4. inf.* Boer. *decis. 316. n. 4.* Menoch. *de arb. jud. quæst. cas. 360. n. 30 & 32.* Farinac. *p. 2. Crim. t. 16. q. 145. §. Cognatus n. 196. & seqq.* Theodor. *in Coll. Crim. Disp. 6. th. 4. lit. d. & seqq.*

Committitur etiam hoc crimen persuasionibus abducendo virginem.

XXVI. Committitur verò etiam raptus per omnem machinationem, qua malis artibus quis virginem induxit & sollicitavit ut raperetur: nam eô modô alicui persuadere est compellere, l. 1. §. 3. *de serv. corr.* quomodo intelligenda sunt verba *d. l. un. §. 2. C. de rapt. sive volentibus, sive nolentibus &c.* Velle enim non intelligitur, quæ seducitur & circumvenitur pravis persuasionibus: quantavis minus delinquere, & ob id arbitrariè tantùm puniri velint eos, qui volentes blanditiis & promissis seduxerint. vid. Anton. Matth. *tr. de Crim. L. 48. t. 4. num. 8.*

XXVII.

XXVII. Contra naturam concubitus qui committuntur, dicitur Sodomia, cujus pœna est, ut delinquens igne cremetur. *Ordin. Crimin. art.* 116. vid. Carpzov. 2. *q.* 76. & quando cum bruto commissa, & hoc ob detestationem delicti comburitur. Carpz. *d. l. n.* 32. Affine crimen Sodomiæ committunt masturbatores, tribades & similes: qui relegatione aliave pœna; imo interdum & fustigatione coërcentur. Carpzov. *d. p.* 3. *q.* 7. *n.* 30. *& seqq. Exercit. nostr. ad Pand.* XLIX *th.* 55. — Sodomia.

XXVIII. Prohibitus etiam est hodie concubinatus, qui describitur conjunctio viri & mulieris diuturnæ cohabitationis & concubitus gratia inita, citra affectionem maritalem. *Recess. Imper. de An.* 1530. 1548. *Ordin. Polit. tit.* 26. *Conf. Exercit. nostr. ad Pand.* XXX *th.* 86. *& seqq.* Pœna ejus est arbitraria carceris scil. vel pro ratione circumstantiarum relegationis. vid. Carpz. *d. part.* 2. *quæst.* ... *n.* 32. ... — Concubinatus. *L.* 3. *ff.* 2. *q.* ... *de Concubin.*

XXIX. Tandem adjiciendum est lenocinium, quod est crimen, quo quis ex stupris, scortationibus, & adulteriis promovendis quæstum sibi facit, ut qui virgines, mulieres & me- — Lenocinium.

[illegible] qualibus gradu ad stuprum venientium publicè aut occultè vendiderit, Et quidem si parens liberos vel maritus uxorem lucri causa prostituerit, pœna est capitalis *Ord. Crim. art. 122. Const. Elect. Saxon. p. 4. C. 25.* add. Carpzov. *p. 2.* q. 71. Aliis vero casibus pœna est arbitraria pro modo admissi. *d. Ord. Crim. art. 123.* Clar. *§. fin. qu. 68. n. 24.* Damhoud. *pr. Crim. c. 95. num. 8.* Menoch. *cas. 535. num. 45.* Farinac. *d. q. 144. n. 6 & 11.*

Homicidium voluntarium. *L. 48. ff. t. 8. ad L. Corn. de Sicar. & Venef.*

XXX. Lege Cornelia vindicatur homicidium: quod distinguitur in voluntarium, culposum, casuale & necessarium. Voluntarium est crimen publicum, quo homo dolo seu à sciente & volente occiditur. *l. 1. ad L. Cornel. d. sic.* Nec enim præcise requiritur, ut occidendi alterum præcedat propositum, aut ut quis alterum occidendi animo aggrediatur, sed dolus in genere sufficit, quô quis dolo operam dedit rei, ex qua homicidium subsequi verisimiliter potuerit: Duplex enim est committendi homicidii voluntas, alia directa, quâ quis aliquem occidendi animo aggreditur, alia indirecta, quâ quis vulnus infligit, ex quo homicidium pre-

[illegible] sequitur. add. lat. Carpzov. p. 1. qu. 1.

XXXI. Poena hujus homicidii est ultimum supplicium, ord. Crim. art. 137. & 148. Carpzov. d. p. qu. 8. Ejus poena.

XXXII. Homicidium vero culposum, quod ex negligentia committitur, extraordinaria poena pro modo culpae punitur. l. 5. §. 1. ad L. Corn. de sicar. Ord. Crim. art. 146. Carpzov. d. l. qu. 27. Homicidium vero plane casuale a poena etiam immune est. id Carpzov. d. loc. n. [illegible] & seqq. Homicidium culposum arbitrarie punitur. Casuale à poena est immune.

XXXIII. Necessarium vocatur, quod praecipiente seu permittente natura committitur, ut ad necessariam vitae suae defensionem, servato moderamine inculpatae tutelae, cujus nullum delictum, neque ulla poena. l. [illegible] & 3. l. 1. §. 27. de vi & vi arm. l. [illegible] ad L. Corn. de Sicar. P. H. O. art. 139. Consistit illud moderamen inculpatae tutelae in eo, quod quis non aliter adversus vim et injuriam quae imminet & [illegible], nec aliter mortis vel laesionis gravioris [illegible] periculum, quam adversarium suum occidendo vel debilitando evitare possit. Ut sit necessarium modo adsint debita requisita.

l. 5. pr. l. 45. & 4. ad L. Aquil. l. 2. l. 3. C. ad L. Cornel. de sicar. quod quomodo probetur, aut ex quibus circumstantiis appareat, cum difficilis probationis sit, arbitrio & discretioni judicis dijudicandum committitur, quæ ad hæc duo restringi solent, primò ut constet de aggressione injusta, deinde ut moderamen justa defensionis sit adhibitum in continenti scil. & dum instat periculum, quod vix aliter quàm occidendo adversarium effugere possit. Carpz. *p. 1. q.* ... *& latius in nostr. tr. de* ... *privat. cap. 4. per tot.* Quod si hoc moderamen in defensione excesserit, extraordinaria pœna locum habet.

Autochiriæ seu propricidii pœna.

XXXIV. Dicendi etiam hic locus est de αὐτοχειρίᾳ seu propricidio, si quis nim. sibi ipsi violentas manus intulerit, mortemque sibi consciverit. Ubi distinguendum est an quis ex mala alicujus delicti conscientia, ut pœnam effugeret, mortem sibi consciverit, cujus bona jure civili publicantur. *l. 3. de bon. eor. qui mort. sibi consciv.* Jure Canon. αὐτόχειρες Ecclesiasticâ sepulturâ privantur *c. si non licet XXIII. qu. 5.* Moribus tamen hodiernis ex loco domicilii trahun-

[illegible] à carnifice, vid. Damhoud. *pr. Crim. c. 29.* Jul Clar §. *fin. q. 51.* [illegible] D. *art.* 131. An vero in phrenesi, ardenti febri, aliave melancholia quis sibi mortem intulerit, & tunc commiseratione opus est, neque in cadaver animadvertitur, nec bona confiscantur. *d. l. 3. §. 6. de bon. eor. qui ant. sent. l. 1. l. 2. C. eod.* Aliquando tamen per vespillonem propè marginem cœmeterii cadaver sepelitur, circumstantiis ita exigentibus.

XXXV. Restant adhuc duo singularia genera homicidii notanda, Latrocinii pœna. unum (t) latrocinium, quod est homicidium cum rapina aut spolio commissum, & latrones sunt, qui homines per vim, seu in domibus seu in viis publicis non tantùm suis rebus spoliant, sed & mortem eis inferunt, aut licet nihil lucrati fuerint, tamen spolii causâ occiderint. In Germania & terris Saxonicis rotæ supplicio afficiuntur latrones, eorumque crura ad internecionem franguntur, quod supplicii genus Veteribus crurifragium fuit dictum. *Ord. Crim. art. 150. & Constit. Elect. p. 4. C. 5. & C. 35.* [illegible] Carpz. *ut & p. 1. q. Crim.* [illegible] Si latrocinium aliquoties fuit reiteratum, aut in personis illustri-

fuslinus committitur, aut cum aliis horrendis delictis conjunctum, latro priusquam rota concutiatur, trahe ... ligari, ad locum supplicii ... per plateas trahi, aut candentibus forcipibus lacerari solet. *adv.* ℬ. ... *art.* 122.

Assassinii pœna.

XXXVI. (2.) Assassinium, quod est homicidium ab aliquo, mercede ad hoc conducto, ad alterius mandatum commissum. *c.* 1. *de homic.* in 6. quod ita dictum putat Simon van Leeuwen. *censur. for. lib. cap.* 13. ab Assassinis, Asiæ regionis incolis, ... Parthicis populis, ejus generis criminis addictis. Hujus criminis duplex est commissio, aliud ejus, qui ... ab altero pecuniâ, mandato ejus alterum occidit: estque hic proprie dictus Assassinus, & in eum pœna rotæ ... statuta vid Carpzov *p.* 1 *q.* 17. ... ud ejus, qui pretio dato mandat alteri, vocaturque Assassinator, cujus pœna est ultimum supplicium ... gladius, ita tamen ut ... quando accedit, v. g. ut postquam gladio est punitus ... in alium ... Carpz. ...

Parricidii descriptio.

XXXVII. Lege Pompeja vindicatur parricidium, quod est cædes contra

contra præceptum & jus sanguinis in *L. 48. ff.* [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] *de Leg.* [illegible] [illegible] conjugem [illegible] *de* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] *ff.* [illegible] *pub.* [illegible] [illegible] *de* [illegible]

XXVIII. Sunt verò conjunctæ Parricidii [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] conjugem. [illegible] in linea [illegible] in [illegible] recta. [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] conju-[illegible] [illegible] in hoc [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] [illegible] quæ [illegible] jure Carolino [illegible] est conjugi [illegible] [illegible] [illegible] Carpzov. [illegible]

XXIX. Porrò sequitur crimen Crimen incendii, quod est, quo dolo malo in- [illegible] cendium [illegible] in oppido vel pago; [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] Ejus pœna

vivus comburatur. *Ord. Crimin. art.* 121. Quæ pœna locum habet, etiamsi damnum nullum datum, modo materia dolose posita, & accensa fuerit. Damhoud. *Crim. c.* 105. *num.* 10. & 11. Theodor. *Diss. VII. Coll. Crim. th.* 8. Carpzov. *p.* 1. *qu.* 38. *n.* 16. & *seqq.*

Extraordinaria. Extraordinaria vero pœna infligitur, si posita quidem materia fuerit, sed non accensa. Colet. *p.* 1. *dec.* 186. Mitigatur etiam pœna si incendiarium etiam post exortum incendium pœnituerit; vid. Carpzov. *d. p.* 1. *qu.* 39. De crimine vero incendii leges novissim. *Decis. Sax.* [illegible] & 80.

Vis publicæ descriptio. *L.* 48 *ff. t.* 6. *ad L. Jul. de vi publ.*

XL. Vindicatur porro L. Jul. vis publica & privata. Publica vis est, cum armis, convocatis ad id hominibus, vis infertur. §. 8 *I. de publ. jud.* l. 1. & *seqq. ad L. Jul. de vi publ.*

Pœna. Pœna hodie est arbitraria, quæ circumstantiis exigentibus ad mortem extendi potest.

Crimen fractæ pacis publicæ. XLI. Singularis species vis publicæ est crimen fractæ pacis publicæ, si nim. Princeps vel etiam privatus vi majori, congregatis hominibus, aliquem ejusve ædes aut bona in [illegible] inferendæ causa invadit. *Const. imper.* vom Landfrieden *de anno* [illegible] & 1521.

Publi-

Punitur violator pacis publicæ gladio aut banno Imperiali. vid Gall. de pac. publ.

XLII. Vis privata est cum vis infertur sine armis d. §. 8. l. de publ. jud. Et iidem pœna hodie est arbitraria, relegatio, carceris aut pecuniæ. Clarus § fin. q. 83. & late Carpz. p. 1. qu. 40.

Vis privatæ descriptio.
Pœna.
L. 48. ff. t. 7. Ad L. Jul. de vi privata.

XLIII. Lege Cornelia coërcetur crimen falsi, quod est veritatis immutatio seu suppressio in alterius fraudem improbe facta, l. 6. §. 2. ad L. Cornel. de fals. Hujus pœna propter varietatem circumstantiarum arbitraria est, scil. fustigationis, inustionis signi, relegationis aut carceris, imò etiam aliquando capitalis pœna circumstantiis ita exigentibus. O. H. C. art. 112. Carpz. p. 2. q. 93. Farinac. pr. Crim. p. 2. q. 151. Jul. Clar. §. falsum n. 24.

Crimen falsi.
L. 48. ff. t. 10. Ad L. Cornel. de fals. & de SCto Libeniano.

XLIV. Peculiare verò crimen est falsam seu adulterinam monetam cudentium aut monetam radendo mutilando deminuentium. l. 8. ad L. Corn. de fals. de quorum pœna legas art. 111. Ordin. Crimin. & tot. tit. C. de fals. mon. Carpz. 1. quæst. 42. & seqq.

Crimen falsæ monetæ.

 XLV.

Crimen repetundarum. L. 46. ff. t. 11. de L. Jul. repetund.

XLV. Lege Julia vindicatur crimen repetundarum, quod committitur ab eo, qui in Magistratu vel officio publico quid acceperit, quo magis aut minus officium faceret. *l. 1. & seqq. ad L. Jul. repetund.* Pœna itidem est arbitraria. vid. Damhoud. *pr. Crim. cap.* 121 *n.* 8 *& cap.* 122 *n.* 3. Clar. § *fin. q.* 73 Menoch. *de arb. jud. quæst.* l. 2. c. 342. Bocer. 13. Carpzov. *d. p.* 2. *q.* 55. *n.* 13. *& seqq.*

Crimen fraudatæ annonæ. L. 48. ff. t. 12. de Leg. Juliæ de annona.

XLVI. Porro crimen fraudatæ annonæ per L. Jul. vindicatur, quod committitur faciendo dolo malo quo annona carior fiat. *l. 2. ad L. Jul. de annon.* & eadem pœna est arbitraria pro modo admissi. Grot. *de J. B. & P. l.* 2. *c.* 12 *n.* 16. Clar. [illegible] Damhoud. [illegible] *ad tit. C. de monop. add.* [illegible] *de annona.*

Crimen peculatus. L. 48. ff. t. 13. ad L. Jul. pecul. & de sacril. & de resid.

XLVII. Similiter eadem L. Julia vindicatur Peculatus crimen, quod est furtum publicum, quod committitur ab eo, qui pecuniam publicam quasi ex peculio surripuit. *l. 9. § 2 ad L. Jul. pecul.* vel in tabulis publicis quid deleverit vel induxerit. [illegible] *add.* [illegible] *C. de crimin. pecul.* Pœna hodie itidem est arbitraria pro

modo

modo admissi, Ord. Crim. art. 170. [illegible] Constit. Elect. cit. p. 4. ibique Carpz.

XLIIX. Pertinet & huc Sacrilegium, quod est furtum, quo res sacra religiosave surripitur, seu ex loco sacro, [illegible] a sciente rem esse sacram in loco profano. Poena plerumque est capitalis. Vid. Ord. Crim. art. 171. & [illegible] Carpzov. p. 2. q. 89. Bossius pr. crim. tit. de sacrileg. Jul. Clar. §. sacrilegium. Menoch. de arb. jud. quaest. l. 2. [illegible] 389. Farinac. p. 7. oper. Crim. q. 171. Sacrilegium.

XLIX. Crimen de residuis est quo pecunia publica, quae apud aliquem ex administratione est, retinetur, & in publicum seu in rationes non refertur. l. 2. ad L. Jul. pecul. Hodie [illegible] poena est [illegible] modo admissi. vid. Carpzov. p. [illegible] q. [illegible]. Const. vero Electoral. [illegible] Jur. de [illegible] p. 4. C. [illegible]. Crimen de residuis.

L. Sequitur Ambitus crimen, quo quis illicito modo v. gr. data pecunia honores & dignitates sibi parare contendit [illegible] l. un. de ambit. Poena hodie est arbitraria, add. Theod. [illegible] Crim. Diff. [illegible] Ambitus. l. 4. ff. ad L. de Lege Julia ambitus.

LI. Pertinet & huc ex jure Canon. Simonia, quae committitur, cum quis Simonia.

quis Sacerdotium pretio sibi comparavit. *tot. tit. de Simon.* & itidem pœna pro modo admissi variat. Theod. *d. loc. th. 7.*

Plagium. *L. 48. ff. t. 15. de Leg. Fabia de Plagiariis*

LII. Denique L. Fabia punitur Plagium, quod est crimen, quod committitur fraudulenta liberi hominis suppressione, hujus pœna est capitalis. *l. fin. C. ad L. Fab. de plagiar.* Carpz. *p. 2 q. 83. n.* 89.

Add. *L. 1. T. ult. l. d. publ. judic.*

TIT. XXIX.

De remissione pœnarum & abolitione delictorum.

Jus aggratiandi. *l. 48. ff. t. 16. Ad Sctum Turpill. & de a. o st. Crim.*

I. Remitti pœnæ & aboleri crimina possunt a Principe, adeoque jus aggratiandi seu veniam pœnæ & gratiam delinquentibus concedendi in nostra Rep. quoad totum Imperium Imperatori & Statibus universis: in Ducatibus autem seu singularibus Provinciis, ei, qui habet jus superioritatis, competit. Regula verò hæc tenenda est: Quod pœna capitalis ipso divino, universo quasi generi homa-

In delictis quibus jure divino pœna

humano dictato seu præscripto jure capitalis statuta in delictum quoddam, non remissa à principe remittatur, nisi planè singulares concurrant circumstantiæ. vid. Carpzov. *l. 3. q. 150.* Daniel Clasen. *tr. de jur. aggrat. Exerc. nostr. ad Pandect. 49. th. 90.*

capitalis statuta non habet locum.

II. In aliis verò delictis, quibus pœna capitalis jure humano seu Principum constitutionibus statuta est, dispensationi locus est, non tamen facile Princeps ad veniam concedendam moveri debet, sed justas demum ob causas. vid. Carpzov. *d. q. 150. n.* Non verò est legitima remittendi pœnam causa, si fur reste fractâ in terram prosilierit vivus; vel carnificis gladius in ipso executionis actu, dum reum ferire parat, dissiliat. Carpzov. *d. loc.* add. Hieron. Cagnol. *ad l. 117. de R. J. 10.*

In aliis obtinet.

III. Cæterum à supplicii remissione, quæ fit ex gratia atque superiorum jure differt mitigatio aliqua, vel etiam transmutatio pœnæ non capitalis; ubi tamen in Scabinatu Jenensi distinguitur: aut pœna fustigationis est dictata, & de hac commutanda in aliam agitur: aut verò relegationis. Primo casu absque præscitu

Porrò non capitalis mitigatio.

tu principis non licet ei, qui merum imperium habet, fustigationem remittere. Posteriori vero casu, modo aliqua justa causa mitigationis subsit, transmutatio à quolibet, qui merum imperium habet, fieri potest, Carpz. d. p. 3. q. 150. num. 49. Excipiuntur tamen usu vel etiam constitutionibus quorundam locorum casus, quo adultero ob conjugis remissionem pœna mortis remittitur & relegatio substituitur: quod sc. hanc ulterius in mulctam aliamve pœnam haud liceat magistratui inferiori mutare, Carpzov. d. n. 91. Fürstl. Altenb. Provisional Ordnung.

Præscriptione etiam tolluntur crimina. Regulariter vicennio.

IV. Præterea etiam præscriptione tolluntur crimina, eorumque pœnæ.. Tempus autem hujus præscriptionis est regulariter vicennium post delictum commissum præterlapsum l. 12. C. ad L. Corn. de fals. c. cum venerabiles de Except. modo quis intra accusatus aut contra eum processus inquisitionis institutus non fuerit, vid. Carpz. d. p. 3. q. 141. Joh à Sande dec. Frisic. l. 5. t. 9. d. 2. Excipiuntur vero delicta atrociora, v. gr. latrocinii, Assassinii &c. quibus vicennio non præscribitur, Carpz. d. ...

Carp-

Cæterum in quorundam criminibus brevius tempus statutum; ut in adulterio, etiam duplicato, quinquennium. *l. 5. C. ad L. Jul. de adult.* (quod tamen in Elect. Saxon. restrictum est ad simplex adulterium. *Decis. 84.*) Item in peculatu. *l. 7. ad L. Jul. pec.* Carpzov. *p. 3. q. 142.* Quædam breviori tempore.

Lib. IV.

De

RATIONE ET MODO JUS SUUM PERSEQUENDI IN JUDICIO.

TIT. I.

De Transactionibus.

I.

Lites aliquã- do transacti- one sopiũtur: quò laboran- dum est judi- ci.

PRæmittemus Tractationem de transactionibus : cum sæpe [illegible] tes vel extrajudiciali vel judiciali [illegible] ctatione componantur : imò, [illegible] initio cœpti judicii, laborandum est judici, ut amicabiliter transiga- tur. Add. Carpzov. 1. c. 1, d. 2, 12. 13.

Trãsactionis descriptio.

II. Est verò Transactio rei dubiæ aut litigiosæ aliquo dato vel [illegible] vel [illegible] conventa decisio, [illegible]

de

de transaction. l. 7. l. 15. l. 33. l. 34. ead.

L. 2. ff. t. 15. de Transaction.

III. Cum per pactum seu contractum transactio ineatur, illi in genere sunt habiles ad transigendum, qui ad paciscendum. Add. Lib. III. T. 1. & seqq. In specie autem hic notandum, quod procurator non possit transigere. l. 7. C. d. transact. nisi (1) speciali mandato sit instructus. arg. l. 31. de procurat. vel (2) ei sit libera bonorum administratio commissa l. 58. & seq. de procur. c. 4. eod in 6. l. 60. §. fin. mand. l. 7. C. de transact. vel (3) sit procurator in rem suam. arg. l. 17. de jurej. l. 13. §. 1. de pact. l. 35. de procur. l. 19. C. de procur. Syndici quoque & administratores civitatum de re dubia civitatis liteque incerta transigendi potestatem habent. l. 12. C. de transact. l. 15. d. pact. Vid. Losaeus d. jur. univ. l. 1. c. 3. n. 20. Gail. 2. observ. 72. n. 11. Similiter tutores ob rei incertitudinem, & ubi de justitia pupillorum valde dubitatur, transigere queunt. l. 56. §. fin. l. 46. §. 4. de furt. add. l. 46. §. f. de adm. tut. Gail. 1. obs. 72. Paul. Montan. d. jur. tutel. c. 37. n. 291. Carpz. 2. resp. 86. Bruneman. in l. 2. C. de transaction. adhibito circa res aliquas

Qui possint transigere.

quas decreto. Vid. *l. 22. C. de [illegible] tut.*

Objectum transactionis

IV. Objectum transactionis sunt res ob litem *sive prælentem sive [illegible] stantem* vel aliàs dubiæ. *l. 1. [illegible] transact. l. 2 & fin. C. eod.* Unde post rem judicatam aut litem jurejurando decisam, transactioni non est locus vid. *l. 7. pr. l. 11. d. transact.* l. 32. C. eod.

Quomodo liceat transigere.

(1) de controversiis ex testamento.

V. De controversiis vero ex testamento aut codicillis oriundis specialiter cautum, ut non nisi inspectis & cognitis verbis testamenti transigere liceat. *l. 6. d. transact.* l. 1. §. *1. quem test. aper.* Add Gail. 2. *observ.* 139. *num. 10.* Carpz. *l. 6. T. 2. resp.* 13. *n.* 1. *& seqq.* Rol. a Vall. 1. cons. 19. Joh. à Sand. *dec. Fris. lib. 4. tit. [illegible] def.* 15.

(2) De alimentis.

VI. Præterea de alimentis ultima voluntate (*quæ plenissimam debent habere exitum*) relictis haud licet transigere nisi autore Prætore. *l. 8. pr. & §§. seqq. de transact.* De alimentis tamen præteritis h. e. ratione præteriti temporis, quo præstanda fuissent, residuis transigi potest. *[illegible] eod.* Valet quoque transactio de alimentis citra prætoris autoritatem, si alimentarii conditio non fit deterior vid.

morib. d. l. 8. §. 6. pen. & ult. Cæterum hæc de alimentis singularis dispositio haud pertinet ad annuas pensiones, loco dotalitii viduæ relictas. Dn. Richter. *ad d. l. 8. n. 56.*

VII. Porro de causis matrimonialibus notabile, quod conservandi matrimonii gratia inita transactio sine dubio valeat: sed ad matrimonium aut sponsalia, legitime contracta, dissolvenda tendens transactio est prohibita. *c. fin. de transaction.* nisi fiat ex causis adulterii vel malitiosæ desertionis. vid. J. Beust. *de matrimon. part. 1. cap. 40.* (3) De causis matrimonialibus.

IIX. Denique circa delicta (*sc. admissa quæ infecta fieri non possunt, non futura, de quibus plane non licet transigere l. 27. §. 4. de pact.*) distinguitur privata & publica. De privato si civiliter agatur, transactio licita est. *l. 17. §. 1. de pact. l. 56. §. ult. de furt. l. 13. C. eod.* ad hoc scil. ut reus actione liberetur: non vero ut liberi ... talis sit actio ex maleficio, ex qua damnatum sequatur infamia, ... infamiæ effugiat. Qui enim ... aliquo transigit post in jus vocationem, videtur confiteri in judicio delictum, adeoque pro judicato habetur, atque ita ex ipsa lege sequitur (4) De quibus delictis. Privato.

tur infamiæ nota, etiam cum ante litem contestatam transactum est. l. 4. §. ult. l. 5. l. 6. § 3. de his qui not. inf. l. 4. de jur. fisc. l. §. 2. in fin. de præt. tem. litig. l. ult. C. de gener. abolit. vid. Hilliger. l. 18. cap. 8. rr. B. D. 8. th. 5. lit. h. Vinn. d. c. 4. n. ult. Quod si quis gratis paciscatur, aut pretio quidem sed prætore auctore, non notatur. all. l. 6. §. 3. 4. Vinn. d. l.

De publicis sec. l. 18. C. d. transact. Regula prima.

IX. De delictis publicis in jure Romano duæ regulæ habentur l. 18. C. h. t. Prima est *De capitalibus* (i. e. pœnam sanguinis seu mortis ingerentibus l. 18. C. h. t. l. de bon. eor qui ant. sent. l. ult. de præv. Arum. *disp. ad d. l. 18. th. 2.* & *seqq.* Jul. Pac. *in eand. l. n* 12.) *ante & post institutam accusationem pacisci & transigere prohibitum non est.* Admissa igitur est pactio gratuita & transactio de omni delicto, cujus pœna ultimum supplicium, etiam crimine læsæ majestatis. Vinn. *d. c. 7. n.* 14. Scotan. *D.* 18. 9. scil. ut tam actori liceat, nec is incidat in pœnam talionis, aut SC. Turpilliani, licet cœptam accusationem deseruerit, ac abolitionem non impetraverit *arg. l.* 13. §. 1. *ad SC. Tur-*

[illegible] nec in crimen concussionis, [illegible] ante cœptam accusationem pecunia accepta desistat. *l. 1. §. 3. de calumn.* Scot. *d. D. 7. th. 10.* quam [illegible] hic publicum crimen intelligamus. Sed ob dubium litis eventum [illegible] ratione præsumatur [illegible] periculo mortis territus, quam [illegible] conscientia pecuniam dedisse. *l. [illegible] de bon. eor. qui ant. sent.* Vinn. [illegible] *n. 1 & seqq.* Excipitur ab illa regula solum adulterium. *d. l. 18. l. [illegible] C. ad L. Jul. de adult.* Ant. Matth. [illegible] *n. [illegible]*. De hoc enim facto transactio seu pactio speciem quandam lenocinii præ se fert. Add *l. un. §. 2. ff. de rapt. virg. l. 14. pr. ad L. J. de adult.* Fachi. *l. 1. c. 8.* Delrio *in d. l. 18. num. 24. & seqq.* gratuita tamen remissio valet. *l. 29. §. 2. ad L. Jul. de adult. l. 4. l. 29. l. 34. de jur. fisc.* Ant. Matth. *de crimin. lib. 48. tit. 16. n.* 1. Hodie vero etiam transactionem de adulterio concessam esse tradit Dn. Carpz. *& alleg. prax. crim. p. [illegible] q. 71. n. 31. 34.* Add Joh. Valer. *[illegible] 2.* Cæterum transactione de crimine publico nullum afficitur præjudicium alii accusatori, qui non transegit, vel etiam magistratui. *l. 18. [illegible] ad L. Jul. de Vi publ.* Vid. Sanchez. *Hodiernus usus.*

ch. 2. *d. matrim, l. 10. disp. 6. n. 13.* Heig. *q. 21. n. 79.* Carpzov. *prax. crim. p. 3. q. 148. & p. 2. quaest. 80. n. 86.* Vinn. *d. c. 7. n. 16. 11. 12.*

Regula secunda.

X. Secunda Regula est: *De criminibus* (idem dicendum de delictis privatis, si criminaliter agatur. Vinn. *c. 7. num. 29.*) *quae sanguinis poenam non ingerunt transigere & pacisci non licet.* Et quidem si post institutam accusationem transactum fuerit, reus pro convicto habetur *l. ult. de praevaric.* accusatori vero non licet citra falsi accusationem h. e. quin incidat in accusationem falsi & poenam SCti Turpilliani *d. l. 18.* Si vero gratuita inita pactio ea quidem etiam est invalida, & accusator remittens accusationem incidit in poenam SCti. *l. 1. §. 7. l. 6. ad SC. Turpill.* Sed reus etiamsi post l.t. contestatam pactus est, non habetur pro convicto, *l. 4. de jur. fisc.* Vinn. *d. num.*

Hodiernus usus.

Caeterùm hodie etiam de his criminibus transactio licita. Vid. Jul. Clar. *rec. sent. §. fin. q. 58.* ibique Bajard. *in not.* Christin. *dec. Belgic.* 159. [illegible] Carpz. *p. 3. q. 118. num. 17.* Neque enim ex ipsâ rei naturâ hujusmodi transactio prohibita. Vid. Molin. *d. & J. tr. 3. D. 47. n. 13.* Covarr.

[illegible] resol. c. 11. n. 7. Magistratui [illegible] nec transactio de his delictis [illegible], quo minus pœnam dictare possit, Gail. 1. *obs.* 11. *n.* 14. Coler. *[illegible]* 3. *n.* 131. Aliquando tamen transactio minuit pœnam scil. in his delictis, ubi transactione damnum [illegible] reparatur ut si res furto ablata restituatur.

XI. Effectus transactionis est, quod rebus lite dubiis & incertis finem imponat, & tantam habeat firmitatem, ut juramento & rei judicatæ comparetur: *l.* 2. *l.* 31. *ff. de jurejur. l.* 20. *C. de transact.* nec imperiali rescripto, nec [illegible] specierum & rerum aut instrumentorum postea repertorum [illegible], transactionibus sopitæ, resuscitari possunt *l.* 16. l. 19. l. 29. *C. de [illegible] conf.* l. 27. l. 28. *C. eod.* [illegible] si res quædam dolo alicujus fuerint occultatæ, ut in l. [illegible] *pact.* [illegible] *C. de transact. l.* 31. *C. eod.* [illegible] intervenerit [illegible] *C. de transact.* Aliquando juramentum firmatur transactio, quam violans pœnalibus pœnis notatur: vid. l. 41. *C. de transact.* Carpz *pr. crim. p.* 1. [illegible] *n.* 11. Cæterum si de certa [illegible] transactum, ad alia transactio

Effectus transactionis

non extendenda. l. 5. *d. transact.* l. 31. *C. eod.*

Transactionis rescissio.

XII. Retractatur tamen aliquando transactio (1) mutuo consensu *l.* 1. *C. h. t.* (2) si ex falsis instrumentis *l. pen. C. h. t.* Vinn. *c. ult. n.* 10. (3) ob errorem calculi, nisi super ipso errore calculi transactum aut judicatum *l. un. C. de error. calc.* Add. Escobar. *d. ration. cap.* 41. Mascard. *concl.* Hefer. *loc. com. d. rat. redd.* Sichard. *in d. t.* Dn. Richter. *ibid.* (4) si per evidentem calumniam inani litis terrore expressa *l.* 65. §. 1. *de condict. indeb. l.* 8. §. 20. *h. t.* Vinn. *c.* 4. *n.* Adversatur præterea (5) transactioni dolus, propter quem exceptione, replicatione vel quandoque actione transactio infirmatur. l. 4. l. *C. h. t.* Vid. Dn. Richter. *d.* 87. *n.* 15. Vinn. *d. c. ult. n.* 14. Nisi de ipso dolo transactum. *d.* l. 4. Denique (6) transactionem rescindi posse l. 2. *C. de resc. vend.* plurimi affirmant. (1) *per.* l. 5. *C. d. dol. junct.* l. 36. *de V. O.* (2) l. 65. §. 2. *de cond.* verb. *si evidens.* Quam sententiam probamus, modò facta ista manifeste appareat ac æstimari possit. Atque hæc affirmativa probatur Elector. Augusto *P.* 2. *Const.* 34. Vid. Dn. Richt.

Richter. p. 2. dec. 99. num. 54. & seqq. ubi etiam afferuntur exceptiones. Gail. 2. observ. 70. Mynsing. 1. observ. 21.

TIT. II.

De judiciis.

I. Judicium hic late sumitur non modo pro notione judicum pedaneorum apud Romanos, sed etiam cognitione ipsius Magistratus. Estque legitima causæ controversæ tractatio, coram Magistratu à partibus litigantibus instituta, ut ejus sententia lis determinetur. l. 9. l. 13. C. de jud. Aristot. dicit: *Judicium est juris & injuriæ dijudicatio. 5. Eth. 10.* — Judicii descriptio.

II. Constat omne judicium (1) personis judicium constituentibus; (2) causa in judicium deducta; (3) forma procedendi; & (4) fine: *de quo Tit. XVIII.* — Quibus constet judicium.

III. Personæ principaliter judicium constituentes sunt Actor, Reus & judex. l. 62. de judic. l. 13. §. 2. C. eod. Actoris vices in processu inquisitorio ob publicam utilitatem supplet ipsa fama seu vox publica, vel — Personæ cōstituentes judicium principales.

 ipsum

ipsum commissum delictum reum quasi accusat add. Brunnem. *tr. de proc. inquis. c. 1.* Minus principales personæ sunt Advocati, Procuratores (qui mandato instructi sint necesse est, conjunctæ tamen personæ præstitâ cautione de rato admittuntur) Executores it. nuncii add. Bouiit. *tr. de offic. Advoc.*

Minus principales.

Tit. III.

De Actor. & Reo.

Actoris descriptio.

I. Actor est qui aliquid in judicio petit, seu qui ab aliquo sibi dari aliquid vel fieri intendit, eumque citari desiderat. Germ. Kläger: In criminalibus dicitur in specie Accusator Ankläger. Cæterum in duplicibus judiciis, nim. fam. hercisc. comm. divid. & fin. regund. ubi uterque litigatorum & petit & se defendit, quis actor sit, quæritur, cum par utriusque causa videatur Et Cajus *in l. 13. de judic.* dicit, eum actoris partes obtinere, qui prior ad judicium provocaverit. Quod si ambo provocarint, & dubitetur uter sit prior, is Actor erit judicandus, quem sors definivit. l. 14. *de judic.*

II. Reus

II. Reus est contra quem etiam [illegible] lis seu actio in judicio institutur, Germ. Beklagter / & in specie in criminalibus Angeklagter it. peinlich Angeklagter. Reus quis dicatur.

III. Ad agendum aut accusandum nemo invitus cogitur. l. *un. C. ut nem. invit. ag. vel accus.* Ad agendum invitus nemo cogitur.

IV. Aliquando tamen quis ad agendum provocari potest (1.) per remedium ex *leg. diffamari* 5. *C. de ingen. manum.* (2.) per remedium ex l. *si contendat* 20. *de fidejussor.* Vid. Carpzov. 3. *Resp.* 34. & 64. Frider. *in proc. cum Not. Nicol.* His remediis imploratur judex ut diffamanti vel aliud jus prætendenti diem præfigat, intra quem diem ad forum diffamati vel ejus, contra quem aliud prætendit, veniat, actionemque suam ibi proponat & probet, exceptiones etiam rei percipiat, aut ni faciat, ut æternum silentium illi imponat. *Vid.* [illegible] *dd. aut.* Aliquando quis provocatur ad litem.

V. In utroque, Actore scil. & reo requiritur, ut legitimam standi in judicio habeat personam. Stare verò in judicio non potest (1.) servus, exceptis certis causis. *Vid. l.* 53. & [illegible] *de judic.* & *l. ult. C. qui leg. per*[illegible] *stand. in jud. hab.* (2.) Impuberes Actor & reus necesse est habeant legitimã personam standi in judicio: nam Impuberes, minores it.

furiosi tutoris curatorisve autoritate opus habent.

beres & minores vel furiosi nisi nisi tutoris vel curatoris autoritate interveniente. Similiter & Jur. Saxon. fœminæ non comparere debent in judicio absque curatore ad litem. *L. 1. T. 28. apb. 4.*

VI. Præterea sciendum, quod neque uxor pro marito vel maritus pro uxore; neque filius pro patre, vel pater pro filio sit conveniendus *tot. tit. C. ne ux. pro marit. & tit. C. ne fil. pro pat.*

Et universitates Syndico.

VII. Tandem de civitatibus & aliis universitatibus & collegiis notandum, quòd in judicio agere vel etiam defendere aliter se non possint quam per Syndicos; judicialiter constitutos consensu omnium vel saltim majoris partis, omnibus tamen vocatos, *l 3 & seqq. quod cujusque univ. nom.* Vid. Carpz. *tit. 5. art. 4.*

TIT. IV.

De Judice ejusque jurisdictione.

Judicis descriptio.

I. Judex olim apud Romanos in specie dicebatur pedaneus. *vid. tit.*

tit-

... C. de judic. pedan. Post veterum verò istum modum sublatum judex dicitur ipse Magistratus. l. 1. de jurisdict. qui nim. causam cognoscit, & legitimo processu observato sententiam profert. Requiritur verò in eo (1.) jurisdictio. (2.) ut sit competens, tit. 5. (3.) Habilitas. tit. 6.

II. Jurisdictio juxta LL. Roman. est potestas de civilibus ac privatis causis jus reddendi jure Magistratus competens. l. 1 & l. 4. de offic. ejus cui mand. est jur.

In judice requiritur 1 Jurisdictio quæ definitur.

L. 2. ff. t. 1. de Jurisdict.

III. Diximus jure Magistratus competens h. e. inde competens quòd quis Magistratus publicè sit constitutus. Sunt enim aliæ causæ, quæ specialiter conceduntur, nim. (1) tutoris datio (2.) cognitio ac interpositio decreti super prædiis minorum alienandis. (3.) cognitio super transactione de alimentis testamento relictis. (4.) Legis actiones quæ ... scil. adoptio, manumissio, emancipatio &c. Dicuntur hæ causæ etiam a quibusdam jurisdictionis extraordinariæ, ita ut ea sit ordinaria jurisdictio quæ in aph. præc. definitur.

Quadā causa dicuntur sec. LL. Romanas Jurisdictionis extraordinaria.

Dividitur jurisdictio 1. in propriam & mandatam.

IV. Dividitur jurisdictio 1. in propriam & mandatam. Propria est, quam quis suo jure habet ordentliche Richter. Mandata befohlen Richter verò est exercitium alienæ jurisdictionis vid. *tot. tit. D. de offic. ej. cui mand. est jur.* Conf. *aph. ul. & pen. hujus tit 4.*

2. In ordinariam & prorogatam.

V. Deinde (2.) dividitur jurisdictio in ordinariam & prorogatam. Ordinaria est quæ sup. definita. Prorogata est, quæ venit ex consensu partium Magistratum quendam pro suo judice competente agnoscentium, qui aliàs ordinariam jurisdictionem in ipsas non habet: Cujusmodi prorogationes hodie non admittuntur. Gail. *1. O. 40.* Paurm. *d. Jurisd. l. 1. 25. n. 41.* Frantzk. 1. *resol. 17. n. 95. 96.*

3. In contentiosam & voluntariam.

VI. Denique (3.) distingvitur jurisdictio in contentiosam & voluntariam. Illa excercetur etiam in invitos inter se litigantes. Hæc in volentes juxta ipsorum petentium voluntatem. l. 2 *de offic. Proconsul.* Judex tamen ipse benè considerabit, quid circa ejusmodi negotia observandum. Spectant hodiè huc: donationis: ut & testamenti insinuatio; apertura testamenti; oblatio pecu-

pecuniæ in judicium; confirmatio hypothecæ: Add. Hillig. l. 8. c. 8. lit. E. It. tutoris datio. t. t. d. tutor. & curat. dat. ab his. datio bonorum possessionis edictalis; t. t. C. qui admitt. a d bon. poss. interpositio vel etiam denegatio decreti (1.) super transactione de alimentis testamento relictis; l. 8. §. 8. de transact. (2.) super alienatione prædiorum minoris. l. 1. d. reb. eor. qui sub tutel.

VII. Quoniam verò jurisdictio sæpius in reluctantes & invitos exerceatur, ideò aliquâ coërcitione opus est, quæ vocatur mixtum imperium quod est potestas modicè coercendi cohærens jurisdictioni ad eam tuendam, & jus redditum exequendum. l. 1. §. fin. de off. ej. cui mand. est jur. Exlantiora ad mixtum imperium pertinentia remedia sunt mulctæ dictio, pignoris capio, & corporis prehensio.

Mixti imperii descriptio.

VIII. Ad criminales causas spectat merum imperium, quod est potestas gladii ad animadvertendum in facinorosos homines. l. 3. de jurisd.

Meri imperii descriptio.

IX. Dependebat merum imperium

Quod à spe-

ciali conces-
sione olim
dependebat.

um jur. Rom. à speciali concessione, *l. 1 pr. de off. ej. cui mand. jur.*

Hodiernus
usus.

X. Hodierno usu jurisdictio resi-det quidem principaliter apud superiorem, sed exercetur vel per Magistratus à superiori constitutos vel per eos in quos Principes jurisdictionem per investituram vel similem concessionem transtulerunt, & quasi patrimonialem effecerunt. Add. Mod. Pistor. *part. 4. quaest. 169.* ubi [illegible] patrem nobilem jurisdictionem (*quae aliàs ipsius feudo cohaeret*) non [illegible]bere in liberos suos.

Jurisdictio
hodie gene-
raliter & latè
accipitur.

XI Et significat hodiè jurisdictio in genere potestatem de omnibus causis civilibus & criminalibus jus reddendi.

Et dividitur
in inferiorem
ac superio-
rem.

XII. Atque ita latè sumta distinguitur in jurisdictionem inferiorem & superiorem. Jurisdictio inferior (Erb-oder Nieder Gerichte) est potestas à superiori concessa in causis civilibus, ut & minoribus & delictis jus reddendi. Jurisdictio verò superior (Ober-Gericht/ Hals-Gericht/ Peinl. Gericht) est potestas jus reddendi superiori concessa in causis criminalibus & delictis gravioribus.

Quaenam
concessa un-

XIII. Quaenam autem species jurisdictionis alicui competat, ex literis inve-

...estitutionem & concessionem est de cognosca... ...faciendum. Quænam autem cau-tur. Qui a... ...& actus ad inferiorem vel ad su-ctus pertine... ...periorem pertineant jurisdictionem ant ad supe... ...sum mum ex usu & consuetudine riorem vel ...dum est: quid regulariter inferiorem. ...tineat, enarrat Dn. Carpzov. p. 3. ...Crim. q. 109. n. 28. & 33.

XIV. Præterea hic notandū, quod ju- Judex alius est ...ex alius sit ordinarius, alius extraordi- ordinarius, a... ...Ordinarius judex dicitur, qui habet lius extraor... ...risdictionem propriam, proprio jure dinarius. ...competentem, vel ex investitura & ...concessione, vel ex officio constitu... ...tum. Extraordinarius verò hodiè dicitur, qui non jure suo, sed vel ex commissione principis aut judicis ordinarii, aut ex electione & voluntate partium causæ cognitionem recipit. ...le dicitur delegatus vel commissarius: de cujus officio vid. integr. tract. Rutger. Ruland. de commissar. add. Berl. decis. 128. & decis. 129. & 133.

XV. Arbiter est, qui de communi Arbitri de... partium consensu judex constituitur scriptio. ...compromisso, ut nimir. servatô L. 4. ff. t. 8. de ...juris ordine mediante laudo seu ar- receptis qui bitrio, litem dirimat, Schiedsrichter arbitr. re- Richter. add. tot. tit. D. de recept. arb. cept. ut sent. ...ab hoc differt arbitrator, qui nullâ dic. juris solennitate attentâ, controver- Et arbitrato... siastris.

lis amice ex æquo & bono decidit seu transigit. add. Speidel. *in notab. lit. f.* voc. Schiedsmänner. Gail. 1. O. 150.

TIT. V.

De Foro Competente.

Fori competentia considερatur ratione Rei. Hic forum habet commune. *L. 5. ff. t. 1. de Jurisdictis & ubi quisq. agere vel conv. deb.*

I. Fori competentia inter litigantes æstimatur ex persona rei, ita ut actor forum rei sequi cogatur. *l. 2. C. de juris dict. l. fin. C. ubi in rem act.* Habet verò forum reus vel ex jure communi vel ex privilegio. Forum commune sortitur reus (1) ratione domicilii (2) contractus gesti (3) delicti (4) rei sitæ & (5) ex continentia causæ.

I. Ratione domicilii.

II. Ratione domicilii convenitur reus coram judice loci, in quo quis habitat eô animô, ut ibi perpetuò consistat. *l. 7. C. de incol. l. 190. de V. S.*

Uxor sequitur domicilium mariti; ac filij patris

III. Notandum hîc est, quòd uxor sequatur domicilium mariti, & vidua etiam illud forum retineat. Similiter familia sequitur domicilium patris familias adeoque & filiusfamilias sui patris, quamdiu scilicet sibi

non

non constituat proprium domicilium.

IV. Si verò quis certum domicilium non habeat, ubi is conveniri [illegible] reperitur, vid. Carpzov. *p. 1. Resp.* [illegible]. Aliquando certum locum habet Lib. [illegible] citatio, si scib actor i [illegible], ubi reus latitet. vid. Gail. 1. *obs.* [illegible] aut si bona alicubi habeat [illegible] affigi, & à Magistratu illius loci curator bonorum, qui absentis defensionem suscipiat, constitui debet. Carpz. *d. 10.*

Qui certum domicilium non habet, conveniri potest, ubi reperitur. Vel edictaliter citatur.

V. Illud forum generale; ideoque cum aliis modis forum sortiendi concurrit, ac in arbitrio actoris est, *sive in personam, sive in rem agat*, velitne reum speciali quodam *verb. gr. rei sitæ (de quo aph. 9.)* an verò generali suo domicilii foro convenire. *l. 19. § f. d. judic. l. fin. C. ubi in rem act.* [illegible] *17. d. for. compet.* Uno tamen electo, & citato ad illud reo, non licet variare propter præventionem. *l. 30. d. judic.* Gail. *1. Obs. [illegible] n. 1.* Remedium tamen ex *l. [illegible] C. de edict. D. Hadr. toll.* tantùm in loco hereditatis sitæ institui posse volunt, per *l. un. C. ubi de hered. ag. vel adv. interp.*

Quod forum est generale.

VI.

II. Ratione contractus.

VI. (2) Ratione contractus quis forum sortitur in loco, ubi ipse negotium cum alio celebravit, modò secundum hodiernos mores ibi reperiatur. vid. Carpzov. *d. l. 2. Resp. 29. & 30.*

Ratione rationum & administrationum quis in loco ejus gestæ specialiter convenitur.

VII. Peculiaris verò est ratio reddendarum rationum de negotiis administratis, ratione quorum quis in loco gestæ administrationis convenitur, etiamsi ibi non reperiatur. *l. 1. C. ubi de ratioc. ag.* Berlich. *dec. 273.* Carpz. *2. resp. 33.* Dn. Richter *dec. 13. n. 21.* Joh. Hefer. *loc. com. jur. pract. d. ration. redd. loc. 5. n.* & *seqq.* Imò nonnulli statuunt, solùm in loco administrationis gestæ ob rationes quem conveniendum esse, adeò ut in foro, (aliàs generali *aph. 1.*) domicilii conventus hoc exceptione fori incompetentis declinare possit *per. d. l. 1. C. ubi d. ratioc.* *l. 45. de judic. l. 51. §. 1. d. proc.* Munn. de Escobar. *d. ratioc.* Carpz. *2. resp.* 33. A quibus dissentiunt Vultej *in l. 1. C.* Christ. *decis. belgic.* Hefer. *d. l. n. 10. & seqq.* Conf. *2. resol. 26.*

III. Ratione delicti.

IIX. (3.) Ratione delicti forum sortitur reus (1.) ubi deliquit, & ibi pro-

processus contra eum institui potest, licet aufugerit. *tot. tit. C. ubi de crimin.* Ob privata tamen delicta hodie reus in loco delicti, nisi ibi deprehendatur, non potest conveniri. *Decis. Elect. noviss.* 89. add. Carpzov. *d. l. 2. resp.* 27. (2.) ubi deprehenditur reus, licet nec ibi domicilium habeat, nec ibi commiserit. *d. l.* 1. *C. ubi de crim.* Neque hodiè necessariò remittendus est reus ad Magistratum, ubi crimen est commissum, aliquando tamen vel ex gratificatione, datis tamen literis reversalibus, uti vocant, vel ex speciali conventione remittitur. add. Dn. Richter. *dec.* 15.

IX. Porrò (4.) forum sortitur Reus, ubi res sita est, de cujus possessione aut proprietate agitur. Locum ergo hoc forum habet solùm in actionibus, quibus in rem agitur. add. *tot. tit. C. ubi in rem act. l. un. C. ubi de poss.* Pertinet hoc forum non solùm ad res immobiles, sed & mobiles. *d. l. fin. C. ubi in rem. act.* Et quidem secundum communem sententiam, licet res mobiles eo loci non sit permansura, quò tamen casu, cautione præstitâ, res in ... dimittitur. Schnei. *in d. l. ult. C. ubi in rem. act.* — IV Ratione rei sitæ.

X. No-

Arrestum etiam tribuit forum.

X. Notandum etiam hoc, quod per impositionem Arresti ejusmodi forum constituatur, licet ob debitum aliquod arrestum impetretur. *vid.* Dn. Mev. *tr. de Arrest. cap.* 17.

Ratione simultanee situra etiam forum quem sortiri solent.

XI. Addimus & hoc, quod ex usu nonnullorum judiciorum simultaneè investiti etiam alibi degentes sint subjecti jurisdictioni Domini feudi in causis feudum non concernentibus: Similiter ex eadem consuetudine receptum est, vasallos, a quibus & juramentum fidelitatis & juramentum subjectionis simul exigitur, licet illi alibi domicilium habeant, ut actionibus in personam possint coram illo Domino feudi conveniri: *vid.* Carpzov. *lib.* 6. *Resp.* 115. Dn. Richter. *consil.* 1.

V. Ratione continentiæ causæ.

L. 11. *ff. t.* 2. *de quib. rebus ad eund. Jud. eatur.*

XII. Tandem ratione continentiæ coram uno eodemque judice spectantur causæ, quæ alias sub diversis judicibus tractandæ forent. *tot. tit. ex quib. caus. ad eund. jud. eat.* Illa autem cohærentia sive continentia vel venit à personis, adversus quas agitur, quando scil. plures sunt rei, ratione ejusdem causæ diversis jurisdictionibus subjecti: qui coram uno judice, eoque superiori omnium pariter communi conveniri possunt: Vel ex

ex conditione & natura actionum, quæ instituuntur, quando nimir. aut generales aut universales sunt actiones aut cognatæ, aut una alteri principali praejudicium afferret,& tamen diversis judicibus diversæ res sunt subjectæ: tunc itidem supremus judex, vel ad quem principalis causa spectat, adiri potest. vid. Pet. Frider. Mindan. *de proc. extrah. c. 3.*

XIII. Forum privilegiatū seu singulare competit reo vel ratione causarū vel ratione personarū. Causæ privilegiatæ sunt (1) causæ spirituales & Ecclesiasticæ, quæ coram judice Ecclesiastico seu consistoriis sunt expediendæ. *c. 3. de jud.* (2.) causæ feudales, de quorum foro legas Synt. nostr. Feud. *cap. ult.* (3.) Causæ status. vid. *tot. tit. C. ubi caus. stat.* (4.) causæ fiscales *tot. tit. C. ubi fisc. caus.*

Forum privilegiatum ratione causarum.

XIV. Ratione personarum forum est privilegiatum (1.) Clericorum, qui coram judice Ecclesiastico sunt conveniendi. *auth. statuimus C. de Episc. & cler.* Carpzov. *Jurisp. Consist. l. 2 c. 10.* nisi ratione rei sitæ forum sortiatur. Gail *1. O. 39 num. 8.* Quid obtineat in criminalibus causis explicat Carpzov. *pr. Cr. p. 3. q. 110. n. 82. & seq.* (2.) Profano-

Ratione conditionis personarum.

rum cum tota f[amilia] & [studioso]rum, qui in Academiis coram Rectore suo sunt conveniendi, *auth. habita C. ne fil. pro pat.* (3.) Militum qui subsunt Magistro Militum. *l. 3. pr. de re mil. l. 2. C. de off. mag. mil.* (4.) Principum officialium in urbe quadam degentium. add. Heig. p. [.] *211.* & latè Mæv. *ad jus Lub.* [...] *quæst. prælim. q. 3. n. 30* [...] Pertinent huc Statuum Imperii primæ instantiæ, quas Austregas vocant.

XV. Cæterum judex vel est superior vel inferior: & quidem coram inferiore judice suo quis conveniendus est, nec hoc prætermisso superior adeundus: cum privilegium, quod vocant, primæ instantiæ invertit [?] averti possit nemini. *c. per Venit.* [...] *11. q. 1. Ordin. Camer. l. 2. t. 1.* [...] *tit. 5.* §. und soll sonst. *& tit.* [...] muß aber zwischen. *Recess. Imper.* [...] *A. 1654.* §. benebenst sollen. ne quidem per indirectum: vid. Carpzov. l. 2. *resp. Elect.* 17. Joh. Georg. Nicol. *Process. c. 20. Part. 1.* Exceptio est 1. in personis miserabilibus, quibus reum statim coram judice superiore convenire licet. *l. un. C. quando imp. int. pup. Vel Vid.* ubi add. Brunnem.

...r, quam tamen legem in Cameræ ...icio non amplius observari tradit ...l. 1. obs. 7. in Principum vero ju...tiis adhuc vigere tradit Carpzov. 2. ...f. 19. Exc. 2. Casus denegatæ, vel ...tractæ justitiæ; aut protelatæ li... Exc. 3. casus, quo inferior judex ...suspectus. Exc. 4. casus in l. un. ...si quis imp. maledix. Vid. Nicol. ...c. 10. ad d. l. Carpzov. p. 1. prax. crim. ...41. n. 18.

Tit. VI.

De Judicis habilitate.

I. Quamvis verò quis magistra-...s constitutus; atque inde habeat ...risdictionem; *de quâ Tit. 4.* nec ...on forum sit competens *de quo tit.* ...*aced.* tamen requiritur ut etiam ...t habilis judex, seu non adsint causæ ...suspicionum, ob quas repudiari pos-...t: cujusmodi sunt 1. si commo-...um vel incommodum ex causa ad ...udicem pertineat, l. 17. *de Judic. l.* ...*un. C. si quis in sua caus. jus dic.* Multo minus in propria causa judica-...re ipsi permissum. *d. l. un.* No-...biles tamen causas ipsos & sub-ditos

Causæ quæ reddunt judicem inhabilem seu suspectū.

ditos eorum concernentes causas officialibus & Scabinis suis tractare & acta ad collegium JCorum transmittere possunt. *Decis. Elector. nov.* 38 & 39. Modestin Pistor. *part.* 1. c. 7. *n.* 5. Ziegler. *ad prax. Camer.* ... *nobiles concl.* 1. *num.* 17. & 9. ... lich. *dec.* 109. Carpzov. 1. *respons.* ... *lect.* 87. *n.* 22. 23. 2. Inimicitia, l. 41. *d. appellat.* l. 9. *de liber. caus.* 3. Singularis gratia, conjunctio & amicitia. l. 10. *de Jurisdict.* 4. si judex fuerit corruptus Add. Gailius ... *obs.* 33. Mynf. 3. *obs.* 63.

Ob has recusari potest etiam ordinarius judex.

II. Ob hasce & similes causas non solum delegatus. *l.* 16. *C. de judic.* sed etiam ordinarius judex tanquam suspectus recusari potest *c.* 61. *c.* 41. ... *appellat c.* 39. *de offic.* & *potest.* ... add. *l.* 17. *de judic. l.* 9. *d. lib. caus.* ... C. *de judic.* & *auth. sequ.* Gail. ... 1. *obs.* 33. *n.* 1 Zanger. *de exceptio.* part. 2. *c.* 4. *n.* 8. Carpz. *proc.* ... *tit.* 3. & *tit.* 4. *n.* 83. Caeterum integrum collegium ut suspectum recusari non convenit. *c.* 15. *C.* 3. *q.* 5. Gail. ... *obser.* 33 *num.* 4. Zang. *dict. cap.* ... *num* 17.

Saepius tunc adjungitur alius.

III. Duplici verò modo de judice suspecto querulanti succurri solet: vel enim judex superior per commissarios

larios causam tractari & decidi jubet; vel suspecto quendam adjungit, qui simul causam cognoscat ac dirimat. Sichard. ad auth. si vero contigerit. C. de ... n. 7. Covarruv. pract. quaest. cap. 26. num. 1. *ubi testatur hanc sententiam, quod scil. judici suspecto alter vir bonus adjungatur, esse communem totius orbis Christiani interpretationem.*

IV. Causa suspicionis allegata probari debet. Gailius *d. O. 33. n. 1.* Rebuff. *tit. d. recus. judic. art. 1. gloss. 9.* Gilken. *d. l. 1. num. 13.* Carpz. *d. l. num. 10, 92.*

Causa suspicionis est probanda.

Tit. VII.

De causa in judicium deducta.

I. Causa quae in judicium deducitur vel est Ecclesiastica vel secularis. Haec vel est civilis vel criminalis. Unde judicium in civile & criminale distinguitur.

II. Porrò ratione causae distinguitur judicium in reale quo actione ex jure in re descendente persequimur rem nostram à quocunque possessore; Et

Judicium 1. aliud est Ecclesiasticum aliud seculare; & hoc vel civile vel criminale.
2 aliud reale aliud personale.

Et personale, quod ex jure ad rem seu obligatione instituitur adversus personam, quæ ex facto suo ad quid præstandum est obstricta. *l. 25. d. O. & A.* Aliquando hæc duo concurrunt, & simul ipsa res petitur, & præstationes personales exiguntur. §. *20. Inst. d. act.*

Illud reale aut est petitorium aut possessorium.

III. Reale judicium iterum vel est petitorium, quò proprietas rei vel juris in re petitur, vel possessorium, quod intenditur de possessione vel adipiscenda vel retinenda vel recuperanda.

Hoc iterum aut ordinariū aut summarium.

IV. Hoc possessorium iterum dividitur in ordinarium, & summarium seu summarissimum. Illud dicitur quò ordinariò juris processu observatô super possessione agitur: Hoc appellatur, quò summariè causa possessionis cognoscitur, & quis interim possidere debeat dirimitur, reservata ulteriori discussione ad judicium ordinarium vid. Lud. Posth. *tract. de summar. possess.* Andr. Clud. *in reb. quot. c. 1.* add. *Decis. Elect. Saxon. 13.*

Tit. IIX.

De Forma procedendi seu ipso ordine procedendi in judicio.

I. Forma judicii consistit in processu, qui est modus legitimus in judicio circa causam in id deductam à judice & partibus vitandæ confusionis gratia observandus. *c.1, de sent. & re jud. in 6.* Processus descriptio.

II. Est autem processus alius civilis, alius criminalis. Processus civilis distinguitur hodiè in ordinarium seu solennem & extraordinarium seu summarium, item executivum. Divisio.

III. In modo procedendi ordinario hodierno consideranda (1.) veniunt illa quæ judicium præcedunt (2) quæ in ipso judicio fiunt (3.) quæ judicium hoc finitum sequuntur. Et primæ quidem considerabimus (1.) judicium primæ instantiæ, cui opponitur judicium secundæ vel appellationis instantiæ. Dicitur verò instantia ab insistendo h. e. urgendo. Et nihil aliud Modus procedendi ordinarius. Judicium primæ & sel. instantiæ.

aliud denotat, quam fervorem judicii, quod exercetur ob controversiam motam, Germ. ein Gerichtsstand.

Aliud est absolvere ab instantia aliud ab actione.

Notabis etiam differre inter se absolutionem ab instantia & absolutionē ab actione: per illam namque petitio actoris nondum est exclusa omnino, sed potest denuò agere, refusis modò expensis. Hæc verò ab ipsa causa reum absolvit. add. Carpzov. *in jurispr. Rom. Saxon. p.* 1. *c.* 3. *d.* 16. *n.* 3. *& seqq.* add. Speidel. *in notab. Sec. Instantia.*

Quæ præcedunt sunt vel substantialia judicii nim. I. Supplicatio.

IV. Quæ præcedunt judicium vel substantialia sunt vel accidentalia. Ad substantialia pertinet (I.) Supplicatio, quâ scil. impetratur citatio, Germ. das Klageschreiben/ cujus requisita sunt 1. ut præmissa judicis honorifica compellatione nomina & cognomina supplicantium, ut & reorum seu citandorum exprimantur 2. exponatur seu allegetur jus, & factum ejusmodi juri contrarium à parte adversa adsertū. & 3. annectatur congruens facto, juri, & causæ petitio, nobili judicis officio desuper imploratô. add. Schvvanm. *l.* 1. *proc. Cam. c* 1. *num.* 12. & Fuder. *in Proc. tit.* 5. (II.) Citatio decreta à judice: quæ in his consistit 1. in conceptione, in qua nimi-

II. Citatio. *L.* 2. *ff. t.* 4. *de in jus vocando.*

nimirum exprimatur nomen tum judicis necesse est, tum partium litigantium, Actoris & rei, it. causa (quæ ut melius cognoscatur, exemplar supplicationis, additis, præsertim in processu executivo, documentis communicatur reo) & locus & dies. 2. Executio, quæ expeditur commissione judicis, insinuatione citationis, & relatione nuntii de insinuata citatione.

V. Dividitur citatio in privatam & publicam. Illa iterum vel est verbalis vel realis. Et quidem ista regulariter obtinet, & aph. præced. est descripta. Hæc vero, realis nimirum fit per capturam vel etiam Arrestum: & regulariter in civilibus non adhibetur. Publica est, quæ fit per edictum foribus templorum & Curiarum affixum, vel etiam ex suggestu publice prælectum: Et quidem hodierno usu in tribus distinctis territoriis fieri solet. Locum vero non habet, si ad domum solitæ habitationis fieri possit: sed specialibus solum casibus, nimirum. 1. si quis per se vel per alios quoquo modo efficiat, ne citatio ad se pervenire possit. (2) Quando locus, ubi quis citari debet, non est tutus. (3) si citandus sit vagabundus, quo casu affigi debet edictum

Hujus divisio.

citatorium in illa civitate, vel in loco, ubi solitus alias vagabundus conversari (4) si contradictor sit incertus, & citentur omnes in genere, quorum interest. E. g. Creditores defuncti, si in diversis locis habitent, & incerti sint, possunt citari per edictum & publica proclamata, ut compareant coram omnium superiore judice ad eum effectum, ut creditum suum ibi proponant & deducant, vel ad videndum imponi ipsis perpetuum silentium. Gailius *d. obserν. n. 7.* (5) obtinet ratione incertitudinis contra creditores defuncti ad videndum fieri inventarium juxta formam *l. scimus Cod. de Jur. delib.* Denique (6) in materiâ diffamationis, possunt per edicta citari omnes qui sua interesse putaverint. Gail. *d. obserν.* & *obser. 9.* ut & l. O. 57. & latè Carpz. *in proc. tit. 7. art. 4.* It, Speidel. *in notab. νoc. Edictal. Citat.* adde etiam de singulari citatione in Camera recepta, proclamate nimir. Schvvanm, *Lib. 2. proc. Cam. c. 72. n. 11.* Wehn. *in obs. pract. νoc.* Ruffen. Prætereà hic notandum, si aliquando eveniat, ut citandus quis sit, qui sub alio judice ordinario degit, quod tunc judex ordinarius requirendus sit per literas

subsi-

subsidiales seu mutui Compassus, ut vocant, ut sistat reum seu citatum. Vid. Carpz. *d. tit. 7. art. 3.*

Aliquando decernuntur mandata.

VI. Ad supplicationem Actoris in Camera aliquando decernuntur mandata, & quidem vel cum vel sine clausula: quæ in eo differunt, quod in illis subnectatur citatio ad allegandum causas, quare citatus existimet se non teneri ad paritionem. In hisce vere subjungitur citatio ad docendam paritionem vel ad audiendum se in pœnas mandati violati incidisse. vid. Pert. Frider. *de mandat. cap. X.* Decerni vero mandata cum clausula solent, sicubi supplicans pro se habeat jus commune. Schvvan. *l. 2. proc. Cam. c. 15.* Frider. *tr. de interd. comm. 4.* & si causa non requirat altiorem indaginem: alias Citationes & processus ordinarios judex decernit. Mandata verò sine clausula decernuntur in quatuor casibus generalibus: de quibus L. 2. *Ord. Cam. tit.* 23. Committitur tamen etiam arbitrio judicis, quibus casibus talia mandata possunt decerni. Schvvan. *in obs. Cam. obs.* 134. *&* 121.

Vel in Curiis Saxon. inhibitiones.

VII. In Curiis Saxonicis ad exemplum mandatorum receptæ sunt potissimum in possessionis materia

inhibitiones. Quæ itidem vel cum vel sine clausula fiunt, prout res exigit. vid. ordin. curiar provinc.

III. Libellus. IIX. (III.) Libellus: qui hisce essentialibus absolvitur 1. Causa seu medio concludendi. 2. facti, quod narrratur, vel rei, quæ petitur, speciali significatione, nisi sit causa universalis, generalis, aut alternativa. Et 3. petitione seu conclusione. Præterea etiam nomen judicis & actoris & rei exprimendum est; Distinguitur libellus in articulatum & simplicem. Ille in Camera & jur. Comm. est receptus; hic vero in Saxonia.

Ejus divisio.

Aliquando reus cõtra actorem instituit Reconventionem.

IX. Porro sciendum quòd interdum Reus conventus in ipso litis exordio vicissim coram eodem judice conveniat illum Actorem: Et dici solet Reconventio (die Widerklage) Atque hæc quidem secundum process. juris comm. ordine simultaneo unà cum conventione tractatur vid. Schvvanm. *d. L. 1. c. 69.* Verùm jure Saxon. hæc in Reconventione sunt singularia 1. quod non in quibuslibet causis obtineat, sed in câusis connexis. 2. quod post finitam omnino conventionem demum possit institui. Wann die Convention-Klage gäntzlich durch würckliche Zahlung geendet und

... gefördert. Aliquando tamen reus, ad solvendum condemnatus, potest pecuniam in judicio deponere ac reconventionem instituere, si nimirum probabiles causas, se non calumniæ seu actoris vexandi gratia, depositionem prætendere deducat, simulque libellum reconventionis offerat. *Ordin. process. judic. Elector. Saxon. tit.* 6 §. Es wäre denn. Carpzov. *lib.* 2. *resp. Elector.* 43. Tenetur vero reconventus in judicio, quo alterum convenit, comparere, licet alias forum ejus competens non sit, wan gleich Kläger und nunmehro Wiederbeklagter sonsten daselbst zu stehē nicht schuldig wäre. F. S. Hof-Gerichts-Ordnung. *cap.* 23. vid. latius Carpz. *Tit.* 6. *art.* 3.

XI. Ad accidentalia spectat (1.) contumacia, quam distinguunt in veram, quando quis ter vel semel peremptoriè citatus per malitiam latitat: & præsumptam, quando sufficienter citatus emanet licet absque malitia. Requiritur autem ut accusetur contumacia, daß die Ungehorsambs-Beschuldigung eingebracht werde. Hodie plerisque in locis tres distinctæ citationes fieri solent: Quod si ergo Actor in primo termino non comparuerit,

Vel accidentalia nim. 1. contumacia, ejusque accusatio.

ruerit, accusatâ ejus contumaciâ reus ab instantia absolvitur & ad refusionem expensarum actor condemnatur: nec ante auditur, quam expensas refundat, & præterea etiam cautionem tenetur præstare actor de lite prosequenda. Quod si post litem contestatam actor sit contumax, eadem pœna obtinet, nisi causa jam sufficienter sit ventilata & de ejus justitia jam constet judici, tunc potest vel pro actore vel pro reo sententiam ferre. Si reus in primo termino fuerit contumax, & ejus contumacia fuerit accusata, condemnatur in expensas & citatio denuo decernitur sub pœna contumaciæ. Si in secundo termino iterum non compareat, rursus condemnatur in expensas & citatio decernitur, adjuncta clausula quod debeat legitima impedimenta allegare: bey Straff-Ungehorsams biß auf Ehehafften. Sin verò iterum non comparuerit, nec impedimenta allegaverit, iterum condemnatur in expensas & decernitur citatio in causis civilibus hac clausulâ additâ; ut sub pœna Executionis debeat comparere, bey Straff-Ungehorsams biß auf die Hülffe/ ac insequitur rei, nec tunc comparentis, condemnatio secundum

dum petita libelli, & executio contra contumacem instituitur. Add. Carpzov. *3. resp. 27. 28. & in proceß. tit. 8. art. 3.* Nicol. *proceß. 34. & 35.*

XII. Porrò accidentale (2) est Dilatio, quæ ultra quartam non solet concedi, & impetranda est ex justa causa. Quænam autem sit justa causa, dependet ab arbitrio judicis. vid. *tot. tit. de dilat.* 2. Dialatio. *L. 2. ff. t. 12. de fer. & dilat. & divers. temp.*

XIII. Sequitur (3) Satisdatio seu Cautio. Est autem Satisdatio in genere præstatio securitatis, nemine eorum quæ occasione judicii in dubium vocantur. *l. 1. qui satisd. cog.* Sunt verò tres species Cautionis, nimirum 1. quæ fit per nudam promissionem: ad quam permittuntur illi, qui bona immobilia possident. vid. *l. 15. d. t. q. satisd. cog.* 2. Satisdatio per fidejussores, vel etiam hodiè per depositionem pignorum. 3. promissio juratoria, quæ locum habet, si quis nec pignoribus nec fidejussoribus possit cautionem præstare, & debet jurare 1. se non potuisse invenire fidejussores ideoneos. 2. se facturum ea, quæ ipsi incumbunt, vid. Gailius 2. O. 43. *ibique Grav.* Carpzov. *p. 1. C. 5. d. 9.* Satis datio seu Cautio. *L. 2. ff. t. 8. Qui satisdare cogant vel jur. promitt. vel suæ promiss. committ.*

Guaranda praestatio. Tenetur verò Actor secundum hodiernum usum, si nimirum in loco, ubi habitat, non habet bona immobilia, cavere fidejussoribus vel etiam depositione pignoris pro reconventione & expensis. add. Berlich, *p. 1. pract. Conclus. 20.* Insuper Jure Saxon. Actor guarandae nomine cavere debet nimirum nudâ stipulatione, Muß die Gewehr angeloben. Reum quod attinet de jure Civili tenetur satisdare de judicio sisti, si nimirum bona immobilia ibi non habeat. Carpzov. *p. 1. C. 5. d. 30.* Item si procuratorem constituat, debet etiam satisdare judicatum solvi, sive quod velit solvere judicatum. §. *4. I. de satisdat.* Cujusmodi cautio seu satisdatio solet inseri mandantis Gailius. 1. *O. 46. n. 4.* In foro verò Saxonico Cautio à Reo exigi non solet. Carpz. *d. l. d. 30. n. 4.*

L. 46. ff. t. 7. Judicatum solvi.

Cautio de rato. Caeterum procurator Actoris, si de ejus mandato constet quod actis sit insinuatum, de rato non cavet: & si defectus quidam sit in mandato, vel dubium quoddam occurrat, an negotium ipsi sit mandatum: item si persona conjuncta absquè mandato agat, cautio de rato praestari solet, qua nimirum procurator actoris promittit dominum ratum habiturum quod ipse

L. 46. ff. t. 8. Ratam rem haberi & de ratihabit.

ipse gessit, & deinde tenetur adhuc actis mandatum insinuare. Similiter & rei procurator ejusmodi casibus cavet de rato. Wurmſ. *L.1. obſ. for. tit. 10. obſ. 3.*

XIV. Denique (4) præcedunt & judiciumExceptiones, cumprimis dilatoriæ. Eſt vero exceptio excluſio ejus quod ab actore intenditur. Dividitur in dilatoriam & peremtoriam, de qua poſteriori *Tit. X. L. 44. ff. 1. de Except. Præſcript. de prajud.* Dilatoria verò pertinet vel ad judicium ipſum vel cauſam in judicium deductam. Judicium quæ reſpiciunt Exceptiones, concernunt vel ejus intrinſeca ſcil. (I.) perſonas id conſtituentes: nimirum Judicem, reſpectu cujus opponitur (1) Exceptio fori incompetentis. *l. pen. & ult. C. de judic.* (2) exc. primæ inſtantiæ vide *tit. 5. aph. ult.* (3) præventionis, quando nimir. quis citatur ad judicem ſuper iſta lite, quæ jam coram alio cœpta l. 7. *de judic.* Dicitur lis præventa (*ſtrictè loquendo*) tum reſpectu judicis cum quo alius concurrentem habet juriſdictionem, vel cum reus in diverſis foris v. gr. *Domicilii; rei ſitæ; delicti,* conveniri poteſt. Monach. *pract. jud. p. 2. tit. d. præventon. cap. 4. num. 3.* tum reſpectu rei.

4. Exceptiones dilatoriæ. *Exceptionis deſcriptio, diviſio.*

Dilatoriæ Ratione judicis.

quem actor in hoc judicio prævenit, ut ille non possit ad aliud forum provocare. confer. l. 19. *de Jurisdict.* Donell. & Hillig. l. 17. *c.* 18. *c.* (4) litis pendentis qua potissimum reus utitur, ne in alio rursus judicio conveniatur. *l.* 30. *de judic.* add. Hillig. *d.* (5) judicis suspecti. vid. Zanger. *tr. de except. p.* 2. *c.* 4. (6) inhabilitatis, *cap.* 1. *de except.* Zanger. *d. l. c.* 4. *num.* 27.

Ratione personarum litigantium.

XV. Deinde personas litigantes concernunt, easque vel principales, ut olim erat respectu actoris exceptio non impetratæ veniæ, quæ tamen hodie non obtinet. resp. rei exceptio revocandi domum. *l.* 2. §. 3. *de judic. c. ult. de for. comp.* resp. utriusque exceptio cautionis, inhabilitatis, contumaciæ, justi impedimenti. vid. Zang. *d. tr. p.* 2. *c.* 8. vel earum procuratores, ut est exceptio illegitimationis. §. *fin. I. de Except. l.* 8. §. 3. *de proc.* Zang. *d. l. cap.* 8.

Ratione modi procedēdi.

XVI. (II.) Modum procedendi, ut exceptio inepti libelli seu generalis & obscuri. Zanger. *cap.* 14. sub & obreptionis. Idem *c.* 16. ineptæ cumulationis. *c.* 19.

Ratione loci; temporis &c.

XVII. Vel sunt de extrinsecis judicii circumstantiis, ut loci non tu-

ti;

ti; aut temporis angusti; item feriarum, Zang. *p. 2. c. 5. 6. & seqq.*

XVIII. Ipsam causam in judicium deductam concernunt (1.) exceptio plus petitionis. §. 10. *Inst. de except.* §. 33. *de action.* (2.) Execeptio pacti de non petendo intra certum tempus. §. 10. *de Except.* it. Exceptio moratoria Quinquennel/ quâ debitores rescriptô Imperatoris aut principis ad certum tempus contra creditores se defendunt. *l. 2. C. de prec. imper offer.* Denique exceptio spolii, quam spoliatus opponit isti, qui contra eum actionem instituit, & ante spoliavit, ut ante omnia restituatur: quæ exceptio est probanda intra 15. dies. *c. 1. de rest. spol. in 6.* add. Carpz. *in proc. tit. 9. art. 6. n. 3.* pertinet etiam huc exceptio Excussionis, item laudationis, Zanger. *d. c. 9.*

Ratione ipsius causæ in judicium deductæ.

XIX. Hæ dilatoriæ Exceptiones regulariter ante litis ingressum & L. C. sunt opponendæ. *l. pen. & ult. C. de except.* Illæ verò dilatoriæ, quæ ipsam causam concernunt, etiam post L. C. probari queunt. l. 19. *C. de probat.* Præterea sunt casus, quibus dilatoriæ etiam post L. C. oponuntur nim. (1.) si post L. C. demum cœperint vel ad notitiam rei pervenerint. c.

Dilatoriæ regulariter ante lit. cont. sunt opponendæ, exceptis iis quæ ipsam causam concernunt. it. excipiuntur alii casus.

4. *de except.* aut si gravamen successivum concernant, aut reddant judicium retro nullum. vid. Carpzov. *in proc. tit. 9. art. 1. n. 38 & 39.* Confer. Coler. *ad c. 2. de except.* it Carpzov. *p. 1. C. 3. d. 12. n. 6. & 9.* Licet verò jure communi plures exceptiones etiam diversas successivè opponere. *l. 5. l. 8. de except.* Ast secundum mores plurimorum locorum exceptiones dilatoriæ omnes simul opponi debent. Carpzov. *d. loc. art. 1. n. 12. & art. 7. n. 12.*

TIT. IX.

De iis quæ fiunt in judicio.

Quæ fiunt in judicio sunt itidem substantialia. I. Litis contestatio.

I. In ipso judicio quæ fiunt, itidem vel substantialia sunt vel accidentalia. Illiusmodi est Litis contestatio, die Krieges-Befestigung / quæ consistit in actoris narratione & rei responsione. *l. un. C. d. Lit. Con. l. 14. §. 1. C. de judic. un. d. Lit. Con.*

Quæ dividitur in affirmativam & negativam.

II. Dividitur à parte rei in negativam, quâ scil. reus intentionem actoris negat: & affirmativam, quâ quidem eam fatetur, sed tamen addit exce-

exceptiones. Aliquando etiam ob contumaciam rei non respondentis lis pro affirmativè contestata habetur. Si namque reus frustraneis exceptionibus litis contestationem declinare vel saltem protrahere intendat, actor accusat ejus contumaciam, & pro re nata petit, ut citetur reus sub pœna contumaciæ, de qua supra dictum, vel quod lis pro contestata debeat haberi.

III. Porrò distinguitur litis contestatio in generalem & specialem. Generalis est quâ non repetuntur singula libelli membra, sed in genere solùm respondetur, & solet aliquando dici implicita. si v. gr. reus narrata prout narrantur, & petita prout petuntur negat: quæ in plerisque judiciis non solet admitti. Specialis est, quâ explicitè & sigillatè ad singula actoris narrata & contenta respondetur. *it. in generalem & specialem.*

IV. Exhibentur autem secundum jus comm. hodie in Camera & alibi receptæ præter libellum positiones ab actore mediante juramento dandorum, uti vocant. *c. un. de L. C. c. 2. §. & quia possit. de V. S.* quas sequitur rei responsio mediante juramento respondendorum. *Ord. Cam.* *Sec. jus commune exhibentur positiones.*

Cam. p.3. tit. 15. Gail. *1. O.81.& 82.* Carpz. *p.1.C.10.d. 4. & 5.* Jure verò seu in foro Saxon. hæ positiones & responsiones non sunt in usu, sed reus respondere debet libello, & quidem speciatim ad omnia libelli capita sine juramenti præstatione.

Reus aliquando pro parte affirmativè pro parte negative respondet.

V. Aliquando verò ad quasdam positiones vel membra libelli reus respondet affirmativè, ad quasdam verò positiones vel membra alia negativè.

TIT. X.

De exceptionibus peremtoriis.

Exceptiones peremtoriæ describuntur

I. Agendum etiam hic est, de exceptionibus peremtoriis, (vid. *Tit. VIII. aph. 14.*) quæ semper agentibus obstant, & semper rem *s. causam*, de qua agitur, perimunt. §.*9.I.d. except. l.3.D. eod.*

Peremtoriæ vel nascuntur cum ipsô negotio.

II. Peremtorias hasce distinguunt, quod vel statim, cum ipsô negotiô nascantur & existant, ut (1) exceptio doli, quæ vel est generalis competens, quando in genere contra æquitatem naturalem quid petitur.

tit. l. 4. §. 12. §. pen. l. f. pr. l. 12. d. dol. exc. 36. de V. O. vel specialis, quæ datur, quando in specie quid dolosè gestum est. l. 2. §. 4. l. 4. §. 33. d. dol. mal. exc. Zang. 3. cap. 11. n. 4. est hæc exceptio doli aliquando subsidiaria exc. in factum. l. 4. §. 16. eod. Zang. d. c. n. 50. (2) Exc. metûs, quæ etiam tertio objici potest l. 4. §. pen. d. dol. mal. & met. exc. l. 24. §. 3. quod met. caus. Id. d. c. n. 38. (3) erroris §. 1. Inst. de Except. l. 57. d. O. & A. (4) non num. pecuniæ: tum, quæ datur creditori. l. 14. §. 2. C. de non num. pec. tum, quæ debitori. l. 14. C. eod. it. non numeratæ dotis. tit. C. d. dot. caut. non. num. (5) Exc. SCti Macedon. (6) Vellejani. (7) minorennitatis, l. 7. d. exc. Huc etiam referimus (8) exc. excussionis quat. perimit actionem fidejussoriam, qu. reus principalis solvendo existit; ac inde etiam post litem contestatam opponi potest. Coler. d. proc. execut. c. 1. n. 117. Berl. 1. c. 18. n. 81. Carpz. proc. t. 9. art. 7. n. 39. Et (9) Exc. divisionis Bart. in l. 10. de fidejus. Giph. in l. 3. C. eod. Zanger. l. 3. c. 19. n. 13. Perez. in C. de Except. n. 33. Vel post negotium oriantur; ut (1) Exc. rei venditæ r. t. d. exc. r. V. & trad. (2) pretii non soluti.

vel post illud.

soluti l. 13. §. 8. *de act. emt.* (3) exc. pacti de non petendo in perpetuum l. 7. §. 8. *de pact.* §. 3. *J. h. d. ext.* (4) Jurisjurandi. §. 4. *h.* l. 15. *eod.* (5) rei judicatæ. *t. d. ex. rei jud.* (6) transactionis. (7) præscriptionis *t. t. de div. & temp. præscript.* (8) rei litigiosæ vid. *t. t. de litig.*

III. Hæ exceptiones peremtoriæ tàm ante, quàm post litis contestationem opponuntur. l. 4. 8. 9. *C. de exc. l. 2. C. sent. resc. non poss. c. 1. de lit. cont. VI.* Probantur autem post litem contestatam. Sunt verò nonnullæ privilegiatæ, quæ ad excludendam litis contestationem & ipsum processum finiendum in ipsô litis ingressu proponuntur & statim probandæ sunt, ut exc. rei judicatæ, præscriptionis, solutionis, actionis non competentis, & aliæ, quæ in continenti probari queunt. vid. Rosbach. *prax. civ.* 1. 43. Dn. Carpzov. *proc. t. 9. art. 7. n. 25.* Nicol. *process. c. 31.* Quædam etiam post sententiam ad impediendam executionem admittuntur, v. g. exc. solutionis; SCti Vellej. Macedon. l. 11. *de SCto Mac.* exc. non num. pecun. exceptio divisionis compensationis. vid. Gail. *1. c. 17. n. 9.* Coler. *de proc. exec. p.*

4. c.

t. c. 1. Carpzov. *tractat. d. rem Contr. Sem. præjud.* Dn. Carpzov. *d. l.*

IV. Exceptioni actor opponit replicationem. l. 2. §. 2. *h. t. 3. C. eod. t.* 1. *J. de Replicat.* huic reus iterum respondet per duplicationem; §. 1. *de Replicat.* & actor huic vicissim per triplicationem. §. 2. *d. l.* & huic ulterius opponitur quadruplicatio l. *2.* §. 3. *h.* §. 3. *J. d. l.* Add. *Ord. Cam. l.* 3. *t.* 28. wo aber. *Const. Elect. l.* 2. *c.* 28. Excipitur jurisjurandi & doli exceptio, contra quas replicatio non admittitur. l. 15. *h. l.* 4. §. 13. *d. dol. mal. & met. except.*

Tit. XI.
De Probatione.

I. Litem contestatam, & objectas aliquando exceptiones peremtorias, sequitur injuncta à judice probatio, nim. si reus litem negativè contestetur, vel saltem in quibusdam capitulis litem negativè contestetur, & tunc actori incumbit probatio: si verò affirmativè reus litem contestetur, addatque fortè exceptionem. tunc reo incumbit probatio exceptionis.

II. Probatio. *L. 21. ff. t. 3. de Probat. & Præsumt.*

Ejus descriptio.

II. Probatio est actus judicialis, quô per idonea argumenta de facto aliquo, de quo in judicio controversia est, judici fit fides.

Argumenta alia sunt artificialia.

III. Argumenta distingui solent in ἔντεχνα seu artificialia & ἄτεχνα seu inartificialia. Artificiosa dicuntur, quæ arte & industria probantis, ex ipsa causa, ejusque circumstantiis deducuntur: Suntque vel necessariæ, ut ex principiis physicis desumta & facto applicata, vel probabilia, ex quibus oritur præsumtio.

Alia inartificialia.

IV. Inartificialia sunt, quæ ad fidem faciendam extrinsecus assumuntur, ut (1.) instrumenta. (2.) testes, de quibus antequam in specie agatur, de objecto & forma probandi quædam erunt præmittenda.

Probatur factum.

V. Probandum id venit quod asseritur in judicio & proponitur; & quidem non jus sed factum; Et quidem forma probationis ita se habet (1.) ut id, quod probandum, includatur articulis probatoriis, Beweis-Articful/ qui debent ex narratis seu visceribus Libelli depromi; & sint perspicui, non captiosi, & succincti opus est (2.) ut fiat post litem contestatam (3) parte citatâ (4.) intra terminum à judice præfixum, qui jure Saxon.

Saxon. est terminus Saxonicus, eine Sächsische Frist. Sufficit autem intra istum terminum articulos exhibere, & si per instrumenta fit probatio, simul descripta ex authenticis exemplaria sunt adhibenda. Deinde terminus præfigitur, quô testes examinantur, uti mox dicemus, vel instrumenta recognoscuntur à parte adversa. Quod si intra terminum Sax. ne quidem articuli exhibeantur, nec dilatio impetrata fuerit intra istum terminum a judice, alterâ parte contumaciam accusante, non amplius quis admittitur ad probandum.

Fatali non observato probandi facultas amittitur.

VI. Diximus inter alia quod post litem contestatam fiat probatio. Notandum verò est, quòd etiam aliquando ante litem contestatam admittatur probatio, quæ vocatur ad perpetuam rei memoriam: si nim. testes sint senes, vel ejusmodi periculum subsit, quod facilè quis probatione excidere possit, si litis contestatio fortè protrahatur.

Aliquando probatio admittitur ad perpetuam rei memoriam.

VII. Instrumentum est scriptura ad rerum gestarum fidem comprobandam confecta *l. de fid. instrum.* Estque vel publicum vel privatum. Illud est solennis scriptura publicâ autoritate confirmata, hoc verò absque

Instrumenti descriptio. *L. 22. ff. t. 4. de fid. instrum. & amiss. eorum.*

Distinctio. que solennitate peculiari in causa propria conficitur, add. Nicol de Passer à Janua *tr. de priv. script.*

Instrumenti publici autoritas. IIX. Instrumentum publicum vel ipsa judiciali autoritate est munitum, vel per notarium est confectum: Cujus forma describitur in Constit. Maximil. vom Unterricht der Notarien d. Anno 1512. Hujusmodi publica instrumenta plenam merentur fidem, quod intelligendum de ipsis authenticis seu originalibus, non exemplis, (Copey) aliquando tamen virtute authentici exemplum probat, quando nimirum omninò certum est hoc ex illo transsumtum esse.

Privatæ scripturæ vis. IX. Privata scriptura contra scribentem solùm probat, seu contra eum qui subscripsit aut sigillavit suo nomine: non verò probat pro scribente. De mercatorum libris specialiter notandum, quod hi legitimè confecti, consignatis scilicet datis & acceptis, adscripto die & anno, etiam expressa causa debendi, ab integræ fidei homine seu mercatore seu ejus Institore conscripti, semiplenam hodiernis moribus faciant probationem, & juramento confirmari soleant. add. Carpz. 7. *Resp. 58. & 122.*

X. Pro-

X. Producuntur instrumenta regulariter lite contestatâ, uti supra monitum nonnunquam etiam post conclusionem, si noviter reperta sint. add. Carpzov. *p.* 1. 3 12. Gail. *1. obs.* 101. Coler. *decis.* 121. producta instrumenta in judicio v. gr. ab actore, sunt à reo, terminô præfixô vel recognoscenda vel juratò diffitenda. Aliquando etiam locus est comparationi literarum. vide *l.* 20. *C. de fid. Instrum.* Vel per testes, qui scriptioni adfuerunt, cujus manu quid sit scriptum probatur.

Instrumenta aliquando etiam post lit. cont. producuntur.

Sũt recognoscenda vel diffitenda.

XI. Notabis hic quod actor instrumenta teneatur edere reo, non solum illa, quibus est contra reum usurus, sed etiam quæ reo ad excipiendum prosunt l. 8. l. 1. l. 5. *C. de edend.* adeo ut etiam rationes publicæ sint exhibendæ l. *6. C. d. t.* Carpz. *p.* 1. *c.* 17. *def. 26.* Exceptiones videas apud Georg. Nicol. *in process. c.* 11. *num.* 2. *inter quas est, si reus aliunde defensionem suam probare possit.*

Tenetur edere instrumenta actor reo. *L. 2. ff.* 1. 13. *de Edendo.*

XII. Reus verò in actoris commodum regulariter instrumenta edere non cogitur l. 4. l. *ult. C. d. edend.* nisi (1) pro replicatione actoris fundanda *arg. d. l. f.* actor enim repli-

Non verò reus actori

cando habet se ut reus *l.* 1. *d. except.* Carpzov. *proc. tit.* 14. *art.* 4. *n.* 45. (2) si veritas aliter haberi nequeat, velut si actor instrumenta casu amiserit. Carpzov. *l.* 1. *c.* 17. *def.* 27 & *in proc. d. art.* 4. *num* 44. aut (3) instrumenta sint communia. *l.* 7. *C. d. t.* Alias exceptiones legas apud Nicol. & allegat. *proc. d. c.* 51.

Necesse est adsit præsumtio contra eum, qui edere debet.

XIII. Tum vero demum actori vel reo ejusmodi casibus editio injungitur, si præsumtio vel suspicio aliqua sit contra aliquem, se instrumenta habere: Ruland. *d. commiss. p.* 2. *l.* 5. *c.* 21. *n.* 3. Carpz. *proc. d. t.* 14. *n* 7 & hic edere jussus, aut edere tenetur, aut juramento confirmare, quod non habeat, nec dolo desierit habere. Ruland. *d. l.* Nicol. *d. c.* 51. *n.* 8. Quando verò super editione defertur parti adversæ jusjurandum, id, licet non adsint præsumptiones, præstandum est, modo deferens ante de calumnia juret. Carpz. *d. l. n.* 11. *seq.* Nicol. *n.* 5. *in fin.*

Edenda sunt instrumenta & in processu summario.

XIV. Peti potest editio instrumentorum tam in ordinario quam summario processu: Churf. Sächs. Gerichts-Ordn. *tit.* 27. Carpz. *d. art.* 4. *n.* 71. quod tamen ad processum ex-

executivum extendi non debere monet Nic. *d. c. 51. n. 9.*

XV. Editionem ac juramenti præstationem detrectans actor, causa cadit, eique ulterior actio denegatur: reus vero, si recusaverit, instrumenta edenda pro editis & recognitis habentur: quandoque etiam indictione mulctæ arbitrariæ ad edendum quis compellitur, Carpz. *proc. d. art. 4. n. 24. 25.* Add. Ruland. *d. commissar. p. 2. l. 5. c. 26. n. 39.* Nicol. *d. c. 51. n. 12.* Quod si à tertio editio desideratur; is compulsorialibus, quæ vocant, etiam arctioribus, aut requisitorialibus, si alienæ subsit jurisdictioni ad edendum potest adigi Carpz. *d. art. 4. n. 61.* Nic. *d. l. n. 13.*

Detrectantis pœna.

XVI. Testis est persona, quæ ad fidem, de negotio civili faciendam, à judice vocatur & examinatur. Faciunt verò plenam fidem duo testes omni exceptione majores. l. *12. de testib.* Unus verò regulariter semiplenè tantùm probat. add. Carpzov. *in Proc. tit. 13. art. 3. n. 3. & seqq.* Similiter etiam duo minus habiles præsumtionem inducunt. Ut igitur constet quinam testes sint omni exceptione majores nec ne, de habilitate eorum videndum, quæ spectatur

Testis descriptio. *L. 22. ff. 15. de Testibus.*

tempore examinis & depositionis. *l. 2. & 3. de test ib.*

Inhabiles verò sunt testes ratione personæ.

XVII. Sunt testes inhabiles vel ratione personæ; vel ratione causæ; vel ex alia singulari ratione. Ratione personæ inhabiles sunt (1.) propter ætatem, impuberes. l. 3. §. 5. *de testib.* pubertati tamen proximi testimonium operatur, & præterea valet testimonium ejus, qui jam pubes, de eo, quod in ætate impubere vidit, & cujus jam bene recordatur. Farinac. *de test. quæst. 58.* Minores verò 20. annis in civilibus probant, modò majores sint 14. annis: in criminalibus autem minores 21. annis indicium saltem faciunt. l. 20. *de testib.* Cæterum senes, it. mulier à testimonio dicendo non repelluntur. l. 18. *junct. l. 3. §. 5. de testib.* (2.) propter morbum, scil. furiosus; it. in articulo mortis constitutus; de quo tamen vid. Mascard. *de probat. Vol.* 1. *concl.* 344. (3.) ob statum & conditionem nim. (1.) servilem. l 8. *l. 11. C. de test.* (2.) infamem. *l. 3. §. 5. l. 18. h. t.* (3.) quod sit tenuoris fortunæ. §. 12. *de susp. tut. N. 90. c. ult.* (4.) quod sit infidelis. l. 21. C. *de hæret.* add. Sichard. *ad tit. C. de test.* Cæcus & mutus. vid. Farinac. *q. 61. n. 19.*

n. 19. 24. 32. Ratione causæ suspicione laborare facit testimonium (1.) magna amicitia, tum ex propinquitate tum alias intimè contracta Carpzov. *p.* 1. *C.* 16. *d.* 53. (2.) odium capitale l. 1. §. 24. *de quæst.* Carpzov. *d. l. d.* 26. (3.) Commodum & lucrum quod inde percipit seu sperat testis. l. 17. *C. de testib.* l. 3. §. 5. *D. eod.* (4.) reverentia & debitum obsequium, nim. (1.) domesti. l. 24. *de testib.* (2.) subditi, nisi is cujus sunt subditi quoad hunc actum testandi juramentum relaxaverit. add. Carpzov. *d. C.* 16. *d.* 64. Cæterum non tantum inhabiles sunt, sed etiam planè repelluntur à testimonio ascendentes & descendentes. l. 6. *C. h. t. de test.* Carpzov. *in proc. tit.* 13. *art.* 6. nec in propria causa quis admittitur testis: unde persona ex universitate in causa universitatis tunc demum admittitur, si lis ad universitatem non ad singulos spectet. Carpzov. *d. Tit.* 13. *a.* 5. *n.* 77. *& seqq.* Denique ex singulari ratione non debent testimonium dicere (1.) Sacerdos ratione revelati in confessione. Carpz. *d. C.* 16. *def.* 70. (2.) Advocatus ratione ejus, quod ipsi à Cliente secretò revelatum est. vid. Berlich. *de-*

2. Ratione causæ.

3. Ex singulari ratione.

cil. 101. Paul. Christin. Vol. 1. decis. Belg. 83.

Aliquando testes inhabiles admittuntur.

XVIII. In genere verò de testibus inhabilibus & aliàs non admittendis sciendum (1) eos quandoque certis casibus admitti, si nimir. veritas aliter haberi non potest. Carpz. d. l. def. 73. (2) quòd licet non pro producente, tamen contra eum probent. Cavetur tamen specialiter, ne regulariter denuncietur invito testimonium dicere adversus socerum, generum, vitricum, privignum, sponsum, sobrinum sobrinove natum, eosve qui simili sunt gradu. l. 4. l. 5. D. de test.

Testium productio fit regulariter in judicio. Modus probandi.

XIX. Ipsa testium productio & examinatio regulariter fit coram judice ejusve commissario in loco judicii. Sumtus verò producens impendere debet. l. 11. C. de test. Modus autem per testes probandi in his consistit, nimir. (I.) notandi sunt actus præcedentes, ubi 1. ex litigantibus producens exhibet articulos probatorios, annexâ testium nominatione & directorio, super quibus scil. articulis hic vel ille testis sit examinandus. 2. illos articulos judex parti adversæ communicat pro formandis interrogatoriis. 3. Citantur testes, & quidem si sub judice testes quidam

non

non habeant domicilium, illorum Magiſtratus requirendus eſt, ut ipſe eos ſuper articulis & interrogatoriis examinet, vel ubi ita receptum eſt, petit judex ab altero, ut teſtibus injungatur ut ſe ſiſtant. 4. producens quoque & altera pars citatur ad producendum & videndum jurare teſtes. (II.) ipſe actus examinationis, nimir. ipſo termino præſtituto judex præloquitur, & altera pars producit teſtes, altera exhibet interrogatoria. Præſtatur deinceps præviâ admonitione juramentum teſtium parte utraque præſente, præſtitô verò juramentô, partes ſecedunt, & ſinguli teſtes ſeorſim à judice ejusque Notario ad articulos & interrogatoria examinantur, & omnia quæ dicuntur à teſtibus, & quidem eorum ipſiſſima verba diligenter annotanda ſunt: finitâ depoſitione teſtis, impoſitô ſilentiô, dimittitur.

XX. Actu examinis expeditô, rotulus atteſtationum à judice vel commiſſario conficitur: & deinde partes citantur ut certa die adſint publicationi atteſtationum: quâ factâ ſuper iisdem vel directò contrariis articulis in eadem vel alia inſtantia teſtes regulariter produci nequeunt.

Rotulus atteſtationum conficiendi. Poſt publicantur atteſtationes. *Aliquando teſtium examen repetitur.*

N. 90. c. 4. clem. 2. de test. Nonnunquam tamen admittitur examinis testium repetitio. Carpzov. *p. 1. c. 16. d.* 30. vel etiam certis casibus ulterior productio *d. N. 90. c. 4. c. 15. & 36. de testib.* Gail. *1. obs. 15.* Berlich. *p. 1. Concl. 40. n. 2. & seqq.* Georg. Schultz. *in Synops. judic. th. 56. ubi hanc cautelam tradit Advocatis, quod volens producere testes antequam eos producat in judicium, cum iis loquatur, & si audiverit eos in sermone esse singulares, non producat nisi unum testem, & tunc unus testis facit semiplenam probationem, & poterit deferri juramentum suppletorium, quod non posset fieri, si essent plures testes, sed singulares.*

Ante illam publicationẽ ad reprobandum quis se offerre & articulos exhibere debet.

XXI. Notandum hîc venit, quod si altera pars reprobationem den Gegenbeweiß/ h. e. probationem contrariam seu elisivam suscipere velit, ante publicatas attestationes eam suscipere, & vel statim, cœpta ab altero probatione vel saltim post citationem ad publicationem attestationum, & quidem de jure Saxon. intra terminum Saxonicum articulos offerre debet. Finitâ debitô modô etiam reprobatione, tunc utriusque partis testimo-

ſtimoniorum publicatio, partibus citatis, procedit. Carpz. *in Proc. tit.* 13. *art.* 2.

XXII. Denique ſequitur diſputatio atteſtationum, quâ ſcil. is contra quem probationes ſuſceptæ, illas excipiendo impugnât, alter verò uberiùs, quod in probationibus continetur, deducit & defendit. Carpzov. *d. l. tit.* 13. Impugnaturus verò probationes, & quidem per teſtes factas, conſiderat (1.) examen teſtium, an legitimo ordine ſit peractum. (2.) perſonas, an ſint habiles. (3.) dicta quibus opponi ſolet obſcuritas: incertitudo; contrarietas; ſingularitas. Diſputatio atteſtationum.

XXIII. Reſtat ut dicamus de præſumtione, quæ nim. eſt probatio negotii dubii ex probabilibus argumentis. Diſtingui ſolet ab interpp. in præſumtionem hominis; juris; Juris & de jure. Præſumtionem hominis vocant, quâ à judice argumentis probabilibus ex ipſius negotii qualitatibus & circumſtantiis quid inducitur, & inductum pro vero habetur, usque dum ab eo, contra quem eſt præſumtio, hæc elidatur. vid. Carpz. *in proc. Tit.* 13. *art.* 1. *n.* 16. Præſumtio juris dicitur, quâ à lege ex Præſumtio deſcribitur. Diſtinguitur.

probabilibus rationibus civilibus circa negotium aliquid inducitur: at itidem inductum pro vero habetur usque dum elidatur. De cujusmodi præsumtionibus operosum tractatum scripsit Menoch. Præsumtio juris & de jure appellatur, quâ à lege ex fortioribus quid infertur rationibus probabilibus, idque illatum adeò pro vero habetur, ut probatio in contrarium non admittatur. Menoch. *de præs. L. 1. q. 13. n. 19.* Ex notorii tamen rei evidentia & hæc infringitur. vid. Id. *d. L.* 1. *q.* 63. it. Gilhaus. *in arb. civ. p. 7. c. 6.*

TIT. XII.

De Jurejurando.

Probatio fit aliquando per jusjurandum. *L. 11. ff. t. 2. de Jurejur. f. Voluntar. f. judiciali.* Hujus descriptio.

I. Aliquandò loco probationis juramentum defertur, vel etiam probatio non satis plena v. g. per testem unicum vel ex præsumtionibus inducta juramento suppletur, vel etiam præsumtionibus juramento eliduntur: Inde hic de jurejurando agendum venit: quod est religiosa rei alicujus asseveratio legitimè facta per invocationem Dei in testem.

II Di-

II. Distingui solet juramentum, in promissorium & assertorium. Ad promissorium pertinet etiam juramentum confirmatorium, quô scil. actus quidam civiles confirmantur: cujusmodi juramentum aliquando exigitur, v. gr. in renunciatione SCti Vellejani, Carpz. *p. 2. C. 12. d. 14. & C. 16. d. 6.* Distinctio.

III. Huc potissimum spectat juramentum assertorium, quod ad rem controversam decidendam adhibetur: & quidem proximè facit ad decisionem litis aut accessoriæ de expensis, juramentum scil. expensarum, quô nimir. is, cui expensæ restituendæ adjudicantur juramentô suô eas æstimat *Ord. Cam. p. 2. art 66. & seqq.* quod tamen juramentum sæpius remittitur, & judex solùm moderatur expensas: aut principalis; quæ deciditur vel per se, mediante juramento litis decisorio, in specie ita nuncupato; vel per accidens, commisso scil. ab adversario dolo; juramento in litem. Juramentum assertorium.

IV. Litis decisorium jusjurandum vel pars parti defert; vel exigit judex, quod in specie necessarium vocatur. Pars parti defert juramentum vel Juramentum litis decisorium.

extra judicium, quod voluntarium; vel in judicio, quod judiciale dicitur.

Juramentum voluntarium.

V. Voluntarium itaque est, quod ex conventione per modum transactionis â parte parti extra judicium defertur, vel etiam refertur: uti vero hoc juramentum delatum liberè recusari potest, ita & relatum non præcisè est præstandum: atque hoc hodiè minùs in usu est.

Judiciale.

VI. Jusjurandum judiciale est, quod à parte parti in judiciô ordinariô, accedente judicis per sententiam approbatione, defertur. *l. 12. §. 1. C. de jurej.* Defert hoc juramendum actor reo, jure quidem Rom. tam ante quàm post litem contestatam super ipsa intentione sua: Jure verò Saxon. actor non nisi ante præstitam guarandam deferre reo juramentum potest, *Const. Elect.* 11. *p.* 1. *ibique* Carpz. nisi post litem contestatam & guarandam præstitam nova emergat quæstio. *Ord. proc. El. Tit.* 18. *in f. pr.* Berl. *p.* 1. *Concl.* 29. Similiter reus, etiam post litem contestatam super exceptionibus à se propositis actori potest deferri juramentum: nisi jam ad reprobationem se obtulerit, & hæc ei injuncta fuerit per sententiam: quo casu jur.

Sax.

Sax. non amplius est locus juramenti delationi.

VII. Hoc delatum juramentum judiciale non potest recusari regulariter, sed aut suscipiendum; aut deferenti referendum, nisi velit pro confesso haberi l. 38. *de jurej.* Quandoque tamen juste recusatur juramentum delatum, nimir. (1.) si deferens nolit de calumnia jurare. Carpzov. *p.* 1. *C.* 12. *d.* 23. (2.) si is, cui defertur, quod juramento probandum venit, aliàs probare velit. vide Carpzov. *p.* 1. *C. d.* 17. Si verò hic in probatione defecerit, nihilominus adhuc ad juramentum postea admittitur, non tamen amplius referre potest. Carpz. *d. l. def.* 18. 19. Denique hic sciendum quod delatum juramentum quandoque omnino præstandum sit, nec referri possit, quando scil. is, cui delatum est juramentum aut solùm, aut saltim melius quàm deferens veritatem novit. vid. Carpz. *d. C.* 12. *p.* 1. *def.* 40. 41.

Hoc delatum aut suscipiendum; aut referendum.

Casus excepti.

IIX. Regulariter locum habet hoc juramentum in omnibus causis civilibus, etiam aliàs famosis, secundùm. *l.* 9. §. 2. *de jurejur. l.* 5. §. 8. *l.* 11. §. 1. *de Injur.* modo ad restitutionem solùm agatur. Carpzov. *p.* 1. C. 12. *d.* 31.

Præstatur in causis civilibus.

d. 31. *n.* 4. Et *process. Tit. XI. art.* 1. *n.* 35. 60. & 65. admittitur quoque in actione injuriarum non criminaliter, sed civiliter intentatâ vid. *Decis. Elect. noviss.* 17. Præterea singulariter excipiuntur causæ matrimoniales, eo nim. casu, quô jusjurandum vergeret ad dissolutionem matrimonii Carpzov. *Lib.* 3. *Jurispr. Cons. def.* 44. Wesenb. *d. proc. n.* 5. *ubi* Philipp. *observ.* 2. Coler. *decis.* 141. *n.* 7.

Juramentum necessarium.

IX. Juramentum necessarium est, quod inopiâ plenæ probationis, judex etiam parte non petente, defert causâ cognitâ vel actori vel reo. *l.* 3. C. *de jurej. l.* 31. *D. eod.* Distinguitur in suppletorium & purgatorium.

Sive suppletorium.

X. Juramentum suppletorium, der Erfüllungs Eyd/ est, quod judex imponit ei, qui semiplenè v. g. per unum testem probavit, ut per id perfecta fiat probatio. *dict. text. add. c. fin. de jurej.*

Quod regulariter in omnibus causis admittitur.

XI. Admittitur hoc jusjurandum regulariter in omnibus causis: non tamen facilè in causis iis, ex quibus ingens lucrum ad jurantem est perventurum Gail. 1. *O.* 108. *n.* 11. nec in criminalibus gravioribus, *arg. l. fin.* C. *de prob.* Carpz. *p.* 1. *C.* 23. *d.* 11. nec

u. nec in matrimonialibus, nisi circumstantiæ & æquitas hoc exigant. Carpzov. *L. 3. Resp. 57. & Jurispr. Consist. L. 3. d. 46.*

XII. Juramentum purgationis der Reinigungs Eyd/ est, quod judex imponit ei, contra quem præsumtiones militant, ut scil. per hoc illas elidat, *d. l. 31. de jurej.* Sive purgationis.

XIII. Defertur juramentum hoc quando quis suspicionibus gravatus est. *c. 13. de purg. canon.* modò persona sit fide digna. Non autem facilè in criminalibus admittitur juramentum purgatorium. Vid. Carpz. *pr. Crim. p. 3. q. 117. n. 55.* Quod imponitur ei, qui suspicionibꝰ gravatus.

XIV. Cæterum is, cui juramentū sive judiciale sive necessariū per sententiam injunctum est à judice, intra certū terminum, & quidem iure Sax. intra terminū 8ax. (qui computatur à die, quô sententia transiit in rem iudicatam) ad iurandum se offerre debet: & petere, ut reus seu adversa pars ad præstandum iuramentum calumniæ, ut & ad videndum iurare citetur. In foro autem Elector. Saxon. intra octiduum se offerre & dicto modo petere debet. vid. Decis. Elector. noviss. 18. Philipp. *obs. in cand. dec. 18.* Carpz. *in proc. Tit. 11. art. 57.* Is, cui jurisjurandi præstatio injuncta, debito tempore se offerre debet.

Lites jurejurando judiciali finitæ non retractantur.

XV Lites jurejurando ita voluntario vel etiam iudiciali finitæ retractari nequeunt, ne quidem prætextu periurii, ob instrumenta noviter reperta. *l.31. in fin. de jurejur. l.10. C. de transact. l.4. C. de re judic.*

Alia est ratio in iuramento necessario.

XVI Alia est ratio iuramenti necessarii, quô licet præstitô nihilominus ob instrumenta reperta, causa ex integro agitur. *d. l. 31. de jurejur.* Carpzov. *d. l.*

Juramenti in litem descriptio. *L.12. ff. t.3. de in litem jurando.*

XVII. Juramentum in litem est, quô propter interventientem dolum aut culpam adversarii, rem non restituentis aut non exhibentis, iudice deferente, actor rem suam, quam petit, æstimat. Estque duplex, aliud affectionis, quô propter dolum adversarii, rem non restituentis, etiam ultra verum pretium ex affectione res æstimatur. *l. 1. & 2. de in lit. jur.* aliud veritatis, quô res, quæ culpâ possessoris interiit vel deterior facta est, quanti verè est, & quanti revera interest æstimatur. *d. text.* Illud locum habet, ubi agitur de re nostra restituenda, quam adversarius dolô & contumaciâ restituere detrectat v. gr. in actionibus in rem, item in actionibus in personam b. f. iis nimir. in quibus ex contractu quid restituendum;

dum. Hoc vero locum habet, in aliis actionibus, ubi non de restituenda vel tradenda re solùm agitur, v. gr. in actionibus emti &c. it. in stipulationibus. Cæterum in praxi hodierna non multum hæc differentia attenditur, sed relictum videtur iudicis arbitrio, quando iuramentum hoc, sive affectionis, sive veritatis, ac in quibus iudiciis, sive b. fidei, sive stricti iuris, sive directis, sive contrariis actionibus deferendum existimet. Carpzov. *in proc. Tit. 12. art. 4. n. 7. 8. 9. & p. 1. c. 23. d. 19. n. 11. 12.*

XIIX. Judex æstimationi actoris modum statuit: nimir. primo æstimat actor; deinde moderatur iudex; tunc subsequitur iuramentum actoris, quo à iudice determinata summa confirmatur. l. 2. §. 2. *l. 4.* §. 2. *de juram. in lit.* Add. Carpz. *proc. tit. 12. art. 4. n. n.* 16. Richter. *dec. 58. n. 43. & regul. jur.* 2. *n. 11. Vid. Tit. de juram. in lit. ibiq; Exerc. nostr.* 17. *th.* 67. *& seqq. & th. 70.*

XIX. Atque hæc ita obtinent, si dolo, culpa vel mora adversarii res interierit, vel deterior facta sit: aliàs si integra exstet, vel manu militari aufertur possessori, restituere nolenti, vel juxta arbitrium Judicis, cum primis

inis actor ob procaciam aut moram adversarii æstimationem malit habere, quam ipsam rem, juramentum in litem locum habet. l. 5. §. *6. in fin. de jur. in lit. junct. l. 6. de R. V.* Add. Borcholt. *de in lit. jur. C. 4. num. 4.*

Juramentum minorationis. XX. Addendum hic est de Jure Saxon. singulariter receptum esse, ut actor res vi ablatas & damnum per vim illatum possit æstimare, ac petere, ut reus summam istam solvat, aut juramentô eam deminuat, & tunc reus vel illam summam quam tamen aliquando iudex moderatur, Carpzov. *t. 12. art. 4. n. 12.* solvere, vel iuramentum minorationis seu deminutionis (den Minderungs-Eyd/) præstare debet, quô præstitô in id solùm condemnatur, quod iuravit. Locum ergò tantum hoc habet in vi expulsiva & ablativa. Et potest id evitare reus, si probet damnum tanti non esse, quanti ab actore æstimatum. Vid. H. Pistor. l. 1. *quæst. Saxon. q.* 16. Carpzov. *d. process. Tit.* 12. *art. 4. n.* 28. *& seqq.*

TIT.

Tit. XIII.

De Conclusione Causæ.

Causæ conclusio.

I. Postquam disputationes attestationum, de quibus tit. præced. dictum, iudici sunt oblatæ, proximè subsequitur causæ conclusio, quæ dicitur, quando partes utræque omnibus probationibus & allegationibus seu scriptis ulterioribus renunciant, & iam litem decidendam iudicis conclusioni submittunt.

Distinguitur in expressam & tacitam.

II. Distingvi hæc solet in expressam & tacitam. Expressa est, quæ verbis fit expressis, litem judicis cognitioni submittentibus seu purè seu conditionaliter, nisi, si pars adversa nihil novi amplius attulerit. Tacita conclusio est, quando non quidem expressis verbis causa judicis cognitioni submittitur, sed ex circumstantiis apparet, nihil nisi judicis sententiam superesse.

Post conclusionem causæ regulariter nihil amplius admittitur.

III. Post conclusionem in causa nihil amplius admittitur, quia, ut Dd. loquuntur, conclusio partibus os claudit seu ulteriorem probationem & allegationem excludit. *c. 5. de caus. poss.*

poss. & propr. add. Rutg. Rul. *de Commiss. p. 4. l. 8. c. 11. n. 12.* aliquando verò judex conclusionem rescindere re ita exigente potest, & ulterius quid injungere, *c. cum Johannes de fid. instrum.* Rutg. Ruland. *d. tr. p. 1. l. 6. c. 8. n. 9.* Gail. *1. obs. 107. n. 5.*

Pro informatione judicis consilia aliquando exhibentur.

IV. Admittitur tamen ut post conclusionem in causa pro informatione judicis allegationes juris, item consilia & responsa prudentum seu Dd. exhibeantur, quæ parti adversæ non communicantur. vid. Churf. Sächs. Process. Ordn. *tit. 29. §. ult.* Gail. *1. obs. 107. n. 13.* Mynsing. *3. O. 17. n. 7.* Asinius *prax. jud. c. 7. & 8. §. 20.*

TIT. XIV.

De sententia judicis.

Sententiæ definitio.

L. 42. ff. t. 1. de Re judicata & de effectu sent. & de interlocut.

I. Tandem sequitur sententia, quæ est pronunciatio judicis, causæ controversæ decisionem continens. *l. 1. de re jud.*

Divisio.

II. Estque vel interlocutoria, quâ controversia circa causam, in judicium deductam, emergens, & ad judicii ordinationem & firmationem pertinens, deciditur: dici solet interlocutio,

tio ein Interlocut Urtel/ein z eyn tel: vel definitiva ein Endurtel/ quá ipsa causa principalis, in judicium deducta, deciditur, *l. 1. de re jud.*

III. Pronunciat sententiam ipse judex habilis & competens pro tribunali sedens locô consveto, partibus litigantibus eorumve procuratoribus præsentibus, antea citatis: aliquando etiam alterutra parte per contumaciam absente. Gail. *1. obs. 109.* expressô judicis & partium nomine; ac recitatur sententia ex periculo seu scripto in quo concepta. vid. *tot. tit. C. de sent. ex peric. recit.*

Modus pronunciandi sententiam.

IV. Ipsa sententia debet esse (1) juri conformis, aliàs si apertè contra LL. est, est ipso jure nulla. (2) si definitiva fuerit, libello conformis, tum quoad rem petitam, ne reus in alia causa condemnetur, tum quoad causam petendi. Atque ita continere debet vel absolutionem ab eo, quod petitum est ex causa, vel condemnationem. *d. l. 1. de re jud.* (3) actis conformis. (4) certa §. 32. *I. de act.* vid. *l. ult. C. de sent. quæ sin. cert. quant.* sive sit certa per se sive ad certum quid referatur.

Quæ in sententia observanda.

V. Continet verò sententia præter ipsius causæ principalis decisionem,

Sententia nõ solum causa principalis

finitur, sed & de fructibus expensis & damnis deciditur.

nem, etiam condemnationem vel absolutionem ratione fructuum & expensarum, item damnorum restituendorum. Quibus autem casibus fructus & damna sunt restituenda, ex tribus libris prioribus, ubi de jure cognoscendo agitur, est colligendum. add. *tit. C. de fruct. & lit. expens.* Expensas litis quod attinet, regulariter victꝰ victori ad illas restituendas condemnatur, nisi justâ litigandi causam habuerit. vid. *t. t. l. de pœn. temp. litig.*

Effectus sententiæ.

VI. Effectus sententiæ est, quòd lis seu tota seu particula ejus in judicio occurrens per eam decidatur, post decem dies illa transit in rem judicatam, si nimir. intra istos remedium non adhibitum fuerit, de quibus remediis *tit. 19.* agetur.

TIT. XV.

De quibusdam intervenientibus in judicio

Ad accidentalia spectat I. Juramentū calumniæ.

I. Ad accidentalia (*vid. Tit. 9. aph. 1*) judicii pertinet juramentum calumniæ, der Eyd vor Gefehrde / quod aliquando unâ vel alterâ parte exigente præstandum. Est vero jusjuran-

jurandum calumniæ, quô litigantes vel procuratores eorum obtestantur, quod existiment se bonam fovere causam, & litem b. f. & absque fraude se persecuturos. vid. *tot. tit. C. de jurej. propter calumn. dand. & extr. de jur. calumn.*

II. Dividitur juramentum calumniæ in generale & speciale. Generale est, quod ab utroque litigantium super tota causa præstatur. Speciale, aliàs juramentum malitiæ (*scil. non committendæ*) est, quod in qualibet judicii parte tam ante quàm post litem contestatam exigitur. Eius distinctio.

III. Hodie secund. proc. juris comm. generale quidem juramentum calumniæ, parte exigente, præstandum est. *c. 1. de juram. cal. in 6.* At jure Saxon. id usu non obtinet; Juramentum autem speciale etiam in foro com. non nisi eo casu, quô præsumtio malitiæ contra partem litigantem est, exigi potest. Similiter etiam in foro Saxon. specialiter exigitur ab eo, qui juramentum detulit, & prætereà itidem ob præsumtionem malitiæ pro arbitrio judicis imponi potest. add. Gail. *1. obs. 87.* Setser. *tr. de juram. l. 3. c. 4. num. 36.* Carpz. *in proc. tit. 12. art. 1.* Hodiernus usus.

IV. Præ-

II. Litis denunciatio.

IV. Præterea sæpius judicium præcedit vel etiam in ipso judicio accidit litis denunciatio quæ fit à reo, in judicio convento, suo autori, sive à quo causam habet, ut nimir. liti assistat, & re evicta, evictionem præstet: qua de re superius *Lib.* 3. add. Carpz. *tit.* 4. *art.* 3.

III. Interventio.

V. Porrò etiam accidit aliquando interventio, quâ nimir. tertius quidam circa litem, inter alios motam, idem, quod ejus interest, adducit, & persequitur. *Nov.* 112. *c.* 1. *c.* 4. *de Elect. in* 6.

Quæ locum habet ob quodlibet interesse; & quovis tempore.

VI. Locum hæc habet, in omnibus causis, ubi quis interesse suum probare potest, & non solum ante sententiam & conclusionem, sed & post rem judicatam ad avertendam executionem intentari potest. vide Carpzov. *d. tit.* 4. *art.* 2.

IV. Litis reassumtio.

VII. Deinde juxta usum receptum litis reassumtione aliquando est opus, quæ alterutro litigantium defuncto debet fieri ab heredibus. Novissimo tamen Rec. Imp. de Ao. 1654. §. Damit auch. ad lites abbreviandas statutum est, ut statim initio litis, mandatum etiam ratione heredum concipiatur, adeoque non amplius opus sit reassumtione. Quibusdam tamen lo-

cis

cis jus antiquum adhuc viget. Carpz. *tit. 5. art. 4.*

TIT. XVI.

De Proceß. Arresti.

I. Diximus de processu ordinario; agendum nunc est, antequam ea, quæ judicium sequuntur, exponamus, de processibus summariis, & executivis: ad quos processus Arresti videtur quidem pertinere: singularis tamen forma in eo obtinet, quæ in foro cumprimis Saxon. probe attendenda. In processu arresti singularis forma observanda.

II. Nim. (1) adeundus est judex, & ab eo petendum, ut Arrestum in re aliqua debitoris decernatur. (1.) aditio judicis. Simul autem (2) probetur necesse est, liquidum esse debitum, saltim per exhibitionem obligationis vel instrumenti, vel etiam per productionem testium, qui debitum confirmant, & judicem de eo certiorem reddunt. add. Berlich. *p. 1. decis. 107.* (2.) Probatio liquidi.

III. Porrò (3) desideratur ut justa causa subsit Arrestum petenti, quòd scil. debitor ære alieno sit gravatus; vel quòd aliô modo non satis com- (3.) Justa causa.

commodè creditor debitum possit consequi.

Documentũ arresti impetrati. Renovatio arresti primi.

§ IV. Hisce in eo observatis & demõstratis judex arrestũ decernit, & impetratum esse arrestum attestatur. A quo tempore impetrati arresti si quatuordecim dies elapsi fuerint, arrestũ primâ vice est renovandũ: & quidem ipso die decimo quarto renovatio fieri debet, quod tamen extra Electoratum in hisce terris non ita strictè observatur, sed unus vel alter dies non accuratè attenditur. Hanc renovationem factam esse iterùm judex, dato arrestanti documento, testatur.

Secunda arresti renovatio, exhibito simul libello arrestatorio.

V. Post elapsos rursus 14 dies arrestum secunda vice venit renovandum, & quidem itidem ipso die 14. Simul verò etiam libellus Arrestatorius, Kummerklage/ est offerendus judici: in quô nim. creditor seu actor arrestans, perinde ut in alio libello, causam & factum enarrat seu proponit judici, & insuper addit, arrestum se petiisse & impetrasse, & debito modo renovasse: adeoque petit, ut arrestum in formalibus pronuncietur legitimum, & sibi inde competere jus reale in bonis arrestatis, & præferendum se esse omnibus aliis creditoribus jus potius non habentibus: petit etiam

etiam recognitionem documentorum, quibus scil. debitum ipsius probatur.

VI. Uti verò ipsa statim petitio arresti nec non renovatio primo loco seu prima vice facta, parti adversæ est à judice denuncianda; ita & libello Arrestatorio oblato parti adversæ hic unà cum documentis transmittendus; atque certus dies præfigendus & citandus est, quo respondeat & documenta recognoscat, & tunc ulterius proceditur uti in processu Executivo. Qui parti adversæ communicandus.

VII. Effectus igitur arresti est, quòd arrestum legitimè impetratum & renovatum tribuat jus pignoris prætorii à die impetrati arresti: ideoque etiam arrestanti competat jus in re in bonis, ut aliàs in pignoribus vid. latius Carpzov. *in Proc. Tit.* 21. *art.* 1. *seqq.* it. Dn. David. Mævius *integro tr. de Arresto.* Effectus arresti.

Tit. XVII.

De Processu summario.

I. Processus summarius seu extraordinarius est, ubi non servatis solennitatibus ordinariis solùm ea, sine Processus summarius.

quibus processus non potest ullo modo subsistere, observantur. Nimirum ut qualis qualis facti narratio & petitio ab actore fiat; reus à judice competente citetur; citatus respondeat; probatio injungatur, & sine solenni Disputatione attestationum statim sententia feratur.

Causæ in quibus locũ habeat.

II. Locum habet hic processus in causis, quas vocant, summariis, seu extraordinariis, nimirum (1) in novi operis nunciatione. (2) in debitis tributorum & aliorum onerum publicorum. (3) in actione ad exhibendum. (4) in causa alimentorum. (5) in causa legatorum & fideicommissorum, cumprimis ad pias causas. (6) in matrimonialibus aliisque causis Ecclesiasticis. (7) in remedio ex edicto D. Hadriani. (8) in possessorio summariissimo. (9) in processu ex L. Diffamari (10) quando agitur de operis Magistratui seu nobilibus præstandis. (11) quando agitur de obsequio parentibus & Magistratui præstando. (12) in causa depositi. (13) in concedenda restitutione in integrum (14) in causa pia v. gr. Ecclesiarum, Academiarum, vel etiam universitatis. (15) in causa fisci (16) in causa miserabilium personarum. (17) in salariis

lariis & mercedibus. (18) in causis mercatorum. vid. Jac. Schultes *Obs.* 3. Joh. Zang. *d. except. p.* 1. *c.* 1.

III. Aliquando etiam judex ex certa ratione causam aliàs ordinariam summariter tractat: vel etiam ipsæ partes litigantes inter se conveniunt, ut causa summariter expediatur. Carpz. *in proc. Tit.* 1. *n.* 56 *& seqq.* Aliquando causa ordinaria summariè tractatur.

Tit. XVIII.

De Processu Executivo.

I. Processus Executivus vocatur, quando itidem absque solenni processu, de simplici ac plano causa agitatur, & ad ipsam statim executionem properatur. Processus executivus.

II. Locum habet hic processus in chirographis ac instrumentis paratam executionem habentibus. vide Coler. *integr. tr. de proc. execut.* quæ instrumenta etiam gvarantigiata appellantur seu liquida & indubitata. Locum habet in liquidis instrumentis.

III. Modus procedendi ita se habet, ut actor judici causam breviter exponat, & instrumento simul exhibito, recognitionem ejus ac paratam executionem petat. Reus citatus vel recognoscere vel juratò diffiteri in- Modus procedendi.

ſtrumentum debet: facta recognitione; vel ſi reus fortè ſit contumax, inſtruméto habitó pro recognitó, ſtatim condemnatur reus: Sin verò juratò diffiteatur reus inſtrumentum, abſòlvitur. Vid. uberius Carpz. *in. Proc. Tit.* 22.

Admittuntur exceptiones non niſi peremtoriæ.

IV. Admittuntur tamen etiam in hoc proceſſu exceptiones peremptoriæ, quæ ſæpius reſervantur poſt factam recognitionẽ, quæ tamẽ exceptiones in hoc proceſſu non aliter admittuntur, quàm ſi in continenti posſint probari, aliàs nihilominus condemnatur reus, & ſententia executioni mandatur, exceptiones verò illiquidæ ad reconventionem remittuntur.

Cujusmodi recenſentur.

V. Ejusmodi exceptio eſt (1.) Solutionis, (2.) Compenſationis, (3.) Uſurariæ pravitatis, (4.) Simulationis (5.) SCti Macedoniani (6) Excuſſionis ſeu ordinis. (7) Erroris calculi. (8) non numeratæ pecuniæ. (9) non ſecuti implementi ſeu non adimpleti contractus. Ac in genere iſtæ exceptiones contra inſtrumentum liquidum opponi posſunt; quæ ex natura ipſius contractus dependent & in continenti demonſtrari queuat Coler. *t. tr. p.* 4. *c.* 1.

c. 1. n. 48. & seqq. Berl. *p. 1. concl. 48.*

VI. Dicitur verò exceptio in continenti probata, quæ fit per instrumenta vel ex ipsius actoris confessione. Probatio verò per testes regulariter non admittitur: multo minus iuramenti delatio: aliquando tamen ex æquitate, & si iudici ita singulariter visum fuerit, probatio per testes admittitur, ita ut intra terminum certum, nimir. Saxonicum, in foro Saxon. examinentur testes, atque ita tota probatio intra hunc terminum absolvatur, nec accedant ea, quæ aliàs in processu ordinario desiderantur. vid. Carpzov. *d. tit. 22. art 4. n. 26. & seqq.*

Testes regulariter non admittuntur.

TIT. XIX.

De Processu secundæ instantiæ.

I. Judicium primæ instantiæ per sententiam finitum, si hæc vel illa pars litigans in illo non acquiescat: sequitur sententiæ ab effectu rei judicatæ suspensio vel oppugnatio. Nimir. (1.) per remedium nullitatis, quô

Sententia impugnatur.

I. Per remedium nullitatis.

quô ob vitium seu defectum sententia dicitur ipso jure nulla, vid. *tot. tit. D. quæ sent. sin. appell. rescind.* & *tot. tit. C. qu. appell. non est nec.*

Ob quas causas nulla dicitur sententia.

II. Nulla verò dicitur sententia in personis judicium constituentibus, quando scil. judex vel est incompetens vel suspectus: vel etiam actor aut reus ejusve procurator est inhabilis. (1.) ob non servatum ordinem judiciarium. (2.) ob defectum in ipsa sententia, ut si prolata sit manifestô errore contra jus; si ex falsis instrumentis; si contra rem judicatam.

Quo tempore hoc remedium proponendum.

III. Remedio nullitatis jure comm. non nisi 30. annis præscribitur: Jure verò Saxon. intra term. Saxon. nullitas est proponenda. Vid. Carpz. *in proc. tit. 19. art. 3.* Add. Ord. Cur. Prov. Jen. *cap. 36.*

Quis eo possit uti.

IV. Nullitatem proponere potest quilibet ratione sui gravaminis vel præjudicii, adeò ut etiam tertius interveniens, qui ratione sui interesse quæstionem movet, meritò audiendus sit, modò de suo interesse saltim summariè doceat. Gail. *1. obs. 70.* Mynsing. 2. *obs. 1.*

Coram quo.

V. Est verò in arbitrio alicujus, velitne coram eodem judice, qui mul-

nulliter judicasse dicitur, nullitatem deducere, an verò coram judice superiore. Gail 1. *Obs. 127. n. 7.* Monent verò practici consultius esse nullitatem cum appellatione cumulare, quàm simpliciter nullitatem deducere. Sebast. Vantius *tr. de Nullit. tit. quot & quibus mod. n.* 31. Berlich. *p.* 1. *Concl.* 16. *n.* 15.

VI. Si nullitas in continenti probari possit per querelam nullitatis, executio sententiæ differtur: sin verò longior desideretur causæ cognitio haud impeditur executio. Berlich. *d. loc. n.* 11. Carpz. *d. loc. art.* 4. Effectus hujus remedii.

VII. In foro Saxon. recepta quoque est leuteratio, quæ est interponenda intra 10. dies à momento publicatæ sententiæ: & inseritur leuterationi gravamen, quô quis sibi existimat injuriam factam in sententia. Interpositâ ita & susceptâ leuteratione à judice intra terminum Saxon. citatio ad terminum certum, quô leuteratio est prosequenda, est impetranda: die isto præfixo leuterans iterum gravamina sua repetit, & leuteratus respondet, & ita alternis vicibus concludunt. In arbitrio quoque est leuterati, an velit simpliciter ad acta priora se remittere. vid. Chri- II. Per leuterationem.

stoph. Frid. *in proc. cum Not. Nic. Tit.* 101. *& seqq.*

Processus contra contumaces.

IIX. Si fortè leuterans in termino prosecutionis non compareat, cum nec excusationem attulerit, nec dilationem impetraverit, leuteratio pro deserta habetur, & leuterans in expensas condemnatur. Quod si verò leuteratus non comparuerit, leuterans ejus accusat contumaciam, & alius terminus præfigitur, & in expensas hujus termini condemnatur leuteratus. Si verò iterum non compareat, sententia super causa fertur.

III. Per superleuterationem.

IX. In nonnullis curiis suscepta quoque est Superleuteratio seu Oberleuteratio, si nimirum sententia prima in leuterationis instantia sit confirmata, vel etiam illi quid adjectum, tunc idem qui leuterationem proposuit, etiam Oberleuterationem adducit cum gravaminibus suis, & eodem modo proceditur, quo in Leuteratione. vid. Carpzov. *in proc. Tit. 17. art.* 1.

IV. Per supplicationem.

X. In aliis terris adhibetur remedium supplicationis, quod itid. intra 10. dies est adhibendum: & dicitur supplicatio, quando ipsi judici, qui sententiam tulit, preces offeruntur, quibus petitur, ut propter gravamina,

mina, quæ afferuntur, sententia prior retractetur & corrigatur. add. R. A. zu Speyer de Anno 1600. §. es soll aber den Unterthanen. Berlich. p. 1. *Concl. 60.*

XI. Referri etiam huc potest restitutio in integrum, quâ non solùm minores, it. civitates & universitates utuntur contra sententiam, quâ læsi sunt, qua de re sup. sed & nonnullis in locis receptum est, ut occasione generalis clausulæ, quæ habetur *l. 1. ex quib. cauf. maj. 25. ann.* in genere contra quamvis sententiam, quâ quis læsum se dicit, instar alius remedii suspensivi, coram eodem judice adhibeatur remedium restitutionis in integrum. V. Per restitutionem in integrum.

XII. Hæc remedia, ut diximus, coram eodem sæpius judice, de cujus sententia conquerimur, proponuntur. Sequitur appellatio, quæ est actus, quô inferioris judicis sententia aliudve factum iniquitatis arguitur, ac superioris decisioni causa legitimè committitur, *l. 1. pr. de appellat.* VI. Per appellationem. *L. 49. ff. t. t. de Appellat. & relation.*

XIII. Admittitur regulariter appellatio in omnibus causis civilibus & criminalibus secundum jus civile: Hodiè tamen in criminalibus non admittitur. Præterea excipiuntur Quibus in causis hæc admittatur.

certi casus, nimir. (1.) quod non liceat appellare à sententiâ in possessorio summariissimo. (2.) in caussis moram non ferentibus, ut alimentorum, it. refectionis ædificiorum. (3) non licet appellare ab Executione.

Ejus forma. *L. 49. ff. t. 3. Quis a quo appell.*

XIV. Forma appellationis consistit in legitimo ordine, modo & tempore. Ordo justus est, si gradatim ab inferiore ad superiorem fiat. Modus appellationis in eo consistit, quod vel fiat judicialiter h. e. judex superior adeatur, & ipsi appellatio offeratur, cum petitione, ut judici à quo insinuetur, & Apostoli, ut vocant, reverentiales petantur, vel etiam coram Notario & testibus, ita ut instrumentum super appellatione confectum, judici à quo offeratur. Carpz. *in proc. tit. 18. a. 1. & seq.* Tempus denique appellationis seu fatalia observanda sunt triplicia: (1) appellationis interponendæ. (2) introducendæ (3) justificandæ seu prosequendæ.

L. 49. ff. t. 4. Quando appelland. & intra quæ temp.

Fatale appellationis interponendæ.

XV. Primum quod attinet, tempus scil. interponendæ, intra 10. dies interponenda venit, computandos à die latæ sententiæ, modò quis ejusve Procurator sciverit vel scire debuerit eam esse pronunciatam, & currit hoc tempus de momento ad momentum.

Appel-

Appellatione ita legitimè interposita Apostolos intra 30. dies appellans petere tenetur. *clem. quamvis de Apell. l. un. de libell dim.* dat verò judex à quo vel apostolos reverentiales, si animm. defert appellationi; vel refutatorios, quando appellationi non defert.

It. petendi apostolos. *L. 40. ff. t. 6. de libell. dimiss. qui Apost. dic.*

XVI. Tempus introducendæ appellationis coram judice ad quem jure comm. definitum quidem non est, sed arbitrio judicis à quo committitur & præfigitur. In Camer. Imp. statutum est spacium semestre. In foro Saxon præfixum est tempus unius mensis, computandi à die, quo dati sunt Apostoli. Licet verò judex à quô det refutatorios Apostolos, nihilominus judex superior potest deferre appellationi.

Introducendæ.

XVII. Ritè verò apud superiorem judicem introducendo est appellatio exhibitis Apostolis per supplicationem pro citatione, inhibitione, & compulsorialibus, ut nimirum pars adversa citetur ad appellationis processum suscipiendum, & judici à quo inhibeatur, ne quid ulterius in causa attentet, & compellatur ut acta prioris instantiæ edat.

Introductio appellationis

Fatale justificandæ.

XIIX. Tertium fatale, appellationis scil. justificandæ est spatium unius anni, vel si justis ex causis appellans impediatur, biennii: nisi secundum ordinationes judiciorum vel à judice brevior terminus sit statutus: Intra istum terminum justificanda est appellatio per deductionem gravaminum.

Modus procedendi.

XIX. Proceditur autem in Appellationis instantia eodem modo quo in priori: & denuò causa agitur & quæ in priori instantia prætermissa, in hâc proponuntur: novis itaq; exceptionibus peremptoriis, antè fortè omissis, it. novis probationibus uti potest appellans: non tamen alios testes super iisdem vel contrariis articulis producere licet.

Effectus appellationis.

XX. Effectus appellationis legitimè interpositæ est, (1) quod per appellationem devolvatur causa ad superiorem, & sententia ab inferiore lata suspendatur, ut executioni dari nequeat. Quod si igitur pendente appellatione attentatum innovatumque quid fuerit, super attentatis imploratur judex ad quem, ut illa in pristinum restituat. vide Lancellot. *in tr. de attentatis.*

XXI. Di-

XXI. Discussâ porrò appellationis causâ, judex superior vel priorem sententiam confirmat; & tunc remittitur causa & executio ad priorem judicem: aut priorem corrigit, & tunc ipse judex superior sententiam suam exequitur. add. Carpz. *tit. 18. art. 6.*

Quis exequatur sententiam.

XXII. Quod si debito modo appellatio non fuerit justificata, uti loquuntur, appellatus accusat appellantis contumaciam, & tunc appellatio pro deserta habetur, & appellans in expensas condemnatur.

Processus contra contumaces.

XXIII. Denique remedium quoque suspensivum est revisio actorum, in Camera receptum, quæ est remedium extraordinarium, quô iis qui sententia Camerali se læsos conqueruntur, ex quadam benignitate per commissarios Imperatoris Statuum Imperii ad id deputatos, succurritur, quibus aliô beneficiô succurri amplius non poterat. Vid. Cammer-Gerichts-Ordn. *part. 3. tit. 51. & 53.* Bender. *tr. de revis.* Gail. *1. obs. 154. & 155.*

VII. Per revisionem actorum.

XXIV. Ex dictis patet, quòd & Advocatus & judex ad duo debeat attendere in remediis ejusmodi suspensivis, nimir. ad formalia & materialia. Formalia vocan-

Formalia & materialia in remediis suspensivis attendenda.

tur observationes fatalium; Materialia dicuntur ipsa gravamina.

TIT. XX.

De Executione sententiæ.

Executio rei judicatæ.

I. Quod si sententia vel in prima vel in secunda instantia transiverit in rem judicatam, & victus spontè non præstet quod sententia exigit, succedit rei judicatæ executio, quæ est actus, quo per Magistratum id, quod per sententiam pronunciatum est, victori præstatur. vid. *tot. tit. C. de exec. rei jud.*

Forma executionis.

II. Forma & Processus Executionis consistit in legitimo modo & tempore. Modus est ut siquidem species aliqua v. gr. fundus vel ædes, sit restituenda, in isto corpore ipsa executio fieri debeat. *l. 68. de R. V.* Si verò debiti solutio, vel æstimatio aut interesse præstandum sit, juxta ordinem in l. *15. d. re jud.* procedendum est, ut videlicet (1.) executor res victi seu condemnati pignori capiat, initiô factô in rebus mobilibus, quod si mobilia deficiant, aut debito non sufficiant,

ciant, ad res immobiles proceditur: quibus iterum non extantibus postremò ad jura & nomina condemnati pervenitur. vid. Berlich. *p. 1. concl. 81. n. 44. & 59.* Carpzov. *tit. 25. art. 2.*

III. Cæterum si bona quædam sint oppignerata creditori, in ea, secundum electionem creditoris, fit executio. add. Carpzov. *d. loc. art. 2. num. 1. & seqq.* In rebus oppigneratis electio est creditoris.

IV. Rebus modô prædictô captis & occupatis, sequitur subhastatio, cujus processum perspicuè & late exponit Carpz. *d. tit. 25. art. 4.* Subhastatio

V. Excipiuntur tamen quædam res, quæ huic executioni non subjacent, quales sunt vestes, & supellectilia ad quotidianum usum destinata, opificium debitoris vel it. res & instrumenta ad artificium vel etiam agriculturam pertinentes. Res executioni exemtæ.

Tit. XXI.

De Processu Criminali.

Processus criminalis per accusationē. *L. 48. ff. t. 2. de accusat. & inscript.*

I. Duobus modis in criminalibus proceditur (1.) per accusationem. (2.) per inquisitionem. In accusatione eodem modo proceditur in criminalibus quo in processu ordi-

ordinario in civilibus, nisi quod in illis confessio aliquando per torturam à reo extorqueatur: de quâ inferius.

Per inquisitionem.

II. Inquisitio est legitima judicis, ex officio procedentis, super delicto ad ipsum per certum denunciatorem vel ex fama communi delato indagatio.

Quæ vel generalis, vel specialis.

III. Distingui solet inquisitio in generalem & specialem: Generalem vocant, quæ instituitur ad id, ut sciatur, an delictum verè sit commissum, & à quo. Specialis verò instituitur adversus certam personam ob delictum, de quo, quòd commissum sit, & quòd ista persona sit suspecta ex generali inquisitione apparet.

In quibus delictis locum habeat.

IV. Regulariter inquisitio locum habet in omnibus delictis, exceptis levioribus. v. gr. injuriis verbalibus: nisi injuriæ sint atroces & in Magistratum vel aliam personam in dignitate singulari constitutam, sint commissæ, Carpzov. *in pr. Crim. q. 107. n. 23. & seqq.*

Cautè hæc suscipienda.

V. Circa personas, contra quas inquiritur, sciendum quòd cautius procedendum sit, & non ita facilè specialis cumprimis inquisitio suscipienda contra personas bonæ famæ vel

in

in dignitate constitutas; quia scil. contra has non ita præsumitur uti contra personas viliores.

VI. Pertinet ad specialem inquisitionnm captura & incarceratio rei, quæ decernitur in delictis, quorum pœna est ultimum supplicium aut corporis afflictiva, vel si delinquens sit vagabundus; aut de pœna certa irroganda nondum constet, sufficiunt autem indicia probabilia. vid. Carpz. *in pr. Crim. p.3. q.110.*

Pertinet ad inquisitionẽ captura & incarceratio rei. *L.48 ff.1.3. de custod. & exhibitione reorum.*

VII. Sequitur porrò examen rei seu inquisiti, quod fieri debet super certis articulis inquisitionalibus, qui concipiuntur ex testium summaria depositione, ita & singuli articuli unum tantum punctum contineant, unicamque circumstantiam.

Examen inquisiti.

IIX. Sollicitus quoque debet esse judex de corpore delicti, ut vocant, indagando, h. e. de veritate criminis commissi: de hac enim si liquidò & certò non constet, non facilè tortura, multò minus pœna aliqua capitalis infligitur. De hoc autem corpore delicti vel ita constare potest, ut in oculos quasi incurrat, ut in homicidio, infanticidio, parricidio, furto, falsa moneta &c. ubi singulariter de homicidio notandum, quòd constare

Certus esse debet judex corporis delicti.

debeat de lethalitate vulneris ad pœnam scilicet ordinariam infligendam vid. *Ordin. Crim. art.* 147. Vel in delictis transeuntibus, ex certis & indubitatis indiciis, ut in crimine adulterii, veneficii &c. add. Carpzov. *d. q* 108. *n.* 8 & *seqq.*

Confrontatio.

IX. Negante reo delictum, testes, qui antea summariter fuêre examinati, vel etiam qui, si res ita exegerit, ulterius examinantur, confrontantur cum reo. vid. Tabor. *integ. tr. de confront.*

Jurata testium examinatio.

X. Si nec per confrontationem reus ad confessionem possit adigi, testes super certis articulis juratò examinantur, & omnia fideliter consignantur. Nonnullibi tamē receptum est, ut confrontatio fiat demum post juratam depositionem testium.

Defensio Rei.

XI. His ita peractis, si reus petat ut ad defensionem admittatur, ipsi hæc concedenda est, inque eum finem acta in loco judicii & præsentia personarum ad judicium pertinentium ipsi ejusve Advocato ac defensori legenda exhibentur, ut inde excerpere possit quæ ipsi necessaria videbuntur. vid. Carpz. *d. p.* 3. *q.* 115. Imò ipse judex an inculpatus innocentiam

forte

forte deducere possit, sollicitus esse debet. vid. P.H.O. *art.* 47.

XII. Aliquando salvus conductus reo conceditur, si nim. reus sit absens, & prehendi non potuerit. Distingvitur autem salvus conductus in generalem & specialem. Generalis dicitur, quando judex absque præstitâ cautione reo citato tribuit securitatem ad judicium veniendi & inde recedendi. Specialis salvus conductus dicitur, quando citato, præstitâ ab ipso cautione, plena datur securitas, sub publico sigillo judicii, ut per totum tempus litis durantis liceat ipsi in loco judicii commorari, usque dum vel absolutio vel tortura aut pœna decreta fuerit. vid. Iac. Dn. Carpzov. *q.* 112. *d. p.* 3. Salvus conductus.

XIII. Si reus defensionem absolverit, & testes etiam, quos forte pro innocentia sua produxerit, examinati fuerint, acta ad Collegium juridicum transmittuntur, ubi indicia & præsumtiones diligenter examinantur, & an præsumtiones sint elisæ in rei defensione nec ne, prudenter æstimatur. Et, prout res exegerit, reus vel absolvitur; vel juramentum purgationis ipsi imponitur; vel territio seu verbalis Transmissio actorum. Adjudicatur aliquando juramentum purgationis:

seu

aliquando tortura. *L.48.ff.t.18. de Quæstion.*

seu realis, vel etiam ipsa tortura secundum indiciorum qualitatem vel levis, vel media, vel summa adjudicatur: qua de re pluribus legas & consulas. Carpzov. *d. p.3. q.117. & seqq.*

Confessionē rei post torturam repetitam insequitur pœna.

XIV. Quod si reus mediante territione vel tortura confessus fuerit delictum, altero vel tertio die in loco judicii & scabinis & actuario judicii rursus interrogandus est super confessione, ac si ratificet confessionem in tortura vel territione factam, pœna delicto conveniens dictatur. *Ord. Crim art. 56.*

Quid agendum revocata confessione.

XV. Quod si verò tunc revocaverit cofessionem vel licet tunc iterum quoque repetierit, sed proximè ante executionē pœnæ revocaverit tortura repetitur secunda vice pro arbitrio judicis, nisi scil. revocationis probabiles afferantur caussæ.

etiam altera vice.

XVI. Quod si jam iterum in secunda tortura confessus fuerit delictum, sed iterum revocaverit, tertia solet decerni tortura, & si post torturam ratificet confessionem, solet adhiberi Notarius cum testibus, ut confessionem ex ore ipsius inquisiti audiant,

diant, & Notarius consignet & instrumentum conficiat: modô hoc observatô, licet ante exsecutionem sententiæ confessionem spontè post torturam repetitam revocaverit, nihilominus pœna executioni mandatur.' *v. d. p. 3. p. 126.* Præsupponendum tamen hic est ob urgentes præsumtiones ac singularia indicia torturam initio decretam & repetitam fuisse.

Quod si quis non ratificet confessionem

XVII. Quod si verò semper etiam tertiâ torturâ adhibitâ non ratificârit posteà confessionem, pœna ordinaria mortis non dictatur, sed pro ratione circumstantiarum pæna aliqua extraordinaria infligitur.

Persistens in negando absolvitur vel extraordinariè punitur.

XIIX. Sin autem reus in tortura seu prima seu secunda seu tertia in negando persistat, & ita indicia & præsumtiones, mediante territione & tortura decretâ, purget, & innocentiam suam confirmet, absolvitur: & aliquando in impensas processus condemnatur, aliquando etiam cumprimis in crimine veneficii, si indicia valdè fuerint urgentia, & tamen perstiterit in negando reus, nihilominus relegatio vel abitio ex territorio & loco decernitur.

Processus contra absentem ac fugitivum. *L. 48. ff. t. 17. de requirendis reis vel absent. damnandis.*

XIX. Denique addendum, quomodo contra absentem & fugitivum sit procedendum: & quidem omnia media tentanda sunt ut deprehendatur & in carcerem detrudatur: si verò deprehendi nequeat, differentia est observanda inter crimina & delicta. Si enim crimen seu delictum non aliam quàm carceris seu relegationis mereatur pœnam, tunc vel mulcta dictatur, & in ejus bona fit exsecutio; vel etiam relegatio contra absentem executioni mandari potest praecedentibus tribus citationibus.

In delictis gravioribus.

XX. Sin autem delictum sit gravius; quod mortis pœnam vel saltim fustigationis meretur, tunc jure commun. bona rei fugitivi annotari solent, non eô fine, ut confiscentur, sed ideò, ne quid ex bonis ad fugitivum transferatur, unde se sustentare possit. P. H. O. *art. 104.* Denique reus citatur edictaliter in tribus territoriis, & quidem ternis vicibus, adjectâ ut ultima citatione comminatione, & si reus sit contumax & non compareat, singulis terminis à fiscali contumacia accusatur. Quod si ita citatus reus non compareat, habetur pro convicto & condemnatur, siquidem

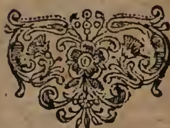
dem crimen mortis pœnam mereatur, quod mortis pœna dignus sit. Wird in die Mordacht erkläret. add. Exercit. nostr. *ad D. XLIX. thes. 97.*

XXI. Jure verò Saxon. Processus banni contra absentem instituitur: ita nimir. ut fiscalis constituatur, qui libellum accusatorium in judicio proponit, & processum banni institui petit; Citatur deinde reus in tribus territoriis edictaliter; si non compareat, accusatur ejus contumacia à fiscali, & ad Collegium Juridicum acta transmittunur, sententia dictatur, ut iterum sub pœna contumaciæ reus citetur. Eô iterum non comparente, iterum contumacia ejus accusatur, ac rursus à Collegio juridico sententia fertur: ut tertiâ vice bey Straf Ungehorsams biß auf Ehehafften/ citetur. Quod si non compareat, contumaciâ ejus accusatâ, à Collegio Juridico Bannum decernitur. Si postea intra annum nullam excusationem attulerit, & à Banno se non liberaverit, iterum convenientibus modis citatur, & eô non comparente bannum superius, die Ober-

Processus banni Saxonicus.

Acht decernitur, cujus effectus in plurimis locis est, ut bona confiscentur. vid. Carpzov. *d. p. 3. q. 140.* Dn Richter. *tract. de suc. ab intest. sect. 5. n. 88. & seqq.*

S. D. G.

INDEX.

INDEX RERUM ET VERBORUM.

Prior numerus paginam; posterior aphorismum denotat.

A.

Tem-

Modus

Post

Regu-

Plures

In

Chi-

Nomi-

De-

Dolus.

Amissa

An

 Ex-

Quid

Peti-

Deſcri-

Priva-

Modus

Unde

Ipsum

Longi

Pro-

Ab

Res mobiles.

Differt

Dispen-

Desi-

Aut

Affi-

FINIS.